کورد دوژمنی خۆت بناسە

یاداشتەکانی لێزانێکی موخابەرات

بەرگی (4)

رەفیق پشدەری

2002 ز

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشکەشە...

بەهەموو کوردێکی پشت ئەستوورو باوەڕدار بەرەوایی مافی گەلی کوردستان...

بەگیانی شەهیدە پاكو بێگەردەکانمان" ئەوانەی بەخوێنی گەشو ئاڵیان ئەم بەشە ئازادکراوەی کوردستانیان رزگارکردو ئازادیی‌و هێمنی‌و ئاسایشیان فەراهەم هێنا.

ئەو شەهیدانەی بەرگریان کرد لەگۆڕەپانی جەنگداو، لەڕا پەڕینی پیرۆزدا وەك قەڵغانێك وەهابوونو، لەکۆرەوی گەلی کوردستاندا بەرگریان کرد لەکاتێکدا خەڵکی لەزوڵمو ستەمی سەدام هەڵدەهاتن..

بەوکەسانەی خوەلیاو ئالوودەی راستین... خاوەن بیروباوەڕوو دەروونە پاکەکان...

باهەموو دەست لەنێو دەست کەین بۆ پڕکردنەوەی ئەم بۆشاییەی حزبە سیاسیەکانی کوردستان دروستیان کردووەو، بووەتە هۆی پێکهاتنی بەربەستێك لەنێوان گەلو ئیدارەی حکومەتی کوردستاندا.

هەروەها بۆئەوەی یەك دەنگو رابین چاوپۆشین لەگلەیی‌و گازندەو رق‌و کینە" کەلەئەنجامی دەوڵەمەندبوونی سەرکردەو بەرپرسەکان لەسەرگیانی گەل پێکهاتووەو دەرەنجامەکەشی بەخۆش گوزەرانی هەندێكو بێبەش بوونی هەندێکی تر کۆتایی هاتووە...

بۆیە ئەرکی سەرشانی گەلی کوردستانە رازیبێت بەو واقعە" چونکە چارەنووسی ئەزموونەکەمان راگیراوە لەسەر پشتگیریی گەل بۆ ئەو حکومەتەو، لە پێناوەی ئەوەشدا گەل بەهیواو ئاواتەکانی خۆی بگات.

دەبا دەست بەرداری خەونە وەنەوشەییەکانو گلەیی‌وگازندە ببینو مامەڵەیەکی راستەوخۆ لەگەڵ واقعدا بکەین بەو چەشنەی بەبارهاتووە، با هەمووشمان بەیەك دەنگ هاوار بکەینو بڵێن : بژی کورد... بژی کوردستان ...

پێشەکی

خوێنەری بەرێز

خزمەتکاری کورد و کوردستان دوو شتتان عەرزدەکات، سلاٌویك و پرسیارێك ...یەکەمیان سلاٌوێکی شۆڕشگێڕانەی بەدل و راستگۆیانە، دووەمیشیان ئەوەیە ئامانجێکی پیرۆز لەبەرچاوبگرن و ئەو پرسیارە لە لەمێشکی خۆتان دەربکەن کەئێوە چی بوون و بیروباوەڕتان چیبوو، بەڵکو باهەموو مەبەستێکمان هەوڵدان بێت بۆ خۆکۆکردنەوەو پاراستنی یەکرِیزیمان لەژێر یەك ئالاٌدا، بێئەوەی بایەخ بەرەنگی ئەو ئالاٌیە بدەین بەلاٌم بەمەرجێك ئالاٌیەکە گەلی کورد بنوێنێت بەهەموو چین ولایەن و توێژێکیەوە، دوور لە بەرژەوەندیی تەسکی کەسیو دوور لەسایەو سێبەری هیچ دەوڵەتێك لەدەوڵەتانی دراوسێ ...

کەواتە بابەدڵ و بەکوڵ " کار بۆ دواڕۆژێکی پرشنگدارو ئارام و ئاسوودەتر بکەین بەلاٌم ئەو ئایەتەی قورئانی پیرۆزمان لەبەرچاوبێت کەخوا دەفەرموێت ﴿ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم ﴾ .

بەڕێزان :

لەدوا بەشی کتێبەکەم (بەرگی سێیەمی کتێبی : کورد دوژمنی خۆت بناسە)دا ئاماژەم بەوەدابوو کە بەهۆی باری ناجۆری کوردستان بەتەمانیم کتێبێك دەربارەی موخابەرات دەربکەم، چونکە چاوەڕێی بارودۆخێکی جیاوازو ئارامترم دەکرد، بەلاٌم چەند رووداوێکی سیاسی بەشێوەیەکی کتوپڕ بەسەرداهاتن وایان لێکردم بترسم ئەم هەلەی ئێستام لەدەست دەرچێت، لەولاشەوە خوێنەرانم بەگەرمەوە داوایان لێم دەکرد کەدەست بکەم بەنووسین و بلاٌوکردنەوەی ئەم کتێبە ئەویش بۆ شارەزابوون (ئەگەر کەمیش بێت) لەلایەنە پەنهانەکانی دەزگای موخابەرات و راستی ئەم دەزگایە کە لەئەنجامی کارکردن و زانیاری کۆکردنەوەی خۆمەوە ؛ کەسالاٌنێکی دوورودرێژ بەدەستم هێناوە لەم بوارەدا، لەوانەیە بەهۆی ئەم کتێبەمەوە لایەنە پەیوەندارەکان بەمەرامی خۆیان بگەن .لێرەدا پێویستە هاندەری سەرەکی لەبیرخۆم نەبەمەوە بۆ بلاٌوکردنەوەی ئەم کتێبە، ئەویش ئەو بارودۆخە شارستانیەی کەدەتوانم بڵێم بارودۆخە دەگمەنەکەی ئەم بەشە رزگارکراوەی خاکی کوردستانە کەئازادیی لەچاپدانی کتێب و بلاٌوکردنەوە سیمایەکی دیاریەتی، کەلەم بارەیەوە نابێت کاریگەریی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان وەك حزبێکی فەرمانڕەوا پشتگوێ بخرێت کەکاریگەرییەکی گەورەی هەیە لەسەر رەوتی ئازادیی لەچاپدان و بلاٌوکردنەوە لەناوچەی دەسەلاٌتیدا، چونکە هەروەکو چەند کەسێك لەوانەی لەولاٌتانی رۆژئاوا نیشتەجێبوونە دەڵێن کتێبخانەکانی شاری سلێمانی کتێبی وایان تێدا دەفرۆشرێتو نیشاندەدرێت زەحمەتە لەئەمریکاو بەریتانیا رێگە بەبلاٌوکردنەوەو فرۆشتنیان بدرێت .

سەرباریشی بەقایلییەوە دەڵێم کەبنیاتی کۆمەڵگەی شۆڕشگێڕو رۆشنبیری ئەم ناوچەیەی لێوان لێوە بەگیانی نیشتمانیو ئاراستەی داهێنەری رۆشنبیری، بۆتە سەنگەری پاراستنی کەسانێکی وەکو من... کەئەمە هانم دەدات بەئاشکراو بی ترس بنووسم و ئەوەی لەدڵمدایە بەنووسین بلاٌوی بکەمەوە ...خوای گەورە ئاگاداریی هەموومان بکات .

دەزگای موخابەرات

هەرکەباسی ئەم دەزگایە دێتە ئاراوە پرسیارێك بەمێشکدا دێت کەئایا دەزگای موخابەرات چییە؟ لەچی پێکدێت وکاری چییە؟... لەگەڵ چەندین پرسیاری تر کەئەوەندی شارەزاییم لەماوەی کارکردنم لەدامودەزگا ئەمنییەکانی عێراق و ئەزموونی تەمەنم کەلەدنیای سیاسەتدا بردوومەتەسەر، هەروەها تێکەڵبوونم لەگەڵ سیاسەتمەداران بۆیان رەخساندووم، وەڵام دەدەمەوە .

لەهەرسێ بەشی کێتێبەکەم (کورد دوژمنی خۆت بناسە) بەدوورودرێژی باسی ئەوەمکردووە کەچۆن پێم نایە جیهانی موخابەراتیەوە، وابزانم ئەوەش بایی وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارەیە، بەڵگەیەکیش هەیە کەهەرچەندە شایەدییەکە لەلایەن دوژمنەوە بەڵام هێشتا شانازی پێوەدەکەم، ئەو بەڵگەیەش لەبەرگی یەکەمی کتێبی ناوبراودا باسمکردووە، هیوادارم کەلێرە باسیدەکەوە گلەییم لێنەکرێت. لەدانیشتنێکمدا لەگەڵ بەرێوەبەری پێشووی موخابەراتی عێراقی، بەرێز سەعدون شاکردا، دوای کۆتایی هاتنی کۆبوونەوەیەکمان کاتێك مۆڵەتم لێخواست بڕۆم، ئەو پێشم کەوت دەرگای ئەسانسۆرەکەی بۆ کردمەوە . سەرەتا وامزانی لەگەڵ مندا دێتە دەرەوە کەچی گوتی: مامۆستا رەفیق فەرمو. گوتم: رێی تێناچێت بەرێزتان دەرگام بۆ بکەنەوە چونکە لەپلەدا جیاوازیمان زۆرە. گوتی: لەراستیدا دەبوایە سییەکی دەزگای موخابەراتم بدایەتە دەستی تۆ بەڵام... لێرەدا قسەکەیم پێبڕی و گوتم : ئەگەر بەرەگەز عەرەب بوومایە هەموو دەزگاکە دەخرایە بەردەستم. ئەو پێکەنیو گوتی: بەخوا ڕاست دەکەیت، تۆ شایەنی ئەوەیت .

راستییەکی ئاشکرا هەیە ئەویش ئەوەیە کەهەموو دروستکراوێکی مرۆڤ، چاکەو خراپەی خۆی هەیە چ لەرووی تەکنیکی بێت چ لەڕووی ئایدۆلۆجی. ئەوەی دەنکە شخارتەیەکی داگیرساو بەدەستیەوە بگرێت دەردەکەوێت کەبۆ مەبەستێکی چاکیەتی یان مەبەستێکی خراپ، لەوانەیە بۆ داگیرساندنی زۆپایەکی بێت یان ئامادەکردنی خۆراك، یان لەوانەیە بۆ گڕتێبەردان و وێرانکردن بێت .

بۆیە دەڵێین خراپ بەکارهێنانی دەزگای موخابەرات لەلایەن فەرمانڕەوا ستەمکارو شۆڤێنیستەکانەوە بۆ سەرکوتکردنی گەلە داماوو کلۆڵەکانیان، ناوی ئەم دەزگا بایەخدارەی زڕاندووەو لەبەرچاوی خەڵك رەشی کردووەو کردوویەتی بەدەزگایەکی تۆقێنەر، لەکاتێکدا ئەم دەزگایە فاکتەرێکی بنەڕەتییە بۆ سەقامگیرکردنی کۆڵەکەکانی دەوڵەت، هەروەها زەنگێکە لەرێکەیەوە دامودەزگای حکومەت لەو مەترسییانە ئاگاداردەکاتەوە کە لەناوخۆی وڵات یان لەدەرەوەیدا رووی تێدەکەن. جگە لەوەی ئەم دەزگایە وەك چاودێر وایە بەسەر کارمەندو کارگوزارانی دەوڵەتەوە کەهانیاندەدات هەوڵبدەن و تێبکۆشن، هەروەها خۆیان لەهەرشتێك بپارێزن کەدەشێ لەکەداریان بکات ... لەکۆتاییشدا دەزگای موخابەرات پێوەرێکە ئاست و توانای وزەی کارمەندانی دەزگای کارگێڕیمان نیشاندەدات و رێگەمان بۆ رۆشن دەکات کەئەم کارمەندە خەڵات بکەین و ئەوەی تر لەکاربخەین .

لەبەرئەمە شارەزایی پەیداکردن دەربارەی دەزگای موخابەرات کارێکی گرنگە، لەهەمانکاتدا کارکردن لەچوارچێوەی ئەم دەزگایەدا شتێکی ئاسان نییە، چونکە ئەمە وەك هاوکێشەیەکی ژمارە نییە کەئەزبەر

بكرێت و ببڕێتەوە وەك ئەوەی کەدەگوترێت (١+١=٢) ئیتر ئەمە کۆتایییە، بەڵکو کارکردن لەم دەزگایەدا لەڕێگەی شارەزابوون دەبێت لەپرنسیپیەکانی، ئەویش بەهۆی ئامادەکردن و پێگەیاندنی کادران لەرێی خولی داڕێژراو، چونکە ئەمە دەزگایەکی ئەمنی وەهایە لەکۆنەوە بۆ سیخوڕیکردن و پەیدۆزی(استطلاع)بەکارهاتووەو، پێبەپێی فراوانبوونی تەماعکردنە دەسەڵات و بەرپابوونی ململانێ لەسەر پلەوپایەو دەستگرتن بەسەر وڵاتاندا، ئەمیش پەرەی سەندووە .

بنیاتی دەزگای موخابەرات

دەزگای موخابەرات پێکدێت لە: بەرێوەەر، سەرۆك بەشەکان و کارمەندەکانیان، هەریەکە لەم بەشانە ئەرکێکی لەئەستۆیە بۆ راپەڕاندنی.

خەسڵەتەکانی بەرێوەبەر چین ؟

١- دەبێ سەر بەبنەماڵیەکی ناوداری وڵات بێت .

٢- جێی بڕوای حکومەت بێت بەتایبەتی سەرۆکی وڵات کەدەبێ متمانەی نێوانیان سەد دەر سەدبێت .

٣- دڵسۆزو دەستپاك و زیرەكو وتووریابێت، لەگفتوگۆ و کاروباردا دانەمێنێت، حازر بەدەست بێت .

٤- سەرنەرم و بێباك و دڵفراوان بێت چونکە بەرێوەبردنی وڵات، بەکردەوە لەئەستۆی ئەودایە .

سەرۆکی بەشەکان لەدوای هەڵسەنگاندنیان دادەمەزرێنرێن، ئەویش لەلایەن خودی بەڕێوەبەرو بەئاگاداریی سەرۆکی وڵات. هەریەکە لەو سەرۆك بەشانە کاروباری بەشێکی دەزگاکەیان پێدەسپێردرێت کە بەتەواوەتی لەبەڕێوەبردنی بەرپرسیار دەبن و فەرمانەکان بەبێ‌مشتومڕ جێبەجێ دەکەن، نابێت لەجێبەجێکردنی فرمانەکاندا کەمتەرخەمی بنوێنن هەروەها بەهۆی نەخۆشییەکی کتوپڕ نەبێت دەزگا بەجێ‌نەهێڵن، یان بەهۆی گواستنەوە بۆبەشێکی تر یان رەوانەکردنیان بۆ دەرەوەی وڵات، یان مردن .

ژمارەی بەشەکانی دەزگای موخابەرات پەیوەندی بەقەوارەی دەزگاو توانای داراییەوە هەیە کە لەلایەن دەوڵەتەوە بۆی تەرخان دەکرێت . واتە دەشێ لە ١٣ بەش یاخود ١١٣ بەش پێکبێت .بۆنموونە بڕی خەرجیی یەك مانگی دەزگای پنتاگۆنی ئەمریکی، بەشی خەرجیەکانی چەند مانگێکی بەڕێوەبردنی فەرەنسا دەکات. واتە باری ئابوری، قەوارەی دەزگای موخابەرات و ژمارەی بەشەکانی دیاریدەکات .

دوای دامەزراندنی سەرۆکی بەشەکان، ئەندامانی دەزگا هەڵدەبژێردرێن و دادەمەزرێنرێن. ئەمانە دەبێ سەر بەهەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگەبن وەك: خاوەنی بڕوانامەی دکتۆرا، خاوەنی بڕوانامەی ماجستێر، مامۆستای قۆناغی ئامادەیی‌و ناوەندی، مامۆستای قۆناغی سەرەتایی، خوێندکار، شێخ، مەلا، ئەفسەری سوپا یاخود هی پۆلیس، سەرباز، کرێکار، شۆفێری تەکسی، جووتیار، نانەوا، خاوەنی چێشتخانە، خاوەنی چایخانە، خاوەنی مەلها، گۆرانی‌بێژ، سەرتاش، سەڕاف، بنووس، تەنانەت پیاوی وا کە لەگەڵ ئافرەتی سوزانیدا کاردەکات. بەکورتی دەشێ لەهەر توێژێکی کۆمەڵگە بێت و پێویستە هەریەکە لەمانە کەکاری خۆی گرتە دەست بەبێ کەموکورتی فەرمانەکان جێبەجێ بکات .

ئـــەوەی لەســـەر بەڕێوەبـــەری دەزگـــاو ســـەرۆکی بەشـــەکان پێویـــستە کـــەبیزانن، ڕووداوە دێرێنـــە سیاسـییەکانی جیهانـە لـەڕووی فێـلْ و تەڵـەك، پـیلان، کودەتـا، پرۆسـەکانی تیرۆرکردنـی سـەرکردەی وڵاتان، شۆڕشە سەرکەوتوو و شکست خواردووەکان، هەروەها دەقە بەدەقە بەسەکردنەوەی دەنگوباسـی جیهـان و شـارەزایی تـەواو دەربـارەی سیاسـەت و ئابووریناسـی، چـونکە هـەموو سیاسـییەك شـارەزایە لەبواری ئابووریدا. گرنگترین هۆکاریش کەببێتـە مایـەی سەرخستنی دەزگـای موخابـەرات بەشێوەیەکی ڕێکوپێـك و لەسـایەی دەسـەڵاتێکی دادپـەروەردا هەسـتی نیـشتمانپەروەرییە. چـونکە کارمەنـدی ئـەم دەزگایە لەگەڵ ئەوەی ڕۆژانە زانیاری دەربـارەی زانستە سیاسییەکان بەگشتیو موخابـەرات بەتایبـەتی وەردەگرێت، لەهەمان کاتدا دەبێت ڕۆژانە بیروهۆشـی بەمـەزنترین خۆشەویستی زاخاوبدرێت کەئەویش خۆشەویـستیی خاکـە. ئـەم پرۆسـەیەش بەپلـەی یەکـەم پـشت بەسـەرۆکی دەوڵـەت دەبەسـتێت، لـەدوای ئـەویش بەڕێوەبـەری دەزگـای موخابـەرات و پاشـان سـەرۆکی بەشـەکان و لەکۆتاییـدا ئەندامـە کارمەنـدو کارگوزارەکان. واتە : دەبێت هەموو کارمەندەکان بەشێوەیەکی ڕاستگۆو بێپێچوپەنا هەست بـەوە بکـەن کەهەموو ئەو خزمەتگوزارییانەی پێشکەشی دەکەن" هـەتا دەگاتـە ئاسـتی خـۆ بـەقوربانیکردن، هـەمووی لـەپێناو نیشتماندایە نـەك بەرامبـەر کـرێ یـاخود مووچـە یـاخود ڕازیکردنـی سـەرۆکێك. چـونکە ئـەوەی خـاوەنی هەسـتی نیشتمانپەروەری نـەبێت و، خۆشەویـستیی خـاك لەبیروهۆشـیدا ڕەگـی دانـەکوتابێت " شایەنی ئەوەنییە ناوی مرۆڤی لێبنرێت و، لەدواجاردا خێرناداتەوە .

جگە لەهـەموو ئەمانـە، لەسـەر حکومـەت پێویستە کەبودجەیـەکی وا تـەرخان بکـات کەپێویستیەکانی کارمەنــدانی ئـــەم دەزگایـــە دابـــین بکـــات بەشـــێوەیەك کەچـــاویان لەدەســـتی هـــیچ کـــەس ولایـــەنێك نـەبێت...شـتێکی بەڵگەنەویستیـشە کەنەداریودەسـتکورتی، دەردێکـی کوشـندەیە. هـەروەها پێویـستە لـەناو دەزگـای موخابەراتـدا، دەزگایـەکی بچووکی چاودێریی نهێنـی دابنرێـت، کـارگوزارانی ئـەم دەزگـا بچووکە لەخەڵکانێکی پێشگەیشتووی هۆشمەند پێکدێت کە لەڕووی هەڵسوکەوت و ڕەفتاری ئەنـدامانی دەزگاکە، جیاوازی لەنێوان ئەم وئەودا نەکەن، بەڵکو بەشێوەیەکی بێلایەنانە زانیاری لەسـەر یەکەیەکـەی دەزگـا پێـشکەش بکـەن لـەپێناو پاکـژکردنی ڕیـزی ئەندامـەکان و دەستنیـشانکردنی کەسـانی بێـورە، بێتوانـا و نـەوێر. دیـارە چاوپۆشـی نـەکردن لەگـەڵ ناپاکانـدا قسەی تێـداناکرێت ...هـەروەها نابێـت مەســـەلەی دروســـتکردن و پێگەیانـــدنی گیـــانی دەســـت پێـــشخەریکردن و پێشخـــستن و نوێکردنـــەوەی دەروونـــی کارمەنـــدو کـــارگوزارانی دەزگـــای موخابـــەرات پـــشتگوێ بخرێـــت بـــەڵکو بەشـــێوەیەك وەکـــو فاکتەرێکی بنچینەیی ڕەچاوبکرێت کەببێتە کاری شەوو ڕۆژیان.

هـــەتا ئێـــستا سیاســـەتمەدار و مێژوونووســـان نـــەیانتوانیوە ســـەردەم و مێـــژووی ســـەرهەڵدان یـــان دامەزرانـدنی دەزگـای موخابـەرات دیـاری بکـەن . هـەروەکو پێشتریش ئامـاژەم پێـدا، موخابـەرات لەگـەڵ دەسەڵات و ململانێ سیاسییەکاندا پەیدابووە، دیـارە پێویستیش سەرچاوەو زادەی داهێنانـە مێـژووی ئەسکەندەری مەکدۆنیو باس وخواسی شەڕەکانی دەریدەخەن کەئەو سەکردە یۆنانییـە، ئـەم دەزگایـەی بـــۆ پـــەیبردن بەهـــەواڵی دوژمنـــانیو دیـــاریکردنی قـــەوارەی ســـەربازییان بـــەکاردەهێنا، هـــەروەها بـــۆ

ئاشــکراکردنی پیلانــەکانیان و خۆئامــادەکردن بــۆ پــەلاماردانیان کەئەمــە فاکتــەرێکی ســەرکەوتنە ســەربازییەکانی‌بوو، چــونکە نــەریتی وابــوو هــەتا هــەواڵی تــەواوو دروســتی دەربــارەی دوژمنــانی دەستنەکەوتایە نەدەچووە شەڕ لەگەڵیاندا .

پـــەرەپێدانی ئەم دەزگایە پێ‌بەپێی پێویستبوون‌و هۆشکردنی مرۆڤ بەردەوامبووە. ئنجا تەکنەلۆجیا هاتە ناو جیهانی موخابەرات بۆ سیخوڕیکردن و بەدەستهێنانی زانیاری سیاسی یان سەربازی " هەروەها بۆ تیرۆرو ئامانجی تر وەك بەهێزکردنی دەستەڵات‌و حوکمڕانی‌و بێهێزکردنی دەسەڵاتێکی تر" تەکنیکی پێشکەوتوو خرایەکار.

بۆنموونــە " پــێش جــەنگی دووەمــی جیهــانی، ئــەدۆڵف هتلــەر ــ ســەرۆکی پــارتی نیــشتمانیی سۆشیالیست و یەکە پیاوی دەوڵەتی ئەڵەمانیا لەو کاتەدا" ئەو پیاوە ئەفسانەییەی بۆ ماوەیەك هۆش وگۆشی بەملیۆنان لەخەڵکی سەراسیمەکرد، هەوڵیدەدا دەستەڵاتی بەسەر جیهاندا بسەپێنێت، بریاریدا پۆڵەندەی دراوسێ وڵاتی داگیربکات. بۆیە دەستیکرد بەگەڕان بۆ دۆزینەوەی هۆکارێکی بەجێ کە لەرێگەیەوە رای گشتیی جیهانی بەگشتی‌و هی گەلی ئەڵەمانی بەتایبەتی رازیبکات بۆ شەرعیەتدان بەوەی گوایە لەپێناو بەرگریکردن لەوڵات هەروەها بۆ بەرژەوەندیی خاك و نیشتمانی ئەلەمانیا، پۆڵەندە داگیردەکات .جا بەپێی ئەو ئایدیۆلۆجیایەی هەیبوو کەپێی دەناسرا، جارێکیان رۆژنامەنووسێك لێی پرسیبوو : (ئێستا بەرێزتان بیر لەچی دەکەنەوە؟) ئەو وەڵامی‌دابۆوە : (**Just Jerman، nothing else**) !

کاتێکیش راوێــژی بــە ئەفســەرێکی دەزگــای موخابــەراتی ئــەڵمانی کــرد بــۆ دیتنــەوەی پاســاوێك بــۆ پەلاماردانی پۆڵەندە، ئەفسەرەکە نەخشەیەکی بێوێنەی بۆ کێشا کەیەکسەر جێبەجێ‌کردو ئامانجیشی پێکا. نەخشەکە بەم شێوەیەبوو :

ژمارەی(١٠٠)کەسیان لەزیندانییە کۆمۆنیستە ئەڵمانییەکان لەزیندانەکانی ئەڵمانیا هێناو بەوە قایلیانکردن کەئەگەر لەسەر سنووری نێوان پۆڵەندەو ئەڵمانیادا" ڕۆڵی سەربازی پۆڵەندی بگێڕن ئەوە ئازاد دەکرێن. ئنجا دوو کیلۆمەتر دوور لەسنووری پۆڵەندە ئیزگەیەکیان دامەزراند، لەرێگەی ئەو بەرنامانەیەوە کە بەزمانی ئەڵمانی پەخشی دەکردن گەلی ئەڵمانیای هاندەدا تا لەدژی حوکمی نازیست ڕاپەڕن، هەروەها جنێوی بەخودی ئەدۆڵف هتلەر دەدا، ئنجا دەستیکرد بەبڵاوکردنەوەی بەیاننامە بەناوی حکومەتی پۆڵەندە لەدژی هتلەرو حکومەتەکەی . لێرەدا ئەڵمانیا لەرێگەی باڵیۆزی پۆڵەندە لەئەڵمانیا، ئاگادارینامەیەکی ئاراستەی حکومەتی پۆڵەندەکرد کەبێگومان ئەو، نکوولی لەمەسەلەکەکرد کە لەراستیشدا لێی بێئاگابوو .بەڵام هتلەر ئەم دژە راگەیاندنەی پۆڵەندەی کردە بەهانەو لەئەنجامدا هێزە سەربازییەکانی ئەڵمانیا هێرشیان بردە سەر ئیزگەکەو ئەو سەد سەربازە کۆمۆنیستەیان کوشت کەبەرگی سوپای پۆڵەندییان پۆشیبوو . پاشان هتلەر، ئیزگەکەو بەیاننامەکان و تەرمی کوژراوەکانی وەکو دیارترین بەڵگەی شەڕئەنگێزیی دەوڵەتە

دۆستە دراوسێکەی خستە بەرچاوی گەلی ئەڵمانیاو، ئەمە بوو بەپاساوێك بۆی کەپەلاماری پۆڵەندە بدات. بەکردەوەش سوپای ئەڵمانیا پەلاماری پۆڵەندەی‌داو داگیریکرد.

سێ کەس لەم سیناریۆیە ئاگاداربوون : هتلەر، ئەفسەرەکەو پزیشکێك. دوای ئەوە پلەی ئەفسەرەکە بەرزکرایەوەو بوو بەجێی متمانەی هتلەر، بەڵام پزیشکەکە بەهۆی خزمەتە زۆرەکانی‌و دڵسۆزیی" هتلەر نەیکوشت بەڵکو خستیە شێتخانەیەك هەتا لەئەنجامی بۆردومانێکی هێزە ئاسمانییەکانی وڵاتە هاوپەیمانەکان بۆ سەر بەرلین، کوژرا .

ئەم سیناریۆیە هەر بەپەنهانی مایەوەو تا دوای جەنگ و داگیرکردنی بەرلین لەلایەن هێزی هاوپەیمانانەوە، پەردەی لەسەر هەڵنەماڵرا . باخوێنەر سەرنج بدات کەسەد زیندانی ئەڵمانی‌و دەیان هەزار بێتاوان لەگەڵی پۆڵەندەو بەهەزاران سەرباز لەسوپای داگیرکەری ئەڵمانیا، بوون بەقۆچی قوربانی بۆ ئایدیۆلۆجیایەکی تاکەکەسی .جا لەمێژووی جیهانی سیاسیی دوێنی‌و ئەمڕۆدا، دەیان نموونەی تری لەم جۆرە هەبووەو هەیە ...خوای گەورە لەفێڵ و کەڵەکی کەڵەکبازان بمانپارێزێت و گەلی کوردیش لەپیلان و پیلانگێڕان بەدووربگرێت.

دوای جەنگی دووەمی جیهانی‌و کۆتایی هاتنی دەستەڵاتی هتلەرو نازیستەکان، حکومەتی دەوڵەتە هاوپەیمانەکانی وەك بەریتانیا، ئەمریکا، فەرەنساو رووسیا کەدژی هتلەری نازیست جەنگیان بەرپاکردبوو، رۆڵێکی کاریگەریان گێڕا لەڕووی گۆڕینی سیاسەتی جیهان و ململانێکردن بۆ دەستەڵات سەپاندن و زەوتکردنی سامانی وڵاتانی دنیا. ئنجا ململانێی نێوانیان بەشێوەیەك گەورەبوو تا بەخۆیان وەرگەڕانە دوو خەنیمی سەنگەر لێکگرتووی سەر بەدوو بەرەی دژ: بلۆکی رۆژهەڵات و بلۆکی رۆژئاوا. ئنجا یەکسەر جەنگی سارد لەنێوان ئەم دوو بلۆکەدا دەستی پێکرد، دەزگای K.G.Bی سۆڤیەت و دەزگای (C.I.A) ی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، بەنهێنی‌و بەئاشکرا کەوتنە دژایەتیکردنی یەکتر و لێدانی بەرژەوەندیی یەکتر، لەناوچە جیاجیاکانی جیهان. پاشان پێشبڕکێی خۆچەکدارکردن دەستی پێکرد کەتێیدا هەریەکە لەو دوو بلۆکە هەوڵیدەدا رای گشتیی جیهانی بەلای خۆیدا رابکێشێت و لەهەمانکاتدا خۆی وەکو فریشتە بنوێنێت .

ئەمە لەکاتێکدا هەموو جۆرە چەکێکی قورسی وەکو موشەکی کیشورەبڕو ئەتومدار ئاراستەی چەند ئامانجێکی دیاریکراو کرابوون لەوڵاتانی سەر بەهەردوو بلۆکدا، هەروەها دەزگاکانی راگەیاندن وەك ئیزگەو رۆژنامەو گۆڤارەکان هەمیشە لەکاردابوون، دامودەزگا پەیوەندارەکانی هەردوو بلۆك وایاندەکرد دەوڵەتانی دراوسێی یەکتر پێکدا بدەن ئەویش لەرێی بەکارهێنانی دوژمنایەتی نێوانیان یاخود نانەوەی ناکۆکی‌و دوژمنایەتی لەنێوان وڵاتاندا بۆ ئەو مەبەستە کە لەئەنجامدا جەنگی دوورودرێژی وایان لێدەکەوتەوە شنگی لەهەردوو وڵاتی بەشەڕهاتوو دەبڕی، ماڵ و سامان و توانای ئابووریی بەفیڕۆ دەچوو وخوێنی هەزاران لەرۆڵەکانی دەڕژا، هەموو ئەمەش تەنها لەپێناو تاقیکردنەوەی ئەو چەکانەی کەهەردوو بلۆك لەرێی بەکارهێنانی نوێترین تەکنەلۆجیاو مەترسیدارترین کەرەستەی قەدەغەکراو،

دروستیاندەکرد. تەنانەت هەندێك جار دەبینین لەپێناو پەیداكردنی بازاڕ بۆ ساغكردنەوەی چەك و كەلوپەلە سەربازییەكانیان، ململانێ دەكەوێتە نێوانیان .

دەكرێ بگوترێ مەترسیدارترین چەكێك كەهەردوو بلۆكی نەیار بەكاریان هێنابێت ماددە بێهۆشكەرەكانە وەك حەشیشە، هیرۆین و كۆكایین و چەند جۆرێكی تر لەوانەی لەم دواییانەدا دروستكراون . ئەم ماددانە بەهۆی بازرگانەكانەوە بە ولاتاندا بلاوبوونەوە بۆ وێرانكردنی ژێرخانی هەندێك ولات ئەمەش لەرێی تێكدانی هۆشی لاوانی ولات تا ئاگاداری ڕووداوەكانی جیهان نەبن و لەئەنجامدا لەرووی بیروهۆشی نەتەوەیی‌و نیشتمانییەوە سست بن.

بلۆكی رۆژهەلات برەوی بەم بازرگانییەدا، بەتایبەتی دەوڵەتی چین كەچەندین جۆر رێگەی بۆ بەكارهێنانی ئەم چەكە كوشندەیە خستە گەڕ كە لەسەردەمی ماوەتسی تۆنگدا ئەم كارە بەچاودێریی دەزگای موخابەرات ئەنجامدەدرا . لەكۆبوونەوەیەكی سەرۆكەكانی دەوڵەتە بێلایەنەكان كە لەسالانی پەنجاكانی سەدەی رابردوو لەشاری ئەسكەندەرەییەی میسر بەسترا، سەرۆكی كۆچكردووی میسر جەمال عەبدولناسر بەئاشكرا مەترسیی خۆی بۆ (شو ئان لای)ی سەرۆك وەزیرانی چین دەربڕی لەوەی كەچین لەو شەڕە تێوە بگلێت كەلەنێوان ئەمریكاو فیەتنامدا بوو و لەئەنجامدا چین بەناچاری بكەوێتە بەرەی شەڕەوە لەدژی ئەمریكا . بەرێز(شو ئان لای) لەوەلامدا گوتبووی : حكومەتی چین ئەم مەترسییەی لەبەرچاو گرتووەو خۆی بۆ ئامادەكردووە، ئەوش كەموخابەراتی چینی، مەزراو كێلگەی فراوانی بەتلیاك چاندووە بۆ ئەوەی بەهەرزان پێشكەشی سەربازی ئەمریكایی بكات و بەمە پەكی بخات .

ئەمەی سەرەوە نموونەیەكی رێوشوێنی موخابەراتیی بلۆكی رۆژهەلات و رۆژئاوابوو . لەسالی ١٩٤٦ەوە هەتا ئەمڕۆ، هەرچی شۆڕش و كودەتاو ئەو گۆڕانكارییە سیاسیانەی بەسەر هەندێك دەوڵەتدا هاتووە هەر هەموویان دەرەنجامی ململانێی نێوان بلۆكی سۆشیالیست بوو بەسەركردایەتیی یەكیەتی سۆڤیەت و، بلۆكی سەرمایەداری كەولاتە یەكگرتووەكانی ئەمریكا سەركردایەتی دەكرد كە هەموو پیلان و هەنگاوەكان لەلایەن دەزگای موخابەرایەتی ئەو دوو دەوڵەتە زلهێزەوە دادەرێژراو جێبەجێ دەكرا . چونكە كاریگەریی دەزگای موخابەراتی ئەو دوو دەوڵەتە بەهەموو لایەكی جیهان راگەیشت بەتایبەتی دەوڵەتە عەرەبییەكان. دەبینین لەولاتە جیاجیاكانی ئاسیاو ئەفریقا و رۆژهەلاتی ناوەڕاستدا دەستەلاتی ئەمریكاو بەریتانیاو رووسیا و فەرەنسا بەئاشكرا دیارە كەئەم دەوڵەتانە دەستیان لەهەموو كودەتاو شۆڕشێكی جیهاندا هەبووە مەگەر لەپێنج دەوڵەتدا نەبێت كەشۆڕشەكانیان بەخواستی گەل و دژی ویستی هەردوو بلۆك روویاندا ئەوانیش ئەمانە بوون: شۆڕشی میسر بەسەركردایەتیی كۆچكردوو جەمال عەبدولناسر، شۆڕشی ١٤ی تەمووزی سالی ١٩٥٨ بەسەركردایەتیی كۆچكردوو عەبدولكەریم قاسم لەعێراق، شۆڕشی لیبیا بەسەركردایەتیی دۆستی گەلی كورد سەرۆك معمەر قەزافی، شۆڕشی كووبا بەسەركردایەتیی فیدلْ كاسترۆ، شۆڕشی جەزائیر بەسەركردایەتیی بەرەی نیشتمانیی جەزائیر،

ئیتر هەرچی گۆڕانکایەکی تری سیاسیو سەربازی لەجیهاندا روویدابێت ئەوە بەتەنها لەبەرژەوەندیی بەریتانیاو وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادابووە، وەك:

١ـ رووخانی کۆماری کوردستان لەمهاباد (ئێران)و لەسێدارەدانی شەهید قازی محەمەدی سەر کۆماری بەدەستکیسەی (C.I.A) بوو .

٢ـ پێکهێنانی دەوڵەتی ئیسرائیل بەپلانی بەریتانیاو ئەمریکابوو .

٣ـ دووبەرەکی نانەوە لەکۆریاو هەڵگیرسانی شەڕی ناوخۆ لەو وڵاتەداو دابەشکردنی بەسەر کوریای باکورو کۆریای باشووردا کە گەلی کۆری هەتا ئەمڕۆ بەدەست ئەو جیاکردنەوەیەوە دەناڵێنێت .

٤ـ کاتێك دکتۆر محەمەد موسەدەق حوکمی ئێرانی گرتە دەست، شای ئێران بەرەو عێراق هەڵهات و پاشان روویکردە ئەوروپا، بەڵام لەساڵی ١٩٥٣ دا جەنەراڵ زاهدی بەپیلانێکی دەزگای (C.I.A) کودەتایەکی سەربازی ئەنجامدا کە بەهۆیەوە شا گەڕایەوە بۆ ئێران.

٥ـ لادان و لەسەرکارخستنی ئەحمەد سوکارنۆی سەرکۆماری پێشووی ئەندۆنیزیا ئنجا دانانی سوهارتۆ لەجێی ئەو، پلانی (C.I.A) بوو .

٦ ـ دەزگای (C.I.A) پلانێکی داڕشت بۆ دابەزاندنی هێزەکانی مارینز(هێزی دەریایی) ئەمریکی لەدوورگەی (ام الخنازير) لەکووبا بۆ رووخاندنی رژێمی حوکمی فیدڵ کاسترۆ بەڵام پلانەکە سەری نەگرت. ئەوکاتە (دالاس) ماوەی چواردە ساڵ و چوارمانگ بوو بەڕێوەبەری ئەو دەزگایە بوو، بەڵام دوای شکست هێنانی ئەو پەلامارە ئاسمانییە دەستی لەکارکێشایەوە. چونکە ئەمە مەرجێکی کادری دەزگای موخابەراتە، ئەگەر لەئەرکێکدا سەرکەوتووبوو ئەوە پلەی بەرزدەکرێتەوە هەروەکو هتلەر کەپلەی ئەفسەرەکەی لەمەڕ نەخشەدانان بۆ داگیرکردنی پۆڵەندەی بەرزکردەوە، خۆ ئەگەر شکستی خوارد ئەوە وەك (دالاس) دەبێت دەست لەکار بکێشێتەوە .

یەکێتی سۆڤێت(جاران)و کورد

کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان ...

نەوە خۆشەویستەکانم ...هەی وارسی سەرشۆڕی ... خوای گەورە سەرکەوتن بکاتە بەشمان و پشتگیریمان بکات بۆ دەسهەڵگرتن لەبەشێکی میراتیی باوباپیرانمان کەئەویش سەرشۆڕیو بێبەشییە کەنزیکەی بیست سەدە لێمان نەبۆوە . سوپاس بۆ پەروەردگاری مەزن و نەبەردیی گەلی کوردستان کەبەرگریکردو بەم رۆژە گەشە گەیشت، هەروەها خوا رووی دوژمنانمان رەش بکات .

لێرەدا دەمەوێ پێکەوە یادی پوختەیەکی چەند رووداوێکی کوردستان لەدوای جەنگی جیهانی بکەینەوە ئەویش لەدیدوبۆچوونێکی موخابەراتییەوە، هەروەها هەڵوێستی هەردوو بلۆکی رۆژهەڵات و رۆژئاوا بەبیر بێنینەوە دەرهەق بەگەلی کوردستان لەپێناو روونکردنەوەی هەڵوێستە سلبییە یەك لەدوای یەکەکانیان بەرامبەر شۆڕشەکانی کورد لەسەردەمی نوێدا .

پێدەچێت پیرەژنێکی کوردی نیشتەجێی کوێرەدێیەکی چەپەکی شاخەکانی کوردستان دوعاو نزای لەلای خوا گیرابووبێت، کەکۆماری کوردستان لەئێران دامەزرا . بەڵام ئەم هەلەی بۆ کورد هەڵکەوت زۆری

نەخایاند، کۆمارە ساوایەکە تەنها یازدە مانگ ژیا. ئەوەبوو ترومان ـ سەرۆکی ئەو دەمەی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، ئاگانامەیەکی توندی کردە سەر ستالین سەرۆکی سۆڤیێتی جاران، تێیدا داوای لێکرد بەزووترین کات هێزەکانی لەئازربێجان بکێشێتەوە، ئەگەر نا، ئەوە هێزە زەمینیو دەریاییو ئاسمانییەکانی ئەمریکا پەلاماری سوپای سووری سۆڤیێت دەدەن کەئەو دەمانە پشتیوانیی لەکورد دەکرد . چونکە دوای روخانی هتلەر، هەردوو بلۆکی جیهانی" لەسەردابەشکردنی جیهان بەسەر چەند ناوچەیەکی دەستەلات لەنێوان خۆیاندا رێککەوتن کە بەپێی ئەودابەشکردنە، ئازربێجانی رۆژئاوا بەر سۆڤیێت دەکەوت . لەو کاتانەشدا کورد (کۆماری کوردستان ـ مهاباد) هاوپەیمانی ئازەربێجان بوو لەدژی دەستەلاتی شاهنشاهی لەئێران، بۆیە بوونی سوپای سووری سۆڤیێتی لەناوچەکەدا پەکی شای خستبوو کەدژی کورد بجووەلیت . بەلام دوای ئەوەی ستالین ملی بۆ ئاگانامەکەی ترومان کەچکردو هێزەکانی سوپای سوور لەئازەربێجان کشانەوە، ئیدی هێزەکانی ئێران" کەرۆژئاوا پشتگیری دەکردن بەریان بۆ بەرهەڵدابوو و پەلاماری کوردستانی ئێرانیان داو شاری مهابادیان داگیرکرد، بەمەش کۆماری مهاباد رووخاو سەرکۆماری قارەمان، قازی محەممەد لەگەڵ ١٢ هاورێیدا لەسێدارەدران .

لێرەدا پرسیارێك خۆی دەسەپێنێت کە: بۆچی حکومەتی سۆڤیێت پشتگیری لەگەڵی کورد نەکرد؟ بۆچی سۆڤیێتەکان، کوردو قازی محەممەدیان وەکو خاوەن مافێك سەیر نەکرد تا داکۆکی لێبکەن ؟ خۆ بەلانی کەم دەیانتوانی گفتوگۆ لەگەڵ ئەمریکاو دەسەلاتی ئێران بکەن و ئاگربڕێکیان بسەپاندایە کە بەهۆیەوە، پارێزگارییان لەدەسەلاتی کوردی بەکردایە ! کەچی سەربایشی، دەبینین شوێنکەوتوانی ئەو کاتەی بیری ستالیزم و ئەوانەش کەتا ئێستا رچەی ئەو بلۆکەیان بەرنەداوە، سوورن لەسەر ئەوەی گوایە ستالین، کوردستانی لەبەرئەوە تالانفرۆش کرد تا لەرێی بەقوربانیکردنی کەم لەپێناوی زۆردا، پارێزگاریی لەئاشتی جیهان بکات!

بەلام راستییەکە لەواقیع تالترو دژوارترە، چونکە سوپای سوور کە لەئازەربێجانی رۆژئاوا پاشەکشەی کرد تەنها بۆ رازیکردنی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا نەبوو، بەڵکو لەراستیدا رێککەوتنامەیەك لەنێوان ستالین و سەرۆك وەزیران (قوام السلطنة)ی ئێران مۆرکرابوو کە بەپێی رێککەوتنامەکە " ستالین چیترو زیاد لەوە بۆ هەتا هەتایە پشتگیریی گەلی کورد نەکات، ئەمەش بەرامبەر ئەوەی کەئێران، بۆماوەیەکی درێژخایەن نەوت بەرووسیا بدات.

سەیر لەوێدایە کەدوای رووخانی کۆماری مهابادو لەباربردنی خەونی مەزنی نەتەوەیی کورد، (قوام السلطنة) لەرێککەوتنامەکە پەشیمان بۆوە، جا لەکۆبوونەوەیەکی پەرلەمانی ئێراندا گوتبووی: (بڕوا ناکەم حکومەتی رووسیا گلەیی ئەوەم لێبکات کەپەشیمان بوومەتەوە لەوەی نەوتیان بدەمێ، چونکە لەئێراندا پەرلەمان و یاساو مافی گشتی هەیە، منیش هەرچەندە سەرۆك وەزیرانم، بەلام لەوەندە زیاترم لەدەسەلاتدا نیە کەتەنها یەك پەرداخ نەوت بەرووسیا بدەم .

لێرەدا بەئاشکرا، شکستخواردنی ستالین لەم بازرگانییە دۆڕاوەدا بەدیدەکەین کەچی سەرباریشی، ئەوانەی لەسەر دروستیی سیاسەتەکانی ستالین سوورن، دەڵێن: ئاخر ئەوەی کار نەکات هەڵە ناکات !

خوێنەرانی بەرێز :

رێگەم بدەن پڕکێشی بکەم کەداواتان لێبکەم بەدەم ئەم مەسەلەیەوە بزەیەك بکێشین ! لەگەرمەی ململانێ لەناو کوردستاندا بۆ رووخاندنی کۆماری مهاباد بەپیلانێکی ئەمریکی ـ رووسی ـ ئێرانی، هەروەها بۆ دەستگیرکردنی سەرانی بزوتنەوەی کورد، سەرکردەی کۆچکردووی کورد مەلامستەفا بارزانی توانی لەگەڵ ٥٠٠ کەس لەهاوڕێو لایەنگیرانیدا سنووری ئێران ببەزێنێت و خۆی بگەیەنێتە خاکی یەکێتی سۆڤیەت و لەوێ داوای مافی پەنابەری بۆ خۆیو هاوەڵەکانی بکات، ئەوەش لەو دەستەڵاتەی ئاگاداری وردودرشتی کارەساتەکەو هۆکارو ئەو دەرەنجامانەش بوو کەبوونە مایەی ئەوەی ئەو سەرکردەیەو هاوەڵەکانی، پشت لەکوردستانی ئێران بکەن و هەڵێن .

موخابەراتی K.G.B، هەتا ساتی فرۆشتنی کێشەی کوردو تەسلیمکردنی گەلی کورد بەدەسەڵاتی ئێران، بەردەوام پەیوەندی لەگەڵ کۆماریمهابادو سەرکردایەتییەکەی هەبوو کەمەلامستەفای بارزان کۆڵەکەیەکی بوو، بۆیە شتێکی بەڵگەنەویست بوو کەدەبوایە دەستەڵاتی سۆڤێتی، رێز لەو سەکردەیەی کوردو هاوەڵەکانی بگرێت و وەکو نوێنەرێکی گەلی کوردو سەرکردەیەك پێشوازییان لێبکات . زیاد لەمە، لەسەر دەستەڵاتی سۆڤێتی پێویست بوو وەکو هەرپەنابەرێکی سیاسی کە لەجیهاندا مامەڵەی لەگەڵدا دەکرێت، مامەڵە لەگەڵ بارزانیو هاوەڵەکانی بکات. بەڵام سۆڤێتیەکان لەبەرئەوەی چاویان بەکورددا هەڵنەدەهات کەببێتە خاوەن قەوارەیەکی سیاسی، هەروەها پابەندبوونیان بەجێبەجێکردنی کوێرانەی ئایدیۆلۆجیاکەیان دەرهەق بەگەلی کورد کە لەگەڵ پرۆسەی پێکهێنانی قەوارەیەکی سیاسی بۆ کورد یەکینەدەگرتەوە، ئنجا بەهۆی سووك سەیرکردنی گەلێك و سەکردەیەك“ مامەڵەیان بەرامبەر مەلا مستەفای بارزان و هاوەڵەکانی بەم شێوەیەی خوارەوە بوو:

دوای چەککردنی مەلامستەفا و ٥٠٠ هاوەڵەکەی، لەمیانەی لێپێچینەوەیەکی ورددا ناویان تۆماکرا، ئنجا بەژمارەی کەم و تەنیا بەسەر شارو شارۆچکەکانی یەکێتی سۆڤێتدا دابەشکران، وەکو دەستبەسەر بێئەوەی گوێ بەباری گوزەران و بژێویان بدرێت کەدەبوایە کارگێڕیەتیی رووسی، مووچەی مانگانە بۆ هەریەکەیان دابین بکات بۆ خەرجی بەرگ و خۆراك. بۆیە مەلا مستەفای بارزان و هاوەڵەوکانی ناچاربوون هەموو جۆرە کارێك بکەن، بۆ نموونە مەلامستەفای سەرکردەی کورد دەستیدایە قەسابیکردن، لەهەندێك بارودۆخی دژواریشدا کەرووی تێکرد ناچاربوو خۆڵڕێژی بکات. ئەمە خۆی لەخۆیدا سووکایەتیکردنی کارگێڕیی ئەو دەمانەی رووسیایە نەك هەر بەسەرکردەی کورد، بەڵکو بەهەموو گەلی کورد، جگە لەوەی ئەمە بەڵگەیەکی ئاشکرایە کەرووسیا هەرگیز نەبوون و ناشبنە پشتیوانی گەلی کورد هەروەکو ئەدەبیاتی سیاسییان بانگەشەی پشتگیریکردنی گەلانی ستەم لێکراو دەکەن یان هەروەکو هەوادارو شوێنکەوتوانیان لەولاتانی رۆژهەلات بەتایبەتیو جیهان بەگشتی، لافی پێوە لێدەدەن . بڕواش ناکەم هەرگیز بیریان لەوە کردبێتەوە ئاوڕ لەمەسەلەی کورد بدەنەوە بەڵکو هەموو چاکەیەکیان بەسەر کوردەوە، دۆستایەتییەکی سەرزارەکییە کەزیانی هەیە نەك سوود .

چـــونکه ئەو بارودۆخە دژوارەی سەکردەی کۆچکردوو لەگەڵ هاوەڵەکانیدا لەوێ بەسەریبرد، تەنها دوای گەڕانـەوەی بـۆ بەغـدا ئنجـا وردەکارییـەکانی ئاشـکرابوو. وابلاّوکرابـۆوە گوایـە سـەرۆك بـارزانی لەیەکیـەتی سـۆڤێتدا پلـەی جەنـەڕاڵی پێـدراوە، هـەروەها لەگـەڵ هاوەڵەکانیـدا لەئـەکادیمیای سـەربازی لەرووسیادا، دەخـوێنن ...بـەلاّم هـەموو ئـەم پڕوپاگەندانـە قسەی پڕوپـووچ بـوون ! چونکە راسـتییەکە دژواربـوو . چـەند دەوڵـەتێکی جیهـان لەئیزگەکانیانـدا ماوەیـەکیان بـۆ بلاّوکردنـەوەی بەرنامـە بـەزمانی کـوردی تـەرخانکردو تـا ئـەمڕۆش ئەمـە بەردەوامـە، بـەلاّم دەبیـنین سـەربارى ئـەوەی پـارتی شـیوعی لەعێراقدا هەیەو پەیوەندییان بەیەکێتی سۆڤێتەوە هەبوو، کەچی هەتا ئێستا نەمانبیزیو نەمانبیست کەرووسیا، تەنها پێنج دەقە لەماوەی پەخشی ئیزگەکەی بۆ زمانی کوردی تەرخان بکات...

بابگەڕێینەوە بۆ باسەکەی خۆمان ... موخابەرات ...

موخابەرات لەسەرەتای فەمانڕەوایی ئیسلامدا :

خوێنەری بەرێز ...

مەبەستم لەوەی باسمکردو لەوەش کە لەمەودوا باسیدەکەم، شارەزابوونە لەهەندێك لایـەنی دەزگـای موخابـەرات تالـەو ڕێگەیـەوە بیسەلمێنم ئـەم دەزگایـە، رادەبـەدەر گرنگـە بـەڵکو زیـاد لەمـەش لـەرووی سـەقامگیرکردنی کۆڵەکـەکانی هەردەوڵـەتێك، رەگـەزێکی بنەڕتییـە ئـەویش ئەگـەر خـەڵکانێکی دەسـتپاك بەرێکوپێکی بەڕێوەی بەرن .

پێغەمبـەری خـوا (د.خ) بـۆ زانینـی راسـتییەکان و پەردەهـەڵماڵین لـەرووی شـتە پەنهانـەکان، لایـەنی موخابـەراتی پـشتگوێ نەخـستووە، هەمیـشە بایـەخی بـەوەداوە کەچـاودێری هـەبێتو بەناوچـەکاندا بلاّویـان بکاتـەوە، هـەروەها بۆ پـەیبردن بەراستییەکان پیـاوی وردبین و کارامـە هەڵبـژێرێت ئنجا لەسـەر راپۆرتی ئەوانە، بڕیار لەسەر کاری مەترسیدار بدات کەپەیوەندی بەپارێزگاریکردن لەئاین و گەیەنـەری پەیامی ئاسمانی هەیە.

دەبیـنین لەشـەڕی خەندەقدا، پێغەمبـەری خـوا(حذیفـة بـن الیمـان)ی هەڵبـــژاردوفەرمانی پێـدا بـاری دوژمـن بـەوردی هەڵسەنگێنێت و هەواڵەکـە بێنێتـەوە کەسوپای کافرەکـان بـەنیازبوون پـەلاماری شـاری مەدینە بدەن، ئنجا لەخوا پاڕایەوە کەحوزەیفە لەگەڵ خۆیدا بەبەهەشتی بەرین شادبکات... خـوا هـەموو لایەکمان بەبەهەشت شادبکات.

هەرچەندە لەسەرەتای بلاّوبوونەوەی ئاینی ئیسلامدا دەزگایەکی موخابەرات بۆ راپەڕاندنی ئەو جۆرە کارانە نەبوو، هەروەها خەڵکی شارەزاش لەم بوارانەدا نەبوو، بەلاّم پێغەمبەری خوا (د.خ) بـەلێهاتوویی‌و بیرە تیژەکەی خۆی خەڵکی گونجاوی بۆ هەموو کارێك هەڵدەبژارد. پێغەمبەر، لەبەرئەوەی نیـازی زانینـی توانـای سـەربازیی دوژمـن بـوو وای بەپێویـست زانـی کـەبۆ پەیـداکردنی ئـەم جـۆرە زانیارییانـە بایـەخ بەلایەنی هەواڵدۆزی (استطلاع) بدات، چونکە دەبوایە هەواڵی ئەو دوژمنانەی بزانیایە کەهێزەکانیان بـۆ لەداونانی خـودی خـۆی ئنجا بێهێزکردنی بانگەوازەکـەی تـەیار دەکـەن. پێغەمبـەر تـەنها دەیویـست ئـەو هەوالاّنــە بزانێــت نــەك زیــاتر، چــونکە بــەپێی دەقــی ئــەو ئایەتــەی قورئــانی پــیرۆز کــاری دەکــرد

کەدەفەرموێت:﴿ ولا تجسسوا ولا يغتب بعضكم بعضاً﴾.واتە: پێغەمبەر (د.خ) پرۆسەی سیخوڕیکردن بەسەر ئەو دوژمنانەی مەترسییان بۆ سەر ئیسلام و موسڵمانان لێدەکرا، حەلاڵکردبوو، تەنانەت ئەو مەترسییانەی روویاندەکردە ریزی موسڵمانان نەکا بکەونە بەر کاریگەریی پارەو ماڵ و سامان، چونکە خوای گەورە کەفەرمویەتی : ﴿وخلق الانسان ضعيفاً ﴾ ئەوە کەسی لەوە هەڵنەبواردووە کەدەشێ لەو ڕووەوە

کاری تێبکرێت و بەپارە و سامان لەخشتە ببرێت .

دەبینین کاتێك عومەری کوڕی خەتتاب (ر.خ) لەسەر کەڵەکە کردنی ماڵو سامان، ئەبو مووسای ئەشعەریی لە ویلایەتی شاری بەسرە خست هەروەها ئەبو هورەیرەی لەویلایەتی بەحرێن خست هەرچەندە ئەوانە، ئەو ماڵو سامانەی دەستیان کەوتبوو لەگەڵ (بيت المال)دا کردیان بەدوو بەشەوە، بەڵام ئەمە خۆی لەخۆیدا ئەوە دەگەیەنێت کەئەم فەرمانداارانەی سەرەتای مێژووی حوکمڕانی ئیسلام، کەوتبوونە بەر کاریگەریی پارەو سامان کۆکردنەوەو لە هەمان کاتیشدا حەزرەتی عومەر چاودێری بەسەریانەوە هەبووە.

کتێبی (مێژوو)ی لەمەڕ مێژوونووسی ئیسلامی تەبەری، دەریدەخات کەدەزگای سیخوڕیکردن لەپێناو پاراستنی ئاسایش و ئارامیی دەوڵەت، لەمێژووی ئیسلامدا لەسەردەمی موعاویە کوڕی ئەبو سوفیان دامەزراو ئەوانەی ئەو دەزگایەیان بەڕێوەدەبرد بە(اصحاب الشرطة) ناودەبران.

ئنجا کاتێك ئەمەوییەکان دەسەڵاتی حوکمی ئیسلامییان بەتەواوەتی گرتە دەست، ئەم دەزگایەیان پەرەپێداو دەوڵەت زیاتر بایەخی پێدا، ئەویش لەرێی پشتبەستن بەپرنسیپێکی گرنگ بۆ کارکردن لەچوارچێوەی ئەم دەزگایەداکە: کارمەندانی دەزگاکە یەکتر نەنانسن و لەخۆیان سەرووتریش نەناسن، بەمەش هەریەکەیان بەرپرسیاردەبوو لەپلەکەی خۆی و لەهەمانکاتدا هەمیشە لەو چاودێرە دەترسا کەبەسەریەوەیەتیو نەشیدەناسی، ئنجا ئەوەی لەخوا نەترسایەو ناپاکی بەکردایە، دادگا سزای دەدا.

دەگێڕنەوە ئەبو جەعفەری مەنسوور هەمیشە دەیگوت: (چەندم پێویست بەچوار کەسە لەناو دەرگامدابن کە لەخۆیان دەستپاکتر نەبێت...) گوتیان: (ئەوانە کێن؟) گوتی:ئەوانە کۆڵەکەی فەرمانڕەوایەتین، هەروەکو چۆن چارپا بەبێ چوار ئەستووندەگ نابێت، ئەوچوار کۆڵەکەیەش ئەمانەن:

١ـ قازییەك لەترسی خوا، لەهیچ نەترسێت.

٢ـ (صاحب الشرطة) یەك کەبێدەسەڵات بەسەر دەسەڵاتداردا سەردەخات.

٣ـ باجسێنێك لەشت ورد دەبێتەوەو ستەم لەهاووڵاتیان ناکات.

٤ـ چوارەم ...لێرەدا خەلیفە سێجار پەنجەی خۆی دەگەزێت و لەهەموو جارێکدا دەڵێ(ئاخ...)...

پێیان گوت: ئەی میری ئیمانداران،چوارەم کەس کێیە؟

گوتی: هەواڵدۆزێك کە بەڕاستی لەسەر ئەوانە دەنووسێت(بڕوانە:تاريخ الطبري).

دەڵێن: ئەوەی شایەدی بەچاودێتە بەدیدەکات، بێئاگا بەدی ناکات.

ئەوەی ئەبو جەعفەر هەوڵیدا کەدەستی بکەوێت چوارچێوەی هەردەوڵەتێك و بناغەی هەرقەوارەیەکی پتەوبوو. چونکە قازی(دادوەر)ی دادپەوەر کە بەپێیفەرمانی خواو یاسا حوکم بکات، هەروەها لێپرسراوی ئاسایش(صاحب الشرطة) کەپارێزگاریکردنی هاوولاتییانی لەخراپەو گەندەڵی لەئەستۆدایە" ئەمانە رووکاری دەوڵەت و وێنەی ڕاستەقینەی ئایدیۆلۆجیای حکومەتن لەبەردەم گەلدا. ئنجا وەزیری دارایی‌و ئابووری، ڕێکخەری ولات‌و داینەمۆی چالاکی‌و گەشەسەندنی دەوڵەتە ڕێبەپێی دابینکردنی خزمەتگوزاریی تەندروستی‌و فێرکاری و پەروەردەیی. چوارەم کەس خودی بەڕێوەبەری موخابەراتە کەدووره لەلادان و گەندەڵی‌و لەلایەن سەرۆکی دەوڵەتەوە چاودێری دەکرێت کەسیاسەتی دەوڵەت بەپێی پەیڕەوو پرۆگرامێکی دروست و بناغەگەلێکی زانستی بەڕێوەدەبات لەپێناو مەبەستێکی بالا کەئەویش خزمەتی مرۆڤ و بەتایبەتی دەوڵەت‌و گەلە. شایەنی باسە ئەو هەوێنەی دەبێت لەهەموو بەڕێوەبەرێکی دەزگای موخابەرات‌و سەرۆك دەوڵەتێکدا هەبێت " دڵسۆزییە کەدەبێ خەڵکی تریشی موتووربە بکرێت.

هەموو دەوڵەت و ولاتێك دەزگای موخابەرات بەکاردێنێت، ئەوەی هەیە لەڕووی پێکهێنان یاخود ناونانی دەزگاکە، لەدەوڵەتێکەوە بۆ دەوڵەتێکی تر جیاوازی هەیە. بەلام گرنگ ئامانجی دەزگاکەیە بەشێوەیەکی گشتی کەئەویش پاراستنی دەستەلاتە، هەروەها پارێزگاریکردنی ئاسایشی ولات و خزمەتکردنی گەلە...بەلام ماشەڵلا لەگەورەیی خوا، دامودەزگا ئەمنییەکانی عێراق لەڕۆژی دامەزراندنیانەوە هەتا ئەمڕۆ، لەچوار شت بەرپرسیارن:

١ـ پاراستنی سەرۆکی دەوڵەت لەهەر پیلانێکی دەرەوە یان ناوەوە کەبۆ لەناوبردنی ئەو یان دەسەلاتەکەی دەگێڕدرێت، هەروەها لەناوبردنی ئەوانەی مەترسییان بەرامبەر سەرۆك لێدەکرێت با ئەو مەترسییە بەڕێژەی ١٪ یش بێت.

٢ـ کارکردن بۆ سەقامگیرکردن‌و جێبەجێکردنی فەرمانەکانی سەرۆك کەهەرچەندە پێچەوانەی یاسان، بەلام وتەو راوێژەکانی بەدەقی یاسا لەقەڵەم دەدرێن، ئنجا بڕیاردانی سزا بۆ ئەو لێپرسراوە حکومی‌و حزبییە هەروەها بۆ ئەو هاوولاتییەی کەئەو فەرمانانە بەتەواوەتی (١٠٠٪) جێبەجێ ناکات یان لەجێبەجێکردنیاندا کەمتەرخەمی دەکات.

٣ـ سەرکوتکردنی هەموو گەلی عێراق. لەم رووەوە شاخەکانی کوردستان و نێوان رووباری دیجلەو فورات لەناوەڕاستی عێراق هەروەها زۆنگاوەکانی باشووری عێراق، شایەدی لەسەر دڕندایەتیی ئەم دەزگا تۆقێنەرە دەدەن.

٤ـ داهێنانی نۆژەنترین رێوشوێن بۆ قەلاچۆکردنی گەلی کورد لەڕووی ڕەگەزەوە هەروەها گۆڕینی واقیعی دیمۆگرافی کوردو لەناوبردنی سیمای کەلەپووررو کەلتوری کوردی.

دامودەزگا موخابەراتییەکانی دەوڵەتانی ناوچەکە وەکو تورکیا، سووریاو ئێران هەمان رچەیان گرتەبەر بەلام بەرێوشوێنێکی جیاواز یاخود سووکتر.

ئەوانیش توندوتیژیی و پرۆسەی چەوساندنەوەو سەرکوتکردنی گەلانی خۆیان بەگشتیی و لەدژی گەلی کورد بەتایبەتی پیادەکرد. جا هەروەکو لەبەشەکانی کتێبەکەم (کورد دوژمنی خۆت بناسە)دا باسمکردووە، ململانێی و ناکۆکی لەنێوان ئەم دەوڵەتانە هەرچەند توند بێت بەڵام لەئاست لەناوبردنی گەلی کورددا کۆك و تەبان، ئەگەر پەیوەندیی دیپلۆماسی لەنێوانیشیاندا بپچڕێت یان ئاڵوگۆڕی بازرگانییان نەمێنێت ئەوە ئاڵوگۆڕی زانیاریی و داهێنانی ڕێوشوێنی تایبەت و تاقیکردنەوەی نوێ بۆ لەناوبردنی گەلی کوردو سەرکوتکردنی شۆڕش و بزوتنەوەکانی، هەمیشە لەبرەودایەو ڕێگەی هاتوچۆکردنی یەکتریان لێناگرێت...

مرۆڤ بەچی مرۆڤە؟ یا ئەوەیە لەخواو لێپرسینەوەی ڕۆژی دوایی دەترسێت، یا لەسزای یاسایەکی دادپەوەر یا لەشەرعێکی مرۆیی دەترسێت کەئەقڵێکی هۆشمەند دایڕشتووە وەکو یاساکانی حەمورابی لەسەردەمی کۆندا، یان بڕیارەکانی نەتەوە یەکگرتووەکان یان کۆمەڵگەیەکی هاوچەرخ گەلاڵەی کردووە.

ئەم یاساوڕێسایانە بەری ڕێگە لەمرۆڤ دەگرن کەکاری خراپ و دژوار
نەکات... بەڵام چاوەڕێی چی لەکەسانێك دەکەیت کەولاتێك بەڕێوەدەبەن و دەزگای موخابەراتیان لەژێردەستدایە بەڵام خۆیان بڕوایان بەخواو کتێبە ئاسمانییەکان نییە؟ کەسانێك دەستی دادو یاسا پێیان ڕاناگات و کەسیش نازانێت ڕەچەڵەك و بنەچەیان چییەو ئەو فێرگەیەی تەواویانکردووە نەروناکی بەخۆیەوە بینوە نەفریشتە چۆتە ناوی...دیارە دڕندەیی و بێبەزەییایەتیی و زۆروستەم، خەسڵەتی دیاری ئەم جۆرە کەسانە دەبێت.

بەکورتی، مافی هاووڵاتیبوونی کورد لەهەرلایەکی خاك و نیشتمانی خۆیدا بێت پارێزراو نییە، چونکە بەهاووڵاتیی پلە دوو لەقەڵەم دەدرێت و دەبێت لەبۆتەی نەتەوەی تورك یان فارس یان عەرەبدا بتوێتەوە تابژی، خۆ ئەگەر لەوەندە زیاتری ویست ئەوە دەبێت خاك و شەرەفی خۆی بفرۆشێت و ببێت بەسیخوڕ... ئەمەش سەرەتای لەناوچوونیەتی. خۆئەگەر کوردێکی سەربەرزو نیشتمانپەروەرێکی پاك بێت ئەوە زیندان و ئەشکەنجەدان و دەردیسەری لەپێشیەتی.

ڕێگەچارەی سێیەم هەڵاتنە بۆ هەندەران، بۆ دەرەوەی وڵات تاکەمێك لەمافەکانی مرۆڤی دەستبکەوێت، ئەمەش ئەگەر خوا بۆی ڕێکخست و لەدەریا نەخنکا یان بەگوللەی پۆلیسی سەر سنوورە نێودەوڵەتییەکان نەکوژرا، ئنجا کەدەستگیردەکرێت بەنابووتی سنووڕداش دەکرێتەوە، ئەم هەڵاتنەش تەنها لەتوانای خەڵکی پارەدارە...

خوێنەری خۆشەویست:

باپێکەوە لاپەڕەکانی مێژوو هەڵبدەینەوەو شتێك دەربارەی مێژووی خەباتی نەپساوەی گەلی کوردستان بزانین.

مێژوونووسان، زۆر بەدەگمەن" دەشتوانم بەدڵنیاییەوە بڵێم تائێستا
باسی تێکشکانێکی سەربازییان تۆمارنەکردووە کەبووبێتە مایەی ڕووخان یان لەدەستدانی دەسەڵاتێکی کوردی، یان باسی هەوڵێکی کوردییان کردبێت بۆ ڕزگاربوون لەزۆروستەمی گەلانی

دراوسێ لەنزیکەی(٢٠٠٠)ساڵ لەمەوبەرەوە، واتە لەو رۆژەوە کەحکومەتی میدیای کوردی رووخاوە. هەموو ئەو نسکۆیانەی هاتوونەتە رێگەمان و بوون بەهۆی زیان پێگەیاندن و تێکشکانی سیاسیمان هەروەها لەدەستچوونی چەندین هەلی زێرین بۆ سەربەخۆییمان و بنیاتنانی ئیدارەیەکی کوردی" هەموو ئەمانە لەسۆنگەی فاکتەری سیاسی بوون.

بۆ سەلماندنی راستیی ئەو رووداوانە باسی دو لەشکرکێشی سەربازی دێنمەوە کە لەمێژوودا کراونەتە سەر کوردستان و سەرچاوە مێژووییەکان باسیانکردووە. یەکەمیان لەشکرکێشییەکەی ئەسکەندەری مەکدۆنییە کەمێژوونووسان نەبەردیی گەلی کوردیان لەبەرنگاریکردنی سوپای ئەسکەندەری مەکدۆنی تۆمارکردووە کاتێك ئەوهێزانە بۆ گەیشتن بەخاکی ئیمپراتۆریەتی فارس، بەکوردستاندا تێپەڕبون و چۆن ئەسکەندەری مەکدۆنیو سوپا زەبەلاحەکەی تووشی زەرەروزیانێکی گەورەی ماڵیو گیانی بوون لەسەردەستی شەڕڤانانی کورد ئەوەش هەر لەسۆنگەی ئەوەی کەکورد نەیویستووە سوپایەکی داگیرکەر بەخاکیاندا گوزەربکات با نیازیشی نەبووبێت زیانیان پێبگەیەنێت. بۆ کوردیش ئەوەندە شانازییەی بەسە کەسەرکردەیەکی بەناوبانگی یۆنانی وەکو ئەسکەندەری مەکدۆنی، لەیادداشتەکانیدا بەبوێریو قارەمانیی گەلی کوردستاندا هەڵبدات.

لەشکرکێشیی دووەم لەسەردەمی فتووحاتی ئیسلامیدابوو بەسەرکردایەتیی یاوەری پایەبەرز سەعد کوڕی ئەبو وەقاص (ر.خ) کەئەویش رووبەڕووی بەرگریکردنێکی توندی وەها بۆوە کە شەڕەکانیدا دژی گەلانی تر، نەیدیبوو.

شایەنی باسە کەگەلی کورد لەبەرئەوە نەبوو نەهاتە ریزی ئیسلام کەلەبەردەم سوپای ئیسلامدا تێکشکابێت یاخود لێی ترسابێت، چونکە چەندین گۆڕی یاوەرانی پێغەمبەر (د.خ) لەخاکی کوردستاندا هەن کەنیشانەی ئازایەتیی کوردن و بەڵگەی شەڕکردنیانە دژی سوپای ئیسلام، شەڕی جەلەولا لەکوردستانی عێراقدا دیارترین بەڵگەی ئەو بەرەنگاریکردنەیە، بەڵکو کورد لەباوەڕی تەواوی بەوەی کەئاینی ئیسلام ئاینێکی تەواوی بێکەموکوڕییە، بوو بەئیسلام. لەم بارەیەوە کتێبە پەیوەندارەکانی مێژووی ئیسلام ئاماژە بەوە دەدەن کەوەفدێکی کورد بەسەرۆکایەتیی (جابان ـ گاوان) ی کورد سەردانی خودی پێغەمبەری کردووەو ئیسلامبوونی خۆی و گەلی کوردی لەحزووری پێغەمبەری خوادا راگەیاندووە ئەمەش پێش ئەوەی فتووحاتی ئیسلامی دەست پێبکەن.

لێرەدا مەبەستم ئەوەیە کە تائێستا فاکتەری سیاسی، هۆکاری سەرەکیبوو بۆ پێکنەهێنانی قەوارەی کوردی نەك فاکتەری سەربازی. دەبینین کاریگەرترین چەکێك کەئیمپراتۆریەتی فارس و ئیمپراتۆریەتی عوسمانی لەدژی کورد بەکاریان هێنابێت سیاسەتی (پەرت بکە ـ زاڵ بە)بوو. بەدرێژایی ٥٠٠ ساڵی فەرمانڕەوایی عوسمانییەکان، ئەمانە بەردەوام و بەهەمو رێگەیەك هەوڵیاندا میرنشینە کوردییەکان لەناوبەرن، ئەوەش یان لەرێی تواندنەوەی ئەو میرنشینانە لەناو ئاینی ئیسلامدا وەك دەوڵەتێکی ئیسلامی کەسەرۆکەکەی خەلیفەی پێغەمبەری خوایەو دیارە بەگوێکردنی خەلیفە ئەرکی سەرشانەو ملنەدان بۆ فەرمانەکانی گومڕایی (ضلالة) یە، کەئەمەش خۆی لەخۆیدا جۆرە گومڕاییکردنێکە

شۆڤێنیستە عەرەبەکان و هەندێك لەوانەی لەئیسلام تێنەگەیشتوون و بەئیسلامییە توندڕەوەکان دەناسرێن، پێڕەویدەکەن. ئاینی ئیسلام و پێغەمبەری خوا لەم جۆرە کردەوانە بەرین، دیارترین نموونەش بۆ ئەمە یاوەری ڕێزداری پێغەمبەر، سەلمانی فارسییە(ر.خ). جا هەرچەندە پێغەمبەری خوا(د.خ) دەیگوت: (سەلمان سەر بەئالی بەیتە)، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەمیشە بە (سەلمانی فارسی) ناوی دەبرد، واتە پێغەمبەری خوا، نکوولی لەڕەگەزی فارسیی یاوەرەکەی نەدەکرد. زۆر نموونەی تریش لەم بارەیەوە هەیە.

شایەنی باسە کەسادەوساکاریی مرۆڤی کوردو پابەندبوونی بەئاینی ئیسلامەوە، هەرچەندە تەواویش لێی حاڵی نەبووە، ئەمە ڕێگەی بۆ فارس و تورك خۆشکرد کەکورد بۆ مەبەستی خۆیان بەکاربێنن. دەبینین ئیمپراتۆریەتی عوسمانی، سوننەی کوردی هاندەدا لەشیعەی کورد بدەن. ئەم ململانێو شەڕو پێکدانانە ناکۆکی زۆرو توندیان لەنێوان میرنشینە کوردەکان دروستکردو وایانکرد خوێن بکەوێتە نێوانیان، کەجاروباریش لەبری فاکتەری مەزهەبی ئاینی، فاکتەری تەماع بەکاردەهێنراو زۆربەی شەڕی نێوان فارس و تورك، کورد لەپێشی پێشەوەی سوپای شەڕکەردابوونە.

دوای جەنگی یەکەمی جیهانیو تێکشکانی ئەڵمانیا بەرامبەر هێزی هاوپەیمانانی ئەوسەردەمە، ویستی خوا وابوو کەدڵی دەوڵەتە هاوپەیمانەکان نەرم بێت بۆ پێکهێنانی دەوڵەتی گەورەی کوردی کەپایتەختەکەی یا شاری(ئورفە) بێت لەتورکیا، یان شاری مووسڵ. ئەو دەوڵەتە کوردییەی کەتۆبۆگرافیاو دیمۆگرافیاو جلوبەرگ و زمانی دانیشتوانەکەی هەروەها مێژووەکەی" هەموو ئەمانە لەبەردەم خوا شـأیـەدی دەدەن کە لەگەڵ و وڵاتانی دەوروبەری جیاوازەو خاوەنی مافێکی پێشێلکراوەو تەنها پێویستی بەدانپیانێکە هیچیتر.

بەڵام بەریتانیاو فەرەنساو ئەمریکا، لەپێناو بەرژەوەندییە تایبەتییەکانیان، لەبڕیاریان سەبارەت بەپێکهێنانی دەوڵەتی کوردی پەشیمان بوونەوەو پرۆژەکەیان بەجارێك هەڵوەشاندەوەو دەستیانکرد بەپشتگیریکردنی مستەفا کەمال ئەتاتورك بۆ دامەزراندنی کۆماری تورکیاو ڕووبەڕووی کورد وەستان. تەنانەت سەرکردەی شۆڕشی بەڵشەفیو دامەزرێنەری پارتی کۆمۆنیستی یەکێتیی سۆڤێتی جاران، لینین، پشتگیریی پێکهێنانی دەوڵەتێکی کوردی نەکردو پشتی مستەفا کەمال ئەتاتورکی گرت و لەسەرکوتکردنی گەلی کورددا هاوکارییکرد. بەمەش بلۆکی سۆشیالیست، دەستی خستە ناو دەستی بلۆکی سەرمایەداری ئەوروپیو هێزی سەربازیی ئەمریکییەوە بۆ فرۆشتنی گەلی کورد لەبازاڕی بەرژەوەندییە سیاسییەکاندا بە کۆیلەسێنی تورك و فارسو عەرەب و ...ئەوەیان پشتگوێ خست کەژمارەی گەلی کورد لە٤٠ ملیۆن کەس زیاترە.

لەراستیشدا چەندیەتیو چۆنایەتیی بەرژەوەندیی دەوڵەتە هاوپەیمانەکان بۆ ڕێگەگرتن لەپێکهێنانی دەوڵەتی کوردیو بەرەنگاریکردنی پرۆژەکە، هەرچییەك و هەر چۆنێك بووبێت ئەوە ناگاتە گەورەیی ئەو تاوان و مەرگەساتەی بەسەر گەلی کوردیان هێنا لەهەشتا ساڵ لەمەوبەرەوە هەتا ئەمڕۆ. لەو بڕوایەشدام کەئێستا ئەوان هەستیان بەهاوکێشەو لێکدانەوە هەڵەکانیان کردووە، زیاد لەوەش دەتوانم سوێند بخۆم

کەدامەزراندنی دەوڵەتی کوردی لەسەروبەندی دوای جەنگی یەکەمی جیهانی رۆڵی سەرەکیی دەبوو بۆ سەقامگیرکردنی ئاشتی لەناوچەکەدا چونکە تەنها دەسەلاّت و قەوارەی کوردییە کەدەتوانێت بەر لەو نەتەوەو گەلانەی دراوسێ بگرێت کە ئاژەوەگێڕن و ئارەزووی بلاّوکردنەوەی تیرۆریان هەیە لەجیهاندا.

لە١٩١٩/٥/٢٣ دا مەلیکی کوردستان شێخ مەحموودی حەفید هەوڵیدەدا دەوڵەتێك بۆ کورد دامەزرێنێت، بەلاّم کاتێك بەریتانییەکان پلانیان بۆ پێکهێنانی حکومەتی نوێی عێراق داڕشت، لە٧/حوزەیران/١٩٢٠دا بزوتنەوەی کوردییان بەسەرۆکایەتیی شێخ مەحموود لەناوبردو کوردستانی باشووریان بەدەوڵەتی تازە پێکهێنراوی عێراق لکاندو گەلی کوردیان بەدەسەلاّتی نوێی عێراق فرۆشت بەبێ ئەوەی پرس بەگەلی کوردستان بکەن کەئایا بەم بەکۆیلەکردنەی گەل و خاکی کوردان، رازیدەبن یان نەء؟

بێگومان کۆیلە پرسیار ناکات... ئەوەندەی هەیە دەفرۆشرێت و دەکڕدرێت...جا دەوڵەتە هاوپەیمانەکان بەم شێوەیە مامەڵەیان لەگەڵ گەلی کورددا کرد، پرسیارەکەش لێرەدا ئەمەیە: بۆچی ئەوها کوردیان هەڵسەنگاند؟. ئایا ئەو دەوڵەتە زلهێزانە، لەسەر بەکۆیلەکردنی گەلان راهاتوون یاخود چی؟

بەریتانیا دوای ئەوەی بڕیاریدا دەوڵەتی عێراق دامەزرێنێت لێنەگەڕا هیچ جۆرە کۆسپێك بەری رێی ئەو پرۆژەیەی بگرێت. لێرەدا حکومەتی کوردیی شێخ مەحموودی حەفید لەسلێمانی، کۆسپی بەر رێگەی ئەو پرۆژەیە بوو. ئیتر شەڕ لەنێوان سوپای نیزامیی ئینگلیزو هێزی عەشایەری کوردی بەسەرکردایەتیی شێخ مەحموود لەدەربەندی بازیان دەستی پێکردو لەئەنجامدا، بەهۆی نابەرابەریی هێز، هێزەکانی شێخ مەحموود دوای قوربانیدانێکی زۆر، تێکشکان و شێخی قارەمان دوای بەرەنگاریکردنێکی پاڵەوانانە، بەبرینداری لەپاڵ تاشەبەردێکدا دەستگیرکرا کەئەمڕۆ ئەو بەردە بە(بەردە قارەمان) ناوی دەرکردووەو بەئاسەوارێکی پیرۆزی مێژوویی دەژمێردرێت. پاش ئەوە مەلیکی کوردستان درا بەدادگایەکی سەربازی، ئەفسەرێکی ئینگلیز دەستیکرد بەدادگاییکردنیو چەند تۆمەتێکی دایە پاڵ بۆ ئەوەی تاوانباری بکات و حوکمی لەسێدارەدانی بدات. ئەوەبوو تۆمەتی سەرکردایەتیکردنی گروپێك چەتەی چەکداری دایە پاڵ کەکارو کردەوەیان کوشت وبڕو جەردەییو دەستدرێژکردنە بۆ سەر شکۆو سەروەریی پاشای عێراق و پەلاماردانی سوپای ئینگلیز گوایە ئەم سوپایە لەهەوڵ و کۆششدابوو بۆ سەقامگیرکردنی ئارامیو ئاسایش لەناوچەکەدا.

شێخ مەحموود بەوپەڕی ئازایەتییەوە بەرپەرچی ئەو تاوانە پووچەلاّنەی دایەوەو رەخنەی لەودادگاییکردنە ستەمکارانەیەی ئەوان گرت لەگەڵ درۆودەلەسە بێبناغەکانیان، هەروەها رایگەیاند کەئەو، خاوەنی مافێکی شەرعییە لەوەی دەیکات چونکە بەرەزامەندیی گەلی کوردستان و بەپێی راپرسییەکی جەماوەری بۆتە مەلیك. ئنجا لەناکا، زۆر بەتوندی پەڕۆیەکی پێچراوی دەوری قۆڵی دەکاتەوەو کاغەزێکی قەدکراوی لێ دەردێنێت. هەروەکو لەکوردستانیشدا باوە، کاغەز قەدناکرێت و بەقۆڵەوە نابەسترێت مەگەر زۆر خۆشەویست یان پیرۆز بێت. کاغەزەکە دەقێکی تۆما ولسنی سەرۆکی ئەمریکی تێدا تۆمارکرابوو کەساڵی ١٩١٧ دەرچووبوو، لەچوارده برگە پێکدەهات دەربارەی

بەرقەراکردنی ئاشتی لەجیهاندا، دووەم برگەی بڕیارە جاڕنامەکە پەیوەندیی بەنەتەوەی کوردەوەبوو کەجەختیدەکرد لەسەر دانی مافی تەواو بەگەلی کورد وەك هەرگەلێکی تری جیهان.

شێخ مەحموود بەدەرخستنی ئەم بڕیارەی سەرۆکی ئەمریکی بەو شێوەیەو لەوکاتەدا، هەروەها هەڵوێستی قارەمانانەیو پلەوپایەی لەلای گەلی کورد بوونە مایەی ئەوەی حوکمەکەی کەم بکرێتەوەو سزای لەسێدارەدانی لەسەر هەڵبگیرێت. سەرباریشی حکومەتی بەریتانیا نەك هەر دانی بەمافی رەوای گەلی کورددا نەنا بۆ پێکهێنانی دەوڵەتی کوردی بەڵکو، بەزەبری چەك رووبەڕووی شۆڕشی چەکداریی کورد وەستاو بوو بەمایەی ئەو دەردیسەریەی هەتا ئەمڕۆ کورد بەدەستیەوە دەناڵێنێت. لێرەدا بۆیەکا ئەم مەرگەساتە مێژووییە بەبیر مرۆڤی کورد دێنمەوە تابۆ هەتاهەتایەو نەوە دوای نەوە یادی بکەنەوە.

دیارە ئەم هەڵوێستە هیچ دادپەروەرییەکی تێدانەبوو، روخاندنی حکومەتێکی کوردی کە لەخاکی کوردستاندا دامەزرابێت و بەپیلان و فەرمانی بەریتانیای مەزن، کوردستان بخرێتە سەر عێراقی عەرەبی، ئەمە دوورە لەدادپەروەرییەوە.

هەروەها دانانی مەلیك فەیسەڵی یەکەم وەکو پاشایەك لەعێراقداو دان نەنان بەمەلیك مەحموود وەکو مەلیکی کوردستان، ئەمیش دادپەروەری نییە، مەلیك مەحموود کە بەبەراود لەگەڵ مەلیك فەیسەڵ لەرووی پلەوپایەو دەسەلات و کەسایەتییەوە لەئەو کەمترنەبوو، جگە لەوەی شێخ مەحموود لەکۆڕوکۆمەڵی نێودەوڵەتیو سیاسیدا لەمەلیك فەیسەڵ ناودارترو ناسراوتربوو. بەلام بەریتانیا پاساو بۆ ئەم کردەوەیەی ناهێنێت.

لێرەدا نابێت ئەوەمان لەیاد بچێت نەوەی ئێستای بەریتانیاییەکان بەداخ و پەژارەیەکی زۆرەوە دان بەو کردەوە ناڕەوایەی باوباپیرانیاندا دەنێن کە هەڵەیەکی گەورەیان کردووە. شایەنی باسە کە لەبەرگی سێیەمی کتێبەکەم (کورد دوژمنی خۆت بناسە) بەدوورودرێژی وتووێژی بەرپرسێکی ئیدارەی نوێی بەریتانیام هێناوەتەوە کە لەگفتوگۆیەکی لەگەڵمدا، دانی بەو هەڵە گەورەیەی باوباپیرانیدا ناوە کەکاتی خۆی دەرهەق بەگەلی کورد کردوویانە.

قسە دێت و دەڕوات ئنجا سەر لەنوێ دەگەڕێینەوە سەر پرسیارە سەرەکییەکەمان کەئایا بەرەی زلهێزو زاڵدەستی جیهان، لەمیانەی وەستانیدا رووبەڕووی ئیرادەی گەلی کوردستان و شەرعیەتدان بۆ پێکهێنانی دەوڵەتی کوردی، چی دەوێت؟

هەروەکو لەوەوپێش باسی کردەوەی بەریتانیای مەزنم لەگەڵ شێخ مەحموود کرد کەحکومەتی کوردیی رووخاند، ئنجا دروستکردنی سەدام حسەینی ئەمڕۆ کە لەگۆڕەپانی سیاسیدا چیدەکات کە بەملیۆن خەڵکی عێراق و بەتایبەتی گەلی کورد لەدەست زوڵم و زۆرو ستەمی دەناڵێنن.

لەبەرامبەریشدا کردەوەی ئەمریکا لەسەردەمی سەرۆك ترومان کاتێك کۆماری مهابادی رووخاند ئنجا دواتر کۆماری ئیسلامیی لەئێراندا دروستکرد لەگەڵ رۆڵی ئەم دەوڵەتە لەپشتگیریکردنی تیرۆر لەجیهاندا. بەڵام ئەوەی جێی داخە، ئەو قەڵەمەی کەسەرۆکی ئەمریکی ـ ترومان فەرمانی رووخاندنی کۆماری مهابادی پێئیمزا کرد کە لەئەنجامیدا قازی محەمەدی سەرکۆماری مهاباد لەسێدارەدرا، هەمان

قەڵەمی وەکو دیارییەکی مێژوویی پێشکەشی حکومەتی ئیسرائیل کرد، ئەویش دوای ئەوەی هەر بەو قەڵەمە مافی ئیسرائیلی تۆمارکرد بۆ راگەیاندنی دەوڵەتیان لەخاکی فەلەستین.

رێککەوتننامەی شوومی جەزائیر (ئاداری ١٩٧٥) بەئاگاداریو پلانی (C.I.A)بوو، ئەنجامدەری پیلانەکەش پیاوێکی خۆیان بوو (مەلامستەفا سەرکردەی شۆڕشی کورد) کە بەداخێکی زۆرەوە دەڵێم ناوبراو شایەنی ئەو پلەو پۆستە نەبوو کە لەئەنجامی چەند هۆکارێکی دەرەکی پێی بەخشرا (لەسەربەرگی کتێبەکەم: کورد دوژمنی خۆت بناسە، باسمکردووە) چونکە هەر ئەوەندەی مەلامستەفا لەیەکەم دیداریدا چاوی بەهەنری کیسنجەر کەوت ئیتر پشتی لێکردەوەو ئیرادەو بەرژەوەندییەکانی دەزگای (C.I.A) ی لەبەرچاو نەگرت و ئەوەی لێکنەدایەوە کەئەو بەرژوەندییانە لەسەرووی بەرژەوەندیی گەلانی جیهانەوەن، بۆیە مەلامستەفا خۆی بۆ هیچ ئەنجامێك تەیار نەکرد.

ئنجا سەرلەنوێ رووداوە سەیروسەمەرەو مەرگەساتئامێزەکانی ٣١ی ئابی ١٩٩٦ دێنینەوە یادو دەڵێین: سەرۆکی یەکێك لەدوو حزبە سەرەکییەکەی کوردستان، دەروازەی سنووری کوردستانی بۆ سوپای ستەمکار ئاوەڵاکردو یاریدەیدا کەتانك و زریپۆش و گاردی کۆماریی رژێمی بەعس، قەدەغەی بینای پەرلەمانی کوردستان ببەزێنن و گلاّوی بکەن، ئنجا شاری هەولێر داگیربکەن کە بەخوێن و قوربانیدانی خەڵکەکەی، لەراپەرینی ١٩٩١دا ئازادکرابوو. لەکاتێکدا مەسعود بارزانی" هاوکاری پاڵەوانی هێزی داگیرکەر لەسەر سنووری تورکیا ـ ئێران لەشیرین خەودابوو. تەنانەت ئەم مەرگەساتەش پیلانێکی داڕێژراوی دەزگای (C.I.A) بوو.

مێژوو ئەم رووداوانە لەبیرناکات، هەڵوێستی دەوڵەتە زلهێزەکانی تۆمارکردووە کەچۆن لەپێناو بەرژەوەندیی خۆیان" کوردستانیان بەسەر چوار پارچەدا دابەشکردو ئێستاش بەهاوکاریی هەرچوار دەوڵەتی ناوچەکە (کە کوردستانیان بەسەردا دابەشکراوە) دەبنە کۆسپی بەری رێگەی دامەزراندنی قەوارەیەکی سیاسی بۆ کورد.

بەڵاّم ئەزموونی ئێستای گەلی کورد لەم بەشەی خاکی کوردستان لەباکووری عێراقدا" لەگەڵ هەموو کەموکوڕیو ناتەواوییەکی، مایەی رێزو سەربەرزیی هەموو کوردێکی بەشەرەف و ئازادیخوازە. ئەم ئەزموونە نوێیە دیموکراسییە، کەئاسایش و ئارامی تێدا بەرقەرارە، لاپەڕەیەکی نوێی لەبواری پەیوەندیی نێوان کوردو حکومەتی ئەمریکیدا هەڵداوەتەوە کەنیشانەی ئەوەیە مەسەلەی کورد، جارێکی تر کەوتۆتەوە ناو گۆڕەپانی سیاسیو، بۆتەوە بەوێردی سەرزاری سیاسەتمەداران و، دەشێ ئەمە رێگە خۆشکردنێك بێت بۆ پێکهێنانی دەوڵەتی کوردستانی گەورە.

کەواتە ئەمریکا دەبێت بەئەزموونە کۆنەکانیدا بچێتەوە، چونکە دەرەنجامی سوودو سەرکەوتنی ئەم ئەزموونە" یان لەدەستدانو رووخانی، بەپلەی یەکەم لەئەستۆی ئەمریکایەو، بەپلەی دووەمیش لەئەستۆی خودی جەلال تاڵەبانی و مەسعود بارزانیدایە.

ڕۆڵی دەزگای (C.I.A) لەرووی گۆڕینی سیاسەت و حکومەتەکان لە جیهاندا

هەر لەسەرەتای حەفتاکانی سەدەی رابردووەوە هەتا ئەمڕۆ، دەزگای موخابەراتی ئەمریکی لەهەوڵو تەقەلادایە بۆ سەپاندنی ئیرادەو دەسەلأتی ئەمریکی بەسەر جیهاندا. دیارە شتێکی بەڵگەنەویستە کەفاکتەری ئابووری، چەکێکی کاریگەرە ئەویش ئەگەر بەهۆشێکی کراوەو ئاراستەی دروست بەکار بهێنرێت، چونکە دارایی و سامانی زۆروزەوەندی بەردەستی ولأتە یەکگرتووەکان و دەزگا کارامە موخابەراتییەکەی" هۆی ئەو سەروەریو زاڵدەستییەیە کەئەمریکا لافی پێوە لێدەدات.

وەکو دەشزانین مەردوم بەگشتی، لەهەموو ئان و سەردەمێکدا" بەتایبەتی لەدوای سالأنی حەفتاکانەوە لەسەر ئەوە یەکدەنگن کە زۆربەی ئەو گۆڕانکارییانەی بەسەر سستەمی سیاسی یان ئیداریی هەندێك دەوڵەتدا هاتووە دەستکیسەی دەزگای موخابەراتی ئەمریکییە(C.I.A). بۆ نموونە دەکرێ ژیاننامەی سەرۆکایەتیی سێ سەرکردە لەجیهاندا بێنینەوە کە ئەم قسەیەمان دەسەلمێنن:

١ ـ سەرۆکی کۆچکردوو محەمەد ئەنورە سادات:

سەرۆك سادات لەساڵی ١٩٧٠ دوای کۆچی دوایی سەرۆك جەمال عەبدولناسر، پۆستی سەرۆکایەتی کۆماری میسری وەرگرت، بەئازاترین و دڵسۆزترین و لێوەشاوەترین سەرۆك دەوڵەتێکی عەرەبی دەژمێردرێت.

لەسەرەتای ماوەی فەمانڕەواییدا سیاسەتی سۆشیالیستییانەی سەرۆك عەبدولناسری گرتەبەرو تا دەهات پەیوەندیی لەگەڵ یەکێتیی سۆڤێت(جاران) سەقامگیرتر دەکرد. ئەم سەرۆکە هەموو خەمێکی چارەسەرکردنی قەیرانی ئابووریی میسربوو، هاوکات هەوڵیدا سنوورێك بۆ ئەو دەستدرێژییانەی ئیسرائیل دانێت کەبەردەوام رووبەرووی حکومەتە یەك لەدوای یەکەکانی میسر دەبۆوە، لەم رووەوە ئاگری شەڕی ئۆکتۆبەری هەڵگیرساند ئەویش لەڕێی یەکخستنی رای گشتیی عەرەبی دژی ئیسرائیل، لەم رووەوە سوپای میسر ئەوپەڕی ئازایەتی نواندو توانی هێڵی بارلێف ببەزێنێت. خۆ ئەگەر دەستێوەردانی خێرای ئەمریکا نەبوایە ئەوە سوپای عەرەب بەسەرکردایەتیی سوپای میسری" زۆربەی خاکی ئیسرائیلی دەگرت، بەلأم ئەمریکا لەرێگەی ناوبژیوانییەوە شەڕەکەی راگرت بۆ تاوتوێکردنی ململانێیەکە.

لێرەدا تەرازووی هێزی ئیسرائیل بەسەر هێزی دەوڵەتە عەرەبییەکاندا داشکا ئەوەش بەهۆی تەکنەلۆجیای ئەتۆمیی ئیسرائیل هەروەها پشتگیریکردنی ئەمریکا بۆی، ئنجا سادات بۆی دەرکەوت کەرێگەچارەی سەربازی" بەرامبەر ئیسرائیل کەڵك ناگرێت بۆیە پەنای بۆ رێگەچارەی ئاشتی برد ئەوەبوو هەنگاوێکی هێند بوێرانەی نا، لەناو هەموو سەرکردەو سەرۆکەکانی عەرەبدا تاك بوو.

سەرەتا کێرڤی پەیوەندییەکانی لەگەڵ یەکێتیی سۆڤێتیی جاراندا بە ١٨٠ پلە ئاوژوو کردەوەو لەهەمانکاتدا پەیوەندییەکانی لەگەڵ ولأتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا پتەوترکرد، چونکە سەیریکرد بەخششی بلۆکی سەرمایەداری بەبەراورد لەگەڵ بلۆکی سۆشیالیستی خەنیمدا زۆر زیاترە. جگە لەوەی پەیوەندییەکانی لەگەڵ یەکێتیی سۆڤێت بارتەقای خواستو ئامانجەکانی ئەم نین کە لەپێش هەموویانەوە چاککردنی ئاستی بژێوی هاوولأتیی میسرییە.

پاشان سەرچڵییەکی زۆر ئازایانەی نواند کەسەری زۆربەی سەرۆك دەوڵەتانی جیهان و بەتایبەتی سەرۆکە عەرەبەکانی سووڕهێنا کاتێك" وەکو سەرۆکی گەورترین دەوڵەتی عەرەبی، بۆ بەرقەراکردنی ئاشتی سەردانی ئیسرائیلیکرد. سادات بەم هەنگاوەی، سنوورێکی بۆ قەیرانی نێوان میسرو ئیسرائیل دانا کەئەوپەڕی کاریگەری هەبوو لەسەر دەوڵەتی میسر ئەوەش بەهۆی پێگەی پێشەنگی میسر لەڕیزی دەوڵەتە عەرەبییەکاندا. ئنجا رای گشتی و جەماوەری میسری، لەدژی سادات هەڵسان کەهێزەکانی ئاسایش ناچاربوون هەڵمەتێکی دەستگیرکردن جێبەجێ بکەن و ژمارەیەکی زۆریان لەخەڵك قەرەپەستی زیندانەکانی میسرکرد. ئنجا ژمارەیەکی زۆر لەسیاسەتمەدارو کەسایەتیی میسری، ولاتیان بەرەو هەندەران بەجێهێشت، بەلام سەرباری هەموو ئەمانە، نهێنیەکانی سادات بەپەنهانی مانەوە هەتا راستییەکە دەرکەوت و خەڵك بۆی ئاشکرابوو کەئەوەی سادات کردی، تەنها لەپێناو گەلی میسردابوو، چونکە بەو کارەی توانی ئەو زەوییانە وەربگرێتەوە کەئیسرائیل داگیری کردبوون. سادات لەرێی ئەومێژووەی تۆمکاریکرد، خۆی کرد بەقۆچی قوربانیی گەلەکەی، ئنجا دەرگای زیندانەکان ئاوەلاکران و ئەوەی لەزندانەکاندابوو ئازاد کرا مەگەر زیندانییەك لەسەر شتی سیاسی گیرابێت، پاشان زۆربەی ئەوانەی لەدەرەوە بوون گەڕانەوە کەیەکێکیان سەرۆکی ئەرکانی سوپای میسر بوو.

ئنجا دوای ئەوەی بارودۆخی ئابووریی میسر گۆڕاو کاریگەریی بەسەر تاکی میسرییەوە دەرکەوت و دەوڵەت خاکی لەژێردەستی ئیسرائیل دەرکردەوە، جیهان بڕوای بەدروستیی هەنگاوو بیرکردنەوەی سادات هێنا.

ئەو سیاسەتمدارە کە لەبواری سەربازیشدا کارامەبوو، ماوەی ژیانی بەپاکیو دڵسۆزی بۆ گەلەکەی بەسەربرد. لەماوەی سەرۆکایەتییەکەیدا پەیوەندییەکانی لەگەڵ ئیدارەی ئەمریکیدا لەپێناو خزمەتکردنی ولات و گەلەکەی بەکارهێنا بەبێ ئەوەی بیر لەبەرژەوەندیی کەسایەتیی خۆی بکاتەوە.

کەواتە بەکرێگیراوی چی بێت ئەگەر نیەتی کارو ئەنجامەکەی خزمەتکردنی گەل بێت؟ بەلام بەداخەوە هەندێك سەرتوندو دەمارگیر لەحزبە ئیسلامییەکان، بەهۆی بیرتەسکیو نەشارەزاییان لەئاینی ئیسلام و مێژووی پێغەمبەری خۆشەویست(د.خ) هەروەها بەهۆی تێنەگەیشتنیان لەئایەتەکانی قورئانی پیرۆز بەرگەی لەو جۆرە هەڵوێستانە ناگرن. زۆیش بەداخەوە کەبینیمان چۆن خالید ئیسلامبوولی لەمانۆڕێکی سەربازیدا، ساداتی تیرۆرکرد. کەواتە کامیان شەهیدە؟ چونکە ئەگەر راپرسییەك لەناو گەلی میسردا ئەنجام بدرێت بەزۆری لەسوودی سادات دەکەوێت نەك ئیسلامبوولی.

لێرەدا دەمەوێ رووداوێکی مێژوویی بەبیر خوێنەر بێنمەوە ئەویش رێککەوتننامەی حودەیبییەیە کەپێغەمبەر(د.خ) لە کۆتایی ساڵی شەشەمی کۆچی (٦٢٧ز)دا لەگەڵ قورەیشدا مۆریکرد. جا لەکاتێکدا خودی پێغەمبەری خوابوو سوور دەیزانی ئەوان کافرو موشریکن، بەلام لەپێناو کوژانەوەی ئاگرو سەربەرزیی ئیسلام رێککەوتننامەیەکی ئاشتیی بۆ ماوەی دەساڵ مۆرکرد کەرێکەوتننامەکە سەلماندی، بوو بەبەرکەت بۆ موسڵمانان، چونکە دوو ساڵی پێنەچوو لەفەتحی مەککەدا ژمارەی شەرکەری موسڵمان گەیشتە دە هەزار کەس. بۆ دروستیی ئەوەی هێنامەوە نموونەو بەڵگە زۆرە بەلام ئێمە دەمانەوێت

بڵێین و بەدڵیش بۆ هەموو خەڵکی دەخوازین ئەوەیە کە لەهەموو بیروباوەڕو ڕچەیەکدا لەزیادەڕەوی دووربکەونەوە. چونکە وەکو بینیمان، سادات هەرچەندە لەئیدارەی ئەمریکی نزیك ببۆوە بەڵام چەند پەیوەندییەکی ئابووری و سیاسیی لەگەڵ وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بەستبوو کەئیدارەی میسر هەتا ئەمڕۆ لەسەری دەڕوات.

هەرچەندە ئەوەی ساداتی تیرۆرکرد سەر بەگرووپێکی ئیسلامی سیاسیبوو، بەڵام ڕێکخەرو پلان دارێژەی نەخشەکە(بەپێی قسەی خەڵك) دەزگای(C.I.A) بوو، هۆیەکەشی ئەوەبوو کەبەڵی راستە ئەوەی سادات کردی خزمەتی بەبەرژەوەندییەکانی ئەمریکا لەناوچەکەدا گەیاند، بەڵام ئەو لەپاڵ ئەمەدا مەبەستی خزمەتکردنی وڵاتی خۆی بوو، ئەو لەو پەیوەندی بەستنەدا نەبوو بەسیخوڕ، چونکە هۆکاری بنەڕەتی بۆ تێرۆکردنی هەستی بەتینی نیشتمانپەروەرییبوو کە (C.I.A) هەستی پێکردو لەوەترسا ماوەیەکی تر ئەو هەستی نیشتمانپەروەرییە بەبارێکی تر بتەقێتەوە. بەواتایەکی تر، سادات جێی بڕوای ئەوان نەبوو، گەشتەکەشی بۆ ئیسرائیل نەخشەو پلانی دەزگای موخابەراتی ئەمریکی نەبوو بەڵکو زادەی هەستێکی رووتی نیشتمانی بوو... خواش ئاگاداری ناو دڵ و دەروونی هەمومانە.

٢ـ بیریسترۆیکای سەرۆکی رووسی ـ گۆرباچۆڤ:

لەشۆڕشی ئۆکتۆبەری ساڵی ١٩١٧وە تا رۆژی رووخانی سۆڤێت، سەرۆکایەتیی یەکێتیی سۆڤیەت کەسایەتییەکی بوێرو کراوەی وەك سەرۆك گۆرباچۆڤی بەخۆیەوە نەبینیوە. راشکاوی و دیموکراتییەتی ئەم پیاوە هەروەها باوەڕی بەئازادی گەیشتە ئاستێك دانی بەهەموو ئەو تاوانانەدا نا کەئیدارەی سۆڤێتی" لەسەردەمی لینینەوە لەژێر دروشمی بەرژەوەندیی وڵات دژی گەلی رووسی ئەنجامیداوە. هەروەها ئەوەشی ئاشکراکرد کەچۆن ستالین، وڵاتی بەزەبری هێز بەڕێوەدەبرد، ئنجا مەرگەساتی گەلی رووسیای بۆ جیهان ئاشکراکرد کە لەسەر دەستی سۆڤێتییەکان چەشتی چونکە تەنانەت سیاسەتمەدارو شاعیرو ئەدیب و پرۆفیسۆرو دکتۆرەکانیش لەو بەڵایە رزگاریان نەبوو. دوو ملیۆن هاووڵاتیی رووسی بەتاك و بەکۆمەڵ لەزیندان و گرتووخانەکاندا لەئەنجامی لەسێدارەدانیان یاخود رەق هەڵاتنیان لەتاو سەرمای سیبریا کەلەویێ بەرووتی زیندانی دەکران، گیانیان لەدەستدا.

گۆرباچۆف، لەگەڵ ئەوەی خۆی ئەندامێکی پارتی کۆمۆنیستی سۆڤێتی بوو، پەردەی لەسەر هەموو تاوانەکانی ستالین هەڵماڵی. هەرئەوەندەی پۆستی سەرۆکایەتیی حزب و دەوڵەتی وەرگرت، تەخت و بەختی سۆڤێتی لەرزاند کەبۆ ماوەی زیاتر لەحەفتا ساڵ، نیوەی جیهانی کۆنترۆڵ کردبوو. بیروباوەڕو هەست ونەستی خەڵکی بەشێوەیەك راتەکاند" لەدەوڵەتێکی وەکو پۆڵەندا، کە لەژێر کاریگەریی سستەمی کۆمۆنیستدابوو، حکومەت پێ‌بەپێی ئەو گۆڕانکارییانەی کەگۆڕباچۆف بەسەر ئایدیۆلۆجیای پارتی کۆمۆنیستدا دەیکرد" هەڵبژاردنی بۆ پارتی دەسەڵاتدار ئەنجامدەدا. ئەمە کاریگەریی زۆری لەسەر رەوتی هەڵبژاردنەکان هەبوو کە لەئاکامدا ئەو گەلەی ماوەیەکی زۆر بڕوای بەکۆمۆنیزم هەبوو، دەنگی بۆ پارتی کۆمۆنیست نەداو بەمە کۆمۆنیستەکان دۆڕاندیان. لەهەمانکاتدا ئەو گۆڕانکارییانەی

گۆرباچۆف زەمینەی بەربەستی دەستکردی نێوان هەردوو ئەڵمانیای لەرزاندو ئەوەبوو دیوارە بەناوبانگەکە رووخا.

دوای جەنگی دووەمی جیهانی، یەکێتیی سۆڤێت بەهۆی تواناو هێزی سەربازی کەبەرەنگاری داگیرکەران دەبۆوە ناوی (شوورەی ئاسنین)ی لێنرا. مێژوو بۆمان دەگێڕێتەوە کەخاکی رووسیا کاتی خۆی تێکشکانی دوو سوپای هەرەگەورەی جیهانی بەخۆیەوە بینیوە ئەویش پەلاماری ناپلیۆن پۆنابارتە لەسەردەمی ئەلکساندەری تساری رووسیا کە لەئەنجامدا سوپاکەی شکاو بەهۆی ئەمەوە ئیمپراتۆریەتەکەیشی رووخا، ئنجا سوپای نازیست کەخاکی رووسیا ژەهراوی تێکشکانی دەرخوارد داو لەئەنجامدا بەرلینی پایتەختی نازیستەکان رووخا.

گۆرباچۆف بەئاشکراکردنی لایەنە شاراوەکانو پێشێلکارییە سیاسییەکانو مرۆییەکان لەیەکێتیی سۆڤێتدا " راستەقینایەتیی شوورە ئاسنینەکەی دەرخست کەژەنگاوی ببوو و لەرووخاندابوو.

بەپێی لێکدانەوەی زۆربەی سیاسەتمەدارەکان، سەرەتای پرۆسەی ئاشکراکردنی راستییەکان لەرووی سیاسەتو ئیدارەی حکومەتی ئەوسای رووسیا، دەگەڕێتەوە بۆ دووەمین دیداری گۆرباچۆف لەگەڵ تاتشەری سەرەك وەزیرانی ئەو دەمەی بەریتانیا کەناوی بە(ژنی ئاسنین) دەرکردبوو. دیدارە دواینیەکە سێ سعاتی خایاندبوو و کاریگەریی زۆری لەسەر گۆرباچۆف هەبوو لەرووی گۆڕینی ڕێڕەوی سیاسەتەکانی. چونکە خاتوو تاتشەر، دوای دیدارەکە، حکومەتی ئەمریکیو دەوڵەتە عەرەبییەکان، کەهاوپەیمانی بوون، راسپارد کەهاوکاریو کۆمەکی سەرۆکی رووسی بکەنو لەو پرۆژە مێژوییەدا پشتگیری بکەن کەکاریگەرییەکی گەورەی دەبێت لەسەر سیاسەتی نێودەوڵەتی لەجیهاندا. پەیوەندیی نێوان رووسیاو دەوڵەتانی رۆژئاوای وەکو بەریتانیاو ئەمریکاو فەرەنساو ئەڵمانیاو کەنەداو ئوستالیا بەکردەوە پتەوبوو، بەشێوەیەك کەمێژووی پەیوەندیی لەوەوپێشی، نێوانیان شتی وای بەخۆیەوە نەدیووە.

هەرچەندە من ئەوەی دەربارەی (C.I.A) دەگوترێت بەدوور دەزانم کەدەستی لەو گۆڕانکارییە سەیرەی بیروباوەڕو سیاسەتی سەرۆکێکی رووسیدا هەبێت تا چوارچێوەو ئیدارەی دەوڵەتێکی گەورەو ئەفسانەیی وەك یەکێتیی سۆڤێت بڕووخێنێتو، گوایە ئەو دەزگایە دەستێکی باڵای هەبوو لەرووی کارتێکردن لەسەر سەرۆك گۆرباچۆف، بەڵام ئەوە هەواڵێکە لەیادەوەریی مرۆڤدا بنج دادەکوتێتو هەر لەسەر زاران دەبێت. چونکە گۆرباچۆف کەسەرۆکایەتیی دەوڵەتێکی مەزنی بەدەست بوو" دەوڵەتێك کە بەتاقی تەنیا دەیتوانی رووبەڕووی ئیرادەی ئەمریکا لەجیهاندا بوەستێت" زەحمەتە جۆری کارتێکردنی(C.I.A) لەسەری، بزانرێت!

بەڵام من لەلای خۆمەوە دەڵێم ئەم ئەنجامە شایەنی هەموو هەوڵو تێکۆشانێك بووە، هەروەها بۆ هێنانەدیی ئامانجی لەم جۆرە هەڵدەگرێت ئەوەی لەهیچ شەرعو بیروباوەڕێکدا نەهاتووە، پێڕەوبکرێت. دیارە کاری ئەوهاش خۆی لەبەرامبەر هەوڵدانی راستەقینەدا بۆ ناگیرێتو جێبەجێکردنی گۆڕانکاریی

ریشەیی ئەوها، گرێدراوی فاکتەری کەسایەتی و رادەو رێژەی خێرو شەڕە لەو کەسایەتییەدا، هەروەها ئیرادەو سووربوونی پێدەوێت جگە لەهەلومەرجی گونجاو بۆ ئاسانکردنی جێبەجێکردنی هەوڵەکە.

جا ئەگەر هتلەرو ستالین و چاوچیسکۆو سەدام، لەگەڵ گۆرباچۆفدا بەراورد بکەین جیاوازییەکی زۆر گەورە بەدیدەکەین. ئەو چوارەی پێشەوە هەروەها زۆری تر لەوانەی مێژوو بۆمانی تۆمارکردووە، تەنانەت ئەگەر گرۆی ئادەمیزادیش لەسەر زەوی تۆڵەی لێنەسەندبنەوە ئەوە خوای گەورە، هەرگیز لەکردەوەکانیان خۆش نابێت. بەڵام گۆرباچۆف، ئەوە مرۆڤایەتی لەسەر زەوی سوپاسگوزاریی دەکات و رەحمەتبوونی بۆ دەنێرێت، داواکاریشین لەخوای گەورە کە لەپای کۆمۆنیستبوونی ببورێت. چونکە گۆرباچۆف، ئیزگەو رۆژنامە جیهانییەکان رۆژانە هەواڵی کردەوە چاکەکەی بۆ لەناوبردنی بلۆکی رۆژهەڵات باسدەکەن کەماوەیەکی زۆر بەشێکی گەورەی جیهانی لەژێر رکێفدابوو. لەسەرەتاشدا کۆسپی گەورەی هاتەڕێ، چونکە چەند ئەندامێکی پایەبەرزی K.G.B لەکۆمۆنیستە توندڕەوەکان هەوڵیاندا کودەتای بەسەردا بکەن بەڵام ئەو پیلانەکانیانی تێکشاند.

جا هەڵوێستی رووسی هەرچەندە لەرووی هاوسۆزیی لەگەڵ مەسەلەی گەلی کوردستاندا سلبی بوو" چونکە دوا هەڵوێستی سلبییان لەگەڵ سەرکردەیەکی کورددا (عەبدوڵڵا ئۆجەلانی سەرۆکی P.K.K) بوو کاتێک رێگەیان نەدا پەنا بۆ رووسیا بەرێت کاتێک ویستی خۆی دەرباز بکات و ئەوەبوو دەردەسەری و زەحمەتیی زۆری هاتە رێ کەنەك هەر زیانی بەخودی خۆی گەیاند بەڵکو زیانی بۆ هەموو گەلی کوردهەبوو، بەڵام لەبەرامبەردا ئێمە وەك گەلی کوردستان هیچ هەڵوێستێکی مرۆییمان لەبەرێز گۆرباچۆف نەبینوە... سەرباریشی، ئەوە من لەشاخ و چیا سەرکەشەکانی کرودستانەوە رێزو سڵاوی ئاراستە دەکەم.

٣ـ بەرێز سەدام حسەین سەرکۆماری عێراق

سەیرترین کەسایەتییە کەبۆ ماوەی نیو سەدەو تا ئەمرۆ، حوکمی عیراقی کردبێت، بێگومان کۆتاییەکەشی سەیرتر دەبێت. لێرەدا دەمەوێت کورتەیەك دەربارەی کەسایەتی و ئاوات و خولیای ئەم سەرۆکەی عیراق بخەمە بەرچاو کەمێژوو لەریزی سەرکردە خوێنڕێژەکاندا ناوی تۆمار دەکات.

ا ـ حەزکردنی بەسێکس بێئەندازەیە. جارێکیان لەدەرچوونێکدا بەهیلۆکۆپتەر، کە بەسەر شاخی حەمرینەوە دەبێت لادەداتە لای خێزانێکی مەڕداری کورد کەخەڵکی دەوروبەری خانەقین دەبن. سەرۆك، سێ کیژیان لەلا دەبینێت کە لەجوانیدا هاوتایان نییە، کەرۆیشتەوە هەرسێکیانی لەگەڵ خۆیدا برد ئەوەش بەوناوەوە کەپۆشتەیان دەکات و فێری خوێندن و زانستیان دەکەن، نرخی سێ کچەکەشی بۆ باوکیان بەجێهێشت ئنجا رۆیشت، پیاوەکەش هیچ دەسەڵاتێکی نەبوو.

ب ـ چاوچنۆکی: چاوچنۆکیی سەدام بێسنوورە، چونکە دەبێت کۆشکەکانی لەهەموو کۆشکەکانی وڵات بەرزترو ڕازاوەترین، بەگرانبەهاترین ئەڵماس و مرواری و پارچە زێڕ رازێنرابنەوە. دەبینین لەم جۆرە کۆشکانەی سەرۆك لەهەموو عیراقدا هەن. تەنانەت جلوبەرگیشی، نابێت کەس لەهی ئەو جوانتر لەبەربکات. جارێکیان، کەهێشتا جێگری سەرۆك بوو، لەپرسەیەکدا یەکترامان بینی، بەرامبەر یەك

دانیشتبووین، کاتێك هەڵسا بڕوات سلاّوێکی بەتایبەتی ئاراستەکردمو بزەیەکی واتاداری بۆم کێشا. گرەوم لەگەڵ هاوەڵەکەمدا کرد کەمەبەستی لەوسلاّوو بزەیە، جلوبەرگە ڕێکوپێکەکەم بووە. دوای ماوەیەك کەدیمەوە لێمی پرسی: ئەرێ قوماشی ئەو دەستە جلەت لەکوێ پەیداکردووە؟...جا بۆ خۆ لادان لەرق و تووڕەیی ئەم پیاوە، وامکرد لەوەدوا پێش ئەوەی بیبینم، پۆشاکم هەمیشە شێواو بێت.

ج ـ هێز: هەر لەسەرەتای خۆ سەپاندنی بەسەر عێراقدا هەوڵیدا هێزێك بەدەست بێنێت کەپاڵپشتی بکاتو دوژمنی لێدووربخاتەوەو کۆڵەکەی فەرمانداریيەکەی قایم بکات. بودجەیەکی گەورەی بۆ دەزگای موخابەراتی عیراقی تەرخانکردو جڵەوی بۆ شلکرد تا بناغەی فەرمانڕەواییەکەی لەناو ولاّتدا پتەوبکاتو، لەهەمان کاتدا دراوسێکانی بترسێنێت، ئنجا دوا هەواڵی دۆستو دوژمنی بەدەست بخات. دەبینین لەو لەشکرکێشییە سەربازییەی ولاّتانی هاوپەیمان بۆ سەر عیراق، دەزگای موخابەراتی ئەمریکی، ئامێرێکی بیستنی زۆر بەتوانای دۆزییەوە کەهەموو ناوچەکەی کۆنتڕۆڵ کردبوو. هێزی هاوپەیمانەکان دوای ئەوەی شوێنەکەیان دیاریکرد بەفڕۆکە بۆردومانیانکرد. ئەو ئامێرە لەئەنجامی لەخۆبایی بوونی سەرۆك سەدام حسەین دۆزرایەوە کاتێك لەرێی تەلەفزیۆنی عیراقەوە پەیوەندییەکی نهێنیی تەلەفزیۆنی لەنێوان دەسەلاّتدارانی سعوودیەو کوێت بلاّوکردەوە کە لەپێناو دژایەتیکردنی ڕژێمی عیراق وتووێژیان بوو.

جا ئاشکراکردنی ئەو پیلانە لەئیزگەکانی عیراقدا، توانای تەکنەلۆجیای گەورەی بیستنی لەعیراقدا خستە ڕوو، ئنجا لەئەنجامدا بوو بەهۆی تێکشکاندنی ئامێرەکە.

د ـ حەزی دەستەلاّت: ئەم غەریزەیە لەهەموو مرۆڤێکدا هەیە، بەلاّم مەرج ئەوەیە سنوور تێنەپەڕێنێت هەروەکو لای سەرکۆماری عێراقدا بەدیدەکرێت. دەبینین ئامۆزایەکی خۆی بەکوشتدەدات لەبەرئەوەی کۆمۆنیستە، ئەوەبوو دەمانچەی بەمامی خۆیدا تا کوڕەکەی پێ بکوژێت. لەلایەکی ترەوە ئەوەی بەسەر حسەین کاملیدا هێنا هەر لەگیرکردنی لەخانووەکەیدا هەتا کوشتنی، هەر ڕێی تێناچێت. لەولاوە لەبواری رازیبوونی بەمەرجەکانی UN دەست بەسنگەوە دەگرێتو ئیمزای دەکات. هەموو ئەمانە لە سیفەتی ناپاکیکردنە کەبۆتە سیمای، چونکە مەگەر تەنها مەرگ لەهەندێك شتی بگێڕێتەوە، من بەنیرۆنی زۆرداری دەزانم کەئەگرییبینای دایکیو ئۆکتاڤیای هاوسەری کوشتو لەکۆتاییشدا خۆی کوشت.

لەزیندان کە بەهەندێك لەو دەستوپێوەندانەی گەیشتم کەرقی لێیان هەڵساوە، لێیانم بیست کەمن تەنها کەسێکم لەسزای سەرۆکی عیراقی رزگارم بووبێت، چونکە سەدام بەزەیی بەدوژمنیدا نایەتەوە...

باشە لەو کوشتوبڕەی بەسەر کوردیدا هێنا چی دەستکەوت؟ مەگەر قینو تووڕەیی نەوەی شەهیدانو ڕاگوێزراوەکانو زیندانییەکان.

دەڵێن جارێکیان هەقو ناهەق پێکەوە رێیان دەکردو ئەم گفتوگۆیە لەنێوانیاندا روویدا:

ناهەق: من سەرم لە تۆ بەرزترە.

هەق: من پێیەکانم لەهی تۆ جێگیرترن.

ناهەق: من لەتۆ بەهێزترم.

هەق: من لەتۆ زیاتر دەمێنمەوە.

ناهەق: بەهێزو داراکان لەگەڵ مندان.

هەق:﴿ وكذلك جعلنا في كل قرية أكابر مجرميها ليمكروا فيها وما يمكرون الا بانفسهم وما يشعرون ﴾.

هەق: ئەگەر ماوەیەکی تریش بووبێت نەوەکانم هەردەتکوژنەوە.

هەموو پرۆسەکانی کۆکوژی کەسەدام بەناوی ئەنفال‌و بۆردوومانی کیماوی لەکوردستاندا ئەنجامیدان، هەروەها چەندین تاوانی تر دەرهەق بەگەلی کوردستان تەنها قین‌و نەگبەتییان هێنایە سەر خودی خۆی‌و حکومەتەکەی کە ئەوەبوو بەچاوی خۆمان بینیمان چۆن لەماوەیەکی کەمدا، هێزەکانی لەکوردستان دەرپەڕێنران.

لەهەرسێ بەشی کتێبەکەمدا (کورد دوژمنی خۆت بناسە) ئاشکرام کردووە کەحزبی بەعس لەعێراقدا چۆن بەشەمەندەفەرێکی ئەمریکی حوکمی گرتە دەست‌و (C.I.A) لەپشت هەموو جووڵەو هەنگاوێکی بووە، جگە لەوەی ئەو دەزگایە هەر لەسەرەتاوە داینەمۆی سیاسەتی حزبی بەعس بووە لەعێراقدا.

یەکەم دەرکەوتنی سەدام لەدەستەڵاتدا دوای شۆڕشی ١٧ی تەمموزی ١٩٦٨بوو کاتێک حزبی بەعس کودەتای بەسەر حوکمی عەبدولڕەحمان عارفداکرد پاشان لە٣٠ی تەممووزدا عەدولڕەزاق نایفی وەك سەرەك وەزیران لەپۆستەکەی لادا ئنجا بەعسییەکان بەتەواوەتی حوکمیان خستە ژێر دەستی خۆیان‌و سەدام حسەین لەبواری سیاسیدا سەریهەڵدا کە لەئەنجامدا ئەمە، بوو بەمایەی دامەزراندنی بەئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش.

لێرەدا بەکورتی هەندێك هەڵوێست‌و رووداو دەخەمە بەرچاوی خوێنەر تا پێڕەوی سیاسەتی حکومەتی عێراقی بۆ دەربکەوێت:

١ـ هەڵوێستی خیانەتکارانەی ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر دەخەینە بەرچاو کاتێك دەزگای موخابەراتی ئەمریکی هەوڵیدەدا زانیاری لەسەر تانکی رووسیی T.62 دەستبکەوێت تا ئاستی توانای هێرشبردن‌و بەرگریکردنی ئەم تانکە نوێیەی بۆ دەربکەوێت. دەزگای موخابەراتی ئەمریکی لەرێی دەستوپێوەندو سیخوڕەکانیانەوە زۆر هەوڵیاندا ئەو زانیارییانەیان دەستبکەوێت بەڵام تەنانەت لەرێی هەندێك دەوڵەتی بەناو سۆسیالیستی سەر بەبلۆکی خۆیشیان هیچیان دەستگیرنەبوو کەئەو زانیاریدانەیان بەناپاکییەکی سەربازی لەقەڵەمدا. بەڵام سەرۆکی کۆچکردووی عێراق ـ ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر چەند پسپۆڕێکی سەربازیی ئەمریکی بانگێشت کرد کەسەردانی عیراق بکەن تا بەخۆیان ئەو تانکە ببینن‌و ئامانجیان لەو ڕوورەوە بێننەدی. ئەوەبوو لیژنەیەکی پسپۆڕی سەربازیی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا هاتن بۆ عێراق، ئنجا تانکەکەیان پارچەپارچەکردو دوای تاوتوێکردنێکی تێروتەسەلی بەشەکانی، پێکیانەوە نایەوە.

٢ـ شەڕی عێراق ـ ئێران کەهەشت ساڵی خایاندو تێیدا بەملیۆنان خەڵکی لەهەردوولا تیاچوو" سەرەتاکەی لەکۆبووەوەیەکی ئەنجومەنی نیشتمانیی عێراقیدا دەستی پێکرد کاتێك سەرۆك سەدام حسەین، بەبێ راوێژکردن یا راپرسییەك لەنێوان ئامادەبوان کەمتەقیان لەخۆیان بڕیبوو، جەنگی لەدژی ئێران راگەیاند. ئنجا بەهۆی پشتگیریی میسرو عەرەبستانی سعوودیو کوێت، جەنگ درێژەی کێشا، لەکاتێکیشدا سەرۆکی عێراقی بینی ناتوانێت درێژە بەو جەنگە بدات کەنیشانەکانی تێکشکانی عێراقی پێوەدیاربوو، ئەمە وای لەحکومەتی ئەمریکاو دەوڵەتانی دۆستی عێراقو چەند دەوڵەتێکی ئەوروپاکرد بەشێوەیەکی ناڕاستەوخۆ گوشار بخەنە سەر حکومەتی ئێران بۆ راکرتنی شەڕ. ئەوەبوو کۆچکردوو ئیمامی خومەینی لەوتارێکیدا راگرتنی شەڕی خوێناویی نێوان هەردوو دەوڵەتی راگەیاندو روونیشیکردەوە کەبەو کارەی، هەردەڵێت ژەهراو دەخواتەوە...واتە ئەگەر گوشاری دەرەوە نەبوایە شەڕی رانەدەگرت.

٣ ـ داگیرکردنی کوێت:

هاوکات لەگەڵ زیادبوونی تەماعکارییەکانی (C.I.A) لە کەنداو هەروەها ئارەزوویان بۆ سەپاندنی دەسەڵاتیان لەناوچەکەدا" بەهەموو شێوەیەك هەوڵیاندا عێراق بۆ داگیرکردنی کوێت راکێشن یا قەیرانێك بخوڵقێنن کەبواری دەستێوەردانیان لەکاروباری ناوچەکەدا بۆ برەخسێنێت، ئەم پیلانەشیان تەنها لەگەڵ دەستەڵاتدارانی عێراقدا سەریگرت کاتێك ناهۆشیاریی ئەم سەرۆکەی عەرەبیان بۆ دەرکەوت کەچەند بەسووك سەیری دەوروبەری دەکات، ئەم خەسڵەتەش نەگبەتییەکی گەورەیە بۆ وڵاتێك پیاوێکی نەشیاو دەست بەسەر دەسەڵاتو کاروباریدا بگرێت. بۆنموونە بەرێز ئایزنهاوەر ـ سەرۆکی پێشووی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا گوتبووی: زۆر دەترسم کەسێك ئەم کورسییەم بگرێت لەکاروباری جەنگ نەزانێتو هەلومەرجی شەڕ لەبەرچاو نەگرێت، چونکە دەتوانێت هەر بەپەنجەنان بەچەند دوگمەیەکدا جەنگێکی بێکۆتا بەرپا بکات. کەواتە کەسی گونجاو بۆ شوێنی گونجاوە.

سێ رۆژ پێش ئەوەی عێراق پەلاماری کوێت بدات، جۆن کەیلیبریکاری وەزیری دەرەوەی ئەمریکا" لەبەردەم کۆنگرێس لەوەڵامی پرسیاری ئەوەی کە ئەگەر عێراق پەلاماری کوێت بدات ئایا بەرتەکدانەوەی ئەمریکا چی دەبێت؟ ناوبراو سەرەتا ویستی خۆی لەوەڵامدانەوە بدزێتەوە ئنجا گوتی: (حکومەتی ئەمریکا هیچ جۆرە پەیماننامەیەکی هاوبەشی داکۆکی لەگەڵ دەوڵەتی کوێتدا نییە..)، ئنجا دوای سێ رۆژ سەربازی عێراقی چووە ناو خاکی کوێتەوە لەکاتێکدا ئەمریکا خۆیشی تێنەگەیاند. بەڵام کاتێك (C.I.A) بەئامانجی خۆی گەیشت و رای جیهانیی کۆکردەوەو یەکخست، لەشکری ئەمریکا سەرکردایەتیی لەشکری هاوپەیمانیەتی جیهانیی کرد بۆ گرتنەوەی کوێت، ئنجا بنکەیەکی سەربازییان لەناوچەکەدا دامەزراندو بەمە خەونێکی دێرینی خۆیان هێنایەدی. لەبەشی سێیەمی کتێبەکەم(کورد دوژمنی خۆت بناسە) ئەو رووداوانەم بەدووروودرێژی باسکردووە.

لێرەدا تەنها ئەوەندەم لەدەست دێت ئاخو حەسرەت بۆ گەلی عێراق هەڵکێشم بۆ ئەو رۆژە رەشەی لەسایەی دەستەڵاتی فەرمانڕەوا پێی گەیشتووە. لە ٢٠٠١/٧/١٨دا نامەیەکم لەرێی پۆستەی

ئەلکترۆنییەوە بۆ سەرۆکی عێراقی نارد کەهەموو شتێکم تێدا روونکردەوە تەنانەت رێگەچارەی بەئاوات گەیتشتنیشم بۆ دیاریکرد بەلاّم بێئەوەی ئامۆژگارییەکانم جێ بگرن.

دەزگای موخابەراتی عێراقی

مێژووی دامەزراندنی ئەم دەزگایە لەعێراقدا بۆ سەردەمی یەکەم حوکمی پاشـــایەتی و دامەزراندنی حوکمەتی عێراق دەگەڕێتەوە. ئەم دەزگایە ڕۆڵێکی
دیـاری هـەبووە لـەڕووی پارێزگـاریکردن لەسـستەمی پاشـایەتی لەولاتـدا. هـەروەها پاراسـتنی سیاسـەتمەدارو سـەرکردە ناسـراوەکان، لەهەمانکاتـدا کوتـەکێك بـووە سـەری هـەوادارانی بیروبـاوەڕی کۆمـۆنیزم و نیـشتمانپەروەری کـوردی کوتاوەتـەوە کـەپیاوانی دامودەزگـا ئەمنییـەکان دەسـتگیریان دەکـردن و قەرەپەسـتی گرتووخانـەو زیندانـەکانیان دەکـردن. بـەلام هەرچـۆنێك بووبێـت، مەسـەلەی زاڵدەستیی دامودەزگا ئەمنییەکان و سەرکوتکردنی گەلی عێراق شێوە دادپەروەرییەکی تێدابووە، چونکە وەنەبێت هەرکەس بگیرایە لەسێدارە بدرایە یا زیندانیکردنی هەتاهەتایی بەشی بوایە بەڵکو، ئەو کەسە دەدرا بەدادگایـەکی سـەربازی کەبەڵگـەی تـەواوی لەبەردەسـتدا دەبـوو و دوو شایەدیـشی بـۆ پاڵپـشتی بەڵگـەکان بـەکاردەهێنا، ئیتر کەسـی تۆمـەتبار یـا لەسـێدارە دەدرا، یـا ڕەوانـەی زینـدانی نـوگرە سـەلمان دەکرا، یا چەند ڕۆژێك لەگرتووخانە دەست بەسەردەکرا یا ئازاد دەکرا. ئەوەی هـەبوو جاروبـار دادگـای سەربازی لەچەند ئەفسەرێك پێکدەهێنرا کە بەئارەزووی خۆیان خەڵکیان دادگاییدەکرد.

لەوسـەردەمەدا بەڕێوەبـەری دەزگـای ئـەمن (ئاسـایش) بـەڕێز بەهجـەت عەتیـە بـوو کـەپیاوێکی سیاسەتمەدار، زرنگ و لەناو خەڵکدا ناسراوو بەشان و شکۆبوو. دەزگاکـەی بـەرێکوپێکی بـەڕێوەدەبردو بارودۆخی ولاتی کۆنترۆڵ کردبوو. هـەتا ڕۆژێـك خوا کردی کەئەم بەڕێوەبەرەی دەزگـای ئـەمن، خـاوەن شـکۆ عـەبولئیلاهو سـەرەك وەزیـران نـووری ئەلـسەعیدی لـەڕێی ئـەو ڕاپـۆرتانـە ئاگـادارکرد کەبـەهۆی سـیخوڕەکانیەوە دەگەیـشتنە بەردەسـتی، بـۆی دەرکـەوت کـەجموجووەلیکی گومانـاوی لەلایـەن چـەند سەرکردەو ئەفسەرێکی سوپاوە لەئارادایە کەعەبدولکەریم قاسم ڕێبەریانـە. ئەوەبوو شـۆڕش هەڵگیرسـاو لەیەکـەم ڕۆژیـدا(١٤ی تـەمموزی ١٩٥٨) بەندییـە سـیاییەکان ئـازادکران و زینـدان و گرتووخانـەکان چۆڵکران، ئنجا بریار دەرکرا کەزیندانی نوگرە سەلمان مۆربکرێت. دوا بـەدوای ئەمـە فەرمانـدرا بەهجـەت عەتیە دەستگیر بکرێت و درا بەدادگای شۆڕش کەئەویش لەسۆنگەی ئەوەی نـاوبراو پـشتگیریی حـوکمی پاشایەتی کردووەو بەرامبەر ئیرادەی گەل وەستاوە، حوکمی لەسێدارەدانی دەرکرد.

لەسـەرەتای شۆڕشـدا سـوپا زۆر شیلگیرانەو بەتونـدوتۆڵی هاوکـاریی جـەماوەری دەکـرد بۆیـە تـوانی ڕژێمی پاشایەتی بڕووخێنێت و دەستوپێوەندەکانی بگرێت کەژمارەیەکی کەمیان لەمردن ڕزگاریـان بـوو. ئـەو شۆڕشـە جەماوەرییـە، بـوو بەمایـەی یـەکگرتنی چـین و توێـژە جیاجیاکـانی گـەل بـەلام حزبـە سیاسییەکان لێنەگەڕان گەل بەکامی دڵی بگات، چونکە هەرزوو دەستیانکرد بەدووبەرەکی نانـەوە لـەناو خەڵکداو کەلێنێکی گەورەیان لەناو جەماوەردا دروستکرد.

لـەماوەی ململانێـی نێـوان حکومـەتی عەبدولکـەریم قاسـم و ئـەو کۆسـپ و تەگەرانـەی دەهاتنـە ڕێـی، دەزگـای موخابـەراتی دەوڵـەت ڕۆڵێکـی گـەورەی لەئاژاوەنانـەوە بینـی، ئەمـەش بـەهۆی لاوازی دەزگاکـەو خـراپ بـەکارهێنانی هــەروەها هەڵـسوکەوتی نەشـارەزاو هەڵەکارانـەیان لەگـەڵ حزبـە عـەرەبی و

کوردییەکاندا، چونکە پیاوانی ئەم دەزگایە وەکو کوێر وابوون، بۆ نموونە منیان لەسەر ئەوە گرت گوایە ئەندامی پارتیم لەکاتێکدا واش نەبوو. زۆر نموونەی تری لەم بابەتەش هەیە.

دەزگای ئەمنیی لەمەڕ عەبدولکەریم قاسم، هەرچەندە لەئەگەری ڕوودانی کودەتا ئاگاداریکرد بەلاّم پیلانەکان بۆ ڕووخاندنی دەسەلاّتەکەی، بەهێزتر بوون. چونکە پێش کودەتاکە یەکێك لەسەرکردە بەعسییەکان لەوانەی لایەنگری عەبدولکەریم قاسم بوو پلانی کودەتاچییەکانی بۆ قاسم ئاشکراکردو بەوردی ناوی یەکەیەکەیانی‌دا، بەلاّم سەرباریشی کودەتاکە ڕوویداو بەعسییەکان دەسەلاّتیان گرتەدەستو قاسمیان ڕاپێچی ئیزگەکرد تا ناوی ئەو سیخوڕەیان بداتیّ کەئەو زانیارییانەی لەسەریاندابوو. ئەوەبوو عەلی سالح ئەلسەعدی، بەخۆی لێپێچینەوەی لەگەڵ قاسمو هاوڕێکانیدا کرد بۆ ئەوەی دان بەناوی سیخوڕەکەدا بنێن کەئایا لەناویاندایە یا نەء ! بەلاّم عەبدولکەریم قاسم سووربوو لەسەر ئەوەی ناوەکە نەدرکێنێتو ناوی ئەو کەسە هەر ئاشکرانەبوو.

پێکهێنانی دەزگای موخابەراتی عێراقی

ئەو کەسەی ئەم دەزگایەی لەعێراقدا دامەزراند (Mr.X) هاوولاّتییەکی عێراقیی بەڕەگەز عەرەبو دەرچووی یەکێك لەزانکۆیەکانی ولاّتە یەکگرتووەکانی ئەمریکابوو. ئەم پیاوە شارەزایی هەبوو لەرێکخستنو کاری ئەندامانی دەزگاکەو ڕێکخستنیان بەشێوەی هەرەمی‌هێشوویی، چونکە بازنەی کارەکە بەم شێوەیە تەواو دەبێتو ئەگەر دەنکێکی ئەو هێشووە بپچڕێت ئەوە پەیوەندیی لەناو چوارچێوەی بازنەکەدا دەپچڕێت.

ناوبراو دوای تەواوکردنی پێکهێنانی بەشو لقەکان هەروەها دابەشکردنی کارو فرمان بەسەر بەشەکاندا کە لەرووی تیۆرییەوە دەزگای موخابەراتی عێراقی ئامادەکرا بۆ کارکردن، ڕاپۆرتی خۆی بەرزکردەوە. سەرکردە بەعسییەکان زۆر بەزەحمەت توانییان ئەم ئیدارە نوێیە وەرگرن، سەرباریشی بەفەرمانی ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر ڕەزامەندی دەرچوو دەستکرا بەکار. بەلاّم دەسەلاّتدارانی عێراق داوایان لە(Mr.X) ی دامەزرێنەرکرد ولاّت بەجێبێلێت و هەتا ئاگاداری دەکەنەوە لەلوبنان بمێنێتەوەو هەموو پێداویستییەکی مانەوەو حەوانەوەشیان بۆ دابینکرد بەمەرجێك تەنها بەئاگاداریی دەستەلاّتدارانی عێراق نەبێت، نەیەتەوە .

پیاوێکی هەتا بڵێت پسپۆڕبوو لەبواری کاری موخابەراتیدا، لەو ماوەیەشدا کە لەگەڵیدابووم زۆر نهێنیی دەزگای موخابەراتم بۆ ئاشکرابوو، زانیاریی گرنگی پێدام، بەلاّم بەهۆی بارودۆخی سیاسیی هەریەکەمان کەیەکینەدەگرتەوە، بیستو پێنج ساڵە نەمبینیوە.

دەسەلاّتی عێراقی هەموو هۆکارێکی بالاّی تەکنەلۆجیی بۆ ئەم مەبەستە دابینکردو لەپێناو پەرەپێدانی دەزگاکە پشتی بەشارەزاو پسپۆڕی تری لێهاتوو بەست. ئەم دەزگایە ئەگەرچی سەرەتا بەپێی سستەمێکی ئەمریکی بەڕێوەدەچوو بەلاّم بۆ ماوەیەکی دوورودرێژ لەژێرکاریگەریو ڕێنماییەکانی دەزگای K.G.B ی ڕووسی، وەرگەڕایە سەر ڕێرەوی بلۆکی سۆسیالیستی. بەکورتی،

دەزگـای موخابـەراتی عێراقـی، ٩٥٪ی پێـڕەوی کـاری لـەرۆمانیا، کۆریـای بـاکوور، کووبـا، ئـەڵمانیای دیموکرات(ئەوسا)، بولگاریاو چیکۆسلۆفاکیا وەرگرت.

شـایەنی باسـە ڕێوشـوێن‌و ڕێبـازی کـاری سـستەمی سۆشیالیـستی" دابینکردنـی پێداویـستییەکانە هەروەها پشتبەستن بەزۆرترین ژمارە لەکارمەندانی دەزگاکە بۆ زانینی هەواڵ‌و زانیاری دەربارەی گەل‌و ئاشکراکردنی سادەترین زانیاریی ڕۆژانە دەربارەیان. بۆنموونە: هاووڵاتی (ئازاد) خـاوەنی هەشت سەر خێزانە، داهـاتی سـاڵانەی بیست هـەزار دینـارە، سەر بـەهیچ حزبێکی سیاسـی نییـە، لەفەرمانگەیـەکی حکومیـدا کارمەنـدە. ئـەم ئـازادە ڕۆژانـە ڕاپـۆرتی لەسـەر دەنووسـرێت دەربـارەی سـەعاتی دەرچـوونی لەماڵەوە کەبۆ نانەواخانە ڕۆیشتووە، ئنجا چۆتە دوکـانی وشکەفرۆشێك‌و ئـەوەو ئـەوەی کڕیـوە، پاشان سەردانی فلاَن قەسابی کردووەو ئەوەنـدە کیلـۆ گۆشـتی کڕیـوە، دوای ئـەوە بەتاکسییەك گەڕاوەتـەوە بـۆ ماڵەوە، لای عەسر چووە بۆ لای فلاَن سەرتاش سەری چاك بکات، ئنجا چووە بۆ فلاَن یانەو لـەوێ لەگـەڵ فلاَن‌و فلاَنـدا دانیـشتووە. شـەو سـەعات ئەوەنـدە گەڕاوەتـەوە بـۆ ماڵـەوە. جگـە لـەم زانیارییانـە شـتی تـر ئەگەر هەبێت دەربارەی پەیوەندیی بیژۆك.

بـەم شـێوەیە ڕۆژانـە زانیـاری دەربـارەی هـەر گومـان لێکراوێـك کۆدەکرێتـەوەو دەخرێتـە دۆسـیەوە بـا ڕێژەی گومان لەسەر ئەو کەسە ١٪ یش بێت، ئنجا ئەم زانیارییانە هەڵدەگیرین هـەتا لـەناکاو ئـەو کەسـە، بەتۆمەتی ئەوەی سەر بە حزبێکی سیاسییە، دەستگیر دەکرێت. جا دەزگای موخابەرات ئەگەر ویستیان ئەم ئازادناوە بەکاربێنن ئەوە زانیارییەکان لەدژی بەکاردێنن‌و تۆمەتێکی سووکی دەدەنـە پـاڵ. ئیتر بـەم شێوەیە بەرامبەر هەموو هاووڵاتییەك دەکرێت‌و بەمەش دەتوانن گەل جڵەو بکەن هەروەکو لەگەڵ خەڵکی عێراق لەباکوورەوە هـەتا باشوور کردوویانـە، واتـە بچووکترین تایبەتمەندیی هـاووڵاتی تۆماردەکەن بـۆ زانینی خاڵەکانی لاوازی ئنجا بەکارهێنانیان بۆ کۆنترۆڵکردنی ئەوکەسە، بۆ ئەمەش دەزگای موخابەرات بایەخ بەوەرزش‌و ڕەیسز(پێشبڕکێی ئەسپ)دەدات هـەروەها کردنـەوەی مـەلهاو گـازینۆو ڕێـستۆرانت بـۆ ئاسانکردنی کاری موخابەرات لەداهێنانی شوێنی تەنگەبەردا، دوای ئەوەش بـەکارهێنانی هـەموو جـۆرە دەزگایـەکی ڕاگەیانـدن لـەڕێی تەکنـەلۆجیای پێـشکەوتوو، لەگـەڵ پەخـشکردنی بەرنامـەی داڕێـژراو بـۆ کۆنترۆڵکردنی بیرو هۆشی خەڵك.

لەلایەکی تریشەوە دەزگای موخابەرات کاردەکات بۆ نـەمانی هەنـدێك خـۆراك لـەبازاڕداو دابەشکردنی لەڕێی بریکارە ڕەسمییەکانەوە تا هاووڵاتی عێراقی بەردەوام سـەرقاڵی پەیـداکردنی خـۆراکی ڕۆژانـەبێت کە لەڕێگەی ئەمەوە، ژمارەی ئەندامانی هەر خێزانێك دەزانرێت.

جگەلەمانە، هۆکاری سەرەکی بۆ پشت شکاندنی هاووڵاتی، بەکارهێنانی هێـزو زەبـرو زاڵدەستییە تـا لـەناو مـاڵی خۆیـداو لـەناو خێزانیـشیدا نـەتوانێت لاری بنوێنێـت. واتـە: ئاگـادارکردنی هـاووڵاتی لەهەمووساتێکدا بەوەی کەلەلایەن ئامێری بچووکی بیستنەوە چاودێری دەکرێت کە لـەناو ماڵەکەیداو لـەناو کەلوپەلەکانیـدا شـاردراوەتەوە، هـەروەها هەرچـی کەسـێك کـە لەدەروروپـشتیەتی بـەکرێگیراوی

دەزگای موخابەراتە. جا هەر بەدروستکردنی گومان لای هاوولاتی، ئیتر دەستگیرکردنی ئاسان دەبێت‌و خۆ ئەگەر بەساغی لەزیندان دەرچوو ئەوە بەخت یاوەری بووە.

ئامانجی دەزگای موخابەرات لەبەرکارهێنانی ئەم رێوشوێن‌و تەکنەلۆجیایانە کۆنترۆڵکردنی هاوولاتیی عێراقییە بۆ زانینی هەر جوولەیەك کە دەستپێکردنی شۆڕش یا پێکهێنانی بەرەیەکی ئۆپۆزسیۆنی لەدواوە بێت یان پێکەوەنانی گەلەکۆمەکی بێت کەهەڕەشە لەئاسایش‌و ئارامیی حکومەتی عێراقی دەکات. جا بەپێی رێبازی مامەڵەکردن لەگەڵ بەرەی ئۆپۆزسیۆن‌و کودەتاچییان، موخابەراتی عێراقی نەریتی وایە کەهێزەکانی ئاسایش(ئەمن) دەکەونە دەستگیرکردنی هەموو گومانلێکراوێك‌و لەجێدا لەسێدارە دەدرێن.

بەلام ئەم دەزگایە، کارەکەی بەسادەیی ئەنجام نادات بەڵکو ڕێبازێکی زۆر چەپەڵ بەکاردێنێت چونکە کاتێك چاودێرانی دەزگاکە هەولێکی کودەتا ئاشکرا دەکەن وەنەبێت لەهەمان ساتدا تۆمەتبارو گومانلێکراوەکان بگرن، بەڵکو لێیان دەگەڕێن بەردەوام بن لەجموجووڵ بۆ ئەوەی لەکۆتاییدا بەتەواوەتی بزانن بەشداربوان چەند کەسن، ئنجا کادیرانی دەزگاکە خۆیان بۆ هەموو بەشداربوو و گومانلێکراوێك دەنێنەوە هەتا سەعاتی سفر دێت کاتێك هەر هەموویان دەستگیردەکرێن‌و لەسێدارەدەدرێن. ئنجا دەربارەی ئەوکەسەی چووبووە ریزی کودەتاچی یا پیلانگێڕەکان‌و هەواڵەکەی بەدەزگا دابوو ئەوە ماوەیەکی کورت لێی دەگەڕێن، بەلام دوای ئەوە نۆرەی ئەویش دێت‌و لەناوی دەبەن، ئەمەش بۆ ئەوەی هەواڵەکە بلاونەبێتەوەو خەڵك فێری یاخیبوون نەبێت یا هەر بیریشی لێنەکەنەوە.

ئەو رێنماییانەی بەڕێوەبەری دەزگا بۆ کادیرانی دەزگای دەردەکات دەبێت وەکو فەرمان وەربگیرێن‌و بەبێ چەندوچۆن جێبەجێ بەکرێن، ئنجا خاك بەدامەنی ئەوەی لەجێبەجێکردنیاندا کەمتەرخەمی دەنوێنێت یا بەوردی ئەنجامیان نادات.

چاودێریی دارایی، بەرێوەبەری دەزگا ناگرێتەوە، چونکە بەرێوەبەر دەستەلاتی ڕەهای هەیە کەچۆن‌و چی‌و چەند خەرجەدەکات، جگە لەوەی مافی هەیە ناوی ئەو کادیرانەی دەزگا ئاشکرا نەکات کە لەناوخۆو دەرەوەی ولاتدا کاردەکەن.

بەڕێوەبەری دەزگای موخابەرات دەستەلاتی ڕەهای هەیە لەڕووی دەستێوەردان لەکاروباری هەموو فەرمانگەو دامودەزگا رەسمییەکان بەوەزارەتی ناوخۆ بەخۆی‌و بەشەکانیەوە. لەهەمانکاتدا بەڕێوەبەر، لەپێناو گەیشتن بەئامانج‌و جێبەجێکردنی کارەکەی بۆی هەیە هەرچی پێچەوانەی یاسایە بیکات. واتە دەتوانێت لەکاتی پێویستدا چەك، پارە، فێڵ‌و کەڵەك، دزی، بێهۆشکردن‌و تەنانەت ئەگەر پێویستیکرد سێکسیش بەکاربێنێت. سەرۆکی ولات تەنها کەسێکە بۆی هەیە مشتومڕو لێکۆڵینەوە لەگەڵ بەرێوەبەردا بکات یان بەرنامەو پێڕەوی کاری دەزگا راستبکاتەوە یا تەنانەت موحاسەبەی کادیرانی دەزگا بکات.

لێرەدا مەسەلەی بڕوا دووبارە دەکەمەوە کەدەبێت ئەوپەڕی بڕوا لەنێوان سەرۆکی دەوڵەت‌و بەرێوەبەری دەزگاو سەرۆکی بەشەکان‌و ئەندام‌و کادیرەکاندا هەبێت.

دەبێت ئەوانەی ڕۆژانە راپۆرت بۆ سەرۆکی بەشەکان بەرزدەکەنەوە خاوەنی هەستو گیانێکی دەستپێشخەربن، واتە هەرچی مەسەلەیەکیان خرایە بەرچاو یەکسەر چارەسەری بۆ بدۆزنەوە. ئنجا سەرۆکی بەش، ئەو راپۆرتە بۆ بەڕێوەبەری دەزگا بەرز دەکاتەوە ئەوەش دوای چاککردنو روونکردنەوەی لایەنە تەمومژاوییەکانی.

پاشان بەڕێوەبەری دەزگا، دوای تاوتوێکردنی ڕاپۆرتەکە لەگەڵ سەرۆك بەشەکاندا، بۆ سەرۆکی دەوڵەتی بەرزدەکاتەوە کەئەویش لەلای خۆیەوە دەیخاتە بەرچاوی سەرکردە بەعسییەکان بۆ لێکۆڵینەوەو هەڵسەنگاندنی هەموو لایەنێکی ڕاپۆرتەکە بەچاكو خراپیەوە. ئنجا کاتێك سەرکردایەتیی حزبی بەعس بریار لەسەر راپۆرتەکە دەردەکات" سەرکۆمار فەرمانێکی پێدەردەکات.

شایەنی باسە کەدروشمو نەریتی باوی حزبی بەعس لەعێراقدا، ئەنجامدانی هەرچی کارێکە کەنەشێت بکرێت، ئەمەش لەپێناو پارێزگاریکردن لەدەسەلاتی حزب لەناو ولاتدا هەروەها پاراستنی ئەمنی

نەتەوەیىو ئەندامانی سەرکردایەتی.

سەرکردەکانی حزبی بەعس، دوای ئەوەی شارەزاییان لەدەزگای موخابەرات پەیداکرد هەموویان پێیان لەسەر ئەوە داگرت کەدەبێت بەڕێوەبردنی بەسەدام حسەین بسپێردرێت، ئەو برادەرەش چووە ژێر بارەکەو بوو بەیەکەم بەرپرسو سەرپەرشتیاری ئەو دەزگایە. جا بەهۆی ئەم توانا نوێیەوە(موخابەرات)، سەدام توانی وردەوردە دەست بەسەر عێراقدا بگرێتو کاروبارو بارودۆخ کۆنترۆڵ بکات.

هەروەها توانی بەخۆشی بێت یا بەناخۆشی، پشتگیری زۆربەی سەرکردایەتیی بەعس بەدەست بێنێت. ئەم نهێنیانەو زۆری تریش دوای ٢٥ ساڵ ئاشکرابوون بەلام من، لەڕێی بەڕێز نازم گزارەوە ئەمانەم زانی کەپەیوەندییەکی توندوتۆڵم لەگەڵیدا هەبوو، چونکە ناوبراو کرابووە بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی، هەروەها بەفەرمانی ئەنجومەنی شۆڕش" جێگری بەڕێوەبەری گشتیی پۆلیسیش بوو کەپەیوەندیی پتەوی لەگەڵ سەدام حسەیندا هەبوو، ئەوەبوو هەردووکیان(سەدامو نازم) دەستیان خستە ناودەستی یەکترو عێراقیان بەتەواوەتی کۆنترۆڵکرد، ئەمەش لەڕێی پێکەوەلکاندنی هەردوو دەزگای ئاسایشو موخابەرات.

لەناو ئەندامانی سەرکردایەتیی حزبی بەعس لەوانەی ئاگاداری ئەم وردەکارییانەن ئێستا تەنها دوو کەسیان لەژیاندان ئەوانیش بەڕێزان تارق عەزیزو عزەت دوورییە کەئەمانە، لەپێناو پاراستنی گیانیان ورتەیان لەزار دەرنەچووە کەسەرۆك سەدام حسەین پێی لێڵ بێت. بەڕێز تارق عەزیز خەڵکی بەرتەلەی لای مووسڵەو لەمەسیحییە کلدانەکانە. بنەماڵەکەی، خۆیان بەکورد دەژمارد هەتا ناوی لە(دنخە)وە بۆ تارق عەزیز گۆڕی ئنجا ڕەگەزی نەتەوەییشیان گۆڕی. هەرچی بەڕێز عزەت دووریشە ئەوە خۆی واتەنی، لەسۆفییەکانەو خەلفەی شێخی رێبازی کەسنەزانییە.

کودەتای نازانم گزارو محەمەد فازل ئەگەر سەرکەوتبا ئەوە خوالێخۆشبوو عەبدولخالق سامەڕائی دەبوو بەسەرکۆمار، ئەوساکەش بەڕێزان ئەحمەد حەسەن ئەلبەکرو سەدام حسەین یا لەسێدارەدەدران یا بۆ دەرەوەی ولاْت دوور دەخرانەوەو گەلی کوردیش ئەو نەهامەتیانەی بەسەر نەدەهات کە بەدەستی ئەلبەکرو سەدام چەشتی.

مەراقی گەورەوگرانی سەرکردایەتیی حزبی بەعس ئەوساو ئێستاش" دانانی ستراتیژێکی ئەمنی بوو بۆ پارێزگاریکردن لەئەمنی نەتەوەیی هەروەها سەپاندنی زاڵدەستیی رەهایان بۆ دەرکردنی بڕیار لەلایەن سەرکردایەتیی شۆڕشەوە بۆ پێکهێنانی دامودەزگا ئەمنیو موخابەراتییەکانی وەك: بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی پۆلیس، ئیستخباراتی سەربازی، ئاسایشی گشتی، موخابەراتی گشتیو رێکخستنی حزبی بەعس.

١ـ کارمەندانی بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی پۆلیس دەبێت پەیمان بدەن کەسەر بەهیچ حزبێکی سیاسی نین جگە لەحزبی بەعسی سۆشیالیست کەدەبێت بەزۆر ببن بەئەندامیو لێبڕاوانە کار لەناو ریزەکانیدا بکەن بۆ بەرزبوونەوەی پلەیانو بەدەستهێنانی پۆستی حزبی کەئەمەش نیشانەیەکی ئاشکرایە کەئەو ئەندامە چالاکە.

٢ ـ مەرجەکانی سەر کارمەندانی ئیستخباراتی سەربازی بەهەمان شێوە وەکو مەرجەکانی کارمەندانی بەرێوەبەرایەتیی گشتیی پۆلیسە بەلاْم جیاوازییەك لەنێوانیاندا هەبێت توندیو سەختیی ئەو سزایەیە کە بەسەر ئەفسەرو سەربازە کارمەندەکاندا دەسەپێنرێت کەحوکمی لەسێدارەدان بەشی کارمەندی سستو کارنەکەرە.

٣ ـ مەرجەکانی کارمەندانی ئاسایشی گشتیش دووبارە بەهەمان شێوەیەو سزاکانیشیان قورسترە، جگەلەوەی کارو ئەرکەکانیان فراوانترو مەترسیدارترن، چونکە ئەمانە بەرپرسیارن لەپارێزگاریکردنی ئارامیو ئاسایشی بەغدای پایتەخت لەدوژمنانی حزبی بەعس، هەروەها بەرپرسیارن لەوەی ریێ نەدەن ئاژاوەو پشێویو کاری تێکدان رووبدات کەزیان بەئاسایشی پایتەخت دەگەیەنن، هەروەها پارێزگاریکردنی سنووری ولاْت لەدزەکردنی هەربێگانەو گومانلێکراوێك بۆ ناو ولاْت یا هەر پەیوەندییەکی گوماناوی لەگەڵ حزبێکی نەیار یان دەوڵەتێك، دۆست بێت یا دوژمن.

٤ـ دەربارەی مەرجەکانی دامەزرانو کارکردن لەموخابەراتی گشتیدا ئەوە بەهەمان شێوە وەکو مەرجەکانی لەمەڕ دامودەزگاکانی تری سەرەوەیەو هێشتا توندتریشە، کارمەندەکانیشی لەناو ولاْتدا بالاْدەستترنو گەورەترین دەستەلاْتیان لەلایەن رژێمەوە پێدراوە هەروەها مەترسیدارترین کارو فەرمانیان پیسپێردراوە کەپەیوەندیی بەئاسایشی دەوڵەتەوە هەیە وەك کودەتا، تیرۆر، لەسێدارەدانو کۆکوژی.

٥ ـ لەکۆتاییدا رێکخستنەکانی حزبی بەعس دێت کەدەبێت هەموو هاوولاْتییەکی رێکوپێك بچێتە ریزی ئەم رێکخستنەوە، ئەوەی ملیش نەدات ئەوە بەهاوولاْتیی پلەدوو لەقەڵەمدەدرێت. چوونە ریزی رێکخستنی حزبی بەعس هەموو چینو توێژەکانی کۆمەڵگە دەگرێتەوەو کەسی لێ هەڵنەبوێردراوە، ئەوەی نەچێتە ریزی بەعسەوە نیشانەیەکی پرسیار((؟)) لەسەر دۆسیەکەی دەکێشرێتو دەخرێتە ژێر

چاودێریکردنێکی وردو توندەوە، هەروەها لەزۆر مافی مەدەنی بێبەش دەکرێت، ئنجا قوڕ بەسەری ئەگەر بەئاستەم پێی خوار دانا .

دوای پێکهێنانی ئەو پێنج دەزگا ئەمنییەی سەرەوە، ئەنجومەنی شۆڕش بەیاننامەیەکی دەرکرد تێیدا جەختی لەسەر ئەوەکرد کەرژێمی عێراق پشتگیری ئەو دامودەزگایانە دەکاتو دەستەڵاتی رەهای پێداون بۆ سەقامگیرکردنی دەسەڵاتو ئاسایشو ئەمنی نەتەوەیی بەعس. هەروەها ئەنجومەنی شۆڕش بڕیاریدا مەسەلەی کورد لەباکوورو کێشەی شیعەکان لەباشووردا، چارەسەربکات. شایەنی باسە دامودەزگا ئەمنییەکان ئەوساو ئێستاش لەپەیوەندییەکی بەردەوامو راستەوخۆدابوون لەگەڵ سەرۆك ئەحمەد حەسەن ئەلبەکرو سەدام حسەینی جێگریدا، کەئەمانە بەهۆی ئەو دامودەزگایانە وڵاتیان کۆنترۆڵ دەکرد. بەڵام لەو دەمانەدا هێشتا دژایەتیکردنی ئاشکرای بەعس بۆ کوردو شیعەو ڕاگەیاندنی جەنگ لەدژیان، سەری هەڵنەدابوو.

سەدام حسەین لەسەرەتای ناودەرکردنیدا، لەناو سەرکردەکانی حکومەتی عێراق هەروەها لەناو گەلدا وەکو پیاوێکی دەستو داوێن پاكو بەویژدانو دڵسۆز ناوبانگی دەرکرد. خانوویەکی بۆ خۆی نەبوو، هەموو کاتێکی خۆی بۆ خزمەتکردنی حزبی بەعسو گەلی عێراقو سەرجەم عەرەب تەرخانکردبوو. بەکورتی، بەلای هەموو خەڵکەوە نموونەی مرۆڤی شۆڕشگێڕو پرۆلیتاربوو، لەبژێوی رۆژانە بەولاوە چاوی لەهیچیتر نەبوو. ئنجا رۆژ لەدوای رۆژ ناوی بوو بەوێردی سەر زرای هەموو بەعسییەك. پاشان دەستیکرد بەلابردنی نەیارەکانی لەدەستەڵاتدا ئەوەش لەرێی کردنیان بەگژی یەکتر، یان داباراندنی ماڵو سامان بەسەریاندا، یا سەرقاڵکردنیان بەخۆشیو رابواردنو کۆکردنەوەی پارە بەناشەرعی.

ئنجا کەوتە هاندانی بنەماڵەی ئەحمەد حەسەن ئەلبەکرو ساڵح مەهدی عەمماش بۆ دەستکردن بەقاچاخچییەتی چونکە ئەمە خێراترین رێگەیە بۆ پارە کۆکردنەوە. لەو رووەشەوە کارئاسانی بۆ کردن، هەموو ئامانجێکیشی شێواندنی وێنەی سەرکردەکانی بەعس بوو لای رای گشتی بۆ ئەوەی لەکۆتاییدا لەپلەوپایەیان کەم بێتەوەو ناوبانگی سیاسییان بزڕێت. هەر بەراستیش دوای ماوەیەك توانی بەبەهانەی کۆکردنەوەی پارەو بەرتیل وەرگرتنو قاچاخچیەتیکردنو گرتنەبەری رێوشوێنی نایاسایی بۆ کۆکردنەوەی ماڵو سامان، سەدام توانی ژمارەیەك لەئەندامانی سەرکردایەتی لێبخات. هەر خۆیشی لای سەرکۆمار ئەلبەکر ناوی دەدانو بوو بەمایەی ئەوەی ژمارەیەکیان زیندانی بەکرێنو لەئەنجامدا وێنەیان لەبەردەم رای گشتیو رێکخستنە حزبییەکاندا ناشیرین بوو.

سەدام بەم کردەوانەی رێچکەیەکی بۆ گەیشتن بەلووتکەی دەستەڵات بۆ خۆی کردەوە جگە لەوەدەستهێنانی بڕوای سەرکۆمار دوای ئەوەی نەیارەکانی لاداو خۆی وەکو عێراقییەکی بەعسی جوانمەرد دەرخست. ئنجا ئەلبەکری بەرنەداو خۆی لەبەرچاویدا وادەنواند گوایە کۆڵەکەیەکی بنەڕەتییە لەدەستەڵاتدا. پاشان دامودەزگا ئەمنییەکانی کۆنترۆڵکردو هەرچی لایەنگری ئەلبەکر بوو لایدانو لایەنگری خۆی لەجێیان دامەزراند. هەرچەندە ٩٩٪ی ئەو دامودەزگایانەی کۆنترۆڵکردبوو، بەڵام مەراقی هەرە گەورەی ئەوەبوو کەسوپاو وەزارەتی بەرگریی بۆ کۆنترۆڵ نەکرابوو کەئەمانە سەر بەخودی ئەلبەکر

بوون. بۆیە سەدام هەوڵیدا فەرماندەی فیرقەکان و لێپرسراوانی وەزارەتی بەرگری بگۆڕێت، ئنجا لەکۆتاییدا دەریچەیەکی بۆ ئەم ئامانجەی دیتەوە ئەویش لەرێی کۆنترۆڵکردنی مەکتەبی سەربازی کە بەهۆیەوە توانی تۆمەت و درۆودەلەسە بۆ هەندێك لێپرسراوی سەربازی هەڵبەستێت جگە لەدەمچەوەرکردنی هەندێك لێپرسراو بۆ زڕاندنی ناوی هەندێکی تر بەتایبەتی لایەنگرو هەوادارانی ئەلبەکر. ئیتر بەم شێوەیە بەئاواتی خۆی گەیشت و ئەوەندەی نەخایاند کەسوپای کۆنترۆڵکرد. پاشان لەرێی سێ شتەوە کەوتە پارێزگاریکردن لەدەسەڵاتەکەی ئەوانیش زیندانیکردن، تیرۆرو رفاندن. لەیەکەم هەنگاویدا عەبدولڕەزاق نایفی لەئینگلتەرە تیرۆرکرد کەناوبراو لەسەردەمی دەستەڵاتی ئەحمەد حەسەن ئەلبەکردا سەرۆك وەزیرانی عێراق بوو، شایەنی باسە کەتیرۆرکردنی ناوبراو بەفەرمانی سەدام و ئەلبەکر بوو. ئنجا دەستیاندایە لەناوبردنی سەرانی حزبی بەعس لەوانەی مەترسییان لێیان هەبوو یا بڕوای رەهایان بەدڵسۆزییان نەبوو. بۆ لەناوبردنی ئەمانە، فڕێیاندەدانە ناو رووبار بۆ ئەوەی وای بنوێنن گوایە خنکاون، یان بەهۆی رووداوی ئوتومبێل دەیانکوشتن، یان بەژەهر دەیانکوشتن و راپۆرتی پزیشکیش بۆی دەسەلماندن کە بەوەستانی دڵ مردوون. ئەمانە تا ئەمڕۆ ئەمە پیشەیانە، خوا لەبەڵا لاماندات.

هەندێك جار لەوجۆرە کەسانەیان بەئاشکرا دەکوشت بەبێ ئەوەی سڵ لەکەسێك بکەنەوە، بەڵام ئەمانە ئەگەر لەخوا نەترسن ئیتر مرۆڤ چییە لێی بترسن. خوالێخۆشبوو حەردان تکریتی، بەفەرمانی سەدام و ئەلبەکر بەدەستی گرووپێکی پسپۆڕی دەزگای موخابەراتی عێراقی، کەئەو دەمانە کارمەندی باڵیۆزخانەی عێراق بوون لەکوێت، کوژرا.

سەعدوون شاکر پلانەکەی داڕشتبوو کەحەموود عەزاوی بەشداریی جێبەجێکردنی کرد، کەئەمیش پاشتر بەفەرمانی سەدام تیرۆرکرا. ئەم هەموو رووداوانە روویاندا کەچی حکومەتی کوێتی متەقی نەکرد، بەڵکو چەند سەعاتێك دوای تاوانەکە، کوێت رێگەی بەوەزیری دەرەوەی عێراقدا، بەرێز عەبدلکەریم شێخلی کەبەبێ هیچ پرۆتۆکۆلێکی پێشتر، سەردانی کوێت بکات و بەهەمان فرۆکە کەپێی چووبوو، ژمارەیەك لەجێبەجێکەری تاوانەکە لەگەڵ خۆیدا بەریتەوە، ئەوانی تر بەناوی چاودێر لەگەڵ تەرمی حەردان تکریتیدا رۆیشتنەوە، راستیان گرتووە: (کابرا دەکوژن و تەرمەکەشی بەرێدەکەن)، بەڵام بیرمان نەچێت کوشتنی پیاوێك لەدارستانێکدا تاوانێکە چەند بۆچوونێك هەڵدەگرێت، بەڵام لەناوبردنی سەرجەمی گەلێك تاوانێکە لێبوردنی نییە.

خوێنەری خۆشەویست: لەراستیدا لەپێناو بەرژەوەندیی و سەرفرازیی گەلێك، چاوپۆشی لەتاوانێك دەکرێت. جا بەیاننامەی ١١ی ئازاری١٩٧٠ مەزنترین رووداوی مێژوویی بوو کە لەکوردستاندا دوای رووخانی کۆماری مهاباد روویدابێت. سەدام و بارزانی دەیانتوانی لەرێی ئەو بەیاننامەوە، مەسەلەی کورد لەعێراقدا چارەسەربکەن. چونکە لەو ماوەیەدا کاتێك چاوم بەچەند سەرکردەیەکی حزبی بەعس کەوت و لەمەترسییەکانی رێککەوتنی بارزانیی و تاڵەبانی ئاگادارمکردن قسەکەیان ئەمەبوو: (درۆیە

ئەگەر بڵێین لەبارزانی بەولاوە دۆستی ترمان لەناو کورددا هەیە، هەمووتان بچنە پاڵ هێزی بارزانی، ڕەفیق پشدەری : هێزی بارزانی هێزی بەعسە).

بەڵام ئەوەندەی نەبرد نازم گزار، بەفەرمانی سەدام و ئەلبەکر پلانی بۆ تیرۆکردنی بارزانی داڕشت ئەویش بەتەقاندنەوەی چەند ملایەك کەچووبوونە سەردانی. ئەم پیلانە بەخۆڕایی نەبوو، بەڵکو ئەنجامی هاتنەدیی بەیاننامەی ئادارو بەئاوات گەیشتنی گەلی کوردستان بوو کەوای لەشای ئێران و (C.I.A) و بەڕێز هیلمزی باڵیۆزی ئەمریکا لەتاران و بەڕێز هنری کسنجەر هەروەها ئیسرائیل و تورکیا کرد، کەدەست بخەنە مەسەلەکەوەو ئەگەر بەتیرۆرکردنیش نەبێت ئەوە لەڕێی هەرەسهێنانی شۆڕش ئەنجامی بدەن کە لەکۆتاییدا سەدام و بارزانی ئەم پلانەیان جێبەجێکرد هەروەکو لەکتێبەکانی تردا بەدوورودرێژی باسی ئەمەم کردووە.

شایەنی باسە زنجیرەی کردەوە تاوانکارییەکانی دەزگای موخابەراتی عێراق دوایی نایەت، لەناوچوون و بێسەروشوێنبوونی چارەنووسی قادر تەگەرانی و گرووپەکەی نموونەیەکی ترە .

ئیستخباراتی سەربازی

هەروەکو لەوەوپێش باسمکرد سەرۆك سەدام حسەین بەشێوەیەك سوپای کۆنترۆڵکرد کەهیچ ئەفسەرێك، یان فەرماندەی فیرقەو سەرلەشکرێك، یان سەرکردەکانی هێزی ئاسمانی پرکێشی نەکەن بیر لەئەنجامدانی کوردەتایەکی سەربازی بکەنەوە ئەمەش بەهۆی زەبروەشاندنی بێبەزەییانەی سەدام حسەین لەبەرامبەر هەرکەسێك کەخاڵێکی ڕەش لەدۆسیەکەیدا تۆمارکرابێت، وەك ئەوەی سەر بەحزبێکی تری سیاسی بێت جگە لەحزبی بەعس. لەم ڕووەوە دەزگای موخابەراتی عێراقی چەند هەڵمەتێکی دەستگیرکردنی ئەفسەرانیان جێبەجێکردووەو زۆریشیان لێ کوشتوون جگە لەوەی فەرماندە سەربازییەکان لەعێراقدا بەردەوام و شەوو ڕۆژ، چاودێریی توندیان لەسەرە.

بەڵام بیرمان نەچێت کەسەرۆك سەدام حسەین کاتێك سوپای کۆنترۆڵکرد کە هێزی گاردی کۆماری پێکهێنا، ئەم هێزەش سەلماندی بۆ هەموو کارو فرمانێکی سەربازی لەخزمەتی سەرۆکەکەیدایە.

دەزگای موخابەراتی گشتی

دارودیواری ئەم دەزگایە شایەدی دەدەن کەسەدام لەکاتێکەوە ئەم دەزگایەی کۆنترۆڵکردووە هێشتا جێگری ئەلبەکربووە، ئەوەبوو وێنەکانی ئەلبەکر داگیران و وێنەی سەدامیان لەجێدا دانرا. ئەمە ئەوە دەگەیەنێت کەکارمەندانی ئەم دەزگایە بەتەواوەتی پیاوی سەدام حسەینن. سەدام و ئەلبەکر ٩٠٪ دەزگای موخابەراتیان لەخزمەتی خۆیاندا تەرخانکردبوو تەنها ١٠٪ی بۆ خزمەتی گەلی عێراق بوو.

بەرەنگاریکردنی ئیرادەی گەلی کوردستان هەروەها سەرکوتکردنی شیعەو زۆر ڕووداوی تری دڵتەزێن وای لەنازم گزارکرد هەوڵی کودەتا بدات و ڕژێم بگۆڕێت. جا دوای سەرنەگرتنی هەوڵەکەی نازم گزار کاتێك دەستگیرکراو بەکەلەبچەکراوی بردیان بۆ بەردەستی ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر، لێی پرسی: چی هانیدایت هەوڵ بدەیت حوکمی من بڕووخێنێت لەکاتێکدا من تۆم گەیاندە ئەوپلەیەو کردمیت بەوپیاوەو گەیاندمیتە پلەی بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی و جێگری بەڕێوەبەری پۆلیسی گشتی؟ نازم

گزار وەڵامیدایەوە: ڕاستییەکە پێچەوانەی قسەکانتە، چونکە ئێمە تۆمان هێناو کردمانیت بەسەرۆکمان تا خزمەتی عێراق بەگشتیو حزبی بەعس بەتایبەتی بکەیت، نەمانکردیت بەسەرکۆمار تاببیتە دکتاتۆر بەسەرمانەوەو دەست بەسەر ماڵو سامانی وڵاتدا بگریت هەی ناپاك.

ئنجا هەرئەوەندەی لای ئەلبەکر دەرچوو، لەگەڵ هەموو هاوەڵەکانیدا لەسێدارەدان ئەگەرچی گزار عێراقییەکی عەرەبو بەعسییەکی دڵسۆزی نیشتمانی بوو، بەڵام بەرگەی زوڵمو زۆرو ستەمو گەندەڵی نەگرت. جامیش کەپڕپڕبوو، لێی دەڕژێت.

ئەوەی لە شوێنی گزار دانرا دکتۆر فازڵ بەڕاك بوو، کرا بەبەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی، بڕواپێکراوی سەدامو ئەلبەکربوو هەروەها جێبەجێکەری ژمارەیەکی زۆری تاوانەکانیان بوو، بەڵام دوای ئەوەی هەستی بەدکتاتۆریەتی سەدامو ئەلبەکرکرد کەهەموو شتێك لەپێناو بەرژەوەندیی خۆیاندا دەکەن" هەوڵیدا رابردووی رەشی لەگەڵ سەدامو ئەلبەکردا کەدژی گەلی عێراق تۆماریکردووە، بسڕێتەوە. پلانی کودەتایەکی کێشا بەڵام نەیزانی لەلایەن نزیکترین کەسیەوە چاودێریکراوە. کاتێکیش تاوانەکەی لەسەر سەلما دەستگیرکرا، ئازارو ئەشکەنجەی زۆردارو سوکایەتی پێکرا، ئنجا بردیانەوە بۆ تکریت، لەوێ بەچاوی بەستراوەوە زۆریان لێکرد لەبەردەم کوڕەکەیو باوکیو کەسوکارو عەشرەتەکەیدا وەکو کەر بزەڕێت ! ئنجا دوای ئەوە یەکسەر چاویان کردەوە، ئەویش دەستیکرد بەگریان، پاشان لەسێدارەدرا.

پێش ئەوە بەهەمان شێوە لەگەڵ خوالێخۆشبوو مورتەزا حەدیسی جووڵابوونەوەو پاشتر کوشتبوویان. ئەمانە رووداوی سەرەکین، بەڵام زۆر رووداوی تری لاوەکی هەن کەناژمێردرێنو لەدڕندەییدا وێنەیان نییە.

ڕێککەوتننامەی شوومی جەزائیر لەساڵی ١٩٧٥دا لەلایەن سەدام حسەینو شای ئێران ئەنجامدرا کە بەهۆیەوە بەهێزترین شۆڕشی چەکداری کوردیان لەسەدەی بیستدا بەسەرۆکایەتیی بارزانی، لەناوبرد. ئەو ڕێککەوتننامەیە سەدام حسەینی لەناوخۆی وڵاتو دەرەوەشیدا ناودارکردو وای لێکرد دوای ئەوە، بێ ئەوەی کەس بێتە ڕێگەی، وڵات بەڕێوەبەرێت ئەگەرچی هێشتا جێگری سەرکۆماربوو.

لێرەدا دەگەڕێینەوە بۆ مەسەلەی کوردو دەپرسین: مادەم لەکاتی ڕێککەوتننامەی جەزائیردا، قسە قسەی سەدام بووەو بەحسابی خۆی کاری بۆ یەکیەتیی عێراقو بەرژەوەندیی گەلەکەیدا دەکرد، ئیتر بۆچی لەگەڵ بارزانیدا ڕێکنەکەوت؟ خۆ ئەگەر گومانی لەبارزانی هەبوبێتو بەبەکرێگیراوێکی (C.I.A) و مووسادی دەزانی هەورەکو دەڵێت، کەواتە خۆی بەو هەموو زانایییەوە بۆچی شوێنو پلەی بارزانی نەگرت تا لەسەر کورسییەکەی خۆیەوە وڵات بەشێوەیەك بەڕێوەبەرێت کەدوای نەهامەتییەکیان لەئەنجامی ڕێککەوتننامەی جەزائیر، خۆی لەکورد نزیك بکاتەوە، سەدام بەم کارەی دەیتوانی رای گشتیی کورد بەلای خۆیدا راکێشێتو بۆ یەکجاری لەگیروگرفتو کێشەکانی باکووری عێراق رزگاری بێت، هەروەها ئاشتیو ئارامی بۆ خەڵکی عەرەبی ناوەراستو باشوور مسۆگەر دەکردو لەئەنجامدا عێراقێکی یەکگرتووی بەهێز دامەزرێنێت. بەڵام لەئەنجامی ئەم پرسیارو لێکدانەوانە راستییەکمان بۆ

دەردەکەوێت ئەویش ئەوەیە کەسەدام حسێن، کە بەشەمەندەفەری ئەمریکا لەعێراقدا دەستەڵاتی گرتە دەست، کار بۆ (C.I.A) دەکات ئەوەش لەرێی کەناڵی ترەوە کەشای ئێران یا تورکیایە .

جارێکیان داوایکردم، کەچووم لەگەڵمدا دانیشت و دەستیکرد بەئامۆژگاریکردنم، قسەکانی بۆنی هەڕەشەیان لێدەهات، من لەوە تۆقیم نەکا پەیوەندیی ژێربەژێرم لەگەڵ بزوتنەوەی کورد ئاشکرابووبێت.

گوتی: واز لەبزوتنەوەی کوردو کێشەو مەسەلەی کوردو یەکخستنیان و دامەزراندنی حکومەتی کوردو ئەم شتانە بێنە، ئەمە هەمووی خەیاڵە، من لەم شوێنەی خۆمەوە ئارەزوومە عێراق یەکبخەم و ئاسایشی بپارێزم و قودس رزگاربکەم، بەلاّم ئەمە هەمووی قسەی قۆڕە، کەخۆم بۆم جێبەجێ نەکرێت بارۆژگار چارەسەریان بکات. ئنجا بزەیەکی کێشاو باسەکەی گۆڕی.

کەواتە سەدام حسەینیش وەکو ئەو خەڵکەی تر وایە بەلاّم چەند پابەندێکی سیاسی بەستوویەتییەوە، هەروەها ئەرکی موخابەراتیشی لەسەرە کەدەبێت جێبەجێیان بکات.

ئێستاش ئەمریکا هەوڵی رووخاندنی دەدات چونکە پێدەچێ هەروەکو شای ئێران، ئەمیش رۆڵی نەمابێت.

بابگەرێینەوە بۆ سەربوردەی مەلامستەفا کەزیاد لەچارەکە سەدەیەك سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردی کرد. ئەم پیاوە داستانەی هۆش و بیری زۆر کەسی کەمەندکێش و سەراسیمەکرد کەئەمەش لەخۆیدا راستییەکە ناکرێ دانی پێدانەنێین، لەبارەی ئەم پیاوەوە دەڵێم لەسالاّنی چلەکانەوە هەتا رێککەوتنامەی جەزائیر(ئاداری ١٩٧٥) کە بەناوبـژیوانیی سەرۆکی جەزائیری هەواری بومدیەن، لەنێوان سەدام حسەین و شای ئێران مۆرکرا، مەلامستەفا تا ئەوکاتە سیمبوڵی تێکۆشان و دروشمی گەل بوو، چونکە بەهۆی ئەوبوو کەناوبانگی کورد بەهەموو جیهاندا بلاّوبۆوە جگەلەوەی کورد، لەهەموو جیهاندا مەلامستەفایان ناسی.

ئەم پیاوە لەدوو لاینەوە خزمەتی بەگەلی کورد گەیاند، یەکەمیان لایەنی راگەیاندن کەکوردی بەجیهان ناساند، دووەمیان توانی ریزی کوردان یەکبخات و بۆ ماوەیەك ئاگر بکوژێنێتەوەو کورد بخاتە یەك سەنگەرو لەژێر یەك ئالاّدا کۆی بکاتەوە. لەبەرئەمانە وێنەکانی بارزانی، داروديواری هەموو ماڵێکی رازاندبۆوەو لەپەڕەی هەموو دڵێکیشدا بوو، بوو بەباوکی خەمخۆری منداڵەکانی، بوو بەهیوای کورد لەهەر چوارپارچەکەو لەجیهانیشدا بۆ رزگاربوونی گەلی کوردستان و بەدەستهێنانی ئازادی.

من خۆم بەفریشتەیەکم دەزانی کەخوا لەئاسمانەوە بۆمانی ناردووە. ئەدیب و مێژوونووس و بیریارانی کورد پلەوپایەی بارزانییان لەپاش مەرگی، لەریزی مەزنەپیاوانی مێژوو دانابوو وەکو شێخ مەحمودی حەفید- مەلیکی کوردستان، قازی محەمەدی سەرکۆماری مهاباد، عومەر ئەلموختاری موجاهیدی لیبی، هۆشی منەی سیاسەتمەداری ڤیەتنامی، ماوەتیستۆنگی یەکەپیاوی چین و زۆری تر لەو نەمرانە. کەواتە کامیان چاکترە: ناوت بخرێتە ریزی نەمران، یان بەملیۆن و ملیار دۆلار بۆ منداڵەکانت بەجێبهێڵیت تەخشان و پەخشانی بکەن؟ ئاخر پارەی بەفر ئاودەیبات!

مەراقی لەبیرنەچووی ڕێککەوتننامەی جەزائیر

لــە١٩٧٥/٣/١١دا، شــای ئێــران بەمەلامــستەفای ســەرکردەی بزووتنــەوەی کــوردی ڕاگەیانــد کەڕێککەوتننامەی جەزائیر، حکومەتی ئێران پابەندی ئەوە دەکات کەیارمەتیو کۆمەك لەشۆڕشی کورد بگرێت تەنانەت ڕێگە لەو کۆمەکانەشی بگرێت کە لەدەرەوە بەخاکی ئێراندا دەگەیشتنە دەستی شۆڕشگێرانی کورد. بەواتایەکی ڕوونتر: شۆڕش ئاشبەتاڵی پێبکرێتو هەرکەسە بچێتەوە بۆ ماڵی خۆی. دوای ئەم هەواڵە مەرگەساتاوییە، شای ئێران ویستی چاوی بەبارزانی بکەوێت تا بەرتەکدانەوەی سەرکردەی بزوتنەوەی کوردی لەبەرامبەر ئەم بڕیارە ناڕەوایە بۆ دەربکەوێت کەکەس بۆی نییە بڕیاری لەمجۆرە دەربکات، چونکە ئەمە پەیوەندی بەبنەماڵە یا تەنانەت عەشرەتێکەوە نییە، بەڵکو مەسەلەی گەلێکی دێرینە ژمارەی دەگاتە چەندین ملیۆن کەس جگە لەوەی مەرگەساتی مێژووی بەکۆیلەبوونی ئەم گەلەش نیو سەدەی تێپەڕکردووە.

لەو ڕۆژە ڕەشەدا، جبەخانەی سەرەکیی شۆڕش پازدە هەزار فیشەکی تفەنگو گوللە تۆپی تێدابوو لەگەڵ پێنج هەزار گوللە هاوەن، ژمارەی پێشمەرگە کەتۆمارکرابوون زیاد لە ٧٠ هەزار کەس بوو، عەمبارەکانی ئازووقە ئەوەندەیان خۆراك تێدابوو بەشی زیاد لەپێنج مانگی دەکرد. تۆماری بەشی دارایــی لــەبارەگای ســەرکردایەتی وای ڕادەنوانــد کــە ٧٠ ملیــۆن دۆلار هــەروەها ٤٥ ملیــۆن دینــار لەبەردەستدایە، واتە ١٤٤ ملیۆن دۆلاری ئەو ڕۆژە. لەو ڕۆژەدا شۆڕشی کورد بەدەوڵەمەندترین شۆڕش دەناسرا لەڕووی داراییەوە لەڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا.

ئەم توانا سەربازیو داراییە بێسنوورە بێننە بەرچاوتان جگە لە پشتگیریی ڕەهای گەلی کوردستانو هەموو کوردێك لەهەر گۆشەیەکی جیهاندا بۆ ئەم شۆڕشە... بۆیە گوشاری سەر سەرکردایەتیی شۆڕش هەرچــەندێك بووبێــت یــان پابەنــدبوونی ئــەو ســەکردایەتییە بــە (C.I.A)و سیاســەتی ئــەو کاتــەی نێودەوڵەتی هەرچۆنێك بووبێت دەبوایە ئەو سەرکردایەتییە پێچەوانەی ئەو هەڵوێستەی بنواندایە کە بەداخەوە نواندی.

کۆمــەڵانی خــەڵکی کوردســتان چــاوەڕێ بــوون ســەرکردایەتی لەئاست ئــەو بڕیــارەی شــای ئێــران هەڵوێست وەربگرێت بەڵام کاتێکیان زانی بارزانی، لە ١٩٧٥/٣/١٢دا لەگەڵ وەفدێکدا سەردانی شای ئێرانی کرد کەئەویش هەرەس پێهێنانی شۆڕشی پێڕاگەیاند. لێرەدا هەڵوێستی بارزانی لەئاست مەسەلەی کورد لەو قسەیەدا بەرجەستەبوو کە لەبەردەم شای ئێران دەربڕی کاتێك گوتی: (سەروەرم شــای ئێــران، ئێمــە گــەلی تــۆین، مــادەم تــۆ بەرێککەوتننامــەی جــەزائیر ڕازیــتو لــەو ڕێگەیــەوە بەرژەوەندییەکانی ئێرانی نیشتمانی دایکمان بەدیدێنیت، ئەوە ئێمە دژایەتی ئەو بڕیارە ناکەین، بەڵکو دەستەونەزەر لەخزمەتتدایین بڵێیت بمرن دەمرین...ئێمە ئەوساو ئێستاش دڵسۆز بووین بۆ تۆ، لەداهاتووشدا هەروا دەبین، هیواداریشین سۆزو چاودێریتان لەسەر خۆمانو کێشەکەمان هەمیشە بەردەوام بێت).

هیچ کەس لەئامادەبوان بەرپەرچی قسەی بارزانی نەدایەوە، تەنها دکتۆر مەحموود عەلی عوسمان لەوقسانەی بارزانی ناڕازیبوو کەزۆر بوێرانە ناڕەزایەتیی خۆی بەرامبەر ئەو بڕیارە ناڕەوایەی شای ئێران" هەرلەوێ لەبەردەم ئامادەبواندا دەربڕی، بارزانی ورتەی لەدەم نەهاتە دەرەوە، جگە لەوەی بواری گفتوگۆو مشتومڕیش نەمابوو چونکە ئەوەی پلانی بۆ داڕێژرابوو، روویدابوو.

دوای گەڕانەوەیان، بارزانی بڕیارە مێژووییە رەشەکەی لەچەند خاڵێکدا دەرکرد:

١ــ تەسلیمبوون بەئیرادەی دوژمنانو کۆتایی هێنان بەشۆڕشی چەکداری کوردو دوایی هێنان بەخەباتی سی ساڵەی (١٩٤٦ ـ١٩٧٥) پارتی دیموکراتی کوردستان.

٢ـ گواستنەوەی ماڵو سامانی شۆڕش بۆ ئێران.

٣ ــ دەمودەست برووسکە بۆ هەموو بارەگاکانی پێشمەرگە لەهەموو لایەکی کوردستان بکرێت کەهەرچی چەکی قورسە کەهەیانە تێکوپێکی بدەنو هەتا ١٩٧٥/٣/٢٦ بەچەکە سووکەکانیانەوەو خۆیان تەسلیمی دەسەڵاتی ئێرانی بکەنو هەموو جۆرە چالاکییەك راگرن.

٤ـ فەرمانی بەئدریسو مەسعوود بارزانیدا کەهەرچی زووترە کار بۆ لەناوبردنی ئەوکەسانە بکەن کەخودی بارزانی گومانی لەوەهەبوو فەرمانەکان جێبەجێ ناکەنو بەردەوام دەبن لەخەباتی چەکدار، ئەمەش بۆ ئەوەی راگرتنی تەقە لەکوردستاندا مسۆگەربکات، بەتایبەتی ئەوانەی لەزیندانەکانی شۆڕشدابوون وەکو کەسایەتیی ناسراوی نیشتمانپەروەر محەمەد ئاغای مێرگەسووریو کوڕەکانی کەدەمودەست لەناویان بردن.

٥ــ بنەماڵەی بارزانی رووبکاتە ئێران کەلەوێ شای ئێران سەد خانووی زۆر رێکوپێکی لەکەرەج نزیك تاران پێبەخشین، جگە لەوەی بڕی یەك ملیۆن دیناری وەك خەرجی بۆ ناردن.

٦ ـ ئەسپاردەکردنی هەموو دارایی شۆڕش لەبانکەکانی وڵاتانی دەرەوە بەناوی بارزانییەوە کەپێشتر ئاماژەم بەوەدا دەگەیشتە بڕی ٢١٩ ملیۆن دۆلار، ئەمە لەکاتێکدا زۆربەی ئەوخێزانانەی دەگەڕانەوە بۆ کوردستان، پارەی نانێکیان لەباخەڵدا نەبوو.

ئەو چەند وشە سەرشۆڕیئامێزانەی بەبێشەرمانە لەزاری بارزانی دەرچوون کەس ناچاری نەکردبوو بیانکات، هەروەها تاکتیك نەبوون کەئەو قۆناغە پێویستی کردبێت بەڵکو بارزانی وەك بارێکی خۆئاسایی کەسایەتییە شلەکەی، لەخۆڕا ئەوقسانەی دەربڕی، لێرەدا داوای لێبوردنیش دەکەم کەئەم قسەیە دەکەم بەڵام لەڕاستیدا ئەو مەسەلەیە لێکدانەوەی تر هەڵناگرێت. چونکە دەبوایە گوزارشتی لەئازاری دڵی زامداری گەلەکەی بەکردایەو داکۆکی لەکێشەی نەتەوەکەی بەکردایە ئەگەر بەسەرزارەکیش بوایە تا هەڵوێستێك بۆ خۆی تۆمار بکات، بەڵام ئەوەی روویدا تازە ناگەڕێتەوە.

زۆر رووداوو هەڵوێستی مێژوویی هەن کە بەسەر سەرکردەو سەرۆكو لێپرسراودا هاتوون هەروەکو ئەوەی بەسەر بارزانیدا هات لەرێککەوتنامەی جەزائیردا، لەوانەشە هەندێك سەرکردە لەوە دژوارتریان هاتبێتەرێ بەڵام هەموو سەرکردەیەك بەپێی هەڵکەوتو بارودۆخی خۆی بڕیار دەداتو رێگەچارە دەبینێتەوە بۆ چارەسەرکردنی گرفتێك یا تۆمارکردنی هەڵوێستێکی نەمر یا بەلایەنی کەمەوە

بەرپەرچدانەوەیەك دەنوێنێت با بێدەسەلاتیشی پێوەدیاربێت. وەکو بینیشمان بارزانی، لەو هەڵوێستەیدا لەئاست شای ئێران تەنها ملکەچیی ڕەهای بۆ گەورەکانی نواندو پلانی ناڕەوای داگیرکەران چۆن کێشرابوو، بەبێ کەموزیاد جێبەجێیکرد. بارزانی بەهۆی ئەو بڕیارەیو جێبەجێکردنی ئەوپلانەی بۆ داڕێژرابوو، سەلماندی کەکارگوزاری دەزگای ساواکی ئێرانو (C.I.A)ی ئەمریکییە. جا لەدیدارێکییدا لەگەڵ ڕۆژنامەیەکی ئەو سەردەمەی ئێراندا گوتبووی (کاری من تەمام شود)، واتە ئەرکی من کۆتایی هات. دەبوایە هەر لەبەرئەوە مەرگی بخواستایە. بەلام عەرەب واتەنی: ئەم مردووە شایەنی ئەم گریانە نییە.

دوای هەرەسهێنانی شۆڕشو گەڕانەوەی شەڕکەران بەسەری شۆڕەوە بۆ ماڵو حاڵیان، لەبەغدا چاوم بەکەسایەتی ناسراوی کورد فوئاد عارف کەوت، پێمی گوت کەئەو، دوای هەرەسەکە ڕووبەڕوو بەبارزانی گوتبوو: (کاتێك چاوت بەشای ئێران کەوتو بریارە ناڕەواکەی خۆیانی پێت ڕاگەیاند، دەبوایە بەردەمانچەت بدایە ئنجا خۆشت بکوشتایە).

لەمێژوودا زۆر وێنەی لەم شێوەیەو سەختتریش هەیە، جا هەیە خۆی کوشتووەو هەشە دەستی نەچۆتە خۆی، بۆ نموونە لەکۆتایی جەنگی دووەمی جیهانی کاتێك هێزەکانی هاوپەیمانان چوونە بەرلینو بارەگای هتلەریان گەمارۆدا، هتلەر دوای ئەوەی هاوسەرەکەی کوشت، خۆیشی کوشت. هەروەها گوبلز کەوەزیری ڕاگەیاندنی هتلەرو دەستە ڕاستیبوو، ئەویش دوای ئەوەی هاوسەرەکەی و هەموو منداڵەکانی کەگوشت، خۆی کوشت.

ساڵی١٩٥٦ پەلاماری سێقۆڵی لەلایەن هێزەکانی فەڕەنساو بەریتانیاو ئیسرائیل کرایە سەر میسر، جا وێڕای نابەرابەریی هێز کەپەلاماردەران لەمیسرییەکان بەهێزتر بوون بەلام پەلامارەکە سەرینەگرت، ئەمە وای لەوەزیری دەرەوەی بەریتانیاکرد دەست لەپۆستەکەی بکێشێتەوە، بۆچی؟ چونکە لەئەرکەکەیدا شکستی خواردو بوو بەمایەی کوژرانی هەزاران سەربازی بەریتانیو فەرەنسی.

شۆڕش دوای ئەوەی هەرەسیهێنا خەڵك بوون بەسێبەشەوە:

١ ـ بەشێکیان لەئێران مانەوە ئەمەش بەهۆی بانگەشەی بنەماڵەی بارزانی کەوایان بلاوکردەوە گوایە ئەوەی ڕوویدا شتێکی کاتییەو بەو زوانە ئاگری شۆڕش هەڵدەگیرسێننەوە.

٢ ـ ژمارەیەکی زۆر ڕووی لەئەمریکاو ئەوروپاو سووریاکرد.

٣ ـ بەشی هەرە زۆریان گەڕایەوە بۆ عێراق تا لەسایەی زەبری سەرۆکی عێراقی سەدام حسەیندا ژیان بەرنەسەر.

کورتەیەك دەربارەی ئەوانەی لەئێران مانەوە:

پێشینان گوتوویانە(پەتی درۆ کورتە) واتە کەسی درۆزن زوو ئاشکرا دەبێت. جا دوای ئەوەی هەردوو بەڕێز ئدریسو مەسعوود بارزانی مەسەلەی سەرپەرشتیکردنی ئەو پێشمەرگانەیان خرایە ئەستۆ کەڕوویان لەئێران کردبوو، سەرەتا دەستیانکرد بەرێکخستنەوەی ڕیزەکانی پارتیو بێئەوەی لەدەستەلاتدارانی ئێران بترسن پەیوەندی لەنێوانیاندا دروست بکەنەوە. بەلام هەرئەوەندەی هەست

بەجموجووڵی پارتی لەو رووەوە کرا، دەزگای ساواك هەموو ئەو ئەندامانەی گرت کەسەرقاڵی رێکخستنی پێشمەرگەبوون، ئەمەش گیروگرفتێکی گەورەی بۆ کوردە عێراقییەکان دروستکرد چونکە دەستەڵاتداریێتی ئێران کەوتە لێکتر دوورخستنیان و بەزۆر لەشارو شارۆچکەو گوندی دووردا نیشتەجێی کردن بێ‌ئەوەی ئیدریس و مەسعوود بارزانی هیچیان بۆ بکرێت.

دەزگای ساواك بەزۆری کادیرانی پارتی رەوانەی ناوچە فارس نشین و تورك نشینەکان دەکرد، دوای ئەوەش ساواك دزەی‌کردە ناو ریزەکانی پارتی‌و ژمارەیەکی زۆریان لێکردن بەپیاوی خۆیان. پاشان حکومەتی ئێران لەرێی دەزگا موخابەراتیەکانیەوە کەوتە سوکایەتیکردن بەکورد کەتەنانەت خودی بنەماڵەی بارزانیشی بەرکەوت.

کاك(...) بۆمی گێڕایەوە کەبەڕێزان ئیدریس و مەسعوود بارزانی، لەتاران چوونە سەردانی‌و داوایان لێکرد میوانداریی بارزانی بکات لەماڵەکەیدا. ئەو برادەرە گوتی: دوای ئەوەی میوانداریم کردن پێم گوتن کەبارزانی، وەکو برا وابوو لەگەڵ باوکی ئەمداو ئێستا ئەم، بارزانی وەکو مامی خۆی سەیردەکات‌و سەرشۆڕییە کەوا بکات بارزانی بێت بۆلای، بەڵکو دەبێت ئەم بچێتە خزمەتی. ئنجا چوو سەردانی بارزانی‌کردو ئەویش لەکاتی دیدارەکەدا داوای چەند شتێکی لێکردبوو ئەم بۆی هەڵنەسووڕابوو بەلام هەرچۆنێك بوو داواکارییەکانی بارزانی جێبەجێکردبوو، کاتێکیش بەجێی هێشتبوو لەدڵی خۆیدا بیری لەوەکردبۆوە کەشتێکی سەیرە بارزانی هەرەسی بەشۆڕشکردو سەری گەلی کوردستان و خۆی‌و بنەماڵەکەشی شۆڕکرد. چونکە بارزانی لەپێناو خزمەتکردنی شای ئێران، ناپاکییەکی گەورەی لەگەڵی کورد کرد، ئەوەتا ئێستاش شای ئێران سووکایەتی پێدەکات... بارزانی دەبوایە لەوە زیرەکتر بوایە کە نەکەوێتە تەڵەوەو، نە خۆی بدۆڕێنێت نە گەلی کورد.

سەبارەت بە ئەوانەی لەکاتی هەرەسی شۆڕشدا لەهەندەران بوون گەلی کورد سوودی لەئاوارەییان بینی. چونکە کەسێکی وەك بەرێز تاڵەبانی، بوونی لەهەندەران سوودی بەگەلی کورد گەیاند کەئاگری شۆڕشی نوێی دوای ماوەیەکی کەم هەڵگیرساندەوەو بوو بەهیوای هەموو کوردێکی نیشتمانپەروەرو سەربەرز ئەمەش بەدەر لەچاکەو خراپەی خێرا هەڵگیرساندنی شۆڕش لەو قۆناغەدا.

بەلام سەبارەت ئەوانەی گەڕانەوە بۆ عێراق ئەوە من سوپاس‌و رێزم بۆ ئەو نیشتمانپەروەرانەیان دەردەبڕم کە بەژیانی سەر شۆڕی لەسایەی بنەماڵەی بارزانی‌و ساواکی ئێران رازینەبوون هەروەها سەریان بۆ موخابەراتی عێراقی نەوی نەکرد...هەزار سڵاوو ستایش بۆ خۆڕاگرتنیان بۆ ئەو هەموو ئازارو ئەشکەنجەیەی هاتە رێیان.

لەئەنجامی ئەو زانیارییانەی بەدەستم خستن، بۆم دەرکەوت کەرێککەوتننامەی جەزائیر بەتەواوی پەسەندکراوەو شۆڕش ئاشبەتاڵی پێکراوە ئەگەر بۆ ماوەیەکیش بووە. دوای ئەوە چووم بۆ بەیرووت تا لەوێوە بچم بۆ تاران بۆ ئەوەی چاوم بەبارزانی بکەوێت‌و هەوڵی لەگەڵدا بدەم کارێك بکات سەری کورد بەرزبکاتەوەو بڕوا بۆ سەرکردایەتی بگێڕێتەوە، بەلام لەو ئەرکەمدا نوشوستم هێناو مام جەلال ئاگادارە. بۆیە گەڕامەوە بۆ بەغداو لەڕێی برایەکی خۆشەویست کەئەڵقەی پەیوەندی بوو لەنێوان من‌و بارزانیدا،

نامەیـەكی دووورودرێـژم بـۆ مـستەفا بـارزانی نـارد تێیـدا بارودۆخەكـەم بـۆ ڕوونكـرەوەو هـەموو لایەنـە ژێربـەژێرەكانی ڕێككەوتننامـەی جـەزائیرو ڕێگەچـارەكانی دەرچـوون لـەم قەیرانـەی گـەلی كـوردم بـۆ ئاشكراكرد، ئنجا ئەو برادەرەم راسپارد كەچەند قسەیەكی زارەكیم بۆ بگەیـەنێت، ئـەویش ماوەی دوو سـەعات لەگـەڵ مەسـعوود بارزانیـدا دانیـشتبوو هەرچیم پێ‌گوتبـوو بەئەمانەتـەوە گەیانـدبووی، بـەڵام ئەوان(بنەماڵەی بارزانی) هیچ بایەخێكیان بەزانیارییەكانم نەدابوو.

پـێش راگەیانـدنی ئاشـبەتاڵ، مـام جـەلال داوای لێكـردم كـە لەبـەیرووت چـاوم پێـی بكـەوێت. كاتێك گەیشتمە خزمەتی، ڕێكوردەرەكەی بەردەستی خۆی بۆم كردەوە، گوێم لەدەنگی پاڤلی كوڕی بوو لەسـەر كاسێتەكە، دوای ئـەو دەنگـی مامۆسـتای خوالێخۆشـبوو ئیـبراهیم ئەحمـەدم گـوێ لێبـوو بەهەتەرییـەوە داوای لێدەكردم ئەوپـەڕی هـەوڵ بدەم پێش ئـەوەی شـای ئێران شـۆڕش بەتـەواوی قووتبـدات و هـەموو شتێكمان لەدەست بچێت، كەشێكی دانوستان لەنێوان بارزانی و سەدام و ئەلبەكردا بخولقێنم.

دوای گەڕانەوەم بۆ بەغدا، لەرێی ئەو بـرادەرەم لەدەربەنـدیخان ئاگانامەیـەكم بـۆ نووسـینگەی بـارزانی نارد بەلام ئەمجارەش هەروەكو هیچیش رووینەدابێت پشتگوێ‌خرا، ئیتر بـۆم دەركـەوت ئـەو فەرمانانـەی كراوەتە سـەر بـارزانی بـۆ ئاشـبەتاڵ پێكردنـی شـۆڕش، لـەجێی خۆیدایـە. لەنامەكەمدا داوام لێكردبـوون كەشۆڕش دەست پێبكەنەوە.

ئنجا زۆر هەوڵمـدا سـەركردایەتی بـەعس قایـل بكـەم دانوسـتان لەگـەڵ بزووتنـەوەی كوردیـدا بكـەن بـۆ ئـــەوەی كێـــشەكان بەیـــەكجاری بنەبڕبكـــەن بـــەڵام پێدەچـــوو فـــەرمانی (C.I.A) و بـــەكرێگیراوەكانیان كاریگەریی زۆری هەبوو. لەلایەكی ترەوە سەیرمكرد دەزگای موخابەراتی عێراقی ئامادەباشی دەكات بۆ لەقاوغـدانی ئاشـبەتاڵ و لـەخۆگرتنی بارودۆخـە سیاسـییەكان ئـەوەش پـێش دەرچـوونی بەیاننامـەی ئاشبەتاڵ پێكردنی شۆڕش بەماوەیەك، وەك بڵێیت ئاگاداری هەموو شتێكن.

دەزگای موخابەراتی عێراقی لەمیانەی ئامادەباشییەكانیدا دەستیانكرد بـە دروسـتكردنی ژمارەیـەكی زۆری خانووی قوڕ لەپارێزگای دیوانیەو ناسرییە بۆ ئەو خەڵكەی لەو سەردەمەدا بەگەڕاوەكان بۆ ڕیزی نیشتمانی دەناسران. پارچـە زوییـەك كەرووبەرەكەی ١٠ دۆنم دەبـوو پڕبـوو لـەداری خورمـا، ژمارەیـەكی زۆری ژووریان لەپووشی خورما تێدا دروستكرد كەسـەرەتا وامزانـی بۆبـەخێوكردنی گاوگۆتـاڵ دروسـت دەكرێن. شوێنی ئەم خانوانە نزیكەی ١٥ ــ٢٠ كیلۆمەتر لەباقووبەوە دووربوو.

هەرچـەندە مـن هەرچـی زانیارییـەكم لـەلابوو بـۆ نووسـینگەی بـارزانیم نـاردبوو، بـەڵام لەبەرئـەوەی زۆر بـاوەڕم بەسـەركرادایەتیی كـوردی هـەبوو وامـدەزانی ئەمـە سـیناریۆیەكەو بەسـەر بارزانیـدا تێپـەڕنابێت، بەڵام ئەوەی لێی دەترسام روویدا. خانووە قوڕینەكان نزیكەی ٢٠ ـ٢٥ هەزار كەسی تێكـرا لـەژن و پیـاوو منـداڵ كـەوەك ئـاژەڵ خرانـە خانووەكانـەوە، گرتـەخۆی. ئەمانـە لەكاتێكـدا خـەڵكێكی ئـازادبوون و گیـانی خۆیـان بەسـەركردایەتیی شـۆڕش بەخـشیبوو تـا سـەری كـوردی پـێ بـەرز بێـت كەچـی بـەو شـێوەیە تالانفرۆشكران و خرانـە خـانووی قوڕینـەوە لەكاتێكدا بنەماڵـەی بـارزانی لەكۆشك و تـەلاردا دەژیـان. تـۆ

بلێیت خوا بەم بەشکردنە ڕازی بێت؟ ئایا ئەمە خەسڵەتی سەرکردەو سەرۆکە؟ بەڵام چی بەخەڵکێك بڵێم کەگوێ‌نەداتە قسەی خەڵك؟

هەموو ئەوانەی بۆ عێراق دەگەڕانەوە دەبوایە بەشاری مونزرییەو خانەقیندا تێپەڕبوونایەو لەوێ ماوەیەك لەکەمپێکدا بمانایەتەوە کە بەناوی شوێنی حەوانەوە بۆیان ئامادەکرابوو، بەڵام لەراستیدا شوێنی لێپێچینەوەو لێپرسینەوە بوو بۆ ئاشکراکردنی ئەو کەسانەی لەدەزگای (پاراستن)ی لەمەڕ بارزانی کاریاندەکرد. جا تەنها ئەوانەی پێشتر پەیوەندییان بەدامودەزگا ئەمنییەکان و موخابەراتەوە هەبوو لەوکەمپانەدا نەدەمانەوە بەڵکو بەوپەڕی ڕێزەوە بەئوتومبیلی تایبەتی دەزگا ئەمنییەکان بۆ بەغدا بەڕێدەکران، وەکو شەوکەتی مەلا سمایل و هی تر لەسیخوڕو بەکرێگیراوان.

ئەوەی ئەم کتێبەم بخوێنێتەوەو ئەو کەمپەی بینیبێت لەقسەکەم حاڵی دەبێت. کاتێك سەردانی بەڕێز عەبدولخالق عەبدولعەزیز ـ بەڕێوەبەری گشتیی ئاسایشم کردو بەزیادەوە باروودۆخی ئەوخەڵکەم بۆ باسکرد کەئەوە شێواندنی وێنەی ڕژێمی عێراقییە لای ئەو کوردەی دەگەڕێتەوە، هەروەها عەزیەتدان و ورووژاندنی کورد لەبەرژەوەندیی دەسەڵاتدارێتی عێراقدا نییە بەڵکو لەراستیدا دەبێت بەنەرمی مامەڵەیان لەگەڵدابکرێت و زمانی شیرینیان لەگەڵدا بەکاربێنن بەشێوەیەك کەپێویستە هەموو فەرمانبەرێکیان بگێڕدرێتەوە بۆ سەر ئەو کارەی کەپێش ئەوەی بچێت بۆ شاخ لەسەری بوو، ئنجا بەسووربوونەوە داوام لێکرد پەیوەندی بەبەڕێز سەدام حسەینەوە بکات و لەو ڕووەوە قایلی بکات، بەڕێوەبەری گشتی بەقسەکانم قایل بوو و دەمودەست پەیوەندی بەبەڕێز سەدام حسەینەوەکردو هەرچیم پێ گوتبوو تێی گەیاند کە لەپێناو بەرژەوەندیی حزبی بەعسدایە، ئەویش فەرمانیدا هەرچی پێویستە جێبەجێ بکرێت و ئاسانکاری بۆ ئەو خەڵکە بکرێت کە لەئێران دەگەڕێنەوە کەزۆر لەو کەمپەدا نەمێننەوەو چاوپۆشی لەلێپێچینەوەو لێپرسینەوەیان بکرێت، ئنجا بەڕێز عەبدولخالق عەبدولعەزیز دەمودەست کەمپەکەی خستە ژێر چاودێری بەڕێوەبەرایەتیی ئاسایشی گشتی و عەقید حاجی عەبدولواحد نوری کرد بەبەرپرسی.

دوای ئەوەی جارێکی تر چوومەوە بۆ کەمپەکە کەئەمجارە ئاسایشی گشتی سەرپەرشتیدەکرد پاسەوانەکان کەچاویان بەئوتومبێلەکە کەوت یەکسەر دەروازەکەیان کردەوە، لەوێ چاوم بەپیاوانی ئاسایش کەوت و زۆر لەگەڵ عەقید عەبدولواحید نوری دوام بۆ ئەوەی هانیبدەم ئاسانکاریی زیاتر بۆ ئەوخەڵکە بکات و زۆر لەکەمپەکەدا گیریان نەکات.

سێ لاو لەگەڵ عەقید عەبدولواحید کاریان دەکرد کەناوی خەڵکە گەڕاوەکەیان تۆماردەکرد. عەقید عەبدولواحید تەئکیدی بۆم کرد کەفەرمانی پێدراوە پەلە بکات بۆ گەڕاندنەوەی خەڵکەکە بۆ سەر کاروباریان و ڕاپەڕاندنی ئیشوکارەکانیان. دیمەنی خۆڵاوی ئەو خەڵکە کەچڵك خواردبوونی هەرگیز لەبیرناچێتەوە، خوا ئەوە بگرێت کەبوو بەمایەی ئەوەی ڕوویدا. لەناو ناڵەو ئازاری ئەو داماوانە گوێم لەدەنگێك بوو بانگی دەکردم، خێزانێك بوو دیاردی بۆ من دەکرد. سەرەتا نەمناسینەوە هەتا ئەوان خۆیان پێم ناساند... فەخری خوشکم و عەبدولڕەحمانی هاوسەری و منداڵەکانیان بوون، خوشکم گوتی

بەپێی بڕوانامەی لەدایکبوون ئێمە لەدایكو باوكێكین، بەڵام لەپێناو بەرژەوەندیی تایبەتو لەترسی سەدامو بارزانی ئاوڕمان لێمەدەرەوە. ئیتر منیش پشتگوێم خستن. زۆر خێزانی ترم ناسییەوەو یارمەتیم دان. ژنێك، دوای ئەوەی هەوڵمدا یارمەتی بدەم پرسی تۆكێیت وائەوەندە پیاوی باشیت؟ كاتێك خۆم پێناساند بزە گرتیو گوتی: (كەواتە تۆ ناپاكیت !) . پێكەنینێك گرتمیو بۆ تاوێك ئێشوئازارم لەبیرچۆوەو سەرم لەئازایەتیی ئەو ژنە كوردە سووڕما كەلەو بارودۆخە ناسكەیدا ئەو قسەیە بكات.

لێرەدا بەگونجاوی دەزانم هەڵوێستی هەندێك لەسیاسەتمەدارو كەسایەتییە ناودارەكان بێنمەوە: گوتراوە كەباران بەبێ هەور نابێت. واتە ئەوەی هەڵوێستێكی پیاوانە بنوێنێت ئەوە ئەنجامی ئەو ژینگەیە كەتێیدا پەروەردە بووەو نەریتی خۆیەتی بەدەر لەپێگەی سیاسی یان ئایدۆلۆجیاكەی. عەبدولخالق عەبدولعەزیزی بەڕێوەبەری گشتیی ئاسایش، هەرچەندە عەرەبێكی بەعسی بوو كەدڵسۆزی حزبەكەیو حكومەتەكەیبوو، بەڵام لەرێی فێڵ لێكردنو هەڵخەڵەتاندنو هاندانی هەستی نیشتمانی وەكو عێراقییەك" توانیم لەپێناو خزمەتكردنی گەلی كوردستانو كێشە رەواكەی، بەكاری بێنم. ناوبراو لەزۆر هەڵوێستی تردا خزمەتی پێم گەیاندووەو هەروەكو پێشم راگەیەندرا ئەمانە بوون بەهۆی ئەوەی پۆستەكەی لەدەست بداتو دەستگیربكرێت. جا هەتا ١٩٧٦/٩/١٤ شایەدی بۆ پاكیو مرۆڤدۆستیی ئەم پیاوە دەدەم كەژمارەیەكی زۆری لەسیاسەتمەدارانی كورد لەپەتی سێدارە رزگاركردووە كەهەموو ئامانجێكیشی لەم كردەوانەی، پارێزگاریكردنی دەسەڵاتی بەعس بووە لەعێراقدا.

برای خۆشەویست بابەكر مەحموود ئاغای پشدەری بۆمی گێڕایەوە كەدوای ئەوەی رژێم گرتمی، سەردانی بەرێز عەبدولخالقی كردبوو بۆ ئەوەی دوو قسەی خێرم بۆ بكاتو حوكمەكەم كەم بكرێتەوە. بەرێز عەبدولخالق گوتبووی ئەو لەپەتی سێدارە رزگاریكردووم بەڵام بۆ مەسەلەی ئازادكردنم ئەوە كێشەكەم لەلای سەدام حسەینەو عەبدولخالق ناتوانێت قسەی تێدابكات.

ئنجا كاتێك بەرێز بابەكر مەحموود ئاغای پشدەری لەگەڵ خوالێخۆشبوو مەلا عەبدوڵڵا(مەلا ماتۆڕ) سەردانی مامۆستا تەها محێدینیان كردبوو بۆ ئەوەی بۆم تێبكەوێت" كەئەو كاتە ئەو دوو بەرێزە وەزیربوون لەحكومەتی عێراقیدا، مامۆستا تەها گوتبووی: ئەوەی بۆ بەرێز رەفیق لەدەستم هاتووە لەپەتی سێدارە رزگارم كردووەو لەوە زیاترم لەدەستەڵاتدا نییە.

ئەو دوو بەڕێزەی سەرەوە لەسەردانێكیاندا بۆ هەمان مەبەست بۆ لای بەرێز سەدام حسێن، خوالێخۆشبوو مەلاماتۆڕ بۆی گێڕامەوە كە: (لای سكرتێری سەدام حسێن دانیشتین، دوای ئەوەی لەهۆی سەردانەكەمانی پرسی، قسەی سەدامی پێمان گوت كە: با قاوەم لەلا بخۆن بەسەرچاوان، بەڵام نامەوێت گوێم لەناوی رەفیق پشدەری بێت.

دوای گرتنم، بەكر رەزای پوورزامو مونیبە عوسمانی هاوسەری، خێزانەكەمو هەرسێ منداڵەكەم(رووبارو بازیان رەوەن) بۆ سەیران دەبەن بۆ سەیرانگەی زەورا لەبەغدا، لەوێ بەرێكەوت چاویان بەخوالێخۆشبوو ئەحمەد حەسەن ئەلبەكر دەكەوێت، دوای چاكو چۆنیو رێزنواندن، داوا لەبەرێزی

دەكەن كەئازاد بكرێم، ئەویش دەڵێت: نەمزانیوە كە بەڕێز رەفیق پشدەری گیراوە، گومانتان لەوە نەبێت كەوا دەكەم سبەینێ ئازادبكرێت و بێتەوە بۆ ناوتان.

بەڵام ئەحمەد حەسەن ئەلبەكر، هەروەكو سەركۆمارێك بوو نەیتوانی من لەزیندان ئازادبكات، تەنانەت خۆیشی بۆ زگارنەكرا. چونكە خەڵكی عێراق شایەدی حاڵن كەئەلبەكر هەر بەزیندوویی تیاچووبوو.

وردترین باسێك لەسەر مردن ئەوەیە كەپێشینان گوتوویانە: (مردن لەوەی پاشی ئاسانترەو لەوەی پێشی قورسترە). جا ئەگەر هەموو خەڵكی سەر رووی زەوی بۆ كوشتنی پیاوێك رێكبكەون ئەجەلی نەهاتبێت، ئەوە خوا كارێكی بۆ دەرەخسێنێت لەو مردنە رزگاری ببێت. زۆرم لەوانەی سەدام حسەین دەناسن بیستووە كەپێش من كەس لەدەستی رزگاری نەبووە، چونكە ئەوەی بەفەرمانی ئەو گیرابێت تیاچووە، من نەبێت . خوای گەورە فەرمویەتی: ﴿ قل لن يصيبنا الا ما كتب الله لنا ﴾ خوای گەورە پێش ئەوە بەلوتف و كەرەمی خۆی لەزەبروزەنگی مەلا مستەفا بارزانی رزگاریكردم، لەم دواییانەشدا لەچنگی مەسعوودو نێچیرڤان بارزانی رزگاریكردم، كاتێكیش هێزەكانی یەكێتیی نیشتمانیی كوردستان من و خوالێخۆشبوو شەهید موختار عەبدوڵڵا غەریبیان برد گوللەبارانمان بكەن ئەوەندەی نەمابوو تیابچم، بەڵام فەرمانی گوللەبارانكردنم لەلایەن بەڕێز جەلال تاڵەبانییەوە هەڵوەشێنرا. بەڕێزی گوتبووی: رەفیق پشدەری شازدە جار لەمردن رزگاری كردووم، دەبا منیش یەك جار لەمردن رزگاری بكەم. بەڵام هاوەڵەكەمیان گوللەبارانكرد، خوا ئەویش و هەموو لایەكمان بەبەهەشتی بەرینی خۆی شادبكات.

چەند هەڵویستێكی مەردانە بۆ مێژوو

ئەوەی شارەزایی لەشۆڕشی ئەیلوولی ١٩٦١ هەیە دەزانیت كەهێزی پۆلیس، رۆڵی كاریگەری بۆ پشتیوانكردنی شۆڕش و بەهێزكردنی هەبوو. بەخۆم چەند جارێك لەبەڕێز جەلال تاڵەبانیم بیستووە دەربارەی پۆلیس گوتوویەتی: برایانی پۆلیس مەشخەڵی هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلوول بوون.

دوای رێككەوتننامەی شوومی جەزائیرو ئاشبەتاڵ، رژێمی عێراق نزیكەی هەزار كەسی لەوانەی گەڕابوونەوە لەپۆلیسەكان كۆكردەوەو لەپارێزگای دیوانیەی دانان. ئەمانە هەرچەندە لەناو شارەكەدابوون بەڵام بۆیان نەبوو بەبێ فەرمانی بەرێوەبەرایەتیی ئاسایش، دیوانیە بەجێبێڵن. ئەمانە لەبارودۆخێكدا دەژیان جەرگی بەئاودەكرد. بەدرێژایی رۆژ هەوڵیاندەدا نانی رۆژانەیان پەیدابكەن، هەموو جۆرە كارێكیان دەكرد هەر بۆئەوەی دەست پان نەكەنەوە. بەڵام گرنگ ئەوەبوو سەرەرای كەمدەستی و بێدەرامەتییان سەریان بۆ دامودەزگا ئەمنییەكان شۆڕنەكردو رازینەبوون ببنە بەكرێگیراو، یان دەست بۆ ماڵی حەرام بەرن. بەگشتی خاوەن هەڵوێست بوون، رەفتاری جوانیان وای لەخەڵكی دیوانیە كرد بەدڵ لەگەڵیاندابن و هاوكارییان بكەن.

بۆ ئەو مەبەستە سەردانی وەزارەتی ناوخۆم كرد. لەوێ بەڵێنیاندا كەبیانگێڕنەوە بەمەرجێك سەدام و ئەلبەكر رازیبن. سەعدون غێدان پێمی گوت: لەتوانامدا نییە بیانگێڕمەوە سەركارەكانیان.

دوای ئەوە چووم بۆ لای فەرماندەی فیرقەی دیوانیە خوالێخۆشبوو عومەر هەزاع. زۆر دەربارەی ئەو خەڵكە دوایین، گوتم رەفتارو ئاكاری عەرەب لەگەڵ ئەوەدا نییە ئەو هەموو خەڵكە بەجلوبەرگی شڕو

گیرفانی خاڵییەوە بێ‌ڵانەو بێ‌چارەنووس بەناو شاری دیوانیەدا بگەڕێن، چونکە ئەمە دوژمنایەتی لەنێوان گەلی کوردستان و حکومەتی عێراقیدا دروستدەکات لەکاتێکدا ئێمە پێویستمان بەوەیە جەماوەر لەدەوری خۆمان کۆبکەینەوە بەتایبەتی گەلی کورد. ئنجا باسی سەردانەکەم بۆ کرد بۆ وەزارەتی ناوخۆ بۆلای سەعدوون غێدان کەگوتی چارەسەرکردنی ئەوکێشەیە بەدەست سەدام و ئەلبەکرە. عومەر هەزاع زۆر مەردانە چوو بۆ لای ئەلبەکرو لێبوردنی گشتی بۆ ئەو پۆلیسە گەڕاوانە پێدەرکرد کەدوای ئەوە هەموویان گەڕانەوە بۆناو ماڵ و منداڵیان. لەو تاقمە تەنها چوار کەسیانم لێدەناسین، وابزانم ئەوانی تر ئاگایان لەوهەوڵەشم نەبوو، بەلاّم بەسەرکەوتنەکەم دڵشادبووم. دەربارەی عومەر هەزاعیش ئەوە کۆتایی ژیانی زۆر مەرگەساتاوی‌بوو، چونکە سەدام حسێن بەزیندوویی زمانی بڕی‌و دوای ماوەیەکیش گوللەبارانیان کرد چونکە لایەنگری سەدام نەبوو.

لەدیدارێکمدا لەگەڵ عومەر هەزاع کەپەست و بێتاقەت دیاربوو وابزانم سەرخۆش بوو، گوتی: رێککەوتنمان لەگەڵ کورددا هەزار جار لەرێککەوتنمان لەگەڵ فارس باشتر دەبوو.

من شایەدی تەواو بۆ ئەم پیاوە دەدەم کەخزمەتی گەورەی بەگەلی کوردستان کرد، خوا لەگوناهەکانی خۆش بێت و پاداشتی بەخێر بداتەوە.

راستییەکی شکۆدار

زۆربەی چەکدارەکانی ئەفواج خەفیفە کەدژی شۆڕش بوون یان ئەوسا سەر بەدامودەزگا ئەمنییەکان بوون و ئەمڕۆ دەیانبینین لەریزی پێشمەرگەدان یان بەئازادی خەریکی‌کارو کاسبیی خۆیانن، کەباسی رابردوو دەکەن ماوەی ناپاکییەکەیان دەبوێرن و شەرم دەکەن باسی بکەن. بەلاّم من بەپێچەوانەی ئەوانە، حەزدەکەم پڕ بەدەنگم هاوار بکەم تا هەموو گەلی کوردستان گوێیان لێم بێت کە: من رەفیق پشدەریم، سالاّنێکی زۆری ژیانم کارم بۆ موخابەراتی عێراق و دامودەزگا ئەمنییەکان کرد، بەلاّم سەرباریشی و بەوپەڕی شانازییەوە توانیم خزمەتی گەلی کوردستان و کێشە رەواکەی بکەم ئەمەش بێ‌ئەوەی سەر بەهیچ حزبێکی سیاسی‌بم رێنماییم بکات کەئەمە بکەم و ئەوە نەکەم. هەروەها هیچ کەسایەتییەکی سیاسی نەبوو، رێگەم نیشان بدات یا فەرمانم پێ بکات تا لەرێ لانەدەم، هەموو ئامانجێکم ئەوساو ئێستاش خۆشەویستیی نیشتمانە کەبایەخدارترین شت لای مرۆڤ ژیانی خۆی‌و خێزانیەتی، بەلاّم لەوەگرنگتر خاکە. چونکە ئەوەی داوای مەزنی بکات دەبێت شتی مەزن بکات بەقوربانی. ئەوەی لێرەشدا دەمەوێت بیڵێم بانگەوازێکە بۆ هەموو حزبێکی نیشتمانی‌و بۆ هەموو خێزاندارێك کە: بالاّترین شت کەلایەنگرانتان و منداڵەکانتانی پێ گۆش بکەن خۆشەویستیی نیشتمانە، تۆوی خۆشەویستی لەهەموو دەمارێکدا بچێنین تا هەریەکەمان هەرچییەك بێت و لەهەرکوێ‌بێت ببێت بەپێشمەرگەیەکی قارەمان، چونکە بەوە نەبێت رزگاریمان نابێت، واتە هەریەکەمان لەلای خۆیەوە هەست بەلێپرسراویەتی بکات... ئیتر خوا رێنیشاندەرمان بێت و ویژدانیش چاودێرمان بێت.

ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش بڕیارێکی دەرکرد تێیدا پێشوازیکردنی کوردی لەدوای ئاشبەتاڵ قەدەغەکرد، مەبەست لەم بڕیارە حزبی شیوعی بوو. جا تەنها دامودەزگا ئەمنییەکان دەسەلاّتی

پێشوازیکردنی کوردی گەڕاوەیان هەبوو، منیش لەبەرئەوەی لەو دامودەزگایانەدا کارم دەکرد بۆم هەبوو بێئەوەی چاودێرم لەگەڵدابێت یان سیخوڕم بەدواوەبێت، ئەوکارە بکەم. بەهۆی ئەمەوە توانیم یارمەتییەکی زۆری ئەو خەڵکە بدەم کە دەگەڕانەوەو تەواو باوەڕم بەخۆم بوو کەدەتوانم ئەوەی شۆڕش بۆی نەکرا، من لەجێی خۆمەوە جێبەجێی بکەم، چونکە لەو رۆژانەدا کەس ئەوەندەی من لەنزیکەوە ئاگاداری بارودۆخەکە نەبوو، جگە لەوەی دەسەڵاتێکی زۆریشم هەبوو.

لێرەدا دەمەوێ سڵاوێکی شۆڕشگێڕانە ئاراستەی ئەو هۆشمەندانە بکەم کەدوای رێککەوتننامەی جەزائر نەچوونەوە پاڵ بنەماڵەی بارزانی. ئەم جۆرە کەسانە، هەندێکیان کۆچیانکرد بۆ هەندەران و هەندێکی تریان گەڕانەوە بۆ عێراق بەتایبەتی ئەو رۆشنبیرو سیاسەتمەدارانەی لەخزمەتیاندابووم. باشە ئەوانە لەو رۆژە سەختەدا چۆن رووبەڕووی بەرپرسە بەعسییەکان وەستان و رێگەی چارەسەرەکردنی مەسەلەی کوردیان خستە روو؟ ئەوانە چەندیان لەسەر بنووسم هێشتا کەمە.

بەگشتی، هەموو ئەوانەی گەڕانەوە بۆ عێراق یەك داواکاریی هاوبەشیان لەحکومەتی بەعس هەبوو ئەویش گەڕاندنەوەیان بوو بۆ سەر کاروباری پێشوویان. لەهەرسێ بەرگی کتێبەکەم (کورد دوژمنی خۆت بناسە)دا بەدوورودرێژی باسی هەندێك لەو کەسانەم کردووەو بڕواناکەم تێیاندابێت نکوڵی لەرۆڵی من بکات لەرووی هاندانیان بۆ وەرگرتنی هەڵوێستی پتەو و چاندنی گیانی تێکۆشان لەلایان پاش ئەو کوتەکەی لەلایەن بارزانییەوە تێیان سرەوێنرا.

لەهەمان کاتدا توانیم رێ لەهەندێکیان بگرم کەنیازیان بوو ببن بەداردەستی رژێم دژی مەسەلەی کورد. ئەو راستییەش کەئەوساو ئێستاش هیچ کوردێکی هۆشمەند نکوڵی لێنەکردووەو نایکات ئەوەیە کەهۆی سەرنەکەوتنی کورد بۆ بەدیهێنانی کێشە رەواکەی" دۆڕانێکی سەربازی نەبوو لەجەنگدا بەڵکو سیاسەتی دۆڕاوو پیڕەوی هەڵەبوو، هەروەها بەرژەوەندیی موخابەراتی دەوڵەتە کۆڵۆنیالیست و زلهێزو حکومەتانی ناوچەکەبوو بەتایبەتی چوار حکومەتی کەدوای دابەشکردنە ناڕەوایەکە کوردستانیان پێوە لکێنرابوو، هەروەها دەستی ناپاکیی ناوخۆمان. ئەوەی روویشیدا دژوارو چاوەڕەواننەکراوبوو بۆیە زۆربەی ئەوانەی دەگەڕانەوە لەسەرلەنوێ هەڵگیرسانەوەی شۆڕش تەمابڕابوون، بەڵکو تێیاندابوو وەکو حەبیب محەمەد کەریمی سکرتێری پارتی دیموکراتی کوردستان لەوکاتەدا، خراپتری بەسەرهات هەروەکو پاشتر باسیدەکەم.

زەکیە ئیسماعیل حەقی یەکێك بوو لەوانەی گرەوی لێبردمەوە، ناوبراو رۆڵی ژنی شۆڕشگێڕی لای من گێڕا لەکاتێکدا بەکرێگیراوێکی موخابەرات بوو. دوای ئاشبەتاڵ، بەناوی گەشتەوە چوو بۆ قاهیرەو لەوسەرەوە حەبیب محەمەد کەریمی لەگەڵ خۆیدا هێنایەوە کەبوو بەفەرمانبەرێکی دەوڵەت و وردەوردە پۆستی بەرزو بەرزتری گرتەدەست، ئەوەتا ئەمرۆش لەسەنگەری شۆڕش و قارەمانییەتیدایە... جا یەکەم داوای حەبیب محەمەد کەریم ئەوەبوو حکومەتی عێراقی لەشوێنێکی دامەزرێنێت نە چاوی لەکوردێك بێت نە گوێی لەدەنگیشیان بێت.

سەرباریشی دەتوانم پێ لەسەر ئەوە دابگرم کەزۆربەی ئەو خەڵکەی دەگەڕانەوە، ملیان نەدا هاوکاریی دەستەلأتدارانی عێراق بکەن. ئەوەی زیاتریش ئازاری دڵی ئەو خەڵکەی دەدا سەرسووڕمانیان بوو لەوەی روویدا کەئایا راستیە یان خەیاڵ ؟ لەناو سەرکردەکانی بەعسیشدا بەندوباو دەربارەی رێککەوتننامەی جەزائیر بلأوبۆوە، تەنانەت ئەنجومەنی سەرکردایەتی بڕیارێکی دەرکرد بەشەش مانگ زیندانی یان دەرکردن لەڕیزی رێکخستنەکانی حزبی بەعس بۆ ئەو کەسەی شتێك دەربارەی رێککەوتننامەی ناوبراو بڵێت. لەسێ بەرگی کتێبەکەمدا بەدووورودرێژی باسی ئەم مەسەلەیەم کردووە، تەنانەت لەگەڵ یەکێك لەسەرکردەکانی بەعسدا رێککەوتم کەراپۆرتێکی دوورودرێژ دەربارەی رووداوەکانی ئەو دواییەی کوردستان بنووسم لەگەڵ ئەوەی بەمێشکمدا دەگەڕێت، ئنجا دوای ئەوەی راپۆرتەکەی خوێندەوەو هاتە سەر ئەوەی کەناوەرۆکەکەی مەبەست دەپێکێت، دەستیکرد بەچاپکردنی بەیاریدەدەرەکەیو دواتر بیگەیەنێتە لای سەرکۆمار. دەقی راپۆرتەکە ئەمەبوو :

بەڕێز سەرۆك کۆماری عێراق

بەڕێز جێگری سەرۆك کۆماری عێراق

دوای ئەوپەڕی رێزوسلأو..

گەورەم سەرۆك، جەنابی جێگر: من هاوولأتییەکی عێراقیم، بەوپەڕی شانازییەوە دەڵێم کەچارەنووسی خۆم بەچارەنووسی بەڕێزتانەوە گرێداوە، ئنجا بەهۆی ئەو بڕوا زۆرەوە کەپێمتان رەوابینیوە، رێگەم بەخۆمداوە" لەپێناو خزمەتکردنی ولأتو بەتایبەتی خزمەتکردنی حزبی بەعس، ئەم راپۆرتە بنووسمو ناوەرۆکەکەی بخەمە بەرچاوی بەڕێزتانو هیوادارم لێم ببوورن.

لەکاتێکدا شۆڕشی بارزانی لەترۆپکی هێزوگوڕیدابوو، ئێوە گوێپێنەدانتان نیشاندەدا ئەوەش بەو ناوەی کەچارەنووسی بارزانیو شۆڕشە چەکدارەکەی پابەندی رێککەوتنتانە لەگەڵ حکومەتی ئێراندا، چونکە بارزانی بەفەرمانێکی ساواكو (C.I.A) وەك بەفر دەتوێتەوە.

هەرچیتان فەرمو راست دەرچوو هاتەدی، چونکە هەرئەوەندەی شا گەڕایەوە بۆ تارانو چاوپێکەوتنی لەگەڵ بارزانیدکرد ئیتر لەماوەیەکی زۆر کورتدا فوو لەهەموو شتێك کراو شۆڕش، ئاداری بەسەر یادارییەوە نەما.

رووخانی لانەی بەکرێگیراو دەستکەوتێکی مەزنی حزبی بەعس بوو لەدوای خۆماڵیکردنی نەوت. بەرقەراربوونی ئارامیو ئاسایش لەباکووری خۆشەویستماندا باشترین بەڵگەی ئەو سەرکەوتنەیە کەسیاسەتە هۆشمەندەکەتان بەدەستیهێنا. بێگومان نابێت رۆڵی بارزانیش لەهێنانەدیی ئەم ئارامییەدا لەیادبکەین ئەوەش دوای ئەوەی سەرانی شۆڕشی کوشت کەهەڕەشەی سەرلەنوێ هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشیان دەکرد وەکو محەمەدئاغا مێرگەسووریو مندالەکانی.

دوای رووخانی لانەی بەکرێگیراو، ئەو تێکدەرانەی لەشۆڕشی بارزانیدا بەشداربوون، بوون بەسێ بەشەوە: بەشێکیان چوو بۆ هەندەران کەژمارەیان بەبەراورد لەگەڵ دوو بەشەکەی تردا کەم بوو. بەشی دووەم لەبنەماڵەی بارزانیو دەستوپێوەندو ژمارەیەکی زۆری ئەو کەسانە پێکدەهات کە لەئەنجامی

مژینی خوێنی گەل،ماڵو سامانێکی بێشوماریان پێکەوەنابوو، هەروەها ئەوانەشیان تێدابوو کەئازاری خـەڵکیان دەداو هەنـدێکیان لـەدەزگای(پاراسـتن)دا کاریانـدەکرد، ژمارەیەکیـشیان ئـەو کـادرە سیاسییانەبوون کەشەرمیان بەخۆ هات بەو راستییە دژوارەوە بچنەوە بۆ لای خەڵکی باکووری عێراق، کەژمارەی ئەمانـە نزیکـەی پـەنجا هـەزار کـەس دەبێـت لـەئێران ماونەتـەوەو رازیـن بەسـتەمو زۆرداریـی دەزگای ساواك کەچۆتە ناویانو زۆریانی کڕیوە تا لەکاتی پێویستدا دژی عێراق بەکاریان بێنێت، بەڵام من لێرەدا ئەوە عەرزی بەڕێزتان دەکەم کەئەمانە چەند بەکرێگیراوێکی بێهێزنو هیچ کاریگەرییان لەسەر ئاسایشی نەتەوەیی حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەبی نابێت.

بەشـی سـێیەم ئەوانـەی کـە بـەئوتومبێل یـان بەفڕۆکـە لەرێگـەی ئێرانـەوە هاتونەتـەوە بـۆ عێـراق. هەرچەندە پەیوەندیم لەگەڵ زۆربەیاندا کردووەو بەدوورودرێژی لەگەڵیاندا دواوم بـەڵام بـۆم دەرکـەوتووە لەگـەڵ بیروبـاوەڕو ئایـدیۆلۆجیای پـاکی بەعـسدا نـین، چـونکە تـەنها ١٪یـان پەیوەنـدیی بـەداموەدەزگا ئەمنییەکانـەوە کـردووەو زۆربـەیان تـەواو لـەو بڕوایەدایـە کەهـەتا سـەدەیەك یـان دوو سـەدەی تـریش شـۆڕش لەکوردسـتاندا هەڵناگیرسـێتەوە. چـونکە لەسـاڵی ١٩٦٢وە هـەتا سـاڵی ١٩٧٥، بـارزانی سـەروماڵی گـەلی کوردسـتانی بەدەسـت بـوو کەئـەوانیش بیریـان لەرێگەچـارەیەك دەکـردەوە تـا لـەو دەستەلاتەی رزگاریـان ببێـت. چـونکە لەهـەموو شـتێکدا قسەی ئـەوی دەخـوارد، لەجەنگـدا، لەئاشـتیدا هـەروەها لەبەسـتنی رێککەوتننامـەدا. جـا ئـەوەی لـەم سـەرکردە تاکـەی گـەلی کوردسـتان بینـرا بەراسـتی سەرسوورهێنەربوو چونکە ٩٩٪ ی ورەی شۆڕشگێڕی کوردی دابەزاند.

بەراستیش بیروڕا دروستەکانتان دەربارەی ئەو مەسەلەیە لەجێی خۆیدابوو، چونکە نـە ئـەم نەوەیـە نە ئەوەی دوای ئەویش، جارێکی تر بیر لەوە ناکەنەوە بدەنە پاڵ هیچ شۆڕشێکی کوردی .

گەورەم سەرۆك... گەورەم جێگر...

لەسایەی خواو سیاسەتی داناتانـەوە، ئێستا گـەلی کوردسـتان هـێمنو ئـارام دەژیـنو ژیـانێکی خـۆش بەسـەردەبەنو هـیچ ناڕەحەتییەکیان نییـە کەژیانیان لێـڵ بکاتو مـن عـەرزی بـەرێزتانی بکـەم. هـەروەها وادێتە پێش چاوم کەبەڕێزتان لەئەنجامی بارودۆخی سیاسیی دوای رێککەوتننامـەی جـەزائیرو کۆتـایی هێنانی شۆڕش رازین کەبەرژەوەندییەکانی بەلای حکومەتی عێراقو بەتایبەتی حزبی بەعسدا کەوتەوە.

بـەڵام ئەگـەر بـەڕێزتان رێگـەم پێبـدەن لەلایـەکی تـرەوە وای بـۆ دەچـم کـە لـەپێناو چـاکترکردنی بارودۆخەکـە کـەزیاتر لەبەرژەوەنـدیی حزبـی بەعـسدابێت، دەڵـێم بۆچـی ئێمـە سـوود لەسـەرلەبەری بارودۆخە سیاسییەکە وەرنەگرین، بۆچی ئێمە فەرمانڕەوای پشت کورسی بین؟ بۆچی خۆمان نەکەین بەهـەموو ماڵێك لەعێراقدا هـەر لـەباکوورەوە هـەتا باشـوور بۆئـەوەی ببین بەسەرچاوەی خۆشەویستیو ئارامیی هەموو عێراقییەكو هەردەم بیرمان لێبکاتەوە؟

لەم ڕووەوە، پێش هەموو شتێك دەسەڵاتدارێتی عێراق دەبێت ماف بەهـەموو خـاوەن مافێك بدات بێ جیاوازیکردن لەنێوان نەتەوە یان ئاینو مەزهەب. بەم ئازادیدانە کە لەسنوورێکدا دەبێت رێی تێدەچێت

ئەو ئارامیو ئاسایشە تەواوە بەدەستدبێنین کە بەهۆیەوە عێراق گەشەدەکاتو لەئەنجامدا دەستی ئاژاوەگێڕان لەعێراقدا دەبڕین.

پاشان پتەوکردنو بەهێزکردنی ژێرخانی ئابووریی هاوولاتیی عێراقی . ئەوسا حکومەتی عێراق بەپلەی یەکەم پشتی بەسامانی کشتوکاڵو ئاژەڵی دەبەست بەلاَم دواتر نەوت ئەم دوو سامانەی لەبیربردەوە. کەواتە تەنها پێویستمان بەپسپۆڕو رەنجدانی خۆمان هەیەو ئەوەی تر خوا بۆمان جێبەجێدەکات. هەموویشی چەند ساڵێکی پێناچێت کەداهاتی هاوولاَتیی عێراقی بەرزدەکەینەو باری ئابووریی ولاَت بەرەوپێش دەبەین. چونکە بەهۆی ئەمەوە دەتوانین کارگە دروستبکەینو سامانە سروشتییەکانی ژێر زەوی بەکاربێنین. ئنجا دەتوانین زۆربەی ئەو کەلوپەلانەی رۆژانە بەکاریان دێنین بەخۆمان دروستیان بکەینو پشت بەدەرەوە نەبەستین بۆ هێنانیان. ئەوسایش بەوەی لەپێویستی گەل زیادە، دەتوانین چوارچێوەیەکی نویٚ بۆ وەزارەتی بەرگری دروستبکەینو هێزێکی نوێی سەربازی پێکبێنین بەتەکنەلۆجیایەکی بالاَی سەربازییەوەو توانای هێزی سوپای عێراق بەرزبکەینەوە بەرادەیەك شان بدات لەشانی سوپای تورکیاو ئێران.

حکومەتی عێراق لەسەرەتای دروستبونیەوە لەگێژاوی ئاژاوەو گیروگرفتو قەیرانەکاندایە کە لەلایەن دراوسێکانیەوە هەردوو حکومەتی ئێرانو تورکیا بۆی دروستدەکەن. جا بۆ رزگاربوون لەم ململانێو گیروگرفتانە، دەسەلاَتی عێراقی پێویستە گیروگرفتە ناوخۆییەکانی بەشێوەیەکی ریشەیی بۆ هەتاهەتایە چارەسەربکات. کۆمەڵێك ریگەچارەی بەیاسای زەمینی بۆ دابڕێژرێت کەشەرعە ئاسمانییەکان موبارەکبادیی لێبکەن، چەند ریگەچارەیەك کەگیروگرفتی کوردو شیعە بەیەکجاری چارەسەربکەن ئەوسا عێراق خۆی دەبێتە مایەی سەرئێشەو گیروگرفت بۆ ئەو دوو دەوڵەتە دراوسێیە، چونکە ئەو سەربەخۆییەی گەلی عێراق کە لەسایەی دیموکراسیدا دەیباتە سەر، گەلانی ئێرانو تورکیاش بەتەمای بنیاتنانی دەبن. ئنجا هەموو جیهان ئەو هەواڵە سەیرە بلاَودەکاتەوە کەدەڵێت: (حزبی بەعسی عەربیی سۆشیالیست لەعێراقدا مافی تەواو بەگەلی کورد دەبەخشێت کەسەرکردەکەیان مەلامستەفا بارزانیو شای ئێرانو دەزگای (C.I.A) پیلانیان بۆ پێشێلکردنی گێڕابوو). جا داننان بەئۆتۆنۆمی بۆ کوردو دیاریکردنی شارەکانی خانەقین، کفری، کەرکووك، دووبز، شێخان، شەنگارو تەلەعفەر لەسنووری ناوچەی ئۆتۆنۆمیو ئیدارەی کوردیو بەسەرپەرشتیی حوکمێکی خۆجێیی کەپایتەختەکەی هەولێر دەبێت هەروەها پێکهێنانی پەرلەمانێکی کوردی لەرێی هەڵبژاردنێکی ئازاد کەئیدارەی بەعس سەرپەرشتی دەکات، پاشان تەسلیمکردنی ئیدارەو ئاسایشی ناوچەکە بەلێپرسراوە کوردەکان بۆ ئەوەی مەسەلەی بەرقەرارکردنی ئارامیی ناوچەکە لەئەستۆیاندابێت، دەبێتە مایەی چارەسەرکردنی هەموو کێشەکان.

هەمیشە دڵسۆزتان

ڕەفیق پشدەری*

هێـزی سـەربازیو وەزارەتـی نـاوخۆو ئـابووری لـەژێر سەرپەرشـتیی ئەنجومـەنی سـەرکردایەتیی شۆڕشدا دەبن کەهەر خۆیشی یەکەم پاڵێوراوو فەرمانڕەوای وڵات دەمێنێتـەوە، لەپێناو عێراقو حزبی بەعسدا یاسا دادەڕێژێتو یاسای تر هەڵدەوەشێنێتەوە، بۆ نموونـە ویلایـەتی کیرلای نیمچە سـەربەخۆ لەهند، حوکمێکی فیدراڵی هەبوو، بەڵام حکومەتی هندی کاتێك بینی جیابوونەوەی کیرلالای زەرەرمەندە، بڕیـاری دەرکـرد کـەمافی فیدراڵییەکـەی هەڵوەشاندەوەو چیتر دانـی بـەحوکمی خۆجێیی کیرلـلادا نـەنا ئنجا لکاندیـەوە بەکارگێڕیـەتیی ناوەنـدیی وڵات وەکو پارێزگاکـانی تـر، پاشـان دۆسـیەی ئـەم مەسـەلەیە داخرا چەند ئێزگەو ڕۆژنامـەو گۆڤارێك نـەبێت کەماوەیـەکی کـەم هـەواڵی سـەندنەوەی ئـەو فیدراڵییـەیان باسکردو هەمووی دوو هەفتەی نەخایاند هەموو شتێك لەبیرچۆوە.

کـوردیش کاتێـك دەبیـنن حزبێکـی عـەرەبی مـافی وای داونـیٚ کـە بەدرێـژایی ١٤ ــ١٥ شۆڕشـی یـەك لەدواییـەکی چـەکدار دەسـتیان نەکەوتـەوە، ئـیتر بەبێئـەوەی پێویـست بەشەڕوشـۆڕ بکـات، ئێرانیو تورکـەکان هەتاهەتایـە نـاتوانن پێـنج کەسـی کـورد دژی حکومـەتی عێـراقو عـەرەب کۆبکەنـەوە. ئنجـا پەیوەندیی نێوان ئەم دوو هێزە بەردەوام لەگەشەسەندندا دەبێت. هاوکات کورد سنووری نێـوان هـەردوو دەوڵەت لەخانەقینەوە هەتا زاخۆ دەپارێزنو وەکو شوورەی چینیان لێدێت بەرامبەر دەسـتێوەردانی ئـەو دوو هێـزە. ئنجـا لەداهاتوویـەکی نزیکـدا سـنووری کـورد فـراوان دەبێـتو بـەهۆی ئەمەشـەوە سـنووری عـەرەب لەعێراقدا دەگاتـە ئەوسـەری سـنووری کـورد لەهـەردوو دەوڵەتەکـەدا کەئـەم ئەزموونـەش لایـەنی چـاکی عـەرەبو حزبـی بـەعس خزمـەت دەکـات، لایەنـە سلبیەکەشـی بـۆ دەوڵـەتانی ئێـرانو تورکیـاو ئیسرائیل هەروەها بۆ موخابەراتی ئەمریکی دەبێت.

---

* وەختەبوو شاگەشکەبم کاتێك دەنگوباسی ئەم ڕاپۆرتە لەناو سەرکردەو لێپرسراوانی بەعسدا بڵاوبۆوەو لەزۆر دانیشتنندا کادیرەکانی حزبی بەعس کەوتنە باسکردنی ئەم ڕاپۆرتە لەگەڵمدا، منیش هەمیشە لایەنە ئیجابییەکەی ڕاپۆرتەکەم لەبەرژەوەندیی بەعس دەخستە ڕوو بەگەورەترین پـرۆژەم لەقەڵەمدەدا ئەگـەر جێبـەجێ بکرێت. بەڵام کاتێك بیستم بەرێز جێگر(سەدام حسەین) لەکۆبوونەوەیەکیدا گوتوویەتی: (جارێکیتر عێراق شۆڕشێکیتری چەکداری کورد بەخۆیەوە نابینێت کەچی دەبینین دۆستێکمان وەك بەرێز ڕەفیق پشدەری ئاماژەمان بۆ دەکات کەدەست بخەینە ناودەستی مردوانەوە) ئیتر ساردبوومەوە.

دوای ئەوە لەکاتێکدا لەگەڵ خێزانەکەمدا گەشتێکم بۆ بەیرووت کرد، لـەوێ بەپەنامـەکی چاوم بەبەڕێز جـەلال تاڵـەبانی کـەوت. مـام جـەلال لەدیدارەکـەدا سێجار لێمی دووپاتکردەوە کە داوایەکم هەیە ئایا بۆمی جێبەجێ دەکەیت ؟ گوتم: فەرمانت لەسەر سەرمە. گوتی: تکایە لەمەودوا سەدام حسەین ئامۆژگاری مەکە. گوتم: مام جەلال خـەمت نـەبێت، لەئـەنجامی تاقیکردنـەوەکانم لەگەڵیدا، بـۆم دەرکـەوتووە کەئـەم کابرایـە گـوێ لەکـەس ناگرێت، چـونکە تـەنها ئـەوە دەکات کەلـەو ساتەدا بـڕوای پێیەتی.

کاتێك گیرابووم لەزیندانی موخابەرات، بەدوورودرێژی دەربـارەی ئـەو ڕاپۆرتـە لێپێـچینەوەیان لەگەڵمداکرد، چـونکە وایانـدەزانی بـۆ دەوڵـەتێکی بیـانی کاردەکـەم، داوایـان لێکـردم دەستنووسـی ڕاپۆرتەکـەیان بـدەمێو دوو هەفتـە مۆڵەتیانـدام بـۆ بیرکردنـەوە. دوای بـەراوردکردنو پێکگرتنـی هـەردوو ڕاپۆرتەکـە، پرسـییان کـێ چاپیکردووەو لایەنی زمانەوانیی چاککردووە؟ منیش ناوی ئەو لێپرسراوەی بەکارەکە هەڵساو کە بەیاردەرەکەی چاپکرد پێ گوتن. ئنجا گوتیان: ڕەفیق خوا بتگرێت، ئەم ویلایەتەی کیرت لەکوێ هێنا، خۆ ئێمە هەردوو ڕاپۆرتەکەمان بەراوردکردو زانیمان خۆت نووسیوتە.

لەئەنجامی ئەو پلەیەی بەدەستمهێنابوو زۆر لەخۆم ڕازیبووم، چونکە دەمتوانی بەشێوەیەك خزمـەتی گەلەکەم بکـەم کەشۆڕش نـەیتوانیوە. ماوەیـەکی زۆریـش وام بەخەیاڵـدا دەهـات کـەڕۆژێك دادێت سـەدام بیر لـەم ڕاپۆرتـەم دەکاتـەوە کەچەند خزمـەتی بـەعێراقو حزبـی بـەعسو ڕژێـم دەکـرد، لـەو ڕێگەیـەوە عێـراق لەشەڕوشـۆڕو وێرانکـاریو شـەڕی نـاوخۆو دەسـتێوەردانی دەوڵـەتانی دراوسـێو نەهامـەتییـەکانی گـەلی عێـراق ڕزگـاری دەبـوو. بـەڵام چارەنووسمان بـەئیرادەی سـەدام حسـەینەوە گرێدراوە کەبۆتە مایەی هەموو نەگبەتیەك. هەر ئەمەش بوو پاڵی پێوەنام کتێبەکانم دەربارەی سلبیاتەکانی ئەم کابرایە بڵاوبکەمەوە.

تێبینی/

هەندێك لەرۆشنبیرانی كورد لەكاتی گەڕانەوەیان بۆ عێراق كاتێك من پێشوازیم لێكردن، داوایان لێكردم چاویان بەلێپرسراوێكی گەورەی بەعس بكەوێت كە بەناوی حكومەتی عێراقییەوە بدوێت. منیش دیدارم لەگەڵ بەڕێز عەبدولخالق عەبدولعەزیزی بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی بۆ سازكردنو ئامادەی دیدارەكەبووم كەچەند سەعاتێكی خایاند. دوای كۆتایی هاتنی دیدارەكە، منو بەڕێز بەڕێوەبەری ئاسایشی گشتی سەرمان لەوقسانە سووڕما كەئەو كوردە گەڕاوانە دەربارەی دۆزینەوەی رێگەچارەی ریشەیی بۆ مەسەلەی كورد، كردیان.

بەڕێز بەڕێوەبەری گشتی لەقسەكانیان پەست بوو و گلەیی ئەوەشی لێكردم كەئەو دیدارەیم لەگەڵیاندا سازاندووە، منیش گوتم خۆشم سەرم لەو هەڵوێستەیان سووڕما. ئنجا بەڕێوەبەری گشتی، ئەو دیدارەی لەراپۆرتێكی دوورودرێژدا نووسیو رۆژی پاشتر خستیە بەردەستی بەڕێزتان.

بەڕێز سەرۆك، ئەوەی راستیش بێت، بیروباوەڕی ئەو كوردانەی گەڕابوونەوە كاریكردە منو بەڕێوەبەری گشتیو ژمارەیەك لەئەندامانی سەركردایەتیی حزبی بەعس لەوانەی بەڕێوەبەر راپۆرتەكەی لەگەڵیاندا تاوتوێكرد پێش ئەوەی بۆ بەڕێزتانی بەرزبكاتەوە. ئەو برادەرانە دەستخۆشییان لێكردم بۆ ئەو هەنگاوەم هەروەها بۆ ئاگاداركردنتان لەراستی رووداوەكان. چونكە هەندێك كەسایەتیی سیاسەتمەداری كورد لەهەندەران وەكو جەلال تاڵەبانی كەچاوەڕێی هەلی لەبارن بۆ سەرلەنوێ هەڵگیرساندنەوەی شۆڕشی كوردی. كەواتە با بەهەموومانەوە رێگە لەهەركەسێك بگرین بیەوێت ئاژاوە لەعێراقدا بنێتەوەو، منیش لەلای خۆمەوە دەستەبەریی ئەوە دەكەم زۆربەی سیاسەتمەدارانی كورد، وەكو كەسایەتی سەربەخۆی كورد بگەڕێنەوە بۆ عێراقو لەپێش هەمووشیانەوە جەلال تاڵەبانی...

فەرمانیش لەلای بەڕێزتانە.

موخابەراتو سەرۆكی عێراقی سەدام حسەین

وەكوپێشتر باسمكرد موخابەرات دەورێكی كاریگەری هەیە لەسەر ئاسایشی دەوڵەتو سەلامەتی هاووڵاتییان لەهەر دەستدرێژییەكی دەرەوەو ناخۆ.

هەروەها هیچ رژێمێك نییە لەجیهاندا بتوانێت بەزەبری زۆر، ئارامیو ئاسایشی دەوڵەتێك بپارێزێت. شتێكی بەڵگەنەویستە كەپاراستنی ئاسایشی حكومەتی عێراق لەسایەی سەركردایەتییەكی وەكو حزبی بەعس بەو نەریتە دیكتاتۆرییەی كەپێڕەوی دەكات، پێویستی بەسەركوتكردنو تیرۆرو تۆقاندنو بەكارهێنانی هەموو ئەو رێوشوێنانەیە كەئەو دیاردانە دەنوێنن، هەموو ئەمەش بۆ ئەنجامدانی كردەوەگەلێك بەخەیاڵی شەیتانیشدا نایەت.

ئەم دەزگا تۆقێنەرە بەدرێژایی ساڵانی كاركردنی توانی كوردو شیعە كۆنترۆڵ بكات بەتایبەتی بنەماڵەی بەرێز موحسن ئەلحەكیمو دوورخستنەوەی هەڕەشەو مەترسییەكانی هەموولایەك لەسەر دەسەڵات.

دەزگای موخابەرات چەندین بەشی هەیە کەخوێنەر بەکتێبێك و دوان شارەزاییان لەسەر پەیدا ناکات، بەڵام لێرەدا دەمەوێ باسی هەندێك لەوبەشانە بکەم کەبۆ باسەکەمان مەبەست دەپێکن.

دەوڵەت هەندێك جار پێویستی بەوەیە چەند رێگەچارەیەك بدۆزێتەوە بۆ لەناوبردنی هەندێك لەو کەسانەی دەبن بەمایەی مەترسی لەسەر ئاسایشی دەوڵەت با رێژەی مەترسییەکە کەمیش بێت. واتە راستە حزبی بەعس سڵ لەهیچ ناکات کەبیکات بەڵام هەندێکجار رووبەڕووبوونەوەکە لەگەڵ ئەندامی سەرکردایەتی دەبێت کە لەناو خەڵکدا ناسراون و لادانیان پێویستە.

لێرەدا لقی کودەتا لەدەزگاکەدا سیناریۆیەك دەهۆنێتەوە گوایە ئەم بەڕێزانەی خوارەوە بەتەمان کودەتا بکەن و، ئەمانە بەبەڵگەی لێدوانی تەلەفۆنی تۆمارکراو گیراون. جا چەند شارەزایەك دەنگی کەسانی مەبەست مۆنتاج دەکەن و نامەو شایەدی بەچاودیتەش ئامادەدەکەن. بەم شێوەیە دەتوانن چەند پرۆسەیەکی کۆمەڵکوژی و حەڵاڵکردنی ماڵ و سامان و کۆشك و تەلاری ئەو کەسانە بسازێنن و لەئەنجامدا چوار چۆلەکە بەبەردێك بکوژن:

١ ــ سەرکردایەتی لەکەسانێکی چالاك رزگاری دەبێت کەبەرهایی مل بۆ سەرکردایەتی نادەن کەلەوانەیە ئەمانە رێگە بۆ خەڵکانی تر خۆشبکەن یاخی ببن یان لەلایەن دەرەوەی وڵات بەکاربهێنرێن.

٢ ــ دەزگای موخابەرات لەسەر شاشەی تەلەفزیۆن وەکو پاڵەوانی کارامەو شارەزا دەردەکەوێت کەخەمی ئارامی و ئاسایشی وڵات دەخۆن.

٣ ــ ترس لەدڵی ئەوانەدا دەچێنرێت کەبیر لەرووبەرووبوونەوە لەگەڵ حزبی بەعس و سەرکردایەتییەکەی دەکەنەوە کەخۆی لەسەدام حسەیندا دەبینێتەوە.

٤ ـ سووککردن و لووت شکاندنی ئەوانەی سەر بۆ شکۆو مەزنایەتیی سەرکردایەتیی دەوڵەت نەوی ناکەن، ئەمەش لەرێی گرتنیان ئنجا ئازارو ئەشکەنجەدانیان هەروەها ناچارکردنیان بۆ داواکردنی لێخۆشبوون بەوەی بێگوناهن و دەستیان لەو هەوڵەی کودەتاکردندا نییە.

دەتوانم بێ دوودڵی بڵێم کەزۆربەی ئەو کودەتایانەی بیستوومانن و کەژمارەیەکی زۆری کەسایەتییە سەربازی و سیاسەتمەدارەکانیان تێدا بوون بەقوربانی، لەم جۆرانەبوون کەهیچ بناغەیەکی راستیان نەبووە. بۆ نموونە دەزگای موخابەرات ژمارەیەك ئەفسەری پیاوچاکی دەستگیرکرد بەناوی ئەوەی پیلانیان بۆ ئەنجامدانی کودەتایەکی سەربازی گێڕاوە لەوانە: ئیبراهیم فەیسەڵ ئەنساری، عەزیز تۆفیق و کەمال عەلەمدار. زۆرم هەوڵدا ئەو ئەفسەرانە لەمەرگ رزگاربکەم کە لەئەنجامدا پشت بەخوا رزگاریان بوو، دوای ئەوە کەچاوم پێیان کەوت و هەموو شتێکیان بۆگێڕامەوە کەدواتر دێمە سەر ئەو باسە" هەموویان سوپاسی ئەو یارمەتییانەیان کردم کە بۆمدان: زانیشم کەفەرمانی گرتنیان لەلایەن سەدام و ئەلبەکرەوە دەرکرابوو، رۆژانە بەچاوی بەستراوەوە لێپێچینەوەیان لگەڵدا دەکرا کە زۆربەی دانیشتنەکاندا سەدام حسەین ئامادە دەبوو تا گوێ لەقسەکانیان بگرێت و راستییەکانی بۆ دەربکەوێت. سەرۆکی لیژنەی لپێچینەوەش لەهەموو هەلێکدا کەداوای لەسەدام حسەین دەکرد ئازادیان بکات ئەو دەیگوت: با لەزینداندا دابڕزێن، هەتا لەزیندان بمێننەوە خەڵك زیاتر چاوترسێن دەبێت.

قەسری نیهایە

قەسری نیهایە لەسەردەمی پاشایەتیدا کۆشکی رحابی پێدەگوترا. دوای شۆڕشی ١٤ی تەمموزی ١٩٥٨ ناوی بۆ (قصر النهایة) گۆڕا، قەسابخانەیەك بوو بۆ خۆی . سێ جۆر لەخەڵك دەبران بۆ ئەم شوێنە:

١ ـ ئەوانەی بەوە تۆمەتباردەکرێن کەپەیوەندیی گوماناوییان لەگەڵ دەرەوەدا هەیەو ناویان لەتۆماری سیخوڕاندا تۆماردەکرێت.

٢ ـ ئەوانەی سەر بەحزبی ترن جگە لەحزبی بەعس، وەك ئەوەی لەرێکخستنەکانی حزبی شیوعی یا پارتی دیموکراتی کوردستاندان.

٣ ـ پیاوانی سوپاو وەزارەتی بەرگریو وەزارەتی ناوخۆ کەهەواداری ئۆپۆزیسیۆنی عێراقین. بڕواش ناکەم ئەوەی بۆ قەسری نیهایە دەبرا بەساغی دەربچوایەتەوە مەگەر بەدەگمەن، خۆ ئەگەر تیانەچوایە ئەوە ئەندامێکی جەستەی لەدەستدەداو رێژەی رزگاربوون ٢٪ بوو.

ئەوانەی لەقەسری نیهایە زینداني‌دەکران بەئاگاداریو سەرپەرشتیی خودی بەرێز نازم گزار بوون. بەفەرمانی ئەو دەگیران، هەروەها دیاریکردنی جۆری ئەشکەنجەدانی هەر زیندانییەك یان رەوانەکردنی بۆ دادگایەکی سەربازی یا گوللەبارانکردنی، کاری نازم گزاربوو. لەکتێبەکانی ترمدا زۆرم دەربارەی ئەم پیاوە نووسیوە.

جارێکیان داوام لێکرد سێ داخوازیم بۆ جێبەجێ بکات، پێم گوت: وابزانم دوانیان زۆر ئاسانن، حسەین شیروانیو ئەحمەد تۆفیق لای ئێوە زیندانین، دەمەوێت ئازادیان بکەیت، ئنجا دەربارەی ئەو گرووپەی لەگەڵ قادر تەگەرانیدابوون ئایا چارەنووسیان بەچی گەیشتووە؟ ماون یا مردوون؟ ئەگەر ماون چۆن بگەمە لایان؟

نازم گزار گوتی: ئەو دوو پیاوەی سەرەتا ناوت بردن سیخوڕنو کار بۆ بەرژەوەندیی موخابەراتی ئەمریکی دەکەن، مەسەلەی ئازادکردنیان تەنها لەدەسەلاّتی بەرێز جێگر سەدام حسەینە کەئەوەندە بایەخیان پێدەدات ناوناوە سەردانی قەسری نیهایە دەکاتو لەدانیشتنەکانی لێکۆڵینەوە لەگەڵیاندا، ئامادەدەبێتو بەخۆی لەدۆسیەکانیان ورد دەبێتەوە.

ئنجا نازم گزار لەناکاو گرژبوو بەتووڕەبوونەوە گوتی: دەربارەی قادر تەگەرانیو گرووپەکەیشی ئەوە دووبارە بەرێز جێگر لێیان ئاگادارە.

جاروبار کە بەتەنیا دادەنیشمو بیر لەخۆم دەکەمەوە کەئەو ماوەیە لەگەڵ دامودەزگا ئەمنییەکانی حکومەتی عێراقی کارمکردەوە دێمە سەر ئەو باوەڕەی کەسەرفراز ئەوکەسەیە خۆی رزگارکردووە. چونکە لای خوێنرێژەکانی بەعس، پیاوکوشتنو ئاوخواردنەوە وەك یەك وابوو.

دادگای شۆڕش... یان راستییەکەی دادگای قەرەقوش

خوێنەری خۆشەویست

باپێکەوە لەم بینایە رامێنین کەکەم کەس هەیە ناوی نەبیستبێت. لەرووی دەرەوە دیمەنێکی قەشەنگ‌و دڵفرێنی‌هەیە، لەناویشەوە ئەگەر بەژوورەکانیدا بگەرێیت دەبینیت زۆر پاکوتەمیزو رێکوپێکن، هەست بەئەوپەری ئارامی دەکەیت تێیدا کەراڕەوو ژوورەکانی تەیدەکەیت ژمارەیەکی زۆر لەکارمەندان دەبینیت بەجلوبەرگی رێکوپێکی رەسمییەوە، کەسەیریان دەکەیت وادەزانیت لەهۆڵی ئاهەنگێکی پادشایەندایت.

ئنجا دیمەنێکی سەیرو سەرسوورهێنەر لەناو بیناکەدا دەبینیت ئەویش ئەو پاسەوانانەن کە بەجلوبەرگی رەسمییەوە لەهەموو کون‌و قوژبنێکدا راوەستاون‌و بزەی گاڵتەجارێکیش بەروخساریانەوەیە، لەکۆتایی دالانێکدا دەگەیتە هۆڵی دادگا، هۆڵێکی فراوانە دادوەر لەئەوسەریدا لەناوەراستدا دانیشتووەو دوو دادوەری راوێژکار لەئەملاو ئەولایدا دانیشتوون. ئەم سێ کەسە خەڵك حوکم دەدەن، لەدامێنی ئەم سێ کەسەشدا دووکەسی تر دانیشتوون، یەکێك لەلای راست کەداواکاری گشتییەو، ئەوەی تر لەلای چەپ کەبنووسە.

تۆمەتبار کەدێتە ژوورەوە دەبێت سەرەتا سوێند بخوات کەهەرچی راستییە ئەوە بڵێت، پاشان داواکاری گشتی تۆمەتەکانی بۆ دەخوێنێتەوە ئنجا نۆرەی شایەدەکان دێت کەهەریەکە شایەدیی خۆی دەدات. پاشان بەلێشاو پرسیار ئاراستەی کەسی تۆمەتبار دەکرێت‌و پارێزەری بەرگری لیستێك دەخاتە روو بۆ بێتاوان دەرکردنی کەسی تۆمەتبار. دانیشتنەکە بۆ چەند ساتێك دوادەخرێت، دوای ئەوە حوکمەکە دەردەچێت کەدادوەران، بەپێی ماددەیەکی یاسایی، کەسی تۆمەتبار تاوانباردەکەن‌و کابرا بەرەو چارەنوسێکی نادیارو رەش دەبرێت.

تۆ بڵێیت چاوەرێی چی لەدووپشك بکرێت لەکاتێکدا پێغەمبەر(د.خ) فەرمانی پێمان کردووە ئەگەر لەکاتی نوێژیشدا بووین بیکوژین. لەبەرگی یەکەمی کتێبەکەم بەدووردرێژی باسی دادگاییکردنی خۆم لەدادگای شۆرشدا کردووە.

ئەم دادگایە بەشێکی لێکنەبچراوی دامودەزگا ئەمنییەکانی رژێمی عێراقە وەکو ئەمن، ئیستخبارات، موخابەرات، رێکخستنەکانی بەعس. هیچ کام لەم دەزگایانە بەدادگایشەوە گرێدراوی وەزارەتی داد نییە بەڵکو بەفەرمانی ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆرش دامەزراون. هەروەها هەمان ئەنجومەن، دادوەرو کارمەندو کارگوزارانی ئەم دەمودەزگایە دادەمەزرێنن. هەموانیش دەربارەی چۆنیەتی بەرێوەچوونی دادگاییەکان‌و هەڵبەستنی تۆمەتەکان، فەرمان لەخودی بەرێز سەدام حسەین وەردەگرن، سەرۆکی دادگا ئەوەندەی لەسەرە فەرمان دەربکات کەیەکسەر دادوەرەکان، سیناریۆ دادوەرییەکە ئەوەندە بەوردی دەهۆننەوە کەئەوەی نەشارەزابێت سەری لەو دادپەروەری‌و دادگاییە مرۆڤایەتییە سووردەمێنێت.

ئەوەی تۆزێك هۆشی بەخۆی بێت خۆی لەدوعای زۆرلێکراو دەپارێزێت، چونکە ئەو دوعایە یەکسەر دەگاتە لای خوا.

دەزگای ئەمن ـ ئیستخبارات ـ موخابەرات ـ ڕێکخستنەکانی بەعس

حزبی بەعس لەیەکەم ڕۆژیەوە کەحوکمی گرتۆتە دەست لەعێراقدا، هەمیشە لەکاردایە بۆ سەرکوتکردنی ڕۆڵەکانی گەلی عێراق لەباکوورەوە تا باشوورو هێنانیان بۆ ژێر باری ڕژێمی عێراق کەهیچ شەرعێك دانی پێدانانێت.

لەعێراقدا هاووڵاتی بۆی نییە سەربەخۆبێت لەکاتێکدا تۆماری ژیانی، ئاماژەیەکی تێدایە دەربارەی ئامادەبوونی لەکۆبوونەوەیەکدا یا ئیمزایەکی کردبێت یابەشداریکردبێت لەکاروباری ڕێکخستنێکی حزبی جگە لەحزبی بەعس. خاك بەدامەنی ئەگەر مل نەدات!

پێویستی هاتنە ریزی ڕێکخستنەکانی حزبی بەعس ئەرکی سەرشانی کاسبکاران و هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵگەی عێراقە بەگشتی. هاووڵاتی ئەگەر نەیەتە ریزی حزبی بەعسەوە ئەوە خۆی تووشی گێچەڵێك دەکات دەروەستی نایەت. چونکە لەم بارەدا دەزگا ئەمنییەکان تۆمەتی بێبناغەی بۆ هەڵدەبەستن و بۆ ماوەیەك زیندانیی دەکەن کەتووشی چەندین جۆر ئازارو ئەشکەنجە دەبێت کە نە بینراوە نە بیستراوە، پاشان دۆسیەکانی ڕەوانەی دادگای شۆڕش دەکرێت کەلەوێ هەمووشتێك ئامادەکراوە، چونکە لەڕێی چەند ماددەیەکی یاساییەوە حوکمی چەند ساڵێك بەتەنگەیدا دەدرێت.

بەشی ئابووری

لقێکی ئاسایشی گشتییە، ڕۆڵی گەورەی هەیە بۆ تۆمەت هەڵبەستن و زیندانکردنی خەڵکی بێتاوان، بەبێخۆهەڵکێشان دەڵێم زۆر کەسی بێتاوانم لەحوکمی چەند ساڵ زیندانی ڕزگارکردووە کەتۆمەتی زیادەڕویکردن لەنرخی کەلوپەل بە ٥٠٠ فلس، تۆمەتبارکراون. ڕاستییەکەشی وانەبوو، تومەز کابرای داماو نەیویستبوو بچێتە ریزی حزبی بەعسەوە هیچیتر.

زۆر جاری تر دەمبینی نۆرە دەچووە سەر لێپرسراوو سەرانی خودی حزبی بەعس ئەوەش لەبەر ملنەدانیان بۆ فەرمانێك یان گومانکردن لەدڵسۆزییان لەئاست ڕژێم. ئنجا دەمودەست تۆمەتیان بۆ هەڵدەبەستراو زیندانیدەکران و دەکەوتنە بەر زەبری ئازارو ئەشکەنجەدان. ئەمانە تۆمەتی ئەنجامدانی لادانی سێکسی یان بەرتیل خواردن یان بوون بەپیاوی بێگانەیان دەدرایەپاڵ، نموونەی ئەمانە زۆر بوو وەکو: عەبدلخالق سامەرائی، عەبدولکەریم شێخلی و زۆری تر.

وەزارەتی داد :

داد گرنگترین پێوەرێکە بۆ زانینی بارودۆخی ولاتێك و ناسینی ڕژێمە دەستەلأتدارەکەی کەواتە وەرن باکورتەیەکتان دەربارەی داد لەعێراقدا پێشکەش بکەم لەسەرەتای دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق هەتا ئەمڕۆ(مایسی ٢٠٠٢).

لەسەردەمی حوکمی پاشایەتیدا داد بەرێگەی ڕاستی خۆیدا بەرێوەدەچوو ڕۆڵێکی گەورەی بۆ پارێزگاریکردن لەمافی هاووڵاتی عێراقی دەبینی هەروەها بۆ داکۆکیکردن لێی لەپیاوخراپان هەروەها بۆ دادگایکردنی سەرپێچکەران و سزادانیان بەپێی ماددە یاساییەکان بەبێ زیادوکەم. ئەوسا بواری کەسایەتی و ناسیاوی نەدەدرا وەکو ئەمڕۆ پێڕەو دەکرێت. لێرەدا ڕۆڵی دادگا سەربازییەکان و

دامودەزگا ئەمنییەکان پشتگوێ ناخەم کەبەهجەت عەتیە بەڕێوەی دەبردن، چونکە ئەوە باسێکی ترەو ئێرە جێگەی نییە.

دوای شۆڕشی ١٤ی تەمموزی ١٩٥٨، بەپەلە دادگای شۆڕش بەسەرۆکایەتیی خوالێخۆشبوو مەهداوی دامەزرا. بەڵام ئەو دادگایە لەگەڵ شۆڕشی لەمەڕ بەعس بەراورد ناکرێت. ئەوەی یەکەم بۆ سەقامگیرکردنی بناغەکانی شۆڕش دامەزرا، بەڵام ئەوەی دوایی بۆ جێگیرکردنی زاڵدەستیی گروپێك پێکهێنرا. لەسەردەمی فەرمانڕەوایی سەرکردەی کۆچکردوو عەبولکەریم قاسمدا، دەزگای داد سەربەخۆبوو، بەبێ جیاوازیکردن لەکێشەی هاووڵاتیانی دەکۆڵێیەوەو بڕیاری دەردەکرد.

دوای ساڵی ١٩٦٣ کاتێك عەبدولسەلام عارف حوکمی گرتەدەست، بەخۆیو تۆمارە رەشەکەی کەپڕبوو لەهەڵوێستی دوژمنکارانە دژی گەلی کوردستان، وردە وردە پاشاگەردانی بڵاوبۆوەو ئارامیو ئاسایش لەگریژنە چوو، بەتایبەتی دوای بڕیارە ناڕەواکەی دەرهەق حەلاڵکردنی ماڵو سامانی کورد بۆ پیاوکوژەکانی هەتا خوای گەورە تۆڵەی کوردی لێسەند کاتێك ساڵی ١٩٦٦ بەرووداوی کەوتنە خوارەوەی فڕۆکەکەی، لەناوچوو.

ئنجا لە٣٠ی تەمووزی ساڵی ١٩٦٨دا بەعسییەکان حوکمیان گرتەدەستو سەدام حسەین بوو بەڕێوەبەری دامودەزگا ئەمنییەکان. کاتێکیش ئەنجومەنی شۆڕش دەستەلاتی رەهای بەسەدام حسەین بەخشی ئیتر پێشێلکاریی یاسایی بەشێوەیەك زیایدیکرد کەهیچ کتێبێك نایگرێت، چونکە سەدام، لەپێناو پارێزگاریکردن لەخۆی و لەدەستەلاتەکەی" بەبێ رەچاوکردنی مافەکانی گەلی عێراق، رێگەی بەخۆیدا هەموو شتێك بکات! بەتایبەتی دوای شەڕی کەنداو و بێزاربوونی خەڵکی کەکاتێکی زانی ٤٠٪ ی کۆنترۆڵی لەدەستچووە.

جا ئەگەر دەربارەی بارودۆخ و چۆنیەتی بەرێوەچوونی داد لەبەغدا" لەیەکێك بپرسیت لەوەلامدا دەڵێت ٧٥٪ ی نەماوە. ئنجا رژێم هەرچەند هەوڵبدات هێشتا بەرەلایی لەزیادبووندایە، بەداخیشەوە دەڵێن کەئێستا هەڵگرانی ئالای پشتگرتنی هەق، بەخۆیان زۆروستەم پیادە دەکەنو بەرەلایی بلاودەکەنەوە. دەبینیت پارێزەرو ئەفسەری پۆلیس هەمیشە لەسەر ئەوە یەکدەنگن کەئەم تۆمەتبارە بەبێتاوان دەربکەونو ئەوەی تر کەبێتاوانە، بەتاوانبار دەربکەن. ئەوەی ئەمانەش لەسەری رێکناکەون مەسەلەی ئەو نرخەیە کە لەبنکەی پۆلیسدا وەریدەگرن، ئەفسەری پۆلیس کاتێك کێشەیەکی دێتە بەردەست بیر لەتۆمارکردنی کۆنووسی رێککەوتن ناکاتەوە ئەوەندەی بیر لەوە دەکاتەوە کام لایەنیان دەوڵەمەندترە، ئەمەش بۆئەوەی شەوێك زیاتر لە بنکەی پۆلیسدا گلی بداتەوە تا هەندێك پارەی لێبکێشێتەوە. جا ئەمە بارودۆخی دادو دادپەروەرییە لەبەغدا هەروەکو هامشۆکەران بۆمانی دەگێڕنەوە.

جارێکیان خوالێخۆشبوو بەرێز مەلا عەبدوڵلا(مەلا ماتۆڕ) بۆمی گێڕایەوە گوتی لەکۆبوونەوەیەکی سەرۆکایەتیی ئەنجومەنی وەزیراندا(کەخۆی ئامادەیبوو)، بەرێز سەدام حسەین گوتی: ئایا دەزانن تاکە

قازییەکی دادپەروەر لەهەموو پارێزگاکانی عێراقدا، قازیی خانەقینە کەسەر بەپارێزگای دیالەیە؟ دەزانن بۆ ؟ چونکە ئەو قازییە بەعسی نییە!

ئەمە دانپیانانێکی ئاشکرایە کەهۆکاری سەرەکیی بەرەڵایی یاسایی لەعێراقدا، گەندەڵیی کارگێڕیی بەعسە لەوڵاتدا.

دادگا لەکوردستاندا دوور لەدەسەڵاتی حزبی بەعس

لەگەڵ ئەوەی ناوچەکە لەئارامی سیاسی بێبەشەو لەهەمانکاتدا باری ئابووریی هەرێمی کوردستان شڵۆقە، بەڵام دەبینین وەزارەتی داد، هەر لەبەرێز وەزیرەوە هەتا بچووکترین کارمەندی وەزارەتەکە، کاروباری خۆیان لەرووی سەقامگیرکردنی ئاسایش و بەرقەرارکردنی بۆ خەڵکی کوردستان هیچی لەرۆڵی مامۆستا بەرێزەکان (پەروەردەکاری نەوەی نوێ)و کارمەندی وەزارەتی تەندروستیو پەرستاران(بەژن و پیاویانەوە) کەمتر نییە. ئیدارەی هەرێمی کوردستان هەرگیز رۆڵی ئەم توێژانەی کۆمەڵگەو هی تر لەبیر ناچێتەوە کە(رازی نەبوون سەر بۆ مووچەی رژێم کەچبکەن)و کارکردنیان بەبێ مووچە لەکوردستاندا هەڵبژارد نەك لەسایەی سەدام حسەیندابن، ئەم پرەنسیپەشیان کرد بەدروشمیان.

ئەی داگیرکەری زۆردار هەرکەسێك بیت: ئەمە جوامێریی کوردی رەسەنە کە بەپێی بنجە رەسەنەکەی کاردەکات. لێرەدا دەمەوێت رووی گلەیم لەپیاوانی دەزگای داد بکەمو بڵێم: ئەی ئەوانەی بەچاوی بەستراوەوە تەرازووی دادپەروەریتان لەناو خەڵکدا بەرزکردۆتەوە، چاکتر وابوو هەمووتان یەکبگرن و لەرووی بەڕێوەبردنی سیاسەت و بەرقەرارکردنی ئاشتی لەهەرێمی کوردستاندا، رۆڵێکتان بگێڕایەو رایەکی توندتان بەسەر هەردوو بەرێز جەلال تاڵەبانیو مەسعوود بارزانیدا بسەپاندایە بۆ ئەوەی ناکۆکیی نێوان ئەم دوو حزبە زلهێزە بەلادا بخەن. چونکە ئەگەر ئەم ململانێو دابەشکردنەی هەرێمی کوردستان نەبوایە رۆژمان بەم رۆژە نەدەگەیشت...کەواتە جیاوازیی رێکخستنی سیاسی بخەنە لاوەو ئاورێك لەو خەڵکە بدەنەوە چونکە دەزگای داد پلەیەکی باڵای هەیە، ئێوەش مەزنن، پێغەمبەری خواش (د.خ) فەرمویەتی (سەروەری خەڵك، خزمەتکاریانە).

دوای رووداوەکانی ٣١ی ئابی ١٩٩٦ کاتێك هەولێری پایتەختی هەرێمی کوردستان لەلایەن سوپای عێراقەوە داگیرکرا کەبنەماڵەی بارزانی بەبێ شەرم بۆ ناو خاکی پیرۆزی کوردستانی ئازادکراو کەوتنە پێش سوپای رژێم" کە لەئەنجامدا ئەمە بوو بەمایەی دابەشکردنی کوردستان بەسەر دوو ناوچەدا، ناوچەیەك بەرەی خیانەت لەهەولێر بەڕێوەی دەبات و، بەرەیەکی نیشتمانی لەسلێمانی کەیەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بەڕێوەی دەبات، ئنجا هەرناوچەیەك بوو بەخاوەنی ئیدارەیەکی سەربەخۆ، سەبارەت بە داد لەو ناوچەیەی کەبنەماڵەی بارزانی بەڕێوەی دەبات ئەوە دوای ٣١ی ئابی ١٩٩٦ بارودۆخی ناوچەکە تێکچوو، پێشێلکارییە یاساییەکان لە بواری داوەریدا لەئەوسا زیاتر بوو، بەڵام سەرباریشی ئەو پێشێلکارییانە لەگەڵ ئەو بەرەڵاییو پێشێلکارییانەی لەمەڕ بەغدا، بەراورد ناکرێن. چونکە ئەگەر رێژەی پێشێلکارییەکان لەبەغدا ٧٥٪ بێت ئەوە لەشاری هەولێر دەگاتە ٢٠٪، هۆی سەرەکیی ئەمەش دەستێوەردانی دانیشتوانی هاوینەهەواری سەڵاحەدینە لەکاروباری دادو، فەرمان

دەرکردن چ زارەکی چ بەنووسین یا بەتەلەفۆن بۆ دادگا. پاڵپشتیان بۆ ئەم کارانەش شێوانی بارودۆخی دادگاکانە بەپارێزەرو پۆلیسەوە.

لەوەتەی هەولێرم بەجێهێشتووە ئاگاداری بارودۆخی کاروباری دادوەری ئەویٚ نیم، بڕواش ناکەم کەس پرکێشی بکات شتێکی لەسەر بنووسێت، بەڵام وەکو دەڵێن: عەیبە، هەتا سەر ناشاردرێتەوە. ئەوەی هەیە ماوەی مانەوەم لەهەولێر دیمەنێکی زیندووی دەربارەی چۆنیەتیی بەڕێوەچوونی کاروباری دادو دادوەری لەویٚ، لەلام دروستکردووە.

سەعات چواری عەسری رۆژی پێنج شەممە ۱۹۹۷/۱۰/۲۳، ئەفسەری لێکۆڵینەوە لەبنکەی پۆلیسی گەڕەکی ئیسکان(هەولێر)، لەگەڵ مەفرەزەیەکدا بازیانی کوڕە گەورەمی گرتو هەتا نیوەڕۆی رۆژی شەممە لەلای خۆی زیندانیکرد. لەهەمان رۆژدا داوانامەیەکم بەژمارە(۹۹۷/۲۲۵ تنفیذ)بەناوی بازیانەوە نووسیو دەست بەدەست وێنەیەکیم لیٚ گەیاندە لای هەریەك لە وەزیری داد، بەڕێوەبەری گشتیی دادگا، بەڕێوەبەری گشتیی پۆلیس، بەڕێوەبەری پۆلیسی گەڕەکی ئیسکان، دادوەری لێکۆڵینەوەو سەندیکای پارێزەران، داوامکرد بریار لەسەر ئەو کێشەیە بدەن. دوای تاوتوێکردنی کێشەکە لەگەڵ لایەنە پەیوەندارەکان، بەم ئامانجە گەیشتم:

رائید نەجات . بەرێوەبەری پۆلیسی گەڕەکی ئیسکان گوتی: نەمدەزانی بازیان کوڕی تۆیە دەنا بەقسەی عەونی بەزازی پارێزەرم نەدەکرد بۆ دەستگیرکردنی.

(منفذ عدلي) مامۆستا هادی کەداوای بانگێشتکردنەکەی ئیمزاکردووە پێمی گوت: گلەیی لێمەکە، هیچ لەیاسا نازانێت، پێشتر لەدادگا بنووس بووەو دوای ۳۱ی ئاب لەبەرئەوەی لە(پاراستن)بووە ئەم پۆستەی پێدراوە.

بەڕێوەبەری گشتیی پۆلیس گوتی: دەتوانم بیٚ دوودڵی بڵێم زەحمەتە کاری وا لەکەسێکی دڵسۆزی وەك رائید نەجات بوەشێتەوە، ئەمە سەد دەرسەد کاری عەونی بەزازی پارێزەرە.

بەڕێوەبەری گشتیی دادگا پێمی گوت: رۆژانە ئەم مەسەلەیە لای ئێمە لەدادگا دووبارە دەبێتەوە. باش بوو کوڕی تۆ بەدوو رۆژ رزگاری بوو، چونکە کەسانی وا هەیە چەند مانگێك لەزیندان دەمێننەوە...مامۆستا رەفیق خێرت دەگاتیٚ ئەگەر دوای ئەم کێشەیە بکەویتو بەناو خەڵکدا بڵاویبکەیتەوەو بیگەیەنیتە سەرەوە.

لێپرسراوی سەندیکای پارێزەران گوتی: مامۆستا عەونی بەزاز چاکترین پارێزەرەو پاکترین تۆماری هەیە لەکاری پارێزەریدا، ئەم کارە لارووێرانە تەنها ئیشی رائید نەجاتی بەڕێوەبەری پۆلیسی گەڕەکی ئیسکانە کەسەری مارەکەیە.

گوتم: یەکێك لەهەڵەکانی بەرێز مەسعوود بارزانی ئەوەیە کاروباری داد، بەتایبەتی کاروباری پارێزەرانی زیاد لەپێویست شایستەکردووە... زۆر بەداخەوە کەپارێزەری وا هەیە شایەنی رێزلێنان نینو هەموو ئامانجێکیان کۆکردنەوەی پارەیە بەزووترین کات.

لەودانیشتنەدا ژمارەیەك پارێزەری لێبوو.

دادوەری لێکۆڵینـەوە کاک نـەوزاد گـوتی: بازیـانی کـوڕت دەبـێ دوعـا بـۆ خـوا بکـات کـە بـەدوو ڕۆژ زینـدانی ڕزگـاری‌بوو، ئـەمڕۆ کابرایـەکم ئـازادکرد شـەش مـانگ بـەبێتاوان لەزینـدان مـابۆوە، پـۆلیس‌و پارێزەر ڕێککەوتبوون تۆمەتێکیان بـۆ هەڵبەسـت‌و کـابرا خرایـە زینـدان. بەداخـەوە کەیاسـایەکیش هەیـە ڕێگە دەدات شکات لەودادوەرە بکات کەفەرمانی دەستگیرکردنی دەرکردبوو.

وەزیــری داد، دوای ئــەوەی بەنووســراوەکانی کێــشەکەدا چــۆوە، فــەرمانی دەرکــرد لێکۆڵینــەوەی تێدابکرێت‌و ئەوەی دەستی لەو سەرپێچییە نایاساییەدا هەبوو سزا بدرێت ئیتر هەرکەسێك بێت. بەڵام ئەمە قسەی سەرکاغەز بوو.

بناغـەی سـیناریۆکەش وابـوو کـەبازیانی کـوڕم، کێـشەی لەگـەڵ نـاوبراو ئیبراهمـدا هـەبوو کـەکوڕی ملیۆنێرێکـە . ئیـبراهیم کـە لەکێشەکەیدا لەگـەڵ بازیانـدا لـەدادگا، سـەرکەوتنی بەدەسـتنەهێنابوو بـڕی ١٥٠٠ دینار بەعەونی بەزازی پارێزەردا کەبازیان بۆ ماوەی دوو ڕۆژ بخاتـە زیندانـەوە، نـاوبراو بـەو پـارە کەمە ویـژدانی عـەونی بـەزازی پـارێزەرو، ڕائیـد نـەجات‌و، ئەفسەری لێکۆڵینـەوە لەبنکـەی پۆلیـسدا کـاك حەمید کەماڵی بنووسی داواکردنی بانگێشتنەکەی لەمەڕ (منفذ العدلي)کڕبوو.

خوێنــەری خۆشەویــست ببینــە چ تــاقمێکن ئەمانــەی بــۆ ئەنجامــدانی کــارێکی وا یــەکیان گرتــووە، لەراسـتیدا ئەمانـە دەبوایـە دەسـتیان بخـستایەتە نـاو دەسـتی یـەکتر بـۆ ڕزگـارکردنی بێتاوانێـك یـان چـاککردنی ناپاکێـك، ڕاستیـشیان گوتـووە ئـەوەی لەکـەس نەترسـێت کـەس لێـی ناترسـێت. شـتێکی بەڵگەنەویـستە کەجیاوازییـەکی گـەورە هەیـە لـەنێوان کـاری جـددی لەئیـدارەی بەغـدا لەگـەڵ ئیـدارەی کوردستان بەگشتی، چونکە ئەم دوانە بەراورد ناکرێن، بەڵام ڕاستییەکە ئەوە دەسەلمێنێت کەبارودۆخی ئیدارەی سلێمانی لەگـەڵ ئیـدارەی هـەولێردا بـەراورد ناکرێـت. ڕێـژەی بـەرەڵایی یاسـایی لـەژێر سـایەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستاندا نزیکەی ٥٪ە، لێرەدا خەڵکی ناوشاری سلێمانی‌و دەوروبەرەکەی ڕۆڵی سـەرەکییان هەیـە لـەڕووی بەرقـەرارکردنی ئـارامی‌و ئاسـایش وەك سروشـت‌و نـەریتێکی خۆڕسـکیان کەخوویان پێگرتووە، بەڵام ئەوەی لەبنکەکانی پۆلیس‌و نووسینگەی پارێزەرەکان لەسایەی دەسەڵاتی بارزانیدا ڕوودەدات، بەهیچ شێوەیەك لەگەڵ دەسـەڵاتی ناوچـەی تاڵەبانیـدا بـەراورد ناکرێـت، نـەك تـەنها لەبەر ئەوەی خەڵك‌و لایەنە پەیوەندارەکانی ژێر دەسەڵاتی تاڵەبانی پاکن، بەڵکو لەبەرئـەوەی لەئەنجامی پێشێلکردنی یاسا دەترسن.

بەڕێکەوت لەسلێمانی بۆ هەندێك کاروباری دادوەری ڕێم کەوتە بنکەیەکی پۆلیس، ئەوپەڕی پاکی‌و دڵسۆزی نواندن‌و جێبەجێکردنی فەرمان‌و پیادەکردنی یاسام بینی لەگەڵ ترسان لەئەنجامی خراپ. سـەرەڕای هەنـدێك وردە کـەموکورتی‌و هەڵـە، بـەڵام زۆر دڵبەنـدی کارمەنـدەکان بـووم، ئـەوەی هەیـە لـەناو پارێزەرەکانــدا بەداخــەوەو لەگــەڵ ڕێزمــدا بــۆ هــەموو پــارێزەرێکی دڵــسۆزو نــشتمانپەروەر لەهەرکوێیەکدابێت" دەڵێم کەموکورتی زۆرم لەئیشوکاریاندا بینـی. بینـیم هـەموویان هـەر هەڵپـەی پـارە کۆکردنەوەیانە کەئەمەش تەنها لەرێی یاساشکێنی دێتەدی. جا ئەگەر دەرچوویەکی کۆلیجی یاسا بۆی نەشێت داکـۆکی لەتۆمـەتبارکراوێك بکـات کەتاوانەکـەی ئاشـکرابێت، ئـەوە کێشەکە لەوێدایـە پـارێزەر،

هەندێك جار سوور دەزانێت خاوەن كێشەكەی چەورەو دادگا تۆمەتباری دەكات كەچی بۆ دۆزینەوەی رێگەچارەی یاسایی پێچ بەمەسەلەكان دەدات تا بێتاوانیی كابرا بسەلمێنێتو خۆیشی لەبەرامبەر ئەوەدا پاداشت وەربگرێت. جا هەڵەكە لێرەدایە. كاتێكیش باسی مەسەلەی كوردو كوردستان لەگەڵ ئەو پارێزەرەدا دەكەیت خۆی ئەوەندە بەشۆڕشگێڕو نشتمانپەروەر نیشاندەدات دان بەهیچ كام لەحزبە سیاسییەكاندا نانێتو هەموویان بەخاوەن هەڵوێستی خیانەتكارانە دەژمێرێت. بێگومان لێرەدا مەبەستم هەموو پارێزەران نییە، خوانەكات شتی وابڵێم، چونكە مێژووی خەباتی كوردایەتی، راستگۆییو پاكیی زۆریان تۆكاركردووە، بەڵام راگرو مامۆستایانی كۆلیجی یاساو ماف دەبێت جگە لەپێڕەوی خوێندن، نیشتمانپەروەریو خۆشەویستیی خاكو ئاكاری جوانو بێگەرد فێری خوێندكاران بكەن.

یەكێك لەو چەكە كاریگەرانە كەكۆماری ئیسلامی ئێران لەدژمان بەكاری دێنێت تلیاكو مادده بێهۆشكەرەكانە. كۆماری ئیسلامی لەڕێی خەڵكی ناپاكو بێویژدانو سیخوڕەكانیەوە بەردەوام لەم مادده بێهۆشكەرانە بۆ كوردستان رەوانە دەكات، ئیتر یا بەخۆڕایی یا زۆر بەهەرزان، لەكاتێكدا ئەم ماددانە لەناوچەكانی دەرەوەی كوردستان لەناو ئێراندا قەدەغەنو ئەوەی پێی بگیرێت سزا دەدرێت. بەڵام بەداخەوە، تەماعی زۆری هەندێك تەماعكار وایكردووە قاچاخچییەتی بەم ماددانەوە بكەن، هەروەكو دەشزانین بەندیخانەكانی لای خۆمان زۆری لەم جۆرە قاچاخچییانە تێدایە كەچی پارێزەریش هەیە داكۆكیان لێدەكەنو ماددەی یاسایی وایان بۆ دەدۆزنەوە تا بەبێتاوانیان دەربكەن.

شایەدیدانێكی هەق

زۆر بەدڵنیاییەوە دەڵێم رۆژێك دادێت، سەرۆكی عێراقی سەدام حسەین دەدرێ بەدادگای نێودەوڵەتی لەلاهای، ئەوەش ئەگەر تا ئەو رۆژە نەمرێت. خۆ ئەگەر خوا كردی من لەو دادگاییكردنەدا بەشایەد گیرام، ئەوە بەسوپاسەوە خۆم دەڕۆمو ئەوەی لەلامە هەڵیدەرێژم.

ئەو پیاوە، لەگەڵ ئەو هەڵوێستو هەوڵانەی بۆ لەناوبردنی گەلی كورد داویەتی، بەڵام لەراستیدا داوامان لێدەكات یەك بگرینو یەك سەنگەر لەدژی خۆیو هەوڵەكانی بگرین. گەلی عێراقیش هەتا ماوە قەرزاری یەك شتی ئەم پیاوەیە ئەویش ئەوەیە كەرێگەی نەداوە مادده بێهۆشكەرەكان لەعێراقدا بڵاوبێتەوە، چونكە سەدام لەرۆژانی سەرەتای دەستگرتنی بەسەر دەسەڵاتدا ئەوپەڕی زەبروزەنگی دژی بازرگانیكەران بەمادده بێهۆشكەرەكانو لەهەمان كاتدا ئەوەی بەكاریشی دێنێت، نیشانداوە.

بەلای خۆشمەوە لەدوولاوە خۆم بەقەرزارباری سەدام حسەین دەزانم، یەكەمیان ئەوەیە كە لەدواساتدا بەتەلەفۆن حوكمی لەسێدارەدانمی هەڵوەشاندەوەو كردی بەزیندانیكردنی هەتاهەتایی، دووەمیشیان ئەوەیە كە دوای بەسەربردنی ماوەیەك لەزینداندا، چاوپۆشی لەهەرچی كردبووم، كردو فەرمانی ئازادكردنمی دەركرد.

ئەمە راستییەكی حاشاهەڵنەگرە. ئەوەی بەبیری مرۆڤیشدا دێتو پشتگوێی ناخات هەڵوێستی كەسانی خاوەن هەڵوێستە. ماوەیەك لەمەوبەر دوو پارێزەری ناسراوو بەناوبانگم بینی، سەیر ئەوەیە

دوای ئەوەی هەریەکەیانم بەجیا بینی، کەچی هەردووکیان یەك داوایان لێم هەبوو ئەویش ئەوەبوو کەلای(فلان کەس) بۆیان تێبکەوم تا داماوێکیان بۆ ئازاد بکەم بەبیست کیلۆگرام هیرۆیینەوە گیراوە. خۆ ئەم ماددیە پێویست ناکات لەسەری بنوسین، خودی سەدام حسەینی سەرۆکی عێراق قەدەغەی کردووەو جەنگی دژی ئەوانە بەرپاکردووە کەقاچاخچییەتی پێوە دەکەن یان بەکاری دێنن، کەچی ئەوەش هەڵوێستی ئەوانەی لای خۆمانە کەئالای داکۆکیکردن لەهەقیان هەڵکردووەو بەرگری لەدڕندەیەك دەکەن ویستوویەتی ژەهر بەناو خەڵکی کوردستاندا بڵاوبکاتەوە. بەلام کاتێك زانیم ئامانج لەم داکۆکیکردنە تەماعی زۆرو پارەی مۆڵە، حەپەسانم زیاتر بوو، چونکە پیاوێك لەوانە دای بەگوێمدا کەئامادەیە بڕی ٦٠ هەزار دینارم بۆ پەیدابکات بۆ چاپکردنی کتێبەکەی دوایم، لەکاتێکدا بەئاشکرا دەیزانی ئەم پارەیەی نییە. لەهەمووی سەیرتر ئەوەیە ئەو قاچاخچییە تاوانبارەی کە بەتاوانی بازرگانیکردن بەماددە بیهۆشکەرەکان زیندانیکراوە لەگەڵ یەکێکی تردا لەسۆنگەی هەمان تاوان دەستگیرکراوە، کەچی کابرای دووەم بەهۆی واسیتەی فلانەوە ئازادکراوە. ئنجا هەرچەندە من سوێندم خوارد کەهیچ پەیوەندییەکم بەفلانە لێپرسراوەوە نییە تا دوو قسەی لەلا بکەمو ئەو قاچاخچییە ئازادبکرێت، بەلام هیچیان بڕوایان پێنەکردمو منیش هیچم بۆ نەکرا.

لێرەدا دەمەوێت ئاورێك لەمەسەلەی دادگاو کاروباری دادو پێشێلکردنی یاسا لەسایەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بدەم کەدەڤەری سلێمانی بەڕێوە دەبات:

ساڵی ١٩٩٩ کە لەهەولێر بووم، چاوم بە(...) ی پارێزەر کەوت، لەکاتی گفتوگۆدا باسی ئەوەیکرد کە لەدادگای سلێمانی، داوایەکی دادوەریم لەسەرە هێشتا بڕیاری لەسەر نەدراوە. ئنجا بۆ روونکردنەوەی قسەکانی گوتی کە فلانە دادوەر دۆستی خۆشەویستیەتیو هەر کەئەم دەچێت بۆ سلێمانی لەماڵی ئەو دادوەرەدا دەمێنێتەوەو، ئەوەندە لەیەکتر نزیکن هیچ داوایەکی ئەم ناداتە دواوەو لەهەموو شتێکدا رێکن. لەدرێژەی قسەکانیدا گوتی ئەگەر ٢٥ هەزار دینارم بدەیتێ ئەوە دەتوانم وابکەم کێشەکە لەبەرژەوەندیی ئێوەدا یەکلابکرێت، بەپێچەوانەی ئەمەش ناتوانم دەستەبەری ئەنجامەکان بکەم، هەروەها ئاماژەی بەوەشدا کەئەو راپۆرتەی فلانە دادوەر لەسلێمانی گەلاڵەی کردووە بەشێوەیەك دارێژدراوە کەدژی ئێوەیە، راپۆرتەکە لە١٨ لاپەڕە پێکدێت. میوانەکەم راستی دەکرد، تومەز فلانە دادوەر راپۆرتێکی بە١٨ لاپەڕە لەدژی ئێمە دەرکردبوو، داواکەش ئەوەیە کە کەریم عەلی قادر، زەکیە زوهدی، عائیشە خەفافو شیرین مەعرووف ڕوستەم، وارسی شەرعی رۆستەم بەگن کەخاوەنی یاسایيو شەرعیی سەنەدێکی هەمیشەییو چەند بەڵگەو بڕیارێکی دادگا پشتگیریی ئەم داوایە دەکەن. لەهەمووی سەیرتر ئەوەیە کەکەسی ناودار لەکاربەدەستانی دادگای سلێمانی دان بەمافی ئێمە لەو پارچە زەوییەدا دەنێن کەکێشەی لەسەر هەروەها کەوەزارەتی پەروەردە دەستی بەسەر بەشێکیدا گرتووەو باقییەکەیشی بەدەست چەند کەسێکی ترەوەیە. یەکێك لەو کاربەدەستە دادوەرانەی سەرەوە گوتی لەئەم دونیاو لەئەو دونیاشدا لەبەردەمی خوا شایەدی دەدەم کەئەو زەوییە هی ئێوەیە بەلام ئێوە لەرووی یاساییەوە لەدەستان دەرچووە...

خوێنـەری بـەرێز سـەرنجی ئـەم چـەند وشـەیە بـدە کـەدەتوانم بەبەڵگـە بیانـسەلمێنم، هـەر خۆتـان ئـەم قسانە هەڵسەنگێنن‌و بزانن چۆن دەبێت مرۆڤ، بەپێی یاسا مافی بخورێت. لێرەوە رووداوەکەمە ئەوانەی سـەروەریکردنی کۆمـەڵانی خـەڵکیان لەسـایەی داماوکردنیانـدا دەوێـت، دادپـەروەربن تـا دەسـتەڵاتتان سـەقامگیربێت چـونکە کاروبـار تـەنها لـەرێی دادپەروەرییـەوە جـێگیر دەبـن‌و هـەر کەدادپـەروەری نـەما ئەوانیش تیادەچن.

ئێستا هـەموو هیوایـەکی وەرەسـەی روسـتەم بـەگ بـەڵێنێکی پێغەمبـەری خوایـە(د.خ) کەفەرمویـەتی(مافێك داواکاری هـەبێت نافـەوتێت)، هـەروەها چاویان لەدادپـەروەریی بـەرێز جـەلال تاڵەبانییـە کـەپیاوی یاسایە، پشت بەخوا من چاوەرێی پشتگیریی ئەوم.

﴿ وان لیس علی للانسان الا ماسعی وأن سعیه سوف یری﴾

لەچوارچێوەی دەزگای موخابەراتدا پلەی کارمەند ئەوەندەی چالاکییەکانی گرنـگ نییە. بـەش بـەحاڵی خـۆم، ئـەو فاکتەرانـەی لێهـاتوویی کەیارمەتییانـدام بـچمە نـاو ریزەکـانی حزبـی بەعـسی عـەرەبیی سۆسیالیـست، شـارەزاییم نـەبوو لەلایەنـە پـەنهان‌و نهێنیـەکان کـەبۆ سـەرکردایەتیی شۆڕشـی کـوردم دەنـاردن تـا لـەپێناو مەسەلەی گەلی کوردستان‌و بەرەنگاریکردنی بەربەستەکان بـەکار بهێنـرێن. هـەموو ئەمانـەو زۆری تـر، بـەهۆی بڕوای تەواوم بەرەوایەتیی کێشەی کوردو سووربوونم لەسەر ئەنجامـدانی ئـەوەی لـەتوانای کەسـانی تـردا نییـە، هـەروەکو چـۆن خـوای گـەورە فـەزڵی خـۆی بەسـەر حـەزرەتی ئـادەم(د.خ)و نـەوەکانی رژانـد بـەو بەهرانـەی لەهۆشیاندایە. وەك دەزانـین خـوای گـەورە وزەی زۆری بـەمرۆڤ بەخـشیوە تابیخاتـە خزمـەتی مرۆڤایـەتی، جا شانبەشـانی باوەڕهێنـان بـەخوا؛ هەسـتی نـشتمانپەوەری بـاڵاترین هەسـتێکە لەهـەموو کەسـێکدا کەئەوەنـدەی پێدەوێت دنەی بدەیت تا بێتەدی.

ئەوەی لەماڵ‌و سامان کۆکردنەوە دووریخستمەوە(کە لەبەردەستیشمدابوو)و ئەوەی هانیدام ژیانی خـۆم‌و بنەماڵەکـەم بخەمـە مەترسـییەوە بێ‌ئـەوەی گـوێ بەمەترسـییەکانی یـاری بـەئاگرکردن بـدەم هەستکردنم بوو بەوەی کەمن" لەپێگەیەکدام دەتوانم خزمەتی گـەلی کوردسـتان بکـەم، ئەمـەش بەمـەرجێك گوێ نەدەمە واتەوات، هەروەها گوێ نەدەمە ئەوەی کە بەناپاك ناوم دەبەن.

پرسیارگەلێك لەسەر من هەبوو کەداخۆ رەفیق پشدەری کـێ بێـت؟ تۆبڵێیـت ئـەو پیاوەی خـەڵك باسـی دەسـتڕۆییەکەیان دەکـرد پلـەی چـیبێت؟ چـی وای لەئەنـدامانی سـەرکردایەتیی حزبـی بەعـسکرد هـیچ داوایەکی ئەم پیاوە نە دەنەدواوە؟ ئنجا چۆن توانی بچێتە ناو ریزەکانی حزبی بـەعس لەکاتێکدا ئەو لەنەتەوەیەکی ترە؟ ئەمانەو چەندین پرسیاری تر کەئاگام لێبوو لەسەرزاری خەڵکدابوون.

هـەروەکو پێـشتریش ئامـاژەم پێـدا خۆشەویـستیی نیـشتمان‌و سـوربوونم لەسـەر خۆبـەختکردن لـەو پێناوەدا، هاندەری سەرەکی‌و هەرە لەپێشم بوو.

هـەر لەسـاڵی ١٩٦٥ هـەتا ١٩٧٦/٩/١٤ کەدەکاتـە مـاوەی کـارکردنم لەگـەڵ دامودەزگـا ئەمنییـەکان بـەناوی(وکیـل امـن)، لەهەمانکاتـدا وەکـو راوێـژکار لەنووسـینگەی بـەرێز جێگـر سـەدام حـسەیندا کـارم دەکـرد. کـاتێکیش لەلایـەن هـەمان دەزگـاوە دەسـتگیرکرام، زۆر بەتونـدی پـێم راگەیـەنرا کـەنابێت هـیچ کەسـێك بزانێـت مـن لەنووسـینگەی بـەرێز جێگـردا کـارم کـردووە، ئەگـەر پرسیاریـشم لێکـرا دەبێـت بڵـێم لەبواری بازرگانیی ئازاددا کارم دەکرد.

لێرەدا مەبەستم ئەوەیە کەپلەی کارمەندانی دەزگای ئەمن و ئیستخبارات ئەوەندەی ئامادەباشی و تواناو چالاکیی کارمەندەکەوە بایەخی نییە، چونکە لەداموودەزگا ئەمنییەکاندا هیچ، هەموو شتێکە.

خوێنەری خۆشەویست ..

هەرچەندە من نەچوومەتە ریزی هیچ حزبێکی سۆشیالیست و پێڕەویانم بەلاوە پەسەند نییە بەڵام لەراستیدا رێڕەوو بیروباوەڕی وایان هەیە کەشایەنی لەبەرچاوگرتنە. بۆ نموونە یەکێك لەرەخنە پەسەندەکانی سستەمی سۆشیالیست دژی سستەمی سەرمایەداری و من بەپەسەندی دەزانم، ئەوەیە کە سستەمی سەرمایەداری تەنها بایەخ بەرووکاری سەرەکیی دەوڵەت یان حزب یان عەشرەت دەدات و گوێ بەگەل یان لایەنگرانی حزبەکانی تر (جگە لەحزبی خۆیان) یان ئەندامانی عەشرەتەکان نادەن. چونکە بەلایانەوە مادەم سەرۆك لەگەڵیاندایەو لەژێر کۆنترۆڵیاندایە، ئیتر ملی ئەوانی تر بشکێت. بۆ نموونە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا، لەرووی مامەڵەی لەگەڵ کۆماری میسری عەرەبییدا تەنیا سەرۆك حوسنی موبارەك دەناسێت. لەئەفغانستان تەنها بەڕێز حەمید کارەزای دەناسێت. بەهەمان شێوەش لەکوردستاندا، دەبینین ئەمریکا تەنها بنەماڵەی بارزانی دەناسێت و حسابی بۆ دەکات. ئەم نەریت یان پێڕەوە ئەمریکییەش مۆرکی هەموو دەرەبەگێکە لەهەر جێیەکدابێت. جا خوالێخۆشبوو مەلامستەفا بارزانی لەگەڵ ئەوەی هاوسۆزیی خۆی بۆ جەماوەر دەردەبڕی و لەکۆڕوکۆمەڵە گشتییەکاندا بانگەشەی بۆ دیموکراسی دەکرد بەڵام کاتێك باس دەهاتە سەر جووتیارو مەسەلەی پشتگیریکردنی ئەم چینە ماندووە زەحمەتکێشە، هەمیشە دەیگوت: (من گوێ بەبیروڕای جووتیار نادەم، مادەم حەمەڕەشیدخانی بانەو عەباس ئاغام لەگەڵدان ئیتر ئەوان چاویان دەردەهات) کەمەبەستی جووتیاران بوو.

بەڵام سەیر ئەوەبوو بارزانی، لەکۆتاییدا دژایەتیی سەرۆك عەشیرەت و کەسایەتییە ناودارە کوردییەکانی‌کردو ئەوانیشی خستە ریزی نەفرەت لێکراوەکانیەوە. چونکە دوای ئەوەی گەڕایەوە بۆ عێراق(١٩٥٨)، لەدانیشتنەکانیدا هێرشی دەکردە سەر شەهیدی قارەمان قازی محەمەدی سەرکۆماری کوردستان، بارزانی جنێوی وای بەو سەرکردە نەمرە دەدا کە مرۆڤ لەرووی هەڵنایەت باسی بکات، ئەمەش بێ‌ئەوەی ئەوە لێکبداتەوە مرۆڤ کەمرد، شەیتان دەستی لێهەڵدەگرێت نەك گلەییشی لێبکرێت، بریا گلەیی لێکردنیش بوایە.

یەکێك لەفاکتەرەکانی سەرکەوتنم کاتێك لەبواری ئەمندا کارم دەکرد ئەوەبوو کەئاوڕم لەهەموو کارمەندەکان دەدا، هەر لەپرسگەوە هەتا پاسەوان و سکرتێریش، تەنانەت خزمەتگوزارەکانیش هەموویانم دەدواندو یارمەتیم دەدان. ئەوانیش لەبەرامبەردا" بێ‌ئەوەی بەخۆیان بزانن خزمەتیان بەکێشە رەواکەم دەگەیاند.

پێشینان گوتوویانە بەزمانی شیرین مار لەکون دێتە دەر. ٩٨٪ ی ئەو دیارییانەم دەبەخشی کەبۆم دەهات، ئەوەی گومانم لێبەکردایە دەشێ زانیارییەکم لێی دەستدەکەوێت یان بەهەر شێوەیەك بووە خزمەت بەکێشەی گەلی کوردستان دەکات بێبەشم نەدەکرد. بەردەوام دیاریم دەکڕی و دەمبەخشی، لەم رێگەیەوە گەیشتمە لای هەموو لێپرسراوێك و تەنانەت گەیشتمە لای هەرەگەورەکان. دیارییەکان فەرشی

بچووکی گرانبەها، یان ماستو پەنیرو گوێزو هەنگوین بوو. دایکم، خوا لێی خۆشبێت زۆرجار بەسەرمیدا دەبۆڵاند کەئەوەندە قاپو حاجەتی ناومالّی دەفەوتێت کەپڕم دەکردن لەماستو بۆ لێپرسراوەکانم دەنارد، تەنانەت بۆ سەرکۆمار. بەدایکمم دەگوت: من شوکرانەی خوا دەکەم کاتێك بەتەلەفۆن داوام لێدەکرێت بەمەنجەلێك ماستەوە بڕۆم بۆ نووسینگەی سەرکۆمار. پێغەمبەر(د.خ) بەو مەزنییەی خۆی دیاری وەرگرتووە. بەلاّم ئەوەی لەسەرکردەکانی بەعسو بنەمالّەی بەڕێز سەدام حسەینم بینیوە زۆر سەیرە، چونکە بەهیچ تێریان نەدەخوارد، هەتا من دەمگوت(هانیّ!) ئەوان هەر دەیانگوت(کوانیّ؟)، دەتگوت تێرنەخۆرەیان گەییوەتیّ!

راستیان گوتووە: دڵو دەروون هەتا بیدەیتیّ داوای زیاتر دەکات، بەلاّم ئەگەر لێت گرتەوە ئیتر قایل دەبێت. بەلاّم لای ئەو جۆرە کەسانە قایلی نییە، چونکە قایلی سیفەتی ئیسلامو مرۆڤی رەسەنە.

هەرچییەکیان داوا لێم بەکردایە دەمدانیّ، ئەمەش هەر بۆ ئەوەی زانیارییەکم دەستبکەوێت لەرێگەیەوە ئامانجێك بپێکم. لەڕێی ئەو دەستودیارییانەوە پەیوەندیم بەبنەمالّەی سەرکۆمارو بەرێز جێگر سەدام حسەینەوە پتەوبوو. خوێنەر سەری لێم سووڕنەمێنێت ئەگەر بڵێم: ئەگەر دوو ملیۆن دینارێکم دەبوو خۆم دەزانم چیم پێدەکرد! لەوانەشە بڕوام پێنەکەن ئەگەر بڵێم بەو پارەیە، دەمتوانی مافی گەلی کورد بەدەستبێنم.

لەکاتی گیرانمدا پرسیاری ناوی ئەو کەسانەیان لێدەکردم کەزانیاریی هێند مەترسیداریان پێداوم تەنها لەناو دانیشتنەکانی سەرکردایەتیی بەعسدا باسکراون. بەلاّم دیارییەکانم بەهەموو کونێکدا دەچوون، وەك ئاو دزەیان دەکردە هەموو جێیەك.

دوای ئاشبەتالّ، ماوەیەکی دژوارو لەبیرنەکراوم بردەسەر، چونکە کاتێکم زانی تەنیام، هیچ حزبێك نەماوە رۆژانە راپۆرتی بۆ بنێرم، گوێبیستێکم نییە نهێنییەکانی لەلا هەڵڕێژم، چونکە کاتێك شۆڕش ئاشبەتالّی پێکرا من ورەم نەرووخا، بڕوام بەخۆم مابوو کەدەتوانم هەمووشتێك لەپێناو کێشەی رەوای گەلی کوردستان بکەم، بەلاّم پێویستم بەدەلاقەیەك بوو لەرێگەیەوە زمانم بەبەرەیەکی کوردی بگات... لەکۆتاییدا سەیرمکرد تەنها خۆمم، تاقو تەنیا، گۆڕەپانیش چۆڵە...سەرباریشی بەردەوامبووم، بەوهیوایەی لەوانەیە لەرووی گۆڕینی رەوتی رووداوەکاندا سەرکەوتن بەدی بێنم.

چەند دیمەنێکی سەیر

لەمانگی تەمووزی ١٩٦٨ەوە کەحزبی بەعس لەعێراقدا دەسەلاّتی گرتە دەست، بەرێزان ئەحمەد حەسەن ئەلبەکرو سەدام حسەین لەبەرچاوی خەڵك ئەوەندە تەبا دیاربوون تەنانەت لەهەندێك سەرکردەی بەعسم بیست کەئەم دوانە، ماوەی ٦-٧ ساڵیش مەگەر بۆ خەوی شەو لێکتر جیابوونایەتەوە دەنا هەمووده‌م پێکەوەبوون، هەتا ساڵی ١٩٧٥یش کاتێك سەدام بارودۆخەکەی کۆنترۆڵکردو چیتر لەئەلبەکر سڵی نەکرد، وەکو سێبەری یەکتروابوون.

جارێکیان پێش کودەتای ١٧ی تەمووز بەماوەیەکی کەم، لەناکاو بەبێ‌وادە سەردانی ئەلبەکرم کرد لەماڵی خۆیدا، چەند سەعاتێك لەلای مامەوە کەلەو ماوەیەدا نەکەس پەیوەندی پێوەدەکرد نەسەردانیان

دەكرد، بۆم ئاشكرابوو كەپشتگوێخراوە. سەیریش ئەوەبوو لەودیدارەدا دشداشەیەكی تۆزێك كورتی لەبەردابوو چەند كونێكی تێدابوو، جگەرەی تێكراویشی دەكێشا كە لەماڵەوە دروستدەكرێت. ئیتر رۆژی ١٨ی تەممووزم هێنایە بەرچاوم كاتێك ئیزگەی بەغدا رایگەیاند بەڕێز ئەحمەد حەسەن ئەلبەكر بۆتە سەرۆكی كۆماری عێراق. ئنجا رێككەوتنی نهێنیی سەدامو ساڵح مەهدی عەمماشو ئەلبەكریشم لەیادە بۆ پاكتاوكردنی جەستەیی كەسایەتییە ناوداره سیاسییەكانو چۆڵكردنی گۆڕەپانی سیاسی لەو پیاوانە بەماوەیەكی كورت، ئەوەش لەڕێی بەكارهێنانی دڕندانەترین رێوشوێنی كوشتوبڕو زیندانیكردنو دوورخستنەوەو رەفتاری نائەخلاقیو زۆر رێبازی تری شەیتانییانەی لەناوبردنی مرۆڤ.

ژمارەیەكی كەمی ئەو جۆرە كەسانە رزگاریان بووو توانییان خۆیان لەوڵات دەرباز بكەنو ماڵو منداڵیان لەژێر بەزەیی ئەو ستەمكارانە بەجێبهێڵن كەبەزەییان بەكەسدا نایەتەوە.

حزبی بەعس لەسەرەتای دەسەڵات گرتنەدەستدا، تاكە كەسێك هەوڵی بەهێزكردنی دابێت بەڕێز سەدام حسەین بوو، چونكە ئەم پیاوە هەڵوێستی زۆر ئیجابی هەبووە كەخۆی وەكو فریشتە دەنواند، ئەوانەی كەرۆڵیان لەبواری پیلاننانەوە هەبوو عەماشو حەردان بوون.

میشێل عەفلەق رۆڵێكی گەورەی بینی بۆ هێوركردنەوەی بارودۆخو قەیرانی نێوان ئەندامانی سەركردایەتیی بەعس، ناوبراو یەك بەیەك بەتەنیا چاوی پێیان دەكەوتو كاریگەریی زۆری لەسەریان هەبوو، توانی كۆیان بكاتەوەو پەیوەندیی نێوانیان پتەوبكات، هەروەها ئەلبەكرو سەدامیشی ئەوەندە بەهێزكرد كەسەركردایەتی بگرنەدەستو سەركردایەتیش پێیان رازیبێت.

میشێل عەفلەق دوای جموجووڵەكانی لەنێوان سەركردەكانی بەعس، بەرێژەی ٩٧٪ كاریگەری لەسەر ئەلبەكر دەرخستو بۆ سەر سەدام بەرێژەی ٩٠٪، هەروەها ناوبراو توانیی ئەلبەكر بەوە قایل بكات كەرەزامەندیی سەركردایەتیو گوێڕایەڵبوونیان بۆ فەرمانەكانی سەدام، لەبەرژەوەندیی ئەلبەكردایەو خزمەت بەپلانەكانی دەكات. بەڵام ئەو دەرەنجامەی بەدەستهێنا ئەوەبوو كەدەستێكی نادیار لەپشت میشێل عەفلەقەوەیە بۆ ئەنجامدانی پلانێكی داڕێژراو بەپێی میتۆدو بنەماگەلێكی سەقامگیر.

كورتەباسێك دەربارەی ئەحمەد حەسەن ئەلبەكر

خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا فەرمویەتی﴿ ان اكرمكم عند الله اتقاكم﴾ پێغەمبەریش(د.خ) فەرمویەتی: (لافضل لعربي عىلي أعجمي ولا لأعجمي عىلي عربي الا بالتقوى، كلكم من ادم وادم من تراب).واتە خوای گەورە هیچ كەسێك بەپێی رەگەزی نەتەوەیی پاداشت ناكات، بەڵكو بەپێی ئیمانداریو خواپەرستی پاداشتی مرۆڤ دەكرێت یان سزا دەدرێت. هاوكات هیچ ئایەتێك لەقورئاندا یان هیچ فەرمودەیەكی پێغەمبەر نییە كەئاماژە بەوە بدات مرۆڤ دەست لەنەتەوەی هەڵبگرێت، كوردیش دەڵێت: (رێوی لەكونی خۆی هەڵگەڕێتەوە، گەڕ دەبێت).

چەندین بەڵگە هەن دەیسەلمێنن كەئەلبەكر بەرەگەز كوردە، لەبەرگەكانی كتێبەكەمدا(كورد دوژمنی خۆت بناسە) باسی ئەوەم كردووەو تەنانەت ئەلبەكر لەبەردەم خەڵكێكی زۆردا پێمی گوت كەعومەر ئاغا، كەكاتی خۆی لەتكریت دادوەربوو، كوردبووەو خاڵی ئەمیش بووە. ئەلبەكر بەدرێژایی ژیانی

لەیەك شتدا راستی گوتووە ئەویش ئەوەبوو، کە لەچەند دانیشتنێکدا گوتوویەتی: (دەبێت ئەو رەگەزی کوردبوونەم، کە بەهۆی عومەر ئاغای خاڵمەوە بۆم ماوەتەوە، لەرەگوڕیشە بێنم). لەراستیشدا ئەو هەوڵەی بوو بەمایەی لەناوبردنی هەزاران کورد کەگیرۆدەی چەندین جۆر دەردەسەریو ئەشکەنجە هاتن کەئەلبەکر فەرمانی بەدەستوپێوەندەکانی دەدا بۆ سەلماندنی دوژمنایەتییەکەی دەرهەق گەلی کورد. لەکتێبەکانی ترمدا بەدووروودرێژی باسی کۆتایی ئەم پیاوەم لەئەم دونیادا کردووەو تەنها خودا بەخۆی دەزانێت چارەنووسی لەئەودونیادا چۆن دەبێت.

جا وەك سیفەتی هەموو خۆبەزلزانێکی زاڵدەست، ئەلبەکر رادەبەدەر کورسیی فەرمانڕەوایی خۆشدەویست، کەواتە تۆ بڵێیت چی وای لێکرد دەست لەکورسییەکەی بۆ سەدام حسەین هەڵگرێت؟...مەگەر بێدەسەلاتی و بێئاوەزیو لاوازیی کەسیەتی بووبێت.

ئەلبەکر دوای ئەوەی لەوە دڵنیابوو کەدەتوانێت بەهۆی سەدام حسەین، پایەکانی دەسەلاتەکەی سەقامگیربکات و لەگەڵ ناوبراودا بەبیٚ یەکتر نایانکرێت، بۆیە پێکەوەن تا یەکتر بەرنەدەن و پشتی یەکتر بگرن و بۆ هەتاهەتایە ناپاکی لەیەکتر نەکەن هەروەکو لەمەزاری ئیمامی ئەبو حەنیفە(لەبەغدا)سوێندیان بۆیەکتر خوارد، بەلام سەرباریشی گزییان لەیەکترکردو زۆر بەڵێن و پەیمانیان لەگەڵ زۆر کەسی تردا پێشێلکرد.

لێرەدا دەمەوێت باسێکی سیفەتەکانی ئەم فەرمانڕەوایە بکەم کەبۆ چەند دەهەیەك سەرۆکایەتی گەلی داماوی عێراقیکرد. ئەم پیاوە بێهێز، نەوێر، ستەمکارو درۆزن بو. هەروەها بیٚبەڵێن و، نهێنگربوو، بەرووی گەشەوە بەپێشوازت دەهات و لەهەمان کاتدا فەرمانی بەدەستوپێوەندەکانی دەدا تەقەمەنی لەناو ئوتومبیلەکەتدا دابنێن. بەهیچ شێوەیەك سیفەتی فەرماندەی راست ودروستی تێدانەبوو، هەروەکو لەکتێبەکانی ترمدا باسمکردووە توانیم لەدواساتدا شێخ عوسمان بارزانی(برازای مەلامستەفا بارزانی) لەکۆشکی کۆماریدا لەلێدانێکی خەست وخۆڵ رزگاربکەم کەئەلبەکرو چەتەکانی بۆیان نابۆوە، ئەمەش لەکاتێکدا ئێمە بەفەرمانی ئەو بانگێشت کرابووین. زۆربەی خوێنەرانیش دەزانن کەوەحشیی بکوژی حەمزەی سەرداری شەهیدانی بەهەشت، کاتێك پێغەمبەر(د.خ) چاوی پێکەوت تەنها بەنەرمی فەرمانی بەدوورخستنەوەیدا بیٚئەوەی ئەو کۆستەی لێیکەوتووە(بەشەهیدکردنی مامە پاڵەوانەکەی) کاری تێبکات.

لەمانگی تەمموزی ساڵی ١٩٦٨دا، بەرێز ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر بەجلوبەرگی سەربازی هاتە کۆشکی کۆماری، بەجێبێکی سەربازی کەئەفسەر فەوزی لێی دەخوڕی کەئەم ئەفسەرە یاریدەدەری سەعدوون غێدان بوو. ئنجا ئەلبەکر بوو بەسەرکۆمارو کاروباری ولاتی گرتەدەست، پاشان دەردەسەریی گەلی عێراق دەستی پێکرد کەتا ئەمڕۆ درێژەی هەیە. بەلام دەربارەی سەدام حسەین کە لە١٧ی تەمموزی ١٩٦٨ەوە حوکمی گرتۆتە دەست، سیٚ بیروڕا هەیە:

١ ـ خاوەن کەسایەتییەکی سیاسیی لێهاتوو، کارامە، پاڵەوانێکی چاونەترس، زیرەك، قاڵوخاراو، شارەزایی تەواوی لەبواری موخابەراتدا هەیە، بەهۆی کەسایەتیی و رەنجدانو تێکۆشانی خۆی، حوکمی عێراقی گرتەدەست.

٢ ـ لەزووەوە ئامادەکراوە بۆئەوەی پۆستی سەرکۆماری لەعێراقدا بگرێتە دەستو بۆ ئەو ئامانجە مەشقی پێکراوە.

٣ـ بەرێکەوت بوو بەسەرکۆمار.

ئەم سێ بیروڕایە لەسەر ئەم پیاوە هەیە کەنیشانەی پرسیار لەئاست رەچەڵەکی هەیە! لەکتێبەکانمدا بەدووروردرێژی باسی ئەم پیاوەم کردووە کەدوای ١١ی ئازاری ١٩٧٠ ناوبانگی لەعێراقدا پەیداکرد. جالێرەدا بیروڕای یەکێك لەوانەی لەکۆلیجی ماف لەگەڵیدابوون دەهێنمەوە کەپێکەوە خوێندکاربوون، ئەویش خوالێخۆشبوو کاکە شازاد سائیبە کەدەیگوت: سەدام حسەین پیاوێکی نەوێربوو، چونکە هەرکەپیاوانی ئاسایشی دەبینی خۆی دەشاردەوە، لەکاتێکدا ئەوکاتە خۆی هیچی وانەبوو. لەهەوڵی تیرۆرکردنی سەرکردەی کۆچکردوو عەبدولکەریم قاسمدا، سەدام حسەین کارەکەی بەرێکوپێکی ئەنجام نەدا. ناوبراو لەرووی مامەڵە لەگەڵ دۆستانیدا هەرگیز دڵسۆزو پاك نەبوو. هەروەها هیچ شارەزایی لەکاروباری موخابەراتدا نەبوو، چونکە بەخۆم نزیکەی دوو دەهە، لەپێناو خزمەتکردنی گەلی کوردستاندا بەکارمهێناوە(قسەی کاکە شازاد تەواوبوو).

بەڵام راستییەکەی ئەوەبوو کەزیرەکیی سەدام حسەین لەوەدابوو دەیزانی چۆن گێچەڵو گیروگرفت بۆ هەرکەسێك بنێتەوە کەمەترسیی لێی هەبێت. من لێرەدا سوورم لەسەر ئەوەی کەسەدام بەخۆی، خۆی دروستکردو حوکمی عێراقی گرتەدەست. جا ئەگەر خوێنەر بەنووسینەکانمدا(سێبەرگی کورد دوژمنی خۆت بناسە)دا بچێتەوە بەهەمان ئەنجام دەگات. ئەمە رای خۆمە دەربارەی بیروباوەڕی یەکەم.

بیروڕای دووەم ئەمەیە: سەدام حسەین دوای ئەوەی بەشداریکرد لەهەوڵی تیرۆرکردنی سەرۆك عەبدولکەریم قاسمدا، بۆ دەرەوەی وڵات هەڵات. خوێنەر دەتوانێت ئەو بارودۆخە سەر شۆڕیهێنەی ئەو بێنێتە بەرچاوی کە لەمیسر، سەردانی هەرەم و مەلهاکانی دەکرد کەلێرەدا دەشێ لەرێی کچانی سۆزانییەوە خۆیان پێگەیاندبێتو بەکاریان هێنابێت، لەوەش زیاتر لەوانەیە زانیاری لای پزیشکی پسپۆر هەبێت کەدەستی لەگەڵ ژناندا تێکەڵکردووە. خوێنەر پێویستە بزانێت کەیەکێك لەرێوشوێنە چەپەڵەکانی موخابەراتی جیهانی ئەوەیە کەسی مەبەست بەتەواوەتی دەپشکنن بۆ دەرخستنی کردەوە نائەخلاقییەکانی بۆئەوەی بیکەن بەکارتی دەستیان بۆ گوشارو هەڕەشەلێکردن. شایەنی باسە دەزگای موخابەراتی عێراقی چەندین جار لەرووی پزیشکییەوە خەڵکی کوردستانیان پشکنیوە کەسەردانی بەغدایان کردووە، بەتایبەتی خەڵکی هەولێر.

خوێنەرانی بەرێز، ئەگەر نووسینەکانم بەوردی بەسەربکەنەوە بەو ئامانجە دروستانە دەگەن کەهۆشو ژیری پەسەندی دەکەن...دیارە شتێکی سروشتی نەبوو کەسەرۆکی عێراقی عەبدولڕەحمان عارف بەو ئاسانییە دەست لەکورسییەکەی بۆ ئەلبەکر هەڵبگرێت. سەرۆك عەبدولڕەحمان عارف

کەسایەتییەکی بەڕەوشتو، لەخواترس بوو، دژی چەوساندنەوەی مرۆڤ بوو، لێبوردەو دڵفراوان بوو کەجیاوازیی لەنێوان گەلانی عێراق بەتایبەتی کوردو عەرەب نەدەکرد، هەرگیز نەمبیست عەزیەتی کەسێکی دابێت، بەدرێژایی ئەو ماوەیەی ناسیومە لەهیچ شتێکدا گومانم لێی نەبووە. وە نەبێت تەنها لەگەڵ مندا وابووبێت بەڵکو، ئەمە مامەڵەی بوو لەگەڵ هەموو کەسێکدا، ئەوەی خستیشیە داوی بەعسەوە ناوریاییو خۆنەپاراستنی بوو کەنەریتی بوو، چونکە بەتەمانەبوو رۆژێك لەرۆژان کوڕەکەی یان براکەی، بەهەرزان بیفرۆشنو ئەوەی بەرامبەر بکەن کەکردیان.

لەکاتی کودەتاکەدا سەرۆك عارف بەدەم پیاسەکردن لەشەقامەکانی لەندەن بەهاوڕێکەی دەگوت: (خەمی بەڕێز ئیبراهیم داودمە بکەوێتە دەستی کودەتاچییەکانو عەزیەتی بدەن)، ئەم داماوە لەوکاتەدا نەیدەزانی ئەو ئیبراهیم داودەی خەمی دەخوارد، دوای کودەتاکە کرا بەوەزیری بەرگری.

شەوی کودەتاکە (١٧ـ١٨/٧/١٩٦٨)، سەرۆك عارف بەتەلەفۆن ئاگادارکرا کەکودەتا کراوە، بەڵام ئەمە دوای ناپاکیکردنی دۆستو برادەرەکانیو دوای کارلەکارترازان بوو، نیوەشەو تەلەفۆنیان بۆکرد، ئەو بەعسییانەی دەستێکی باڵایان لەکودەتاکەدا هەبوو ئەمانە بوون: عەبدولڕەزاق نایف ـ یاردیدەدەری بەڕێوەبەری ئیستخبارات، ئیبراهیم داود ــ فەرماندەی لیوای گاردی کۆماری، سەعدوون غێدان ــ فەرماندەی فەوجی گاردی کۆماری.

بیروڕای سێیەم دەربارەی دەستەلاَت گرتنەدەستی سەدام حسەین لەعێراقدا کەبەرێکەوت بوو... سیاسەتی دەزگای موخابەراتی ئەمریکی بۆ کۆنترۆڵکردنی جیهان ئەوەیە کە پێش ئەوەی هیچ گۆڕانکارییەك لەهەر وڵاتێکی جیهاندا رووبدات ئەو ئاگاداری بێت، بەتایبەتی لەناوچەی رۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا کەخاوەنی سامانێکی گەورەی کانزاکانی ژێر زەمینە، جگەلەوەی سەرکردەی وڵاتانی ئەم ناوچەیە خاوەنی بیروباوەڕو ئایدیۆلۆجیانینو لاوازن، ناوچەکەش لەدەوڵەمەنیدا شایەنی ئەوەیە کۆنترۆڵ بکرێت. دەزگای موخابەراتی ئەمریکی لەم رووەوە رێگەی بەخۆیانداوە پاڵەوانەکانی سیناریۆکان هەڵبژێرن، بۆ نموونە ئەوەی ناوی (حەمید کارازای)ی بیستبێت لەجیهاندا پێنج هەزار کەس تێپەڕناکات، بەڵام لەپێناو بەرژەوەندیی ئەمریکا، ئەم پیاوە بەسەر ئەفغانستاندا سەپێنرا. لەعێراقیشدا دەزگای (C.I.A) کاتێك بۆ پیاوی شایستەی سەرۆکایەتی دەگەڕێت، بەلایەوە دەبێت ئەم مەرجانەی خوارەوەی تێدابێت:

١ ـ دایكو باوکی عێراقی بنو بەڕەگەز عەرەب بن، تەمەنی ٢٥ ـ٣٠ ساڵ بێت، مەزهەبی سوننی بێت، فڕی بەسەر ئاینەوە نەبێت، واتە تەنها بەپێی ناسنامە موسڵمان بێت.

٢ـ سەر بەرێکخستنەکانی بەعس بێتولایەنگرو هەواداری هەبێت.

٣ـ شۆڤێنی بێت، بڕوای بەمافی کەمینە نەتەوەییەکانی ناو عێراق نەبێت، هەروەها بیروباوەڕی لەئاست مەسەلەی کورددا سلبی بێت، بەرەڵاو سەرچڵ، کۆ لەهیچ نەکات.

٤ـ ئاشقی میلیتارییەت بێت‌و کار بۆ پێکهێنانی سوپایەکی دڕ بۆ عێراق بکات کە بەباشترین چەك‌و تەکنەلۆجیای سەربازی چەکدار بکرێت بۆ لەناوبردنی مرۆڤایەتی، ئنجا ترس‌و تۆقین لەناوچەی کەنداوو رۆژهەلاتی ناوەڕاستدا بچێنێت.

دەزگای موخابەراتی ئەمریکی کاتێك هەوڵدەدات پیاوی دەستبژێری خۆی بەو هەموو مەرجانەوە بۆ ئەو پۆستە بدۆزێتەوە، شتێکی بەڵگەنەویستە کە لەسەدام حسەین بەولاوە کەسی تر نادۆزێتەوە، چونکە تەنها سەدام حسەین(بەلای موخابەراتی ئەمریکییەوە) پیاوی شایستەی پۆستی گونجاو بووە. جا ئەگەر لەهەرکەسێکی عێراقی پرسیار بکرێت کەتا بیست‌و چوار سەعات پێش کودەتای تەمووزی ١٩٦٨، چەند کەس ناوی سەدام حسەینی بیستووە ئەوە وەلامەکە وادەبێت کەئەو کاتە، ژمارەی ئەندامانی حزبی بەعس لەعێراقدا نزیکەی پێنج هەزار کەس بووە، لەمانە ژمارەی ٢٥٠ کەسیان سەدام حسەینیان بینیوە، ژمارەی ٤٧٥ کەسیشیان تەنها ناوی بیستبوو. لەخەڵکی عەرەبیش لەعێراقدا بەهەموویەوە نزیکەی سیٚ‌هەزار کەس ناوی سەدام حسەینیان بیستبوو، لەکوردیش ژمارەی پێنج سەد کەسێك ناویان بیستبوو کەئەمانەش ئەو کەسانەبوون کە لەبواری سیاسیدا کاریان کردبوو یاخود لەدادگای شۆڕش لەسەردەمی خوالێخۆشبوو مەهداویدا، دادگاییکرابوون‌و حوکم درابوون. خوالێخۆشبوو مام میرزای کوردی بەشەرەف، رۆڵێکی گرنگی هەبوو بۆ ناساندنی سەدام حسەین بەکورد ئەویش کاتێك سەدام هەڵدێت‌و داوا لەسەباح میرزا دەکات بیشارێتەوەو ئەویش لەماڵی خۆیدا پەنای دەدات‌و وەکو برا مامەڵەو خزمەتی دەکات. سەباح زۆر بەزەحمەت باوکی بۆ قایلکرا ئەو میوانە بۆ ماوەیەك لەماڵی خۆیاندا دابکەن کەئەو کاتانە سەباح میرزا، کرێکاری چاودێری بوو لەگەڕەکی ئیسکانی غەربی لەبەغداو مووچەکەی ١٩ دینار بوو. ژمارەی هەموو ئەو کوردانەی لەوکاتەشدا سەدامیان لەماڵی مام میرزا بینیوە ناگاتە پەنجا کەس. شایەنی باسە مام میرزا، خوالێی خۆشبێت، شانازی بەکوردبوونی رەگەزی خۆی دەکرد، رێکۆردەرەکەی زۆربەی کات لەتەنیشتیەوە بوو لەماڵەوە هەمیشە سروودی شۆڕشگێڕی کوردیی لێدەدا.

چەند تیشکێکی خێرا لەسەر دەسەلات گرتنەدەستی سەدام حسەین

ئەگەر فالگرەوەیەك رۆژێك لەرۆژان فالی بۆ ئەلبەکر بگرتایەتەوە ئەوە برا بەدکارەکەی پیٚ دەناساندو نیشانەکانی بۆ هەڵدەدا. نیشانەی پیاوخراپانیش وەهایە کەئەوەی تێکەلاوییان بکات لەبەلایان رزگاری نابێت، هەروەها ئەگەر لێشیان دووربکەوێتەوە هێشتا بەلایان یەخەی دەگرێت. بێگومان ئەلبەکر بەهیچ شێوەیەك بەتەما نەبوو لەلایەن ئەوەی خۆی پلەی بەرزکردبۆوە، زیندەبەچاڵ بکرێت. سەدام حسەین لەیەکەم رۆژەوە زانی کەوا دەبێت هێزی خۆی لەئەلبەکر وەربگرێت، جگە لەوەی بەرزیی ئەلبەکر بەرزیی خۆیەتی‌و دۆڕاندنیشی، تێکشانیەتی، بۆیە هەرچی فێڵ‌و تەڵەکێك کەدەیزانی لەپێناو ئەوەدا خستیەکار تابیێتە نزیکترین کەسی ئەلبەکرو لەم پێناوەدا کۆی لەهیچ نەدەکرد.

سەدام حسەین وەك جێگری سەرکۆمار بەیاننامەیەکی دەرکرد دەربارەی داڕشتنی یاسایەك لەعێراقدا کە لەدوو بڕگە پێکدێت، یەکەمیان ئەوەی کە(باوکی فەرماند)ە، ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر بڕیاری لەسەر

دەردەکات، دووەمیشیان ئەوەی ئەندامانی سەرکردایەتیی هەرێمایەتی بەکۆی دەنگ بڕیاری لەسەر دەدەن. ئەم بڕیارە کەسەدام لەخۆیەوە دەریکرد وای لەئەلبەکر کرد کە لەکۆبوونەوەیەکی گشتیی کادیرانی بالاّی ڕێکخستنی حزبی بەعسدا بەشان‌وباڵی سەدامدا هەڵبڵێت‌و گیانی فیدارکاری‌و شۆڕشگێڕیەتی‌و دڵسۆزییەکەی بۆ عێراق بەگشتی‌و بۆ حزبی بەعس بەتایبەتی، بەرز بنرخێنێت.

ئنجا بەرپرسیاریەتیی پاراستنی گیانی ئەلبەکرو بەردەوامیدان بەدەسەلاّتەکەی، کەوتە ئەستۆی سەدام. ئەمە وای لەئەلبەکرد کرد لەزۆر کاروباری بەڕێوەبردنی عێراقدا پشت بەسەدام ببەستێت‌و بەرپرسیاریەتیی گەورەوگرانی پێ بسپێرێت کەپەیوەندی بەئاسایشی عێراقەوە هەیە. سەدامیش لەلای خۆیەوە ئەم بڕوا کوێرانەیەو دەسەلاّتە ڕەهایەی لەپێناو دوورخستنەوەی لایەنگرانی ئەلبەکر لەناوەندەکانی دەسەلاّت قۆستەوە ئەمەش لەڕێی بەکارهێنانی دڕندانەترین ڕێوشوێنی کوشتن یا تۆمەت هەڵبەستن‌و دەستگیرکردن. تاکە کەسێك کەبەرەنگاریی دەسەلاّتی سەدامی کردبێت‌و لەسەرەتادا ملی بۆ نەدابێت بەلاّم نەیتوانیبێت لەو ململانێیەدا بەردەوام بێت‌و لەکۆتاییدا چۆکی بۆ ئارەزووی سەدام‌و فەرمانەکانی دادابێت، بەڕێز تارق حەمەد عەبدوڵلاّیە کەبێ چەندوچوون بوو بەداردەستی سەدام.

هەندێك لەئەندامانی ڕێکخستنی حزبی بەعس وەکو حەردان تکریتی‌و ساڵح مەهدی عەماش‌و عەبدولخالق سامەڕائی، لەوبارەیەوە گفتوگۆیان لەگەڵ ئەلبەکرداکردو لەکۆبوونەوەیەکی داخراودا، لەئاکامی خراپی تەسلیمکردنی عێراق بەدەستی لاوێکی ناشایستەی وەك سەدام دوابوون کەشارەزای کاروباری سیاسی نییە، جگە لەوەی جێی بڕواش نییە، کە لەئەنجامی ئەم کارە عێراق‌و حزبی بەعس دووچاری نەهامەتی دەبن. حەردان گوتبووی: ئەم گەنجە(واتە سەدام)، من پێی ڕازی‌نیم وەکو بنووسێك لەبەردەستمدا کاربکات نەخوازە ببینم کاروباری ولاّتی گرتبێتە دەست، چونکە ئەمە لەغەدرکردن بەولاوە هیچی تر نازانێت.

دەربارەی خزمانی ئەلبەکریش کەئەوسا بەبێ پرس سەردانیان دەکردو دوا هەواڵیان بۆدەهێناو گومانیان لەسەدام لەلا خۆشدەکرد، سەدام لێیان نزیك بۆوەو یارمەتی زۆری‌دان ئەوەش لەڕێی ئاسانکردنی ڕێوشوێنی سامان کۆکردنەوەو دەمچەورکردنیان بەکۆشك‌و تەلارو ئوتومبێل... سەدام وای لەوانەکرد دەستبدەنە کاروباری نایاسایی لەپێناو کۆکردنەوەی سامان، ئینجا ئەوەندەی پێنەچوو دەوڵەمەندبوون‌و بەملیۆنەها دیناریان لەلا کەڵەکەبوو. پاشان سەدام کەوتە گەیاندنی ڕاپۆرتی تایبەتی بۆ بەردەستی ئەلبەکر کە لەلایەن دامودەزگا ئەمنییەکانەوە بۆی دەهات، ڕاپۆرتەکان ئەلبەکریان لەو مەترسییانە ئاگادار دەکردەوە لەسەر بەڕێوەبەردنی دەستەلاّت هەروەها ناوزڕانی ئەلبەکر لەلای جەماوەر لەئەنجامی کردەوەی خزمەکانی کەکاری ڕسواو نایاسایی ئەنجامدەدەن. ڕاپۆرتنووسەکان مەسەلەکانیان وەها گەورەکرد کەئەلبەکر لەوخزمانانەی تووڕەو زویربێت کەخۆیان لەپێناو سەربەرزی‌و خزمەتکردنی ئەلبەکردا بەختکرد، هەتا وایان لێهات نەتوانن چاویان پێی بکەوێت ئنجا وردەوردە بارەکە گەیشتە ئەوەی کەلێنی نێوان ئەلبەکرو ئەو خزمانەی، گەورەتربوو ئیتر کەوتنە ئەوەی هەمیشە دەیانگوت: (ئەرێ چی ئەو پیرەمێردەی لەبەرامبەرمان گۆڕی؟). دوو کەس لەخزمەکانی ئەلبەکر،

لەوانەی نامەوێت ناویان بێنم، لەو دەرەنجامە خراپانەی ئاگاداردەکەنەوە کە لەئاکامی بەخشینی دەسەلاَت لەعێراقدا بەسەدام، خودی خۆیو حزبی بەعسو گەلی عێراقیش دووچاری دێن. بەلاَم وەلاَمی ئەلبەکر بۆ ئەو دوو خزمەی ئەمەبوو: (سەدام حسەین پیاوێکی راستگۆو دلَسۆزو بەئەمەکە، نە لەعێراق نە لەرێکخستنەکانی حزبی بەعسدا لەرووی دلَسۆزیو دەستپاکییەوە هاووێنەی نییە، خۆیشی بەهۆی سەدامەوە لەئەوپەڕی خۆشیو ئارامیدایە).

لەکاتێکیشدا ئەلەبەکر لەبێئاگایی خۆیدا دەژیا، سەدام لەلای خۆیەوە، هەموو بەرهەلَستکارانی دەوروپشتی ئەلبەکری لەکۆشکی کۆماری لەناوبردبوو، ئەمەش بەناوی داکۆکیکردن لەباوکی فەرماندە. ئینجا بۆ پارێزگاریکردن لەگیانی خۆی، ئەلبەکر دەزگای موخابەراتی لەکۆشکی کۆماریدا دامەرزاندو خستیە ژێر دەستی سەدام. پاسەوانو ئەفسەرو سەربازو هەموو کارگوزارانی کۆشك لەقسەی سەدام دەرنەچوونو رۆژانە راپۆرتیان دەربارەی ئەلبەکر بۆ بەرزدەکردەوە، بەمەش توانی هەموو هەلَسوکەوتێکی ئەلبەکر کۆنترۆلَ بکات.

ئەلبەکریش لەهەموو کۆڕو دیوەخانێکدا دەیگوت بەدرێژایی ژیانم وەکو ئێستا بێخەم نەبووم، تەنانەت کارمەندو کارگوزارەکانی دەوروبەرم هەردەلَبێیت وا مەشقیان پێکراوە کە لەخزمەتمدان، چونکە قسەکە لەدەمم دەرناچێت کەدەبینم جێبەجێ بووە. ئەمە جگە لەبەرقەراربوونی ئارامیو ئاسایش لەولاَتدا کەهەموو ئەمانە لەچاوی برای خۆشەویست سەدام حسەینی دەزانم.

دوای ئەوە سەدام، بەهاوکاری(...)کەوتە پیلانو نەخشە داڕشتن بۆ لێدانی ئەو کادێرو ئەندامانەی بەعس کەملیان بۆ پێڕەوەکانی نەدابوو، ئەمەش لەرێی لەکاردەرکردن، دوورخستنەوە، گواستنەوە، دەست بەسەراگرتنی مالَو سامان، کوشتنو زۆر رێوشوێنی تر کەمەگەر تەنها بەبیری شەیتاندابێت. زۆر جاریش سەدام دەچووە بن کلَێشەی ئەلبەکرو قایلیدەکرد کەفلاَن کەس مەترسیدارە، ئەویش دەمودەست بڕیارێکی بەئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش لەسەر ئەو کەسە دەردەکرد. بۆ نموونە کاتێك بەرێز حەردان تکریتی جێگری سەرۆك وەزیرانی عێراق بەسەردان لەئیتالیابوو بۆ راپەراندنی هەندێك کاروباری سیاسیو سازدانی دیدار لەگەلَ سەرکۆماری ئیتالیا، کەلەوگەشتەیدا بالَوێزی عێراق لەئیتالیا مامۆستا تەها محێدین مەعرووفی لەگەلَدابوو، کاتێك بەئوتومبێلی بالَوێزخانەی عێراق بەرەو کۆشکی کۆماری ئیتالیا دەچوون، مامۆستا تەها محێدین لەبالَوێزخانەوە بەتەلەفۆن ئاگادارکرا کەبەرێز حەردان تکریتی، بەفەرمانی ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش، لەپۆستەکەی، وەك جێگری سەرۆك وەزیران خراوە.

ئەوەندەشی پێنەچوو بەرێز سالَح مەهدی عەمماش کرا بەبالَوێزی عێراق لەرووسیا، دوای ئەویش هەمان سیناریۆ بۆ عەبدولخالق سامەڕائی سازدراو بەم شێوەیە... برادەرێکی خۆشەویستم کەئێستا دواڕۆژانی تەمەنی لەزیندانەکانی بەعسدا دەگوزەرێنێت پێمی گوت: ئەلبەکر بەدوایدا ناردو پێی گوت: (فلان کەس، ناوت لەگەلَ ناوی حەوت کەسی تردا هاتووە کە لەسەر کارەکانتان دەربەکرێن، تۆش لەبەرئەوەی ماوەیەکی زۆر خزمەتی حزبی بەعست کردووەو یەکێك لەدامەزرێنەرانی بوویت،

بەدەرکردنت رازی نەبووم‌و فەرمانم داوە بەکرێیت بەباڵوێزی عێراق لە فلانە دەوڵەتدا). برادەرەکەم زۆر سوپاسی ئەلبەکر دەکات‌و دەست بەرەو رادیۆکە درێژدەکات تا دەنگی بەرزتر بکات دەڵێت: گەورەم ئەی سەرۆك، تۆ ئەگەر کادیرە بەعسییەکان دەربکەیت کەدڵسۆزی تۆو وڵاتن ئەوە نەگەبەتییەکی گەورە بەسەر خۆت‌و عێراق‌و حزبی بەعسیشدا دێنێت، چونکە کاتێك دەبینیت تەنیا ماویتەوەو گیرۆدەی بەلاّ دەبیت.

ئەلبەکر دوای ئەوەی بەشڵەژانەوە رادیۆکە دەکوژێنێتەوە دەڵێت: من ئیشوکاری خۆم دەزانم‌و کۆشکی سەرۆکایەتیم لەژێر چاودێرییەکی توندداییە لەپێناو پارێزگاری لێکردنم، بەدرێژایی ژیانیشم وەکو ئێستا بێ‌بەلاّو بێخەم نەبوومە، چاوپۆشی لەم قسانەت دەکەم کەکردت بەمەرجێك دووبارەی نەکەیتەوە، ئەگەر یەکێکی تر قسەی وای بەکردایە زیندانیم دەکرد. دوای ئەوەی قاوەکەت خواردەوە ئێرە بەجێبێڵەو برۆ.

کاتێك بەچاوی خۆم بینیم چۆن دوعاکەی پێغەمبەری خوا(د.خ) کەفەرموی(اللهم اضرب الظالمين بالظالمين واجعلنا من بين ايديهم سالمين) لەمانە روویداو هاتەدی، لەخۆشییان وەختەبوو شاگەشکەبم. هەموودەم بەخۆشییەوە ئەم دوعایەم لەبەرخۆمەوە دەخوێندەوە چونکە ئەو تاقمە، تێیاندا نەبوو دەستی بەخوێنی گەلی عێراق بەگشتی‌و گەلی کوردستان بەتایبەتی، سوور نەبووبێت. ئەوانە زۆربەیان خاوەنی دڵ‌و دەروونێکی رەش‌و شەڕئەنگێزبوون، کەمیان وەکو خوالێخۆشبوو عەبدولخالق سامەرائی تێدابوو کەهەرچەندە لەمن بەدگومان بوو، بەلاّم بەرامبەر گەلی کوردستان خۆشەویستیی لێدەباری. بەدوگومانییەکەشی لەئاست مندا بەوە دەربڕیبوو کەچەند جارێك مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەدو بەرێز مام جەلالی ئاگادارکردبۆوە کەمن، لەبەرئەوەی لەدەزگای موخابەراتدا کاردەکەم ئەوە دەبێت لەدیدەنیکردنم وریابن. ئەگەرچی ناوبراو دژم بوو بەلاّم من بەم هەڵوێستە جوامێرەی دڵخۆش بووم... خوا لێی خۆشبێت.

جارێکیان بۆ پرسەی چوار کادیری حزبی بەعس سەر بەرێکخستنی فوراتی ناوەڕاست، کە لەرووداوێکی ئۆتومبێلدا تیاچووبوون (تەواو دڵنیاش بووم کە ئەو رووداوە تاوانێکی نەخشە بۆ داڕێژراوبوو لەلایەن جێگر سەدام حسەینەوە کەدەزگای موخابەرات جێبەجێی‌کرد)، ئەو کاتە لەخزمەتی هەردوو بەرێز عەبدولکەریم ئاغای برادەری خۆشەویستم‌و کاك رەزای ئامۆزامدا چووم بۆ پرسەکە کە لەئەنجومەنی نیشتمانی بۆیان دانیشتبوون. دوای نیو سەعات کەویستمان هەڵسین یەکێك پێمی راگەیاند کەسەرکردایەتیی بەعس داوام لێدەکات بۆ نانی ئێوارە بمێنمەوە . منیش بەناوی ئەوەی وادەیەکی سیاسیم هەیە لەگەڵ کەسێکداو دەبێت برۆم، داوای لێبوردنم کرد. لەناکاو پاسەوانەکە گەڕایەوە بۆ لام‌و گوتی بەفەرمانی بەڕێز جێگر سەدام حسەین دەبێت هەموو وادەکانم دوابخەم‌و بۆ نانی ئێوارە بمێنمەوە.

بەشداری پرسەی زۆر کەسم کردووە لەوانەی بوون بەقوربانیی پرۆسەکانی پاکساز. لەو پرسانەدا، لەکاتێکدا سەرەخۆشیم لەبنەماڵەی کۆستکەوتووەکان دەکرد دەتگوت ئاو بەدڵمدا دەکەن، بەلاّم بێگومان

خۆم خەمبار نەنواند. وام لێکدەدایەوە کەشەڕی نێوان ئەمانە دەشێ دەسەلأت لەعێراقدا بێهزبکاتو وای لێبکات بیرێك بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بدۆزنەوە.

لـەدوا دیـدارم سـاڵی ١٩٧٦ لەگـەڵ بـەرێز تاڵـەبانی لەبـەیرووت، پـێم راگەیانـد کەوێنـەکانی ئەلبـەکر لەداروديواری ژوورەکانی دامودەزگا ئەمنییەکان دادەگیرێنو وێنـەی سـەدامیان لـەجێ هەڵدەواسرێت. ئیتر لەوکاتەوە بۆمان دەرکەوت کەسەدام دەسەلأت دەگرێتە دەست. هەروەها لەدوا گەشتمدا بۆ قەندیل، بەخوالێخۆشبوو عومەر دەبابەم گوت: ئەمە سەرەتایەکی مەترسیدارە، مانگ سەر لەئیوارە دیارە.

بۆشایی سیاسیو کۆنترۆڵکردنی کوردستان لەلایەن سەدامو ئەلبەکر

ماوەی دوای هەرەسی ١٩٧٥ بۆ گـەلی کوردسـتان زۆر دژواربوو، ئەوکاتـە هـیچ دەزگایـەکی راگەیانـدن نـەبوو باسـی ئـەو مەرگەسـاتانە بکـات کـە بەسـەر گـەلی کوردسـتاندا دێـت، کـورد دووچـاری سەرشـۆڕیو سـووکایەتی پێکردنـێ هـات هـەرگیز بەخۆیـەوە نـەدیبوو، ناشـزانم بۆچـی نووسـەرە هاوچـەرخەکان لەئەدەبییاتەکانیاندا لەقەرەی ئەم باسەیان نەدا.

کاتێك لەبەغداو پارێزگاکانی کوردستاندا دەچووم بۆ دامودەزگا ئەمنییـەکانو ئـەو هـەموو کەسـایەتی و خەڵکـە لێهـاتووەی گـەلی کـوردم دەبینـی هاتوچۆی ئـەو دەزگایانـە دەکـەن بـۆ هاوکـاریکردنی پیـاوانی ئاسایشو موخابەراتو بوون بەپیاوی ئەوان، هەستم بەئازارێکی گەورە دەکرد دڵـم دەگوشێت هەرچـەند ٨٠٪ ی ئەوانە، بەو کارەیان قایل نەبوون.

نەخشەو پلانـی سـەدامو ئەلبـەکر روونو ئاشـکرابوو، رێنماییـەکانیان بـۆ مەڵبەنـدەکانی رێکخسـتنی حزبـی بـەعس هەمیـشە وابـوو کـەکاری بـەردەوام بکرێـت بـۆ ملکـەچ پێکردنـی گـەلی کـوردو پێویـستیی رێکخستنیان لەریزی حزبی بەعسدا، ئەوەبوو دروشمی(بـەعس رووناکییـە بـۆ ئـەوەی بێتـە سـەر رێو، ئاگرە لەڕووی دوژمنکاران) بەرزکرایەوە، بەو واتایەی کەئەوەی سەر بەبەعس بێت لەبەلا بەدوور دەبێت، ئەوەی نەشیەتە ریزی بەعسەوە، خاك بەدامەنی.

ئنجـا وردەوردە پێڕەوێکـی تۆقێنـەرو شـەیتانییانەی گرتەبـەر بـۆ کـۆنترۆڵکردنی خـەڵکی کوردسـتان، ئەوان بێخەم دەخەوتن چونکە هەموو شتێك بەدڵی ئەوان بەرێوە دەچوو، لێرەدا تەنها ئەوەندەم لەدەست دێت لـەخوا بپارێمـەوەو بڵـێم: خوایـە ئـەوەی بـوو بەمایـەی ئـەم مەرگەسـاتە، لەگـەڵ پێـشتگیریکەرانیاندا بەناخی زەوییاندا بەریتە خوارەوە.

هەلیکۆپتەرەکانی بەعس وەکو پۆلە کوللە دەیانـدا بەسـەر گونـدە دوورەکـانی سـەر سـنووری ئێـرانو تورکیـا وەکـو پاداشـتدانەوەیەك بـۆ ئـەو دێهاتییانـەی بەگـەرمی بـەخێریان دەهێنـان. سـەربازەکان گونـدەکانیان دەپـشکنیو هەرچـی کەلوپـەلو ناومـاڵێکی گرانبەهایـە تالأنیانـدەکرد، ئەمـەش دوای سوکایەتیکردن بەو خەڵکەو جەزرەبە پێگەیاندنیان.

بێگومان پیاوخراپ ئەگەر رێزی لێ بنێیت سووکایەتیت پێدەکات، خوا لەزۆرو ستەمی ستەمکاران بمانپارێزێت.

مەکتەبی کاروباری باکوور

لەوانەیە هەندێك کەس بپرسن ئەم مەکتەبە چییە!

خوێنەری بەڕێز: مەکتەبی کاروباری باکوور(مكتب شؤون الشمال)، هەر لەسەرەتای دامەزرانیەوە لەسەرەتاکانی سالأنی حەفتاکاندا هەتا ئەمڕۆ، بەرپرسیاری یەکەمە لەهەموو گرتن، تیرۆرکردن، لەسێدارەدان، تەعریب و تەبعیس، دوورخستنەوە، رووخاندنی گوندەکان، دەست بەسەراگرتنی ماڵ و سامانی گەلی کرودستان و لەم جۆرە وێرانکارییانە. بەرپرس و نەخشە داڕێژەرو بەڕێوەبەری ئەم بەشە تۆقێنەرەی دەزگای موخابەراتیش خودی سەدام حسەینە، هەموو رووداوە کارەساتئامێزەکانی کە بەسەر خەڵکی کوردستاندا هاتووە دەبێت نووسراوێکی بەئیمزای سەدام حسەین پێدەرچووبێت یان بەفەرمانێکی زارەکیی ئەوجێبەجێ کرابێت.

بەلأم ستەمکار هەتا ماوەی زۆر بخایەنێت هەردەبێت رۆژی بێت، تۆمارەکانی مێژووش نموونەی زۆری لەم رووەوە تێدایە کە لەژمارە نایەن، بەردەوام بوونی واقعیش مەحاڵە، چونکە ئەگەر بۆ خەڵکی تر بشیایە ئەوە بۆ تۆ نەدەبوو. منیش بڕوای تەواوم بەوە هەیە کەکۆتایی سەدام نزیك بۆتەوەو رۆژی حسابیش نزیکە، ئنجا قوربەسەری ستەمکارو خوێنرێژان لەدادگای ستەم لێکراودا.

کاتێك رۆژی دەسەلأتی رژێمی عێراق کۆتایی دێت ئەوسا ژمارەی قوربانییەکان راستدەکرێتەوە. ئەوەندەی خەملێنراوە، گەلی کوردستان نزیکەی ١٨٥ هەزار شەهیدیداوە لەژن و لەپیاو" بەنهێنی یا بەئاشکرا کە لەلایەن پیاوانی حزبی بەعسی سۆشیالیستی عەرەبی لەناوبران و بەفەرمانی خودی بەڕێوەبەری مەکتەبی کاروباری باکوور تیاچوون کەئەویش رێزدار دیکتاتۆر سەدام حسەینە.

جا ئەگەر دۆسیەی تۆماتبارێکی کورد لەفەرمانگەی ئاسایش یان موخابەرات یان ئیستخباراتەوە رەوانەی مەکتەبی کاروباری باکوور بکرێت، ئەم مەکتەبە دۆسیەکە یەکسەر رەوانەی دادگای شۆڕش دەکات کەئەویش لەلای خۆیەوە، لەسەر داوای دامودەزگا ئەمنییەکان و پەراوێزو روونکردنەوەی مەکتەبی کاروباری باکوور، تۆمەتبارەکە دادگایی دەکات ئنجا یا حوکمی زیندانیکردنی دەردەکات بەدوو ساڵ یان بیست ساڵ... یان لەسێدارەدان. لەبارێکیشدا ئەگەر ناوچەیەکی کوردستان رابگوێزرێت ئەوە دۆسیەکە رەوانەی ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆڕش دەکرێت کەئەویش لەلای خۆیەوە فەرمان بۆ وەزراەتی ناوخۆ دەردەکات کەناوچەکە رابگوێزێت، ئەمە ئەگەر کارەکە ئاسان بوو، بەلأم ئەگەر مەترسییەکی لێرەچاودەکرا،وەك ئەوەی دەشێ پێکدادانی چەکداری رووبدات، ئەوە دۆسیەکە بۆ وەزارەتی بەرگری رەوانەدەکرێت.

دەربارەی مەسەلەکانی دوورخستنەوەش ئەوە دۆسیەکە بۆ بەڕێوەبەرایەتی گشتیی ئاسایش رەوانە دەکرێت کەئەویش لەلای خۆیەوە کارەکە جێبەجێ دەکات و کەسی تۆمەتبار بۆ ئەو شوێنە دووردەخاتەوە کەبەشی پەیوەنداری دەزگا، شوێن و دوورییەکەی دیاریدەکات لەگەڵ فەرمان دەرکردن بەهێشتنەوەی ئەو کەسە هەتا ماوەیەکی نادیار لەوشوێنەدا... بەسەدان کەسمان بینی کەدوور لەکەس وکاریان مردن و نێژدران.

لێرەدا دەمەوێت ناوی خۆمتان بەبیربێنمەوە، من رەفیق پشندەریم، بەناوی ستەم لێکراوانی خەڵکی کوردستانەوە هەڕەشەکەم رادەگەیەنمو پشتگیری ئەو کەسەش دەکەم کەبەم چەند وشەیە ئاماژەی بەهەقداوە: کوشتنی مرۆڤێك لەدارستانێکدا تاوانێکە دەشی لێی بکۆڵرێتەوە، بەڵام لەناوبردنی تەواوی گەلێك، تاوانێکە لێبوردنی نییە.

ئەگەر تەنیا نەمابوومایەو پشتو پەنایەکم دەبوو داکۆکیم لێبکات ئەوە ئەوپەڕی هەوڵمدەدا ناوی سەرۆکی بەشەکانی دامودەزگا ئەمنییەکان وەربگرم لەوانەی دەستیان هەبووە لەپرۆسەی حەلاڵکردنی سەرو ماڵی گەلی کورد، ئنجا ناویانم لەم کتێبەدا بلاْودەکردەوە، بەڵام ژمارەیەك لەو کەسانە ئێستا لەهەندەرانن چاوەڕێی رووخانی رژێمی عێراق دەکەن تا لەئیدارەی نوێدا پلەی بەرزیان بدرێتێ. سەیر لەوێشدایە هەندێکیان ئێستا لەریزی ئۆپۆزسیۆنی عێراقیدان، لافی نیشتمانپەروەری لێدەدەنو لەم رووەوە بانگەشە بۆ برایەتیی کوردو عەرەب دەکەن، هەروەکو پەندەکەش دەڵێت: (کابرا دەکوژنو بۆ گۆڕستانیش بەڕێیدەکەن).

لەرووی بلیمەتییەوە نییە ئەگەر بڵێم بەلاْی سەرشانی گەلانی عێراق بەگشتیو گەلی کورد بەتایبەتی ۱۰۰٪ دەستیسەی ئەلبەکرو سەدام حسەینە، هەروەها هەموو ئەندامانی سەرکردایەتیی شۆڕش بەشدارن لەپرۆسەی کوشتنی ۱۸۵هەزار کەسی کوردو دوورخستنەوەی فەیلییە کوردەکانو دەست بەسەراگرتنی ماڵو سامانیان، ئەمە جگە لەگرتنی ژمارەیەکی زۆر لەلاوانی فەیلی لەساڵی ۱۹۸٤دا کەهەتا ئێستا چارەنووسیان نادیارە.

هەموو گەلی کوردستان ئاگاداری ڤین کێشانی فارسو تورکن بەرامبەر گەلی کورد کەچەندین سەدەیە درێژەی هەیە. بەڵام ئەوەی چاوەڕوان نەدەکرا ڤینەبەرایەتیی عەرەبە بەرامبەرمان کەرێژەی ڤینەبەراتیی فارسو تورکی بەزاندووە، ئەمە سەرباری پەیوەندیو مێژووی هاوبەشی نێوانمان لەرووی سەقامگیرکردنی ئاینی ئیسلامو ئاشتی لەدوورگەی عەرەبیو رۆژهەلاْتی ناوەڕاستدا، بەڵگەشمان بۆ ئەمانە کتێبە مێژووییەکانە.

ئەوەی ئەمرۆ بەدەستمانەوەیە ئەو قورئانەیە کە بەوپەڕی توانامانەوە باوەڕمان پێهێناوە، بەبێ شانازیکردنیش دەڵێم ئێمەی کورد لەو گەلانەین کە لەناو گەلانی تری جیهاندا، لەرووی بڕواداریمان بەکتێبە ئاسمانییەکانو قورئانی پیرۆز نموونەیەکی دیارین، بۆیە لەم روانگەیەوە دەستی پاڕانەوەمان بۆ پەروەردگار بەرزدەکەینەوە کە بەسەر فارسو تورکو عەرەبی شۆڤێنیستدا سەرمان بخات، ئەوەی خوداش پشتیوانی بکات کەس بەسەریدا زاڵ نابێت، لەخوای گەورە داوادەکەین تۆڵەمان لەدوژمنانمان بۆ بکاتەوە بەوەی پێکیاندا بدات هەروەکو پێغەمبەری خوا(د.خ) دوعای کرد، بێگومان پەروەردگار پشتمانی بەرنەداوە هەروەکو بەگەورەیی خۆی لەم وێنانەدا بۆمانی نواند کەلێرەدا هەندێکیان دێنمەوە.

ژمارەیەکی زۆری سەرکردەو لێپرسراوەکانی بەعس بەدەستی ئەو هاوەلاْنەیان تیاچوون کەپێکەوە تاوانیان دەرهەق گەلانی عێراق ئەنجامداوە بەتایبەتی دەرهەق گەلی کوردستان، لەوانە:

١ ـ سەرۆکی عێراقی ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر کەسەدام حسەین بەشێوەیەکی ئاشکراو ئابڕووبەرانە ناچاریکرد دەست لەکاربکێشێتەوە، بەشێوەیەك لەوەپێش لەگەڵ کەسدا نەکراوە، ئنجا مانەوەی زۆرەملێی لەماڵی خۆیدا دەستەبەریکردو پاسەوانیشی بەدیارەوە دانا. ئەلبەکر پێش مردنی، پاسەوانێکیش لەبەردەرگاکەیدا نەبوو کە لەسەر پشت بوو، هەروەکو خودی ئەلبەکر بەبرادەرێکی گوتبوو: (مانگێك دەبێت دەمم لەنان و ئاو نەداوەو دڵیشم هیچ نابات، وەك دەشبینیت بەجێیان هێشتووم بمرم). پاشان هەیسەمی کوریبان کوشت و بەئوتومبێلەکەیەوە فرێیاندایە ناو رووباری دیجلەوە ئەوەش بەو بیانووەی گوایە دوای نیوەشەو، بەسەرخۆشی ئوتومبێلی لێخوڕیوەو کەوتۆتە ناو رووبارەکەوەو لەئەنجامدا خنکاوە. سیناریۆکە زۆر کاریگەربوو، شوێنی رووداوەکەش لەنزیك گەڕەکی زوویە بوو لەبەغدا.

٢ ـ نازم گزراری بەڕێوەبەری گشتیی ئاسایش گوللەبارانکرا، تا ئێستا گۆڕیشی ونە، ئەوەش ئەگەر نێژدرابێت.

٣ ـ عەدنان خەیروڵڵا تەڵفاحی وەزیری بەرگری(خاڵۆزای سەرۆك سەدام حسەین) لەهەلیکۆپتەرێکی مینرێژکراودا کوژرا.

٤ ـ حسەین کاملی زاوای سەرۆك سەدام حسەین لەناو ماڵی خۆیدا هێرشیان کردە سەرو کوشتیان.

٥ ـ کوژرانی بیست کەس لەئەندامانی سەرکردایەتیی هەرێمایەتی.

٦ ـ تاریق حەمەد عەبدوڵڵای سکرتێرو بەرپرسی نووسینگەی ئەلبەکر، سەدام حسەین بەزۆر رایکێشایە ناو ریزی دەستوپێوەندەکانی خۆی و کردی بەوەزیری پیشەسازی، پاشان ژەهرخواردووکرا گوایە بەنەخۆشی دڵ مرد.

٧ ـ دکتۆر فازڵ بەڕاکی بەڕێوەبەری گشتیی ئاسایش و بەڕێوەبەری گشتیی موخابەرات کەدەستێکی باڵای لەدوورخستنەوەی فەیلییە کوردەکاندا هەبوو، زۆر دڕندانە کوژرا.

ئەوانەی دەستی تۆڵەی خوایان نەگەیشتووەتێ ئەوە جاریێ نۆرەیان نەهاتووە، ئەمانە لەقوللەی قافیشدا بن دەستی مەرگیان دەگاتێ و درەنگ بێت یان زووو نۆرەیان دێت، ئەوانەش ئەم بەرێزانەن: سەدام حسەین، تەها یاسین رەمەزان، عێزەت دووری، عەبدولخالق عەبدولعەزیز، نووری فەیسەڵ شاهر، عەلی حەسەن ئەلمەجید کەبەعەلی کیمیاوی ناسراوە، تاریق عەزیز، سەعدوون شاکرو زۆری تر.

هەندێك لەئەندامانی سەرکردایەتیی شۆڕش هەن هیچ پەیوەندییان بەم ئەنجومەنەوە نییە مەگەر ئەوەندەی ناویان لەلیستی ئەندامیەتیدا تۆمارکراوە، چونکە ئەمانە بەکردەوە بەشداری ناکەن لەدەرکردنی بڕیارەکاندا، لەمانە: مامۆستا تەها محێدین مەعروف کەهیچ ئاگای لەبڕیارەکانی مەکتەبی کاروباری باکوور نییە بەڵکو وەك هەر هاووڵاتییەکی ئاسایی، لەرێی دەنگوباسی ئێزگەو رۆژنامەکانەوە دەیانبیستێت. بەپێچەوانەی ئەمەش بەڕێز تەها یاسین رەمەزانە کە لەدەرەکردنی بڕیاردا پرس و راوێژی پێدەکرێت و بەرێژەی ٩٥٪ ئاگاداری هەمووشتێکە، ناوبراو یەکێکە لەو سێ کەسەی دەستیان لەو

ستەمو زۆرداریییانەدا هەیە کەبەرامبەر گەلی عێراق بەگشتیو گەلی کورد بەتایبەتی کراوە، کەدوانەکەی تر سەدام حسەینو عەلی حەسەن ئەلمەجیدن.

ئەوەی لەم دوو تەهایەدا(تەها یاسین رەمەزانو تەها محێدین) سەیرە ئەوەیە کەهەردووکیان کوردن، بەلاّم جیاوازیی نێوانیان لەوێدایە کەتەها محێدین مەعرووف نکووەلیی لەرەگەزی خۆی وەکو کوردێك نەکردووە هەرچەندە رۆشنبیرەو چەند زمانێك دەزانێت، بەلاّم تەها یاسین رەمەزان لەکونی خۆی هەلّگەراوەتەوەو ویژدانی خۆی فرۆشتووەو بۆتە ئەندامی دەستەی موخابەرات. بەلاّم هەردوو تەها، لەرووی ملکەچکردنیان بۆ بەرەی شەڕ، چونیەکن.

بانگەوازێك بۆ برایانی کوردی نیشتەجێی بەغدا

پێش هەموو شتێك، هەروەکو لەبەشەکانی تری کتێبەکەم(کورد دوژمنی خۆت بناسە)دا ئاماژەم پێداوە، من بەڕەگەز کوردم، لەقەزای قەلاّدزێ لەدایکبوومو ماوەی زیاتر لەچارەکە سەدەیەکی ژیانم لەبەغدا بەسەربردووە، ئەمەش وایکردووە زۆربەی دۆستو برادەرانم لەکوردو عەرەب، هەتا ۱۹۷٦/۹/۱۱ لەوانەن کەدانیشتووی بەغدان کەلەوێ لەدامودەزگا ئەمنییەکاندا کارم دەکرد. دەشتوانم پێبەپێی زانیارییەکانم" بڵێم کەکوردە نیشتەجێیەکانی بەغدا، ئەگەر لەگەلّ کوردی نیشتەجێی کوردساندا بەراورد بەکرێن سەرمان لەشتێك سوڕدەمێنێت ئەویش ئەوەیە کەرێژەی هاوکارانی رژێم لەکوردی نیشتەجێی بەغدا لەچاو هاوکارانی رژێم لەوانەی لەکوردستاندان زۆر کەمە، ئەمەش مایەی شانازیکردنە، چونکە شتێکی بەلّگەنەویستە کەئەو کوردەی لەبەغدا دەژی زیاتر بکەوێتەبەر گوشاری سیاسی لەلایەن رژێمەوە بەتایبەتی ئەگەر ئەو کوردە کەسایەتییەکی ناوداربێت. جا ئەوانەی توانییان بەرەنگاریی تەماعی دارایی و گوشاری سیاسی بکەنو ملیان بۆ بەعس کەچ نەکرد، ئەوە لەلایەن عەرەبو خودی بەعسییەکانەوە رێزدارترن. چونکە لەبەغدا، مرۆڤی کورد توانیویەتی کەسایەتیی خۆی لەناو کۆڕوکۆمەلّی سیاسیو بواری کاریدا بسەپێنێت، ئەوەش لەرێی زیرەکیو لێهاتوویيو ئاکارو پاکیو زمانزانییەکەیەوە، بۆیە دەبینین کاسبکاری کورد لەبەغدا دەستیان بەسەر بازاڕی شۆڕجەدا گرتووە کەرێژەیان لەو بازاڕە بازرگانییەدا دەگاتە ٦٥٪.

ئنجا ئەگەر پەیوەندیی کورد بەسێ نەتەوەی فارسو تورکو عەرەبەوە بەراوردبکرێت دەبینین پەیوەندییەکە لەگەلّ عەرەبدا پتەوترە، چونکە کوردو عەرەب زیاتر لێکتر دەگەن. جا سەرباری هەولّەکانی سەدامو ئەلبەکر بۆ دروستکردنی کەلێنێك لەنێوان کوردو عەرەب هەروەها هەولّدانیان بۆ لەناوبردنی گەلی کورد، بەلاّم دەبینین دۆستایەتییەکی بەتین لەنێوان کوردو عەرەب لەعێراقدا هەیە کەهەموو مەرگەساتەکانی نێوانیان لەبیر خۆیان بردۆتەوە.

لەمەش گەورەتر ئەو ئاگادارییەیە کەدەمەوێ ئاراستەی خێزانە کوردەکانی دانیشتووی بەغدای بکەم کەدەشێ شتێکیان بەسەر بێت پەشیمانی کەلّك نەگرێت، چونکە دەبێت وریابنو خۆیان بپارێزن.

لەساڵی ۱۹۷۱ەوە، واتە ساڵێك دوای دەرچوونی بەیاننامەی ۱۱ی ئادار، مەکتەبی کاروباری باکوور بڕیارێکی دەرکرد بۆ دوورخستنەوەی کورد لەزێدی خۆیو دەستگرتن بەسەر ماڵو سامانیان بەلاّم

جێبەجێکردنی ڕاگیرابوو هەرچەندە چاوەڕواندەکرا لەهەر ساتێکدا بێت جێبەجێبکرێت، چونکە هاوولاّتیی عێراقی هەمیشە چاوەڕوانی شتی چاوەڕوان نەکراو دەکات لەلایەن سەرۆکی عێراقی سەدام حسەین(حزبی بەعس).

خوێنەری بەرێز: هەتا ئەو کاتەی لەگەڵ دامودەزگا ئەمنییەکانی عێراقدا کارم دەکرد چەندین جار گویم لەبەرێز سەدام حسەین بووە گوتوویەتی کوردە دەوڵەمەندەکانی بەغدا بەهۆی حزبی بەعس ماڵو سامانیان کۆکردۆتەوە، هەرکاتێکیش بینیمان پێویستمان بەو ماڵو سامانەبوو ئەوە لێیان دەسێنینەوەو دیدەینەوە بەخاوەنی شەرعیی خۆی کەحزبی بەعسی دەسەلاّتدارە...کەواتە با ڕەنج بدەنو ماڵو سامان کۆبکەنەوە هەتا ڕۆژیان دێت.

ماوەیەك لەمەوبەر برادەرێکی خۆشەویستم لەو کوردە دەوڵەمەندانەی بەغدا سەردانیکردم، بۆمی گێڕایەوە چۆن کوڕەکەی لەکاتێکدا پارەیەکی زۆری پێ بووە کوژراوە، تەواو لەوەش دڵنیایە کەبکوژەکانی، ئەندامانی بەعسن. چەند سەعاتێك لەگەڵ ئەو برادەرەدا دانیشتم قسەم لەگەڵدادەکردو هەوڵمدا قایلی بکەم کەبگەڕێتەوە بۆ کوردستانو سامانەکەی لەناو گەلەکەیو لەخاکی خۆیدا ڕەنیۆ بێنێت، زۆر نموونەشم خستە بەرچاوی لەسەر ئەو ئازادییەی لەکوردستاندا بەرکەماڵە کە لەگەڵ بەغدا بەراورد ناکرێت.

جا سەبارەت بە کاری ئازاد لەشاری سلێمانی، ئێستا چەندین کۆمپانیا هەیە لەهەموو جۆرە کاروبارێکی بازرگانیدا کاردەکەن بێئەوەی سانسۆریان لەسەربێت مەگەر لەبارێکدا سەرپێچییەکی نایاسایی بکەن. بۆنموونە ٣٥٠ کۆمپانیای بازرگانی هەیە کە لەتۆماری ڕێکخراوە خێرخوازەکان لەکوردستاندا کاردەکەنو تۆمارکراون، لەگەڵ نزیکەی ١٥٠ کۆمپانیای تر کەهێشتا تۆمارنەکراون لەکاتێکدا هیچ گیروگرفتێکیان لەپێش نییە کەشایەنی باسکردن بێت. ئەو برادەرەم بۆمی باسکرد چۆن دامودەزگا ئەمنییەکان گێچەڵ بەدەوڵەمەندەکان دەکەن، زیندانیان دەکەنو تەنها بەبەرتیلی زۆر بەریاندەدەن ئەمەش بێئەوەی چاوپۆشی لەو کەسانە بکەن کەخزمەتی ڕژێمیان کردووە یان لەریزی حزبی بەعسدان.

ئەمڕۆ دەوڵەمەندی کورد لەبەغدا، دەبێت هەرچییەکی پەیداکردوە بیداتە بریتی ژیانی خۆی ئەگەر بیەوێت بژی.

بەعسییەکان لەزۆر باردا دانیان بەنەتەوەی کورددا نەدەنا، بۆ نموونە لەناوەڕاستی حەفتاکاندا، کچێکی کورد لەبەغدا بەشاجوانی عێراق هەڵبژێردرا بەلاّم لایەنە پەیوەندارەکان بۆ ئەوەی وێنەی ئەو کچە بلاّوبکرێتەوەو هەڵبژاردنەکەی بکرێت بەرەسمی مەرجی گۆڕینی ناوو ڕەگەزەکەییان بەسەریدا سەپاند، بەلاّم کچەکە بەوە ڕازی نەبوو ئیتر کەسیش بەو هەواڵەی نەبیستو ڕۆژنامەکان بلاّویان نەکردەوە.

زۆرجار خوێندکاری کورد لەدوا قۆناغەکانی خوێندندا پلەی بەرزیان بەدەست دەهێنا بەلاّم ناوو نەتەوەیان دەگۆڕدرا بۆ ئەوەی خانەوادەکەی خانوویەکی لەبەغدا پێبدرێت لەگەڵ مووچەیەکی مانگانە

بۆ هەتاهەتایە ئنجا خوێندکاری زیرەك رەوانەی هەندەران دەکرا بۆ خوێندن بەلاَم وەکو عەرەبێکی عێراق، زۆر نموونەی تری لەم بابەتە هەیە.

ئەلبەکرو سەدام لەسەرەتاوە پێکهاتبوون کەکێشەی نەتەوەی کورد یەکلایی بکەن‌و بەهەموو شێوەیەك بەرەنگاری ببنەوە، جا لەپرۆسەکانی سەرژمێرکردنی شاری بەغدا هەمیشە لەزیادبوونی بەردەوامی ژمارەی کورد لەویَ دەترسان‌و چاوەڕێی ئەوەیان دەکرد رۆژێك دادێت کوردی بەغدا راپەڕن‌و پەلاماری دامودەزگاکانی رژێم بدەن، بۆیە لەم روانگەیەوە رژێم هەمیشە بۆ هەلێك دەگەڕا کورد بۆ دەرەوەی پایتەخت دووربخاتەوە، ئەوەی هانی ئەنجامدانی ئەم پرۆسەیەی دەدا تەها یاسین رەمەزان‌و خەیرولَلاَ تەلَفاح بوو کەدەستی بەسەر چەند خانوویەکی خەلَکی کوردو مالَ‌و سامانیاندا لەبەغدا گرت ئەوەش دوای تاوانبارکردنیان بەتۆمەتی بێبناغەو زیندانیکردن یان کوشتن یان دوورخستنەوەیان بۆ دەرەوەی ولاَت.

شایەنی باسە رژێمی عێراق کاتی خۆی، لیستێکی پێشکەشی کۆمەلَەی ولاَتە عەرەبییەکان کرد تێیدا داوایکرد ٢ ـ ٣ ملیۆن کورد بۆ ولاَتە عەرەبییەکان دووربخاتەوە تا ئەوان وەکو هێزی کار بۆ خۆیان بەکاریان بێنن، بەلاَم سەرۆك معمەر قەزافیی دۆستی گەلی کورد رۆلێکی گەورەی هەبوو لەکۆبوونەوەکەدا بەرەنگاری ئەم بیرە شەیتانیە بۆوەو لەرێی راکێشانی چەند دەنگێك بۆ لای خۆی، پرۆسەکەی پووچەلَکردەوە، ئەوەبوو بەرێز حافز ئەسەدی سەر کۆماری سووریا دەنگی خستە پالَ دەنگی بەرێز قەزافی‌و هەولَە نامرۆییەکەی عێراقیان هەلَوەشاندەوە. بەلاَم بەعسییەکان دوای ئەوەی ئەم هەولَەیان سەرینەگرت دەستیاندایە پرۆسەیەکی تر ئەویش دەرکردنی فەیلییە کوردەکان بوو بۆ ئێران، ئەوەش دوای دەستگرتن بەسەر هەموو مالَ‌و سامانێکیاندا و ئاودیوکردنیان بەجلوبەرگی خۆیانەوە. ئەوانیش کەخاوەنی چەندین ملیۆن دیناربوون‌و زێڕنگەرو خاوەن کۆمپانیای هاوردن‌و هەناردنی کەلوپەل بوون‌و زەویوزاری زۆریان هەبوو، هیچیان بۆ دەرنەچوو، ئەو دەمە ململانێی گەورە لەنێوان سەرانی رژێم بەرپابوو لەسەر چۆنیەتیی دابەشکردنی مالَ‌و سامان‌و مولَکی ئەو خەلَکە لەناو خۆیاندا.

بۆیە رووی دەمم دەکەمە هەموو کوردێکی دانیشتووی بەغدا کەئاگایان لەخۆیان بێت لەزەبری بەعس‌و ئەوە بزانن کە لەبەغدا هیچ یاسایەك پارێزگاری لەکورد ناکات، با هەموان ئەوەیان لەبەرچاوبێت کە بەچاوی خۆتان دەبینن چۆن بەعس لەبەغدا دەرتاندەکات.

خوێنەری بەرێز: دەمەوێت دەربارەی مەسەلەی راگواستنی کورد لەبەغدا رووداوێك باس بکەم کە بەسەر خۆمدا هات. جارێکیان بەرێکەوت لەئۆتومبێلەکەمدا دوو کەس لەکادیرانی بەعسم لەگەلَدابوون کەهەرسێکمان مالَمان لە(حي الضباط)بوو، یەکێکیان خوالێخۆشبوو سەعدوون غێدان بوو، ناوی ئەوی تر ناهێنم چونکە ئێستا ماوەو لەبەغدا دەژی. کاتێك ئۆتۆمبێلەکە لەخانوویەکی گەورەی سەر شەقامی سەرەکی نزیکبۆوە داوای مۆلَەتم لێکردن تا بۆ کارێکی تایبەتی بچمە ئەو مالَە، کەگەڕامەوە لێمیان پرسی: ئەم خانووە هی کێیەو چەند کەسی تێدا دەژی؟ گوتم: خانووی عەقید شەوکەت نەجیبە، هەر خۆی‌و هاوسەرەکەی تێدا دەژین کەخزمێکی نزیکمە. بەسەرسووڕمان‌و ئاگادارکردنێکەوە بەیەك دەنگ

گوتیان: بەپێویستی دەزانین ئاگادارت بکەین خانوویەك بەم گەورەیی‌و خۆشییەو تەنها دوو کەسی بەرەگەز کوردی تێدا بژی مایەی ئەوەیە دەستی بەسەردا بگیرێت و خاوەنیشی لەبەغدا دەربکرێت. کاك رەفیق هێشتا کاتی ئەوە نەهاتووە بڕیاری دوورخستنەوەی کورد لەبەغداو دەستگرتن بەسەر ماڵ‌و سامانیاندا جێبەجێبکرێت. گوتم: ئایا ئاگاداریان بکەم؟ گوتیان: ئەوە نەکەیت، ئەمە نهێنییەکی دەوڵەتە.

پاشتر خاوەنی خانووەکەم ئاگادارکرد بەلاّم گوێیان بەقسەکەم نەداو تەنانەت بڕواشیان پێنەکردم.

جارێکی تر لەرووداوێکی لەو جۆرەدا، خوا لێخۆشبوو خالید زاحی کەبەڕێوەبەری فەرمانگەی رەگەزنامەبوو لەم مەسەلەیە ئاگاداریکردم و پێمی راگەیاند کەدۆست‌و ناسیاوی خۆم لەکوردەکان لەم بارەیەوە ئاگادر بکەمەوە کەهەر دەقەیەك بێت، ئەو بڕیارە جێبەجێ دەکرێت.

لەدیدارێکمدا لەگەڵ بەڕێز مام جەلالدا ئامۆژگاریکردم کەهەندێك خانووبەرە لەبەغدا بەکرم‌و بەناوی منداڵەکانمەوە تۆماری بکەم لەبەر پاشەڕۆژیان. منیش ئەوەی باسمکرد بۆم گێڕایەوەو گوتم: من هەموو دەقەیەك چاوەڕێی ئەوە دەکەم ئاشکرام بکەن، بۆیە نامەوێت وابکەم رژێم دەست بەسەر یەك بست زەویمدا بگرێت.

ئنجا مام جەلالم بەوە قایلکرد کە بەهۆی ئەوەی شارەزای سیاسەتی سەدام‌و ئەلبەکرم کەرۆژانە دەست بەسەر ماڵ‌و سامانی کوردی دانیشتووی بەغدادا دەگرن، ئەوە هەتا لەسایەی حزبی بەعسدابم ئامادەنیم بستێك زەوی لەپایتەختدا بەکرم.

کاتی خۆیشی لەبەغدا چەند بنەماڵەیەکی کوردی نیشتەجێی ئەوێم لەو رووەوە ئاگادارکردۆتەوە کە بەباشی نازانم ناویان بێنم. یەکێك لەو بنەمالاّنە بەگوێی‌کردم‌و هەرچی هەیانبوو لەگەڵ خۆیاندا دەریانکرد بۆ لەندەن.

بەپێی خەملاّندنە خۆجێییەکان، نزیکەی یەك ملیۆن کورد لەبەغدا دەژی، بەدڵنیاییشەوە دەڵێم ئەگەر رۆژێك بێت دەوڵەتی کوردی دابمەزرێت ئەوە ژمارەی ئەوانە دەگاتە دوو ملیۆن کەس بەلاّم بۆ مەبەستی خۆپاراستن‌و لەترسی زەبری حکومەتە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق دەبینین کوردی نیشتەجێی بەغدا، سەری داخستووەو کوردبوونی خۆی ئاشکرا ناکات... بەلاّم کاتی خۆی دێت.

ئەی ئەو کوردانەی لەبەغدا نیشتەجێن، ئەوەتان لەبەرچاوبێت کەهەموو یەکێکتان تۆمارێکی رەشی هەیە کە لەلقێکی تایبەتی بەڕێوەبەرایەتیی ئاسایشی گشتییدا هەڵگیراوە بێئەوەی گوێ بدرێتە ئەوەی کەئەمە وەزیرەو ئەوەی تر باڵوێزە، یان پەیوەندیی بەگەورە لێپرسراوانی بەعسەوە هەیە کەمەبەستم ئەندامانی ئەنجومەنی سەکردایەتیی شۆڕشە. چونکە هەموو کوردێك لەژێر چاودێری وردایە کەژمارەی خێزانەکەی چەند کەسە، جموجووڵی رۆژانەیان، جۆری ئەو ئۆتۆمبێلەی هەیانە، ژمارەی تەلەفۆنەکەیان‌و رۆژانە بەتەلەفۆن قسە لەگەڵ کێدا دەکەن... ئینجا رۆژانە بۆی هەیە تۆمەتێکی بۆ هەڵبەسترێت‌و سەری تیابچێت . چونکە بەلای حزبی بەعسەوە، ملیۆنێری کوردی نیشتەجێی بەغدا، سامانی لەسەر خاکی عەرەبدا کۆکردۆتەوەو ئەو شوێن‌و پلەیەی کەگرتوویەتی هی هەر عەرەبێکی

عێراقییە کە لەبەغدا دادەنیشێت، دەرەنجامی ناڕەوای ئەم هەڵسەنگاندنەش دیارە کەسامانی ئەو کوردە دەبێت هی عەرەب بێتو دواجار بۆ دەوڵەت دەگەڕێتەوە کەلێرەدا حزبی بەعسی دەسەڵاتدارە، تەنانەت ئەم کوردە ئەگەر تەنها بەرەگەز کوردیش بێتو هیچ پەیوەندییەکی لەدوورو لەنزیک بەهاوپشتە کوردەکانیەوە نەبێت.

لەوانەیە هەندێك کورد بڵێن ئێمە گوێ نادەینە ئەم ئاگاردارییانەی رەفیق پشدەری چونکە لەناو ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشدا دۆستو ناسیاومان هەیە کەدەبنە قەڵغانێك لەهەر گیروگرفتێکدا تێی بکەوین. بەڵام با ئەوانە بزانن کەهیچ دەسەڵاتێك لەعێراقدا ناتوانێت رەخنە لەبڕیارێکی مەکتەبی کاروباری باکوور بگرێت کەخودی سەدام بەڕێوەی دەبات. دوو رووداوی دەستگیرکردن هەیە کەناویانم نایەتەوە یاد، یەکێکیان لەکاتێکدا گیرا نانی نیوەڕۆی لەگەڵ بریکاری وەزیر دەرەوەدا دەخوراد بێئەوەی پلەی دپلۆماسیی بریکاری وەزیری لەبەرچاو بگرێت. دووەمیشیان لەکاتێکدا بەتەلەفۆن قسەی لەگەڵ ئەندامێکی ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆڕشدا دەکرد تەلەفۆنەکەی لەدەست راپسکێنراو دەستگیرکرا.

جاکاتێك یەکێکمان قسە لەگەڵ کوردێکی ناوداری بەغدا دەکات بۆ گواستنەوەی شوێنی نیشتەجێی بۆ کوردستان دەبینین کابرا بەهانەی ئەوە دەهێنێتەوە گوایە لەبەغدا بەرژەوەندیگەلێکی هەیەو ناتوانێت دەستیان پێدابێنێت نەکا گومانی لێبکرێت چونکە لەوێ هەموان لەزەبری سەدام حسەین دەترسن. یان کابرای کورد بیانووەکەی ئەوە دەبێت گوایە لەکوردستاندا، بەهۆی ناکۆکیی نێوان هەردوو حزبە گەورەکە، ئارامی نییە، چونکە بەلایەوە، کاتێك سەرکردەی هەردوو حزب بەرێزان جەلال تاڵەبانیو مەسعوود بارزانی دەبینێت لای بەیانی پێکەوە تەوقەدەکەن هیچ بەدووری نازانێت سەر لەئێوارە شەڕ لەنێوانیاندا بەرپابێت. جا لەکوردستاندا خەڵك بڕوایان بۆ دۆزینەوەی رێگەچارەیەکی ئاشتیخوازو یەکجارەکی بۆ شەڕی ناوخۆ، لەدەستداوەو پشتیان بەخوا بەستووە ئەم مەسەلەیە بەلایەکدا بخات . چونکە ئاشتی لەکوردستاندا کەوتۆتە دەست دەوڵەتە زلهێزەکان، جەنگیش بەدەست چوار دەوڵەتی دراوسێوەیە.

جا دوای جێگیرکردنی هێزی هاوپەیمانان لەبنکەی ئەنچەرلیك، نزیکەی ١٥٪ی کوردی بەغدا گەڕانەوە بۆ کوردستان هەرچەندە ئەم رێژەیە بەبەراورد لەگەڵ ژمارەی کوردی نیشتەجێی ئەوێ، کەمە. چونکە کورد زۆر شت هەیە سەری لێدەرناکات. بۆ نموونە مێشکی ئەوە وەرناگرێت کەئەوانەی کارەساتی ٣١ی ئابی ١٩٩٦یان خوڵقاند پێڕەوو ستراتیجی خۆیان گۆڕیوەو لەسەنگەری خیانەتەوە چوونەتە سەنگەری نیشتمانپەروەری، باشە ئایا یاریکردن بەچارەنووسی گەلان بەم شێوەیە دەبێت؟ مێژوو وەڵامی ئەم پرسیارەمان دەداتەوە.

بەڵام من رووی دەمم دەکەمە ٨٠٪ی ئێوە کەبەغداتان بۆ بەسەربردنی ژیانتان هەڵبژاردووە، ئێوەی رۆشنبیرو سیاسەتمەدارو کارگوزار لەهەموو بوارێکی تری زانستیداو دەڵێم: دەبوایە خەڵکی کوردستان سوودی لەسامانو زانستەکانتان وەربگرتایە، چونکە وەك دەڵێن نان بۆ خوێش نەك بۆ دەرویش، جگە لەوەی هەتا ماڵ وەستابێت مزگەوت حەرامە. ئێمە لێرە پێویستمان پێتانە هەرچەندە ئیدارەی کوردی

لەکوردستاندا کاری جددیی بۆ ئاسانکردنی گەڕانەوەتان نەکردووە. بۆ نموونە مامۆستای کۆچکردوو مەلا جەمیل رۆژبەیانی، ئەگەر لەکوردستاندا بوایە بەو ئاسانییە دەستدرێژی نەدەکرایە سەر هەرچەندە شەرعی ئاینی ئیسلام وشەی(ئەگەر)ی قەدەغەکردووە، چونکە ناوبراو بلیمەتێکی سەردەمەکەی بوو. خوالێی خۆشبێت.

دواشت کەباسی بکەم ئەوەیە کاتێك فلانە کەسی کورد، حکومەت بۆ پۆستی وەزیری یان لێپرسراوێکی گەورەی دەزگایەکی دەوڵەتی دەیپاڵێوێت یەکسەرو زۆر بەنهێنی قسە لەگەڵ هەردوو سەرکردە جەلال تاڵەبانیو مەسعوود بارزانی دەکات کەئەوانیش پیرۆزبایی ئەو پۆستەی لێدەکەن ئەمەش گوایە بەناوی ئەوەی کابرا لەوشوێنەیەوە خزمەت بەم حزبەی ئەمان دەکات بێئەوەی ئەو راستییە حاشاهەڵنەگرە لێکبدەنەوە کەئەم کارە، تەنها خزمەتی بەرژەوەندییە کەسایەتییەکانی ئەو پیاوە دەکاتو چاوەڕێی ئەوەی لێناکرێت خێر بۆ کوردستان بداتەوە، لەوانەشە هەبێت بپرسێت: رەفیق پشدەری ئەدی تۆ؟ چۆن بەو پلەیەت گەیشتیت؟ منیش دەڵێم: کاتو بارودۆخێك کەمن بەسەرم برد لەهی ئەمڕۆ زۆر جیاوازبوو، جا ئەوەی بۆ من رێکەوت، بۆ خەڵکی تر رێناکەوێت!

جارێکیان دوو سەرۆك عەشیرەتی کوردم لەگەڵ خۆمدا برد بۆ دیدەنیی بەرێز سەعدوون غێدان کە لەبەرئەوەی جێ‌بڕوای هەردوولا بووم رۆڵی وەرگێڕم لەنێوانیاندا بینی. زۆر سەرم لەوە سووڕما کەهەردوو سەرۆك عەشیرەتەکە هانیاندام لەلای سەعدوون غێدان لەسەر حسابی ئەوی تر بەشانو باڵیدا هەڵدەمو باسی ئازایەتیو ناوبانگی بکەم لەناو عەشرەتەکەیدا کەدەتوانێت زۆرترین ژمارەی چەك لەناو خەڵکی کورددا دابەش بکاتو لەرووی خزمەتکردنی حزبی بەعس، لەخەڵکی تر خزمەتگوزارتر دەبێت. منیش خۆم پێنەگیراو بەروویدا هەڵشاخام گوتم: من بۆ ئەوە لەگەڵتاندا هاتووم کەوەکو وەرگێڕ بم نەك دەڵاڵ بم لەزیادکردنێکی بازرگارنیدا. ئەوان سەریان داخست. لەبەرئەوەی ئەو دوو کەسە ئێستا لەژیاندان چاوپۆشی لەناوهێنانیان دەکەم.

برای کوردی بەشەرەفم کەنیشتەجێی بەغدای پایتەختی دەسەڵاتی زۆردار: ئایا بڕیارتانداوە خوێنتان بەفیڕۆ بڕوات؟ ئەدی خودا نەیفەرموە: ﴿ولا تلقوا بايديكم الى التهلكة ...﴾،بۆیە تکام ئەوەیە باش بیر لەقسەکانم بکەنەوەو هەتا کارلەکار نەترازاوە پاشەڕۆژی منداڵەکانتان دەستەبەربکەنو خزمەتێکی کوردستان بکەن، چونکە خەڵکێك لەپێش ئێوە هەوڵیانداوەو هیچیان بۆنەکراوە، هەموشمان قەرزاری نیشتمانی دایکمانینو هەردەگەڕێینەوە بۆ باوەشی.

لەوانەشە ئەمانەی باسمکردن بەلای ئەوانەی ئاگاداری سەردەمی دەسەڵاتی رژێمی عێراقین نامۆ نەبێت بەڵام بەلای نەوەی داهاتووەوە شتێکی سەیرە کەئەم نەوەیە هاوچەرخی سەردەمی ئازادیو سەربەخۆییە لەسایەی حکومەتی هەرێمی کوردستانداو ئاشنای پرۆسەکانی زاڵدەستیو کۆیلەیی بەعس نییە.

ئه نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تیی شۆڕش و مه‌کته‌بی کاروباری باکوور

ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تیی شۆڕش ماوه‌یه‌کی که‌م دوای کوده‌تای ۱۷ی ته‌مموزی ۱۹٦۸ دامه‌زرا، به‌لاّم مه‌کته‌بی کاروباری باکوور له‌سه‌ره‌تای حه‌فتاکاندا دامه‌زرا، ئامانجی ئه‌م دوو ده‌زگایه‌ش کۆنترۆلکردنی عێراق و جێبه‌جێکردنی ته‌واوی خواست و ئاره‌زووه‌کانی سه‌رکردایه‌تیی به‌عسه له‌عێراقدا. شایه‌نی باسه هه‌موو بڕیاره‌کانی ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تیی شۆڕش یان مه‌کته‌بی کاروباری باکوور ته‌نها له‌سه‌ر قسه‌و به‌ئیمزای سه‌دام حسه‌ین ده‌رده‌چن. مه‌کته‌به‌که‌ش زیاتر له‌دادگایه‌کی عورفی ده‌چێت بۆ سه‌رکوتکردنی بزووتنه‌وه کوردییه‌کان هه‌روه‌ها کۆنترۆلکردنی کوردستان. هه‌موو کێشه‌یه‌کیش که‌رووبه‌ڕووی دامووده‌زگا سه‌رکوتکه‌ره‌کانی وه‌کو موخابه‌رات و ئیستخبارات و ئاسایش ده‌بێته‌وه ئه‌وه دوای داڕشتنی، ره‌وانه‌ی مه‌کته‌بی کاروباری باکوور ده‌کرێت که‌له‌وێ بڕیاری له‌سه‌ر ده‌درێت ئینجا ره‌وانه‌ی وه‌زاره‌تی به‌رگری یان وه‌زاره‌تی ناوخۆ یان وه‌زاره‌تی کشتوکاڵ ده‌کرێت به‌پێی په‌یوه‌ندی. هه‌ندێك جاریش کێشه‌که به‌ئه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تیی شۆڕش ده‌درێت تا به‌پێی یاسایه‌ك مامه‌ڵه‌ی له‌گه‌ڵدابکرێت که‌مشتومڕ هه‌ڵنه‌گرێت. زۆرجاریش مه‌کته‌بی کاروباری باکوور، پێش ئه‌وه‌ی لایه‌نه په‌یوه‌ندداره‌کان بڕیاری خۆیان له‌سه‌ر کێشه‌که ده‌ربکه‌ن ئه‌و بڕیاری خۆی ده‌دات، بۆ نموونه له‌سه‌ره‌تای گرتنی ئه‌ندامانی سه‌رکردایه‌تیی کۆمه‌ڵه‌ی ره‌نجده‌ران که‌باڵێکی یه‌کێتیی نیشتیمانیی کوردستان بوو، به‌ڕێز شه‌هاب و هاوڕێکانیم ئاگادارکرد که‌ئه‌و لێکۆڵینه‌وانه‌ی رۆژانه له‌گه‌ڵیاندا ئه‌نجامده‌درێن رۆتینن، هه‌روه‌ها هه‌وڵه‌کانی ده‌ره‌وه‌و ناوه‌وه بۆ ئازادکردنیان یان که‌مکردنی حوکمه‌کانیان بێسووده، چونکه ده‌مزانی که‌مه‌کته‌بی کاروباری باکوور، پێشتر به‌فه‌رمانی سه‌دام حسه‌ین حوکمی له‌سێداره‌دانیانی دابوو، بۆیه تکام لێکردن هاوکاریم بکه‌ن بۆ فڕاندنی کوڕی سه‌دام حسه‌ین بۆ ئه‌وه‌ی وه‌کو بارمته بۆ ئازادکردنیان به‌کاری بێنن. له‌به‌رگه‌کانی کتێبه‌که‌م (کورد دوژمنی خۆت بناسه) به‌دوورودرێژی باسی ئه‌مه‌م کردووه، به‌لاّم له‌به‌رئه‌وه‌ی هیچ ده‌سه‌لاّتێکی ترم نه‌بوو ئه‌وه‌بوو حوکمه ناڕه‌واکه‌یان جێبه‌جێکرا.

به‌ڕێز سه‌دام حسه‌ین له‌ساڵی ۱۹۷٤ ەوه که‌دۆسیه‌ی کوردو شیعه‌و ده‌وڵه‌تی ئێرانی گرته‌ده‌ست له‌سه‌ر خۆی به‌پێویستی زانی که‌هه‌وڵبدات ئه‌م کێشه گرنگانه چاره‌سه‌ر بکات که‌په‌یوه‌ندییان به‌ئاسایشی ده‌وڵه‌ته‌وه هه‌یه. لێره‌دا مه‌به‌ستم ئه‌وه‌یه که‌هه‌رچی خراپه‌کارییه‌کی حکومه‌تی عێراق که‌ده‌رهه‌ق کوردو شیعه‌ی عێراق و ده‌وڵه‌تی ئێران جێبه‌جێکرابێت به‌فه‌رمان و داڕشتنی سه‌دام حسه‌ین بوو... به‌لاّم ببینن چ نه‌خشه‌یه‌کی داڕشت و چی‌کرد: کابرا واته‌نی: هات چاکی بکات به‌لاّم خراپی کرد!

بڕیاره‌کانی مه‌کته‌بی کاروباری باکوور بۆ سه‌رکوتکردنی کورد:

سه‌دام حسه‌ین له‌ڕێی ئه‌م مه‌کته‌به سێ بڕیاری گه‌وره‌وگران و ناڕه‌وای ده‌رهه‌ق به‌کوردی فه‌یلی، ئێزدی ده‌رکردوه، له‌گه‌ڵ دووبه‌ره‌کی نانه‌وه له‌نێوان سۆرانی و بادینانی له‌کوردستاندا.

فه‌یلییه‌کان :

گەلی کورد نکوولّی لەخەباتی فەیلییەکان ناکات کە بەدرێژایی چەندین ساڵ لەپێناو رزگاریی کوردستاندا قوربانیی زۆریان داوە، ئەمانە بەرەگەزو بنەچە کوردن‌و هیچ جیاوازییەکیان لەگەڵ ئێمەدا نییە. بەڵام سەدام حسەین، وەکو پیلانێکی شەیتانی، دروشمی(پەرت بکە، زاڵبە)ی لەمەڕ کۆلۆنیالیستە کۆنەکان بۆ ئەم مەبەستە بەکارهێنا، ئەوەبوو لەرێی رێکخستنەکانی حزبی بەعسەوە وای بلاْوکردەوە گوایە فەیلییەکان عەجەمن‌و بەناوی ڕەگەزی کوردییەوە بەدزییەوە لەئێرانەوە هاتوون بۆ عێراق‌و پاشان توانییان بازاڕی بەغداو پارێزگاکانی تر کۆنترۆڵ بکەن، هەروەها ئەو سامانەی کۆیان کردۆتەوە ماڵی گەلی عێراقە بەکوردو عەرەبەوەو ئەو سامانە دەبێت بۆ ئەمان بگەڕێتەوەو...زۆری تر لەم جۆرە واتەواتانە. هەروەها لەبەرئەوەی فەیلییەکان مایەی مەترسین بۆ سەر ئەمنی نەتەوەیی عەرەبی ئەوە دەبێت دەسەلاْتدارییەتیی عێراق کاری پێویست بۆ دژایەتیکردنیان بکات. بۆیە هێزەکانی دامودەزگا ئەمنییەکان کەوتنە گرتنیان کەهەتا ئەمڕۆ، دەیان لاوی فەیلی کەخرابوونە زیندان‌و گرتووخانەکانەوە، بێسەرو شوێنن...

بۆ زانیاریی خوێنەریش ئەوەی لەسەرەتاوە ئەم بیرەی هێنایە ئاراوە سێ کەس بوون: ئەحمەد حەسەن ئەلبەکر، ساڵح مەهدی عەمماش‌و سەدام حسەین. ئەمانە لە کودەتای تەمووزی ١٩٦٨ەوە پیلانیان بۆ ئەم کارە ناڕەوایە داڕشتووە، ئنجا بەکردەوە دەستیاندایە کۆچ پێکردنی فەیلییەکان‌و دوورخستنەوەیان بۆ سنووری ئێران، ئەمەش دوای ئەوەی دەستیانگرت بەسەر هەموو ماڵ‌و سامانێکیان. ئەم کردەوە نامرۆییە هاندەرێکی بەتین بوو بۆ پتەوکردنی پەیوەندیی فەیلییەکان لەگەڵ کورددا، زیاد لەمەش قینی کوردی دژی رژێمی بەعس لەجاران زیاترکردو لەئەنجامدا کردەوەیەکی تری دڕندانەی خستە سەر لیستی کردەوە نامرۆییەکانی حزبی بەعس.

ئێزدییەکان:

پێڕەوانی ئەم بیروباوەڕە ئاینییە لەکوردستانی باشووردا لەقەزای شنگارو شێخان‌و تەلعەفەر دەژین. ژمارەیان ٤٠٠ ــ ٥٠٠ هەزار کەسێکە، ژمارەیەکی کەمیشیان لەحەڵەب(سووریا)و ئەرمەنستان‌و کەفکاسیان. ئەمانە نزرگەیەك بەپیرۆز دەزانن کە لەناوچەی هەکاریی سەر بەشاری مووسڵە، نزرگەکە مەزاری شێخ ئادییە(شەرەفەدین ئەبو فەزائلە کە لەساڵی ١١٦٢ز کۆچی دوایی کردووە)و خاوەنی کتێبی جیلوەیە کەکتێبی ئاینی ئێزدیەکانە. ئەمانە بەڕەگەزو بنەچە کوردن، زۆر جۆر نەهامەتی‌و ئێش‌وئازارو گرتن‌و ئەشکەنجەدانیان لەلایەن رژێمی عێراقەوە بەسەرهاتووە کە لەئەنجامی سووربوونیان لەسەر کوردبوونیان، دوچاریان هاتوون.

ئێزدییەکان لەساڵی ١٩٦٣وە کەعەبدولسەلام عارف بوو بەسەرکۆماری عێراق دووچاری هەموو جۆرە راوەدوونان‌و دژایەتیکردنێك هاتوون ئەمەش بۆئەوەی نکوولّی لەڕەگەزی کوردییان بکەن‌و دان بەعەرەب بوونیاندا بنێن، بەڵام ئەمان تا ئەمڕۆ ملیان نەداوە .

لەساڵی١٩٦٨ ەوە کەحزبی بەعس حوکمی گرتەدەست گوشاری زیاتریان کرایەسەر. سەدام‌و ئەلبەکر هەموو جۆرە رێوشوێنێکیان گرتەبەر بۆ بەدیهێنانی ئامانجە گڵاوەکانیان، بۆیە دەستیانکرد

بەتاڵانکردنیان و رووخاندنی گوندەکانیان و راگواستنیان لەزێدی باوباپیرانیان. هەموو ئەم کردەوانەش لەپێناو ئەوەی ئێزدییەکان دەستبەرداری نەتەوەکەیان بن و ببنە عەرەب و سەنگەری خەباتی کوردایەتی چۆڵ بکەن. ئەمانیش لەم پێناوەدا سەدان قوربانییان داوە، ئەمانیش وەکو فەیلییەکانیان بەسەرهات.

نوێنەرانی ئێزدییەکان لەچەندین دیداری ئاشکرا بەحکومەتی عێراقییان گوتووە کەکەس نکووڵی لەرەسەنایەتیی نەتەوەی عەرەب ناکات و گوایە عەرەب سەرداری هەموو نەتەوەکانی ترن، بەڵام ئێمەش لەلای خۆمانەوە (واتە ئێزدییەکان) نکووڵی لەکوردبوونی خۆمان ناکەین چونکە ئەمە پێچەوانەی بنەماکانی دابونەریت و ئاین و یاسایە میرەکەیان، تەحسێن بەگی ئێزدی کە لەمانگی تشرینی یەکەمی ساڵی ١٩٨٠ەوە نەمبینیوە، هەتا ئەمڕۆ کوردێکی نیشتمانپەروەرەو زیرەك و ئازاو دڵسۆزە. لەشۆڕشی ئەیلوولدا بەشداریکردووە، ئنجا دوای هەرەسەکە چوو لەلەندەن بژی. من باشی دەناسم چونکە پەیوەندییەکی بەتینم لەگەڵیدا هەیە، هەمیشە بەئامادەبوونی مامۆستای کۆچکردوو ئیبراهیم ئەحمەدو حاتەمی تەیی کوردان خوالێخۆشبوو عەلی کەمال و قارەمانی خوالێخۆشبوو عومەر دەبابەو بەڕێز دکتۆر لەتیف رەشیدو هەرکوردێك کەئاواتی سەربەخۆیی کوردستان و پێکهێنانی حکومەتی کوردییە، ئامادەی دانیشتنەکانمان دەبوو. لەهەرسێ بەرگی کتێبەکەم(کورد دوژمنی خۆت بناسە)دا بەدوورودرێژی باسی ئەم کەسایەتییەو هەروەها باسی ئەو ئێزدییانەم کردووە کە لەبەندیخانەی ئەبوغرێب لەگەڵمدابوون، جا ئەم میرە کوردە رۆڵێکی گەورەی هەبوو لەڕووی خۆگرتنی ئێزدییان و سووربوونیان لەسەر کوردبوونیان.

لەهەمانکاتدا ناپاك و بێورەشیان تێدابوو، ئەوەبوو شێخێکیان کەناوی مەمۆی ئێزدی‌بوو، بەرامبەر پارەیەکی مۆڵ دەستیدایە هاوکاریکردنی دەسەڵاتدارێتیی عێراقی و دەیگوت: (ئێمەی ئێزدی بەرەگەز عەرەبین و بەهیچ شێوەیەك ناچینەوە سەر رەگەزی کورد، دەستەڵاتداریەتیی عێراقیش بەهەموو شێوەیەك یارمەتیدا بۆئەوەی زۆرترین ژمارە لەئێزدییان لەدەوری ئەم کۆببنەوە، بەکردەوەش ناوبراو توانی ١٪ی ئێزدییەکان قایل بکات کەرەگەزیان لەکوردەوە بۆ عەرەب بگۆڕن، بەمەش سیاسەتی بەعس لەرووی نانەوەی دووبەرەکی لەڕیزی ئێزدییاندا شکستی خوارد. لەم ساڵانەی دواییشدا شێخ تەحسێن بەگی ئێزدی، دوای ئەوەی بۆی دەرکەوت ئێزدییەکان لەچ بارودۆخێکدا دەژین، ژیانی خۆی لەپێناویاندا خستە مەترسییەوەو لەلەندەنەوە گەڕایەوە بۆ عێراق و توانی ٩٩٪ یان لەدەوری خۆی کۆبکاتەوە.

دووبەرەکی نانەوە لەناو کورددا، رێنمایی مەکتەبی کاروباری باکوورە

رژێمی عێراق بەدرێژایی ساڵانی رابردوو، بۆ دژایەتیکردنی گەلی کوردستان وەکو کۆلۆنیالیستی زۆردار بیری کردۆتەوە بێ‌ئەوەی بیر لەوە بکاتەوە کەگەلان نابەزن. یەکێك لەرێوشوێنەکانی رژێم نانەوەی ئاژاوەو پشێوییە لەناو گەلی کورددا ئەوەش لەرێی بەکارهێنانی چەند رێبازێك کەیەکێکیان ئاینە. وەك دەزانین لەناو کورددا ژمارەیەکی زۆر مەسیحی هەن کەهەرگیز نەبیستراوە ناکۆکییەکیان لەگەڵ برا کوردە موسڵمانەکانیاندا هەبووبێت، هەروەها مەسیحیی کورد هەرگیز لەکوردایەتی و تێکۆشان لەپێناو مەسەلەی رزگاریی گەلی کورد دانەبڕاوە، جگە لەوەی مەسیحییەکان نکوولییان

لەکوردبوونیان نەکردووە. بەڵام رژێمی عێراق بەفەرمانێکی توندی بەرێز سەدام حسەین گوشاریان خستە سەر مەسیحییەکان بۆ گۆڕینی رەگەزیان بەوەی رەگەزنامەی عەرەبی بەوانەیان بدەن کە لەکوردستاندا دەژین، لەم پێناوەشدا رژێم هەموو رێوشوێنێکی بەکارهێنانی گوشاری خستە گەڕ بۆئەوەی هەموو مەسیحییەکی کورد رەگەزی بکات بەعەرەب، زۆرجاریش بەخشینی پارەی مۆڵو تەماعی ئابووری، مرۆڤ دەخاتە دەریای بیرکردنەوە بەڵام ئەم رێگەیە لەگەڵ مەسیحییەکاندا بێسوودبوو، چونکە بەعسییەکان لەبەر نەزانییان کەئەوەندە قینیان لەهەموو کوردزمانێکە بیریان چوو کەمەسیحیی کورد، ئەویش وەك هەر مرۆڤێکی تر خاوەنی بیروباوەڕی نەتەوەییو هەستی نیشتمانیو رەوشتو ویژدانە، ئیتر نازانم عەقڵییەتی دەسەڵاتداریەتیی حوکمڕان لەعێراقدا چۆن بیری لەوەکردۆتەوە دەتوانێت کەهەستو بیروهۆشی مرۆڤ کۆنترۆڵ بکات!

دەربارەی بادیزیو سۆرانیش ئەوە حکومەتی عێراق ئەوساو ئێستاشی لەسەربێت بەردەوامە لەگرتنەبەری هەموو رێوشوێنێك بۆ دووبەرەکینانەوە لەنێوان سۆرانیو بادینیدا. دیارە جوگرافیای کوردستان کەدەستکردی خوای گەورەیە، زێی گەورەی تێداهەڵکەوتووە کە لەکوردستانی تورکیا هەڵدەقوەلیتو لەنزیك مووسڵ دەڕژێتە ناو رووباری دیجلەوە. ئەم چەمە لەمپەرێکی سروشتیی دروستکردووە لەنێوان ناوچەی سۆرانو ناوچەی بادینان کەئەگەر بەرێژەیەکی کەمیش بێت پەیوەندیی نێوان کوردی هەردوو دەڤەرەکەی ئەستەم کردووە. هەر لەسالانی چلەکانیشەوە پرۆژەیەکی عێراقی لەئارادابووە لەپێناو راکێشانی رێگەیەکی خێرا بۆ گرێدانی هەردوو پارێزگای سلێمانیی سۆران لەئەمپەری باکووری رۆژهەڵاتی عێراقەوە، بەشاری زاخۆی دەڤەری بادینان لەئەوپەری باکووری رۆژئاوای عێراق. جا هەموو حکومەتە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق بەبیانوی پڕوپووچ کاریان بۆ پەکخستنی سەرگرتنی ئەم پرۆژەیە کردووە. ئەندازیارێکی کوردی خەڵکی شاری کەرکووك بۆمی گێڕایەوە کە بەیارمەتی چەند خێرەومەندێك، ئەم پرۆژەیەی خستەوە بەرچاوی بەرێز سەدام حسەینو وای شیکردەوە بۆی کە لەچەند لایەکەوە سوود بەگەلی کورد دەگەیەنێت، بەڵام هەموو جارێك سەرۆکی عێراقی جێبەجێکردنی پرۆژەکەی دوا دەخست ئەمەش بەناوی تێچووی زۆری پرۆژەکەو نەگونجانی لەگەڵ باری نالەباری ئابووریی عێراق. بەڵام کاتێك مەسەلەی دروستکردنی پڕۆژەی بەنداوی بێخمە هاتە ئاراوە" کەتێچووەکەی دە ئەوەندەی تێچووی ڕاکێشانی ئەو رێگەیەیەو لەهەمانکاتدا دەبوو بەمایەی رووخانی دەیان شارۆچکەو گوندی کوردستان، ئەمە سەرباری قازانجی لەرووی بەرهەمهێنانی وزەی کارەبا لەناوچەکەدا، ئەوەبوو بەڕێز سەدام حسەین یەکسەر رەزامەندی بۆ دەست پێکردنی پرۆژەکە نیشاندا، ئەمەش لەبەرئەوەی لەلایەکەوە کرودستانی ئاوەدان دەکردەوە، لەلایەکی تریشەوە وێرانیدەکرد. بەڵام شتێکی بەڵگەنەویستە ئامانجی حزبی بەعس وێرانکردنە نەك ئاوەدانکردنەوە بۆیە چەمکی وێرانکردنەکە بەسەر پرۆژەکەدا زاڵبوو. بەڵام وەکو دەزانین ئیرادەی خوای گەورە هەروەها جەماوەری گەلی کوردستان لەسەرووی ئیرادەی بەعسە کەوایکرد بەنداوی بێخمە تەواوبکرێتو ناوچەی سۆران لەبادینان دابڕێت.

دووبەرەکی لەنێوان عەشرەتە کوردەکان و جووتیارو دەرەبەگ:

یەکێك لەهەنگاوە شەیتان ئاساکانی سیاسەتی دامودەزگا ئەمنییەکان بەکارهێنانی هۆش و گۆشی سادەی دێهاتییان بوو کەدژی یەکتر دنەیان دەدان ئەوەش لەرێی زیندکردنەوەی ناکۆکییە دێرینەکانی نێوان باوباپیرانی دێهاتییان، یان راسپاردنی پیاوێکی ئاسایش کەتەقە لەمانگای یەکێك بکات یان خەرمانەکەی بسووتێنێت. ئەمە بەهەمان شێوە لەنێوان جووتیارو دەرەبەگدا پێڕەو دەکرێت کەدامودەزگا ئەمنییەکان بەزەبری پارە، وایان لەچەند پیاوێك دەکرد بچنە پاڵ لایەنی دەستدرێژیکار بۆ فراوانکردنی چوارچێوەی ئاژاوە. یان هەندێك جار دامودەزگا ئەمنییەکان پشتی لایەکیان لەدژی لایەکی تر دەگرت و هانیاندەدا دژایەتی و شەڕی بکات، لەو لاشەوە دەزگای موخابەرات پشتی لایەنی بەرامبەری دەگرت و ئەوی لەبەرامبەرکەی تیژدەکرد تا ئاگرەکە خۆشتربێت. لەناو عەشیرەتی جافدا ناوبراو حەمەعیسا لەگەڵ موخابەراتدا کاریدەکرد، دەزگای موخابەرات فەرمانی پێکرد تەقە لەخوا لێخۆشبوو مستەفا بەگی جاف بکات، ئەویش بەرۆژی نیوەڕۆو لەبەرچاوی خەڵکدا تەقەی لێکرد بێئەوەی پۆلیس دەستگیری بکات یان هیچ نەبێت لێکۆڵینەوەی لەگەڵدا بکات تا بەو ناوەوە هیچ نەبێت سەعاتێك زیندانی بکات. ئەو پیاوە دژایەتیی عەشیرەتی جافی دەکرد کەئەم عەشیرەتە بەپێی ئاماری مێژوونووسان بەگەورەترین عەشیرەت لەکوردستانی گەورەدا دەژمێردرێت.

زۆر نموونەی تری لەم جۆرە هەیە وەکو ئەوەی لەناوچەی پشدەر روویدا کاتێك دامودەزگا ئەمنییەکان کەوتنە پشتگیریکردن و بەهێزکردنی بابەکر وسوو لەپێناو بەرهەڵستیکردنی ئاغاکانی ناوچەکەو شەڕ پێفرۆشتنیان بەتایبەتی ئەو ئاغایانەی ملیان بۆ فەرمانی دامودەزگا ئەمنییەکان نەدەدا. ناوبراو لەشەڕ پێفرۆشتنەکانیدا هەموو دابونەریتێکی دەبەزاند لەکاتێکدا پێشتر لەخزمەتی مستەئاغای مەحموود ئاغادا کاریدەکرد. ئەم بابەکر ناوە، دەزگای ئیستخباراتی سەربازی بەتایبەتی پشتگیری دەکرد، لەئەنجامی ئەمە گیروگرفت و کێشە لەنێوان عەشیرەتەکانی ناوچەکەدا دروستبوو کەئاکامەکەی تیاچوونی چەند کەسێك بوو. ئاژاوەکە ئاگرێکی لێ هەڵایسا هەتا ئەمڕۆ نەکوژاوەتەوە . لەم میانەیەدا ئاشکرابوو کەئەوەی لەگەڵ دامودەزگا ئەمنییەکاندا کاربکات و داخوازییەکانیان جێبەجێ بکات دەروازەی خۆشبەختی لەروودا دەکرێتەوە، بەڵام لەبەرامبەریشدا سەرشۆڕی بەشی دەبێت. ئەوەی بەرەنگاری داخوازییەکانی بەعسیش بوایەتەوە تووشی چەرمەسەری و دەربەدەری دەبۆوە!

دووبەرەکی نانەوە لەنێوان کوردو تورکمان لە پارێزگای کەرکووکدا:

هەرچەند لەسێ بەرگی کتێبەکەمدا باسی ئەم کێشەیەم کردووە بەڵام دەمەوێت لێرەدا بەکورتی ئاوڕ لەو باسانە بدەمەوە کەپێشتر خۆم لەقەرەیان نەداوە.

حزبی بەعس لەساڵی ١٩٦٨ەوە کەدەسەڵاتیان لەعێراقدا گرتۆتە دەست بەردەوامبوون لەکۆچ پێکردنی کورد ئەوەش بەبیانووی جۆربەجۆر لەپێناو دەرکردنی چەندین بنەماڵەو خێزانی کورد لەم پارێزگایەدا بۆ بەرژەوەندیی خۆیان هەروەها بۆ مسۆگەرکردنی دەست بەسەراگرتنی ئەم ناوچە ستراتیجییە کەسەرچاوەی داهاتی سەرەکی و بێشوماری عێراقە.

پرۆسەی کۆچ پێکردنی کورد وردە وردە فراوانبوو ئنجا دانیشتوانی گوندەکانی کەرکووکی گرتەوە کەدەستکرا بەنیشتەجێکردنی خەڵکی عەرەب لەشوێنیاندا. لەهەمانکاتدا رژێم زیاتر بایەخی بەتورکمانەکان دەداو بەسەر کورددا شایستەیان دەکردن بەوەی مافی هاوولاتییەتیی پلە یەکیان پێدەدان، ئەمەش تەنها لەپێناو جۆشدانی قینی مرۆڤی کورد دژی تورکمان. ئەم پرۆسەیە بەکردەوەش بەری پێویستی خۆیداو ئاژاوەو کێشەی زۆری لەنێوان هەردوو نەتەوەدا دروستکرد. بەلأم بەگشتی، رژێم نەیتوانی وایان لێبکات قینەبەرایەتی لەنێوانیاندا رەگ دابکوتێت‌و لەئەنجامدا ئەوەندەی پێنەچوو تورکمانیش خرانە لیستی دژومنانی بەعسەوەو ئەوەی بەسەر کورددا هات ئەوانیشی گرتەوە، بەتایبەتی لەدوای ساڵی ١٩٧١ەوە.

شایەنی باسە لەساڵی١٩٣٠یەوە هەتا ساڵی ١٩٦٠، برایەتیی نێوان کوردو تورکمان زۆر پتەوبوو هەتا کاتێك شەڕی نێوان شیوعییەکان‌و تورکمان هەڵگیرسا کەخەڵکی کورد لایەنی شیوعییەکانیان گرت. لەئەنجامدا شەڕێکی گەورە لەکەرکووك روویدا بەلأم خوا رەحمی کرد ئاگرەکە زوو کوژایەوە، ئەوەی هەبوو تۆوی قینەبەرایەتی لەدڵی هەندێك توندڕەوو خەڵکی ناحاڵیی کورددا چەکەرەی کرد بەتایبەتی دوای ئەوەی هەندێك لەتورکمانەکان دەستیان لەگەڵ دەزگای میتی تورکیدا تێکەڵکرد کەئەم هەنگاوە کەلێنی نێوان کوردو تورکمانی فراوانترکرد.

ئەوەی بەڕێز سەدام حسەین لەکەرکوکی دەوێت ئەوەیە کە٨٥٪ی دانیشتوانەکەی بکات بەعەرەب دوای راگواستنی کوردو تورکمان لەم شارەو دەوروبەریدا. واقیعیش دەیسەلمێنێت کەرژێمی بەعس هەتا ئەمڕۆ توانیویەتی ٦٠٪ی باری دیمۆگرافیی ئەم شارە بگۆڕێت کە لەبەرەبەیانی مێژووەوە دروستکراوە، مێژوونووسان شایەدی ئەوەن کەدانیشتوانەکەی کوردو تورکمان‌و هەندێك خێڵی کۆچەری عەرەبن. جا ئەگەر حکومەتی عێراق بەو هەموو تواناو دەسەلأتەیەوە توانیبێتی بۆ زۆربەی دەوڵەتانی عەرەبی بسەلمێنێت کەزۆربەی دانیشتوانی شاری کەرکووك عەرەبن ئەوە کورد بەڵگەی بەهێزتری بەدەستەوەیە کەدەیسەلمێنێت تا ناوەڕاستی ساڵەکانی شەستەکان، واتە هەتا ئەو رۆژەی رژێمی بەعس دەسەلأتی لەعێراقدا گرتەدەست، بەژمارەی پەنجەکانی دەست خەڵکی عەرەب لەگۆڕستانەکانی کەرکووکدا نەنێژراون. هەروەکو پێشتریش باسمکرد ئەوانە کۆچەری بوون‌و بەناوچەکەدا بەدوای لەوەڕ بۆ ئاژەڵەکانیان ئەم هەوارو ئەو هەواریان دەکرد، کەواتە ئایا رێی تێدەچێت شارێك، کەبابلی‌و ئاشوورییەکان لەمێژووی کۆندا باسیانکردووەو لەولاشەوە ساسانییەکان بە(گرمکان) ناویان بردووەو سەرچاوە سریانییەکان بە(بین کرمای) ناوزەدیان کردووە کەئەمانەی دوایی مێژوویان بۆ دەوروبەری سەدەی پێنجەمی پ.ز دەگەڕێتەوە، دەڵێین ئایا رێی تێدەچێت بەدرێژایی سەدان ساڵ خەڵکی ئەم شارە تەنها دە کەسیان لێمردبێت‌و مردووەکانی گۆڕستانەکان عەرەب بووبن هەروەکو بەڕێز سەدام حسەین دەڵێت، عەرەب نامرێت. ماشەڵلا لەگەورەیی خوا، نەمری تەنها بۆ ئەوە، بێگومان شتێکی بەڵگەنەویستیشە کەدەسەلأتی ئیمپراتۆر سەدام حسەین هەر کۆتایی دێت، ئەوساکەش زۆرداری نامێنێت‌و هەموو ستەم لێکراوێك بەمافی زەوتکراوی خۆی دەگات، ئنجا خەڵکی عەرەب

کەماڵو زەویوزاری کوردو تورکمانیان داگیرکردووە دەست لەگونان درێژتر دەچنەوە بۆ ناوچەی خۆیانو لەئەنجامدا تەنها ئەوەی بەرەگەزو بنەچە کەرکووکی بێت دەگەڕێتەوە بۆ کەرکووكو خوای گەورەش پاداشتی ساڵانی ئاوارەییو دەربەدەریی دەداتەوە.

بەپێی ئامارە رەسمییەکانی حکومەتی عێراق، هەتا ساڵی ١٩٥٨رێژەی ٨٥٪ی دانیشتوانی شاری کەرکووك کوردبوونەو ١٥٪یان تورکمان بوونە. ئنجا بەپێی سەرچاوەکانی ئامار، خەڵکی عەرەبی کەرکووك عەرەبی بیابانن کەدوای دامەزراندنی حکومەتی عێراق، لەسووریاوە کۆچیانکردووەو لەناوچەی حەویجە نیشتەجێبوون. واتە ئەمانە بەرەگەز عەرەبی رەوەندن، لەوانەشە عەرەبی نیشتەجێی ناوچەکە بڵێت ئەم زەوییەم بەپارەی خۆم کڕیوە، بەڵام راستییەکەی ئەوەیە ئەو گوندانەی کەدانیشتوانە کوردو تورکمانەکەیان راگوێزدراوە، بەزەبری زۆر، عەرەبی تێدا نیشتەجێ کراوە، هەموو ئەو پارەیەش کەلەو پێناوەدا خەرجکراوە وەکو بەخشیشێك لەغەزنەکەی بەڕێز سەدام حسەین دەرچووە. لەگوندەکانی دەوروبەری کەلارەوە، هەر لەگوندی کوڵەجۆوە هەتا جەلەولا، لەگەڵ چەند گوندێکی دەوروپشتی خودی شاری کەرکووك کەکاتی خۆی مەکتەبی کاروباری باکوور فەرمانی توندی بەوەزارەتی ناوخۆو بەڕێوەبەرایەتی ئاسایشی گشتی کردبوو پارە بۆ ئەو مەبەستە خەرج بکەنو مەسەلەی کۆچ پێکردنی دانیشتوانەکەیو نیشتەجێکردنی عەرەب لەشوێنیاندا، ئاسان بکات، لەبنەڕەتدا ماڵی شەرعیی کوردو تورکمان بوون.

ئەی برایانی تورکمان: کێشەی ئێوە لەرێی دەزگای میتی تورکی چارەسەر ناکرێت، بەڵکو رێگەچارەی ریشەیی کێشەکەتان لای برا کوردەکانتانە، چونکە بەدرێژایی ماوەی حوکمی حکومەتە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق، ئێوە لەسەرشۆڕیو چەوساندنەوە بەولاوە هیچی ترتان دەستنەکەوتووە، تەنانەت لەکارەساتی ٣١/ئابی ١٩٩٦، ئەو تورکمانانەی بانگەوازیان بۆ مافی رەوایان لەسەر خاكو زێدی داگیکراویان هەڵدەدا، دەسەلاتداریێتی عێراق دەستگیریکردن ئەمەش سەرباری پەیوەندیی حزبی تورکمانی لەگەڵ بنەماڵەی بارزانی کەئەمەی دوایی پەیوەندیی توندوتۆڵی لەگەڵ حکومەتی عێراقیدا هەبووە، بەلاّم هێشتا تورکمانە داماوەکان لەرەشبگیری عێراقی قوتار نەبوون.

جا ئەگەر تورکمانێك لەکەرکووك یان هەولێر بمرێت ئەوە دەزگای میتی تورکی تەرمەکەی ناگەیەنێتە گۆڕستان بەڵکو دراوسێ کوردەکانی دەینێنە بان شانیانو دەیبەن دەینێژن. هەمان باریش سەبارەت بە کوردەوە کەپێش ئەوەی دۆستو برادەرو کەسوکاری بگەنە سەری، دراوسێ تورکمانەکەی بەئەرکی سەرشان هەڵدەستێت. کەواتە بۆچی خەڵکی تورکمان کێشەکەیان لەرێی کوردەوە چارەسەر ناکەن؟ من لەو باوەڕەدام کەتورك، دەستی یارمەتی بۆ تورکمان لەپێناو چاوی کاڵیان درێژناکەن بەڵکو لەبەرئەوەیە کەلەو رێگەیەوە کفریو هەولێرو کەرکووكو تەلەعفەرو گوندەکانی دەوروپشتی ئەوشارو شارۆچکانە داگیر بکەن. جەنەڕاڵە تورکەکان کە٦٥٪ی خاکی کوردستانیان داگیرکردووە دەمیان چەشەبووە بۆ داگیرکردنی رووبەری زیاتر لەکوردستاندا. بەلاّم پشت بەخواو ئیرادەی گەلی کوردستان، ئەو نیازە گڵاوەیان نایەتەدی.

لەدیدارێکدا لەگەڵ برایەکی خۆشەویستی تورکمان لەوانەی شانازی بەدۆستایەتییانەوە دەکەمو کەپابەندی سیاسی هەیە، لەبەردەم خەڵکێکی زۆردا(ئەمەش تەنها بۆ بیرخستنەوە دەهێنمەوە) پێم گوت: ئەوسا هەردوولامان لەسەرئەوە رێکەوتبووین زیندووەکەمان تەرمی مردووەکەمان بەشان بگەیەنێتە گۆڕستان، ئەمەش تەنها لەرێی ئەوە دێتەدی پەنا نەبەینەبەر یەکێك لەدەوڵەتانی دراوسێ، چونکە کەس چاوەرێی خێرو چاکە لەم دەوڵەتانە ناکات بەڵکو زیانیان بۆمان هەیە، کوردیش دەڵێت: لەکوورە نزیك بێتەوە پریشکی بەردەکەوێت، جا ئەگەر لەئاگر نزیك بیتەوە لەوانەیە دەستوپلو دەموچاوت بسووتێت، خۆ ئەگەر زیاتر خۆت پاراست لەوانەیە گڕ، تەنها جلوبەرگت بگرێتەوە، خۆ ئەگەر خۆت لەمەش پاراست ئەوە هەر دەبێت بۆنی دووکەڵت لێببێت کە بەهۆیەوە خەڵکی لێت دەبێزرێن، چونکە زۆر زەحمەتە داگیرکاری زۆردار، کەبڕوای بەکتێبە ئاسمانییەکان نییەو بایەخ بەپەرستگە پیرۆزەکان نادات، دان بەمافی گەلانی ژێردەستەیدا بنێت، مافە نەتەوەییەکانی تورکمانیش تەنهاو تەنها لەدۆسیەی کورددایە، زەمانەش ئەمە دەسەلمێنێت، ئەمڕۆ یان سبەی.

بەو برادەرە تورکمانەم گوت: دەبینم واتێدەگەن لەپێگەی پەیوەندییەکانتانەوە لەگەڵ دەسەڵاتداریەتیی تورکیدا دەتوانن نەتەوەکەتان بپارێزنو مافەکانی بێننەدی؟! کەواتە مادەم خۆتان وادەبینن ئەدی بۆچی دەسەڵاتداریەتیی تورك قایل ناکەن کەدان بەمافی ٢٣ ملیۆن کەسی کورددا بنێت لەکوردستانی باکووردا کە لەسادەترین مافیان بێبەشن ! ئەوسا ئێوە، بەم کارەتان پەیوەندییەکانی کوردو تورکمان بۆ هەتا هەتایە پتەوتر دەکەن.

بەڵام کاتێك لێپرسراوێکی حزبی تورکمانی رۆژژمێرێکی دیواری پێشکەش کردم، لەنەخشی ڕووی رۆژمێەکە موچڕکم بەلەشدا هاتو بەراستی ترسم لێ نیشت، چونکە ئەوهێمایانەی دەربارەی پارێزگاکانی کوردستان لەسەری نەخشرابوو وای بۆ بینەر رادەنواند گوایە نەتەوەی تورکمان لەکوردستانی باشووردا، زۆرینەی دانیشتوان پێکدێننو لەبەرامبەردا کورد کەمینەن. ئەم وێناکردنە زیادەڕەوییە کە لەهەمانکاتدا هەڵەکارانەیە، تەنها قینەبەرایەتیو ئاژاوەو دوژمنایەتیی لەنێوان کوردو تورکمان لێدەکەوێتەوە . ئنجا کاتێك زیاتر لەو رۆژژمێرە وردبوومەوە بینیم لەچاپخانەیەکی تورکیا چاپکراوە، ئیتر راستیی نیازو تەماعکارییەکانی تورکیام بۆ ئاشکرابوو کە لەرێی حزبی تورکمان ئیلی، تەماعی کردۆتە کوردستان، هەروەها بۆم دەرکەوت کەئەندامانی حزبی تورکمان هەرچەندە ئاکاری سیاسییان باڵاو پاك بێت بەڵام گوێ لەمستی دەزگای میتی تورکینو لەبەرامبەریاندا دەسەڵاتی مێروولەیەکیان نییە.

لەو وتووێژەدا لەگەڵ ئەو برادەرە تورکمانییەدا گوتم کە بەپێی ئامارەکانی توماری دەزگای میتی تورکی، نزیکەی(٣) ملیۆن تورکمان لەکوردستانی باشووردا هەن، ئەم ژمارەیەشم لەرێی کۆمەڵەی خاچی سووری تورکی دەستکەوت کاتێك خێزانە کوردەکانی بەناوی تورکمان تۆمارکردبوو ئەوەش بۆ ئەوەی خۆراکیان بەسەردا دابەش بکات. جا لەرێی ئەم ئامارە هەڵانەوە، دەزگای میتی تورکی هەوڵدەدات کوردستان، وەکو قوبروس داگیرو کۆنترۆڵ بکات لەکاتێکدا ئەم کۆمەڵەیە (خاچی سووری

تـوركی) خـۆی چـاك دەزانێـت كەئـەو خێزانـە كوردانـەی بـەتوركمان تۆمـاری كـردوون، لـەپێناوی بـژێو، خۆیـان بـەتوركمان ناونوسـكردووە. جـا ئەگـەر بێتـو رۆژێـك لـەرۆژان ئامـارێكی رێكوپێـك لەكوردسـتاندا جێبـەجێبكرێت دەبیـنین كەئـەو ژمـارە خەیاڵییـە دێتـە سـەر ژمارەیـەكی زۆر بـچووك، ئەمـەش مـشتومڕ هەڵناگرێت چونكە واقیعی حاڵ ئەمە دەسەلمێنێت‌و بەری رۆژیش بەبێژنگ ناگیرێت.

ئەو خۆراكەی هێنرایـە كوردسـتان‌و ویـژدانی چـەند كوردێكی پێكـرِدرا، بـایی(١٣) ملیـۆن دۆلار بـوو كـەرێكخراوی خاچـی سـووری نێودەوڵـەتی بـۆ كرودسـتانی تـەرخانكردبوو بـەلاَم دەزگـای میتـی تـوركی دەستی بەسـەر ٥٠٪ی ئـەو پارەیـەدا گـرت و بـەناوی چـەند كەسێكەوە ئەسپاردەی چـەند بـانكێكی‌كرد، ئەوەی گەیشتە دەستی ئێمەی كوردیش بەرماوەكەبوو. جا ئەگەر بنەماڵەی بارزانی دەستی بەسەر ماڵ‌و سامانی كورددا نەگرتایەو نەبوایەتـە مایـەی دارِماندنی ئـابووریی كوردسـتان ئنجـا تێكـدانی بـارودۆخی ئەمنیی هـەرێمی كوردستان‌و لەدەسـتدانی بـاری ئـارامی‌و قـەوارەی كـوردی، ئـەوە دەزگـای میتـی تـوركی نەیدەتوانی چاو ببرِێتـە خـاك‌و سـامانی كوردسـتان‌و، لەئەنجامـدا خاكمـان نـەدەبوو بەشـانۆی دەوڵـەتانی ناوچەكەو بەمانۆرِە سەربازییەكانیان لەكوردستاندا تەرِاتێن بكەن. جا بەدڵ تكام لەو برادەرە توركمانـەم كـرد كەبەراسـتی كـار بـۆ ئـەم مەسـەلانە بكـات بەشـكو بارودۆخەكـە یارمـەتی بـدات‌و دەسـتی هـەبێت لەرزگاركردنی گەلی كوردستان لەسەرشۆرِی.

دووبەرەكی‌و ئاژاوەنانەوە لەنێوان دانیشتوانی هەولێرو سلێمانی

لەوەتەی حزبی بەعس لەعێراقدا دەستەلاَتی گرتۆتـە دەسـت، پەیوەندییەكانیان لەگـەڵ جەنەرِاڵـەكانی توركیـادا لەچڵەپۆپەدایە . هـەردوولا دەربـارەی چـۆنیەتیی سـەركوتكردنی بزووتنـەوە كوردییـەكان، لەهەركوێیـەك بـن، تـەبان، ئـەوەش لـەپێناو دەستەبەركردنی ئـارامی‌و ئاسایـشی سـنووری نێـوان خۆیـان ئنجـا بـۆ چەوسـاندنەوەی كـورد. لەهـەمان كاتـدا حزبـی بـەعس‌و جەنەرِاڵـەكانی توركیـا لەسـەر ئـەوەش رێككـەوتوون كـە لـەدامودەزگاكانی راگەیاندنیانـدا باسـی توركمـان نەكـەن كەكەمینەیـەكی نەتـەوەیین لەعێراقـدا، بـەلاَم دەسـتەلاَتداریەتیی عێـراق كەوتۆتـە بایەخـدانێكی زۆر بەتوركمانـەكانی نـاو هـەولێر هەرچـەندە ئەوانـە زۆربـەیان بـەزمانی زگمـاكی خۆیـان نـادوێن بـەڵكو زمـانی عـەرەبی بەسـەریاندا زاڵـە سەرباریشی، رژێمـی عێـراق یانەیـەكی بـۆ كۆبوونـەوەو كـات بەسـەربردن بۆیـان تـەرخانكردووە بـەناوی یانەی برایەتیی توركمانی، سەبارەت بەخوێندنیشیان لەخوێندنگەكاندا ئەوە بەزمانی عەرەبی بوو.

پێرِەوكردنی سیاسەتێكی نەرم هەروەها چاوورِاو لەگەڵداكردن‌و پاشـان تـەمای دارایـی، گشت ئەمانـە لـەدوای ئاشـبەتاڵی سـاڵی ١٩٧٥وای لەخـەڵكی هـەولێر بەگـشتی‌و توركمانـەكانیان بەتایبـەتی‌كرد، كـە بەئاشـكراو بـەژمارەی زۆر بـچنە ریـزی حزبـی بەعـسەوە. هەنـدێكیان ئەمـەیان لـەپێناو بەدەسـتهێنانی پلەوپایـەكرد بۆیـە دەسـتیاندایە پێـشبرِكێ لەگـەڵ پارێزگاكـانی تـر بـۆ خزمـەتكردنی حزبـی بـەعس‌و ملكەچكردن بۆ سەركردایەتیی رژێم كەخۆی لەبەرِێز سەدام حسەیندا دەبینێتەوە كەتووشـی لەخۆبایی بوون‌و خۆبـەزلزانین بووە. چونكە هەركەسێك شیعرێكی پێداهەڵبڵێت یان گۆرانییەكی بەسەردا بڵێت یەكـسەر بـە(١٥٠) دینـار پاداشـت دەكرێـت، بـۆ نموونـە گـۆرانیی (زێـرِە)ی لەمـەرِ هـەولێر كـە

لەدامودەزگاكانی راگەیاندنی رژێم بەردەوام لێیاندەدایەوە كێشەیەكی گەورەی بۆ خەڵكی سلێمانی نایەوە، چونكە بینییان دامودەزگا ئەمنییەكان داوایان لێدەكەن گۆڕانییەكی بەهێزتر بۆ بەشان‌وباڵی سەرۆكدا هەڵدان بڵێن، لەهەمانكاتدا ئەمە بووە مایەی نیگەرانیی زۆر لای كوردە نیشتمانپەروەرەكان لەهەموو جێیەكدا، ئنجا دامودەزگا ئەمنییەكان دەستیاندایە دووبەرەكی نانەوە لەنێوان دانیشتوانی هەردوو شار (هەولێرو سلێمانی) كە لەئەنجامدا لەهاوینەهەوارو سەیرانگاو تەنانەت لەرێوبانەكاندا، قڕەو هەراو ئاژاوەی لەنێوان خەڵكی هەردوو شاردا لێكەوتەوە. بەداخیشەوە ئاسەواری ئەم بارە نالەبارە هەتا ئەمڕۆ بەردەوامەو بەزەقی دەبینرێت، بەتایبەتی لەشاری سلێمانی.

ئەوەی دوای ئەوە بۆم دەركەوت‌و موچڕكی بەلەشمدا هێنا، سەرنجمدا تەماعكارییەكانی حكومەتی عێراق زۆر فراوانتربوون‌و كەوتنە بیركردنەوە لەوەی شاری هەولێر وەكو كەركووك تەعریب بكەن، ئەوەبوو رژێم دەستیدایە ئاسانكاری بۆ هاوولاتییانی دانیشتووی شاری مووسڵ‌و دەوروبەری كەخانوو زەویوزار لەشاری هەولێر بەكرن‌و لەوێ كاسبی بۆ خۆیان بدۆزنەوە، لەبەرامبەریشدا كەوتە ئاسانكاری بۆ هاوولاتیی كوردی دانیشتووی هەولێر كەبۆ هەركوێ بیەوێت باربكات‌و كورد بۆ هەولێر بارنەكات. ساڵی ١٩٨٩ لەگەڵ ئەو هەموو هەوڵ‌وتەقەلایەم (بەحوكمی پەیوەندییەكانم) كەدام بۆ وەرگرتنی مۆڵەت بۆ گواستنەوەی كەلوپەلی ناومالم لەسلێمانییەوە بۆ هەولێر كەچی هەوڵەكەم شكستی خوارد، ئیتر دوای ئەوە زانیم كەئەم تەگبیرە بەفەرمانی بڕیارێكی مەكتەبی كاروباری باكوورەو بۆ ئەوە دانراوە كەرێگە بەهاوولاتیی كورد نەدرێت بۆ شاری هەولێر رباربكات.

راستیان گوتووە ئەوەی لای بەندە خەیاڵە، لای خوا بەتاڵە، چونكە ئەگەر رژێمی عێراق جەنگی كەنداوی هەڵنەگیرساندایە ئێستا دەستی تەعریب گەیشتبووە شاری هەولێری دێرین، بەلام خوای گەورە بەزەیی بەكورددا هاتەوە.

كوردو رێكخستنەكانی حزبی بەعس

رێكخستنەكانی مەكتەبی سیاسی گرووپی بەڕێز مام جەلال(لەشەستەكاندا) رۆڵێكی دیاریان هەبوو لەوەی كورد نەچنە ریزی رێكخستنەكانی حزبی بەعس مەگەر بەژمارەیەكی كەم، هەتا دەرچوونی بەیاننامەی ١١ی ئازاری ساڵی ١٩٧٠ كاتێك سەركردایەتیی پارتی، لەگەڵ سەركردایەتیی حزبی بەعسدا رێككەوت بەناوی نزیكبوونەوەی رێكخستنەكانی هەردوو حزب لەپێناو چەسپاندنی برایەتی‌و پەیوەندیی دۆستایەتی لەنێوان هەردوو گەلی كوردو عەرەبدا. دوای ئەوە حكومەتی عێراق كەوتە بەكارهێنانی هەموو جۆرە گوشارێك بۆ ئەوەی كورد بچنە ریزی حزبی بەعسەوە، ئنجا دۆسیەیان بۆ هەموو ئەندامانی رێكخستنەكانی پارتی كردەوەو چەند ئەندامێكی كاراو چالاكی عەرەبی بەعسییان هەڵبژارد كەهەوڵبدەن زۆرترین ژمارە لەئەندامانی پارتی، بكەن بەبەعسی. لێرەدا كەمتەرخەمی نواندنی بنەماڵەی بارزانی بەرامبەر كادیرە حزبییەكانی پارتی لەدوای ئاشبەتاڵی ساڵی ١٩٧٥ گورزێكی كوشندەی بەگەلی كوردستان گەیاند كە لەئەنجامدا خەڵكێكی كەم لەئەندامانی پارتی لەو داوەی بەعس رزگاریان بوو.

چالاکیی شارەزایانەی کادیرە بەعسییەکان بۆ ڕێکخستنی خەڵکی کورد لەریزی حزبی بەعسدا گەیشتە لووتکە، ئیتر وای لێهات لەهەموو جێیەك لەدەرگای ماڵی هەموو کوردێکیان دەدا، بەڵام خوای گەورە، ستەمکارانی کرد بەگژ یەکتردا. ئەوەبوو سەدام حسەین کەوتە گیانی هەرکەسێك کە لەکوردستاندا خراپەی کردووە، یان هەندێکی زیندانی کرد یان دووری خستنەوە یان لەماڵی خۆیاندا دەستبەسەریکردن، وەکو تاوانکاری زۆردار شوکری حەدیسی کەبۆی نەبوو لەدەرگای حەوشەی ماڵی خۆی بترازێت، کەناوبراو یەکێك بوو لەوانەی ڕێکخستنی حزبی بەعسی هێنایە سلێمانیو ڕۆڵێکی گەورەی لەبڵاوکردنەوەی حزبی بەعس لەناو گەلی کوردستاندا بینی.

جا ڕێکخستنی حزبی بەعس، لەبەرئەوەی ئاواتی کورد بەدی ناهێنێتو بەزۆر بەسەریدا دەسەپێنرێت ئیتر ئەندامی کورد، دوای ماوەیەك بەجێی دێڵێت. ڕێکخستنی حزبی بەعس ڕێکخراوێکی سەرکوتکەری تیرۆریستە کار لەدژی هەموو بزاڤێکی شۆڕشگێڕی نیشتمانیو ڕزگاریخواز دەکات، ئەوەش لەپێناو کۆنترۆڵکردنی دەوڵەتانی دراوسێ، هەروەها ئەگەر بۆی لوا جیهانیش داگیردەکات. تەنها ناونیشانی ئەم حزبە بەسە بۆ ئەوەی هەرکوردێك لەڕێکخستنەکانی دەربکات با ماوەیەکی زۆریش ئەندامی بێت.

بەڕێز سەدام حسەین کەئەو ژمارە خەیاڵییانەی بۆ دەچوو دەربارەی ئەو کوردانەی چوونەتە ریزی حزبی بەعسەوە لەخۆشییان وەختەبوو شاگەشکەبێت، نەیدەزانی یان خۆی لەوە گێل دەکرد کەئەمانە، ئەمڕۆ بێت یان سبەی هەر لەخاکی کوردستانیش دەریاندەکەن، ئەوەبوو ڕاپەڕینی بەهاری ١٩٩١ ڕوویداو بەچاوی خۆمان بینیمان بەعس چی بەسەرهاتو ئەوەی کورد بەسەر بەعسیدا هێنا، با بەدەواری شڕی نەکردووە.

جارێکییان بەڕێز سەدام حسەین سەرسوڕمانی خۆی دەربڕی کاتێك گوتم من بەعسی نیم. چونکە ئەو بەتەمابوو من پلەیەکی گەورەی حزبیم لەریزی ڕێکخستنەکانی حزبی بەعسدا هەبێت. بەڵام من هەرچەندە لەگەڵ دامودەزگا ئەمنییەکانی بەعسدا کارم دەکرد ئەوەی هەبوو لەڕووی ڕێکخستنەوە بێلایەن بوومو ئەوەی بەتەمابوایە بچێتە ریزی دامودەزگا ئەمنییەکانەوە بەرهەڵستیم دەکردو نەمدەهێشت ئەوەبکات، بەڵکو دوای ئەوەی لەسەر داواکەی هەتەر دەبوو، دەمبرد بۆ بارەگایەکی حزبی بەعس تاببێتە بەعسی. بەڵام سەرباری هەموو ئەمانە ٩٨٪ی ئەو کوردانەی ببوون بەبەعسی، لەکاتی ڕاپەڕینی ١٩٩١دا دژی حکومەتی عێراق وەستان.

سەرەتا خەڵکێکی زۆر لەکورد چوونە ریزی ڕێکخستنەکانی حزبی بەعسەوە، ئەمانە تێیاندابوو لەهەڵگیرسانەوەی شۆڕشێکی نوێی کورد لەدوای ئاشبەتاڵ، تەمابڕاو ببون، هەندێکیان وای بۆ دەچوون کەهاوکاریکردنی دامودەزگا ئەمنییەکان جگەلەوەی بژێوی مسۆگەر دەکات لەهەمانکاتدا گێچەڵ پێکردنو بەلای ڕژێمیشی لێدووردەخاتەوەو خۆیو خێزانی پارێزراو دەبن. هەندێکی تر کەعەوداڵی پارەو دەسەڵات بوو، بینی دەست تێکەڵکردن لەگەڵ دامودەزگا ئەمنییەکاندا کورتترین ڕێگەیەکە ئەو ئامانجانەی بێنێتەدی. بەڵام ئەوەی لەهەموو جۆرەکانی تر ناڵەبارتربوو ئەوەبوو کەکاتێك چووە ریزی

دامودەزگا ئەمنییەکانەوە وەك سەگی هاری لێهات بەربووە گیانی کورد. هەشبوو بەسەربەرزی مایەوەو ملی بۆ رژێم دانەخستو هەتادوا هەناسە بەرگری کردو ژیانی خۆی لەپێناو کوردو کێشەی رەوای گەلەکەی بەختکرد. ئەوەی راستیش بێت ئەم جۆرەی دوایی، خودی دەسەلاّتدارانی رژێمیش سەریان لێیان سوورِما، چونکە مرۆڤی نیشتمانپەروەرو سەرکەش وەکو خۆر وایە، پرشنگی لەکەس شاراوە نییە مادەم رێگەی راستی گرتۆتەبەر. بۆ نموونە دوای ئاشبەتالّ، وەکو نوێنەرێکی دەولّەت چاوم بەو سەرکردەو سیاسەتمدارانە دەکەوت کەدەگەرِانەوە بۆ عێراق، یەکێك لەوانە تێکۆشەری خوالێخۆشبوو سالّح یووسفی بوو کە لەئوتێلی کیلۆپاترە چاوم پێکەوت، لەو دیدارەدا رەحمەتی ئەوەندە توند بوو دەتگوت نوێنەری ئەو شۆرِشەی کوردە کەهێشتا ئاشبەتالّی پێنەکراوەو بۆ ئەوە هاتووە رێککەوتنێك دەربارەی چارەسەرکردنی دۆزی کورد سازبدات.

گفتوگۆکانم لەگەلّ شەهید سالّح یووسفی بەدووروودرێژی بۆ بەرِێوەبەری ئاسایشی گشتی گێرِایەوە، حەپەسانم زیاتربوو کاتێك گوێم لەبەرِێوەبەربوو گوتی: ئەگەر سالّح یووسفی لەجێی مەلا مستەفا دەبوو ئەمە بەسەر کورددا نەدەهات بەلاّم تازە کار لەکار ترازاوە، چونکە دوای رووخانی شۆرِش ئیتر ئەم پیاوە لەتوانایدا نییە ئەوەی رماوە هەلّیبسێنێتەوە.

دەربارەی پالّەوانی کۆچکردوو عەلی عەسکەری، بەرِێوەبەری بەشی سیاسی لەبەرِێوەبەرایەتیی ئاسایشی گشتی دوای ئەوەی دیدارێکی لەگەلّ خوالێخۆشبوودا سازدا گوتی: ئەم پیاوە بەراستی شایەنی رێزلێنانە، ئەگەر ئەم سەرۆکی بزوتنەوەی کورد بوایە، بەهۆی توندییەکەی زۆر زەحمەت دەبوو گفتوگۆی لەگەلّدا بکرێت، بەراستی شایەنی رێزە.

بەرِێوەبەری ئیستخباراتی سەربازیش دەربارەی شەهید دکتۆر خالد حەمە سەعید گوتی:ناردبووم بەشوێن خالد حەمە سەعیدا کەچەند پرسیارێکی لێبکەم، بەلاّم سەیرمکرد بەرامبەر ئەو کەسایەتییە بەهێزەیو برِوای پتەوی بەکێشەکەی، ناچارم رێزی لێبگرم، بۆیە راپۆرتێکم دەربارەی بیرورِایەکانی بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد بەرزکردەوە، لەدلّی خۆشمدا وام لێکدایەوە کە جوان نییە جارێکی تر بەدوویدا بنێرمەوە بەلّکو پێویستە بەخۆم بچم بۆ مالّی یان بۆ شوێنی کارەکەی..

دەربارەی ئەندامەکانی سەرکردایەتیی کۆمەلّەی رەنجدەرانیش کەحوکمی لەسێدارەدانیان دەرچوو، دادوەری لێکۆلّینەوە پێمی گوت: (کاکە رەفیق لەنێوان خۆماندا بێت، ئەم تاقمە شایەنی لەسێدارەدان نین، پیاو هەرئەوەندەی لەدەست دێت شانازی بۆ ئەو رۆشنبیرییە فراوانەو گیانی شۆرِشگێرِییەیان بکات، برِواشم پێبکە بەش بەحالّی خۆم زیندانیشیان پیَرەوا نابینمو ئەوەی لەتوانامدا بێت دەیکەم بۆ رزگارکردنیان، چونکە ئەمانە سوودیان بۆ گەلی کوردستان دەبێت. لەبارەیانەوە قسەم لەگەلّ بەرِێز بەرِێوەبەری گشتیکردووە کەچی گوتی: کێشەکەیان بەدەست بەرِێز جێگری سەرۆکە... تەنها ئەو برِیار لەسەر چارەنووسیان دەدات .

خوێنەری بەرِێز سەرنجی ئەم هاوسۆزییەی دەسەلاّتداران بدە بەرامبەر ئەو بەناو تێکدەرانە، لەلایەن کێشەوە؟ دادوەرێکی لێکۆلّینەوەی ئاسایش بەو شێوەیە باسی شەهابو جەعفەرو هاورێکانیان دەکات،

ئەمەش تەنها لەبەر ئەوەبووە کەگیانی نیشتمانپەروەریو فیداکاری لەپێناو گەلی کوردستان لەناو ئەوانەدا بینیوە دوور لەهەر جۆرە دەست تێکەڵکردنو خیانەتکارییەك...جا ئازایەتیو جوانمەردی لەهەموو ئانو سەردەمێکدا جێی خۆی لەهەموو دڵێکدا کردۆتەوە.

وەزارەتی ئەوقاف

هەمیشە تەنسیق لەنێوان وەزارەتی ئەوقافو خەیروڵڵا تڵفاحدا هەبووە چونکە ناوبراو هەرچەندە وەزیری ئەوقاف نەبوو، بەڵام هەمیشە ئاگاداری وردودرشتی کاروباری ئەم وەزارەتە بووەو لەبارەی ڕاپەڕاندنی ئیشوکارە جۆربەجۆرەکان، تەنها قسەی ئەمی دەخوارد.

وەزارەتی ئەوقاف هەندێك جار خەیروڵڵا تڵفاحی لەوە ئاگادار دەکردەوە کە ئەو مەلایانە ئاشکرا دەکات کەهاوکاریی ڕژێم دەکەن، ئەوەش بەوەی بەئاشکرا پێیان دەڵێت : (تۆ سەر بەئێمەیت)، تەنانەت جارێکیان مەلا عەلی عەبدولعەزیز، لەوەزارەتی ئەوقاف شکاتی لێکردبوو کەدەبێتە مایەی ئاشکراکردنی لەناو جەماوەردا. جا ئەو مەلایەی ملی بۆ فەرمانەکانی ڕژێم دادەخست خەیروڵڵا تڵفاح بەشێخ ناوی دەبردو دەیگوت: (ئەو مەلایەی شەرم لەمێزەرە سپییەکەی نەکات دەبێت ئاشکرا بکرێت). مەلاکان دەبوایە هاوکاری ڕژێم بکەن، ئەوەی وتاری هەینی هەبوایە دەبوایە هیچ نەکات هەتا وتارەکەی بەچاپکراوی لەلایەن بەعسەوە بۆ دەهات کەدامودەزگا ئەمنییەکان سەرپەرشتی ئەم کارانەیان دەکرد.

زۆرم دەربارەی بەیاننامەی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ نووسیوە (بڕوانە هەرسیٚ بەرگی کتێبەکەم: کورد دژمنی خۆت بناسە) بەڵام دوای هەڵگیرسانەوەی شەڕ لەنێوان دەسەلاٚتداریەتیی عێراقو سەرکردایەتیی شۆڕشدا(١٩٧٤)، ئەلبەکرو سەدام کەوتنە کارکردن بۆ قایلکردنی گەلی کورد بەوەی گوایە ئەو شەڕە، دژی دەستەیەکی تێکدەرەو ئەوانیش (حزبی بەعس) دان بەسەرجەم مافە ڕەواکانی گەلی کورددا دەنێن، بۆیە دەستیاندایە دامەزراندنی ناوەندو دەزگاکانی بەناو ئۆتۆنۆمی کە بەلایانەوە خۆی لەهەردوو ئەنجومەنی یاسادانانو ڕاپەڕاندن(المجلس التشريعي والمجلس التنفيذي)دا دەبینییەوە، هەروەها چەند وەزارەتێك بۆ کورد دابنرێت بەوەی کەسایەتیی بەرەگەز کورد بیگرنە دەست. دەربارەی ئەو وەزیرانە، لەگەڵ داوای لێبوردندا دەڵێم ئەمانە لەرووی خزمەتکردنی کوردێکی نیشتمانپەروەریش دەستەوسان بوون، وەك ئەوەی نیشتەجێی بکەن یان بژێوی دەستەبەر بکەن، یان بۆ نموونە لەفەرمانگەیەکدا دایمەزرێنن، یان تەنانەت کوردێکی نیشتمانپەروەر لەزیندانو گرتووخانەکانی بەعس ئازادبکەن، بەڵام لەهەمانکاتدا هەمیشە دەستی بالاٚیان هەبووە بۆ وێرانکردنی هەر گوندێکی کوردستان لەبەر هەر هۆیەك بێت، یان فەرماندان بەجێبەجێکردنی حوکمی لەسێدارەدانی دەیان کەس لەرۆڵە بەشەرەفەکانی کوردستان. لەولاشەوە ئەندامانی ئەنجومەنی یاسادانانو ئەنجومەنی ڕاپەڕاندن، پالاٚوتنو هەڵبژاردنیان بەفەرمانی مەکتەبی کاروباری باکوورو تەزەکیەی دامودەزگا ئەمنییەکان بوو هەرچەندە هەندێك لەو ئەندامانە هەوڵیاندا مل بۆ ئەو دامەزراندنە نەدەن، بەڵام کیٚ پرکێشی دەکات فەرمانی بەڕێز جێگر(سەدام حسەین) بشکێنێت، چونکە ئەوکاتە ڕێککەوتنێك لەنێوان حزبی شیوعیو حزبی بەعسدا هەبوو کەبەرەیەکی هاوبەشیان پێکهێنابوو، بۆیە ژمارەیەکی زۆر لەشیوعییە کوردەکان، بوون بەئەندامی

ئەنجومەنی یاسادانان و ئەنجومەنی راپەڕاندن کە لەگەڵ ڕێزی زۆرم بۆیان، ئەوانیش وەکو وەزیرە کوردەکان، لەرووی خزمەتکردنی رۆڵەکانی گەلی کوردستان دەستەوسان بوون و خاك بەدامەنی ئەوەی ئارەزووەکانی حزبی بەعسی پشتگوێ دەخست یان فەرمانێکیانی جێبەجێنەکردایە. بۆ نموونە رژێمی عێراق، خوالێخۆشبوو شاکر فەتاحی تەنها لەبەرئەوە کوشت کەشتێکی گوتبوو بەدڵی حزبی بەعس نەبوو. یان شێخ ئەحمەدی نەقشبەندی، سەرۆکی ئەنجومەنی یاسادانان، بەهۆی کەمتەرخەمیکردن و ملنەدانی بۆ ئارەزووەکانی حزبی بەعس لەکۆڕێکی رۆژنامەوانیدا کەبۆی گیرابوو، بەپلەی تێبینەر خانەنشین کرا. ئنجا پێویست ناکات بڵێم وەزیرەکان یاخود بریکارەکانیان یاخود کارمەندەکانی هەردوو ئەنجومەنی یاسادانان و راپەراندن کەدەستیان لەگەڵ دامودەزگا ئەمنییەکاندا تێکەڵبوو لەوان باشتر بوون چونکە هەموو خۆشیو رابواردنێکی ئەم دنیایەیان بۆ مسۆگەر کرابوو بەلاّم رێزو سەربەرزیی خۆیان دۆڕاندبوو.

ئەو کوردانەی هاوکاری رژێم بوون

دوای رووداوەکانی کوردستان وەکو راپەڕینی بەهاری ١٩٩١و کۆڕەو، هەروەها دیاریکردنی ناوچەی ئارام و دانانی هێزی هاوپەیمانان لەئەنچەرلیك، پاشان هەڵبژاردنی پەرلەمان(١٩/٥/١٩٩٢) و پاشتر و لەهەمان ساڵدا پێکهێنانی حکومەتی هەرێمی کوردستان، هاوکارو دەستوپێوەندەکانی رژێم لەخەڵکی کورد، بوون بەچوار بەشەوە:

١ ـ ئەوانەی لەسەر خەیاڵ دەژیان و چاوەڕێیان دەکرد بەعس بگەڕێتەوەو دەست بەسەر کوردستاندا بگرێتەوە، ئەمەش بۆ ئەوەی پلەوپایەی ئەوسایان دەست بکەوێتەوە کەئەمانەش لەلای خۆیانەوە سێ جۆر بوون:

ا ـ ئەوانەی دەستیان بەخوێنی شەهیدانی رێگەی رزگاریی کوردستان سووربوو.

ب ـ ئەوانەی فەرمودەکەی خوای گەورەیان بەسەردا دەسەپێت کە لەقورئاندا فەروویەتی ﴿ واذا لقوا الذين امنوا قالوا امنا واذا خلوا الى شياطينهم قالوا انا معكم انما نحن مستهزءون ﴾ (البقرة: ١٤)، چونکە ئەمانە هەلومەرجێکیان بۆ خوڵقاوە لەگەڵ تەماعکارییەکانیاندا ناگونجێت کەتەنها بەکۆکردنەوەی پارە کۆتایی نایەت. ئەمانە توانیویانە هاوسەنگییەکی نابەرامبەر پێکبێنن، ئەوسا بەرێژەی ٨٠٪ هاوکاریی دامودەزگا ئەمنییەکانیان دەکردو بەرێژەی ٢٠٪ پەیوەندییان لەگەڵ بزووتنەوەی کوردیدا هەبوو کەدەیانویست نەکەونە کێشە لەگەڵ شۆڕشداو ئەویش دژایەتی نەکردن. جا هەموو هۆشمەندێك چاك و خراپی بۆ جیادەکرێتەوە.

ج ـ ئەوانەی لەدامودەزگاکانی ئۆتۆنۆمیدا پۆست و پلەی ئیدارییان گرتە دەست، ئەمانە تەنانەت ئەگەر بزووتنەوەی کوردیش لێبوردنیان بۆ دەربکات بەلاّم گەلی کوردستان خۆشی ناوێن، چونکە ئەم تاقمە بۆ ماوەی چەند دەهەیەك، لەبەرامبەر ئێش و ئازارەکانی گەلی کوردستاندا بێهەڵوێست بوون و شتیان لێبینراوە کە لەبیر ناچێتەوە.

٢ ـ ئەوانەی کوردستانیان لەترسان بەجێهێشت نەبادا دەستی تۆڵەی کۆمەلأنی خەڵکی کوردستان بیانگاتێ لەپای ئەو تاوانانەی ئەنجامیان دابوو.

ئەمانە ناوبەناو دەگەڕێنەوە بۆ کوردستان بۆ سەردانیی کەسوکاریان، بەلأم وەکو غەریبە وان، چونکە هەرچەندە ڕێزی شایستەی میوانیان لێدەنرێت(چونکە مافی پەنابەرییان لەهەندەران وەرگرتووەو پارەدارن) بەلأم خەڵك ئەو بایەخەیان پێنادات.

٣ ـ ئەوانەی بەئارامیو هێمنی لەکوردستاندا دەژینو کۆمەلأنی خەڵکی کوردستان ئەوپەڕی ڕێزی شیاویان لێدەنێت لەسۆنگەی ئەو خزمەتانەی لەڕۆژانی سەختدا پێشکەشیان کردن لەکاتێکدا ئەوان لەلووتکەی دەسەلأتیاندا بوون، ئەمانە ئێستا هەندێکیان لەبازاڕ کاسبی دەکەنو هەندێکی تریان لەدامودەزگا ڕەسمییەکانی حکومەتی هەرێمدا پۆستی ئیدارییان بەدەستە.

٤ ـ جۆرێکی ترمان هەیە کەئەگەر دەسەلأتیان هەبێت ئەوە لەدڕندەییدا وێنەیان نییە، خوا پشتیان نەدات. ئەمانە بەپێی فەرمانەکانی دامودەزگا ئەمنییەکان لەکوردستاندا ماونەتەوەو وەکو ڕۆبۆت فەرمانی ئەوان جێبەجێ دەکەن، نە هەستی نیشتمانییان هەیە نە هەستی مرۆیی، ئامادەن هەموو فەرمانێکی ڕژێم جێبەجێ بکەن ئەوەش لەپێناو سێ شت:

ا ـ ئارەزووی بێسنووریان بۆ کۆکردنەوەی ماڵو سامان بەزووترین کات.

ب ـ مێژوویەکی ئەوەندە ڕەشو ڕسوایان بەرامبەر گەلی کوردستان هەیە کە لەتاریکیدا(وەکو شەمشەمەکوێرە) نەبێت هەڵناکەن، چونکە ئەمانە ڕووناکیی ئازادی، کوێرایییان دادێنێت بۆیە هەمیشە دژی ئازادینو لەگەڵ کۆمەلأنی ئازادیخوازی کوردستاندا نایانکرێت.

ج ـ یەکێك لەڕێوشوێنەکانی دەزگای موخابەرات دوای دەستگیرکردنی کەسێك یان خزمێکی ئەوکەسە، بادانی باڵیەتی، بەشێوەیەك کەزیرەکانە تەگبیری بۆ دەکرێت بێئەوەی لەخوابترسن یان شەرم لەخۆیان بکەن، دەبینین کاری وای بەسەر دێنن کەئێش بەدڵی بگات تاخواستەکانیان بێنێتەدی... بەلأم لەخوا بەزیادبێت ژمارەی ئەو کوردانەی هاوکاریی دامودەزگا ئەمنییەکان دەکەن، بەپەنجەی دەست دەژمێردرێن.

ژمارەیەکی کەم لەکادیرانی بەعس(عەرەب) هەبوون کە بەڕاستی خزمەتی گەورەیان بەکورد گەیاندو هەوڵیاندەدا کێشەی کوردی چارەسەر بکەن، بەلأم دوای ساڵی ١٩٧٤ کاتێك سەدام حسەین دۆسیەی کوردی گرتە دەست هەموو ئەوانەی لەدەسەلأت دوورخستەوەو هەندێکی دەستبەسەرکراوەو ئەوەی تر پۆستێکی گەورەی بەدەستە بەلأم بێئەوەی هیچ دەسەلأتێکی هەبێت چونکە لەفەرمانگەیەکدا لێپرسراوی کارگێڕییە!

دوای ڕزگارکردنی جەزائیر، ئەوانەی هاوکاریی ڕژێمی کۆلۆنیالیستیان کردبوو و هەڵوێستی خیانەتکارانەیان هەبوو ولأتیان بەرەو فەڕەنسا بەجێهێشت کەتا ئەمڕۆ گیروگرفتێکی گەورەیان پێکهێناوە لەمیانەی پەیوەندییەکانی نێوان جەزائیرو فەڕەنسا بۆ گێڕانەوەیان بۆ جەزائیر.

ئەوساوئێستاشی لەسەربێت، دووبەرەکی‌نانەوە کاریگەرترین چەك بوو کەحوکمەتە یەك لەدوای یەکەکانی عێراق دژی گەلی کوردستان‌و بزاڤە رزگاریخوازییەکەی بەکاریان هێنابێت. هاوکات زۆر هۆکار پاڵیان بەهەزاران کوردەوە ناوە کەبۆ دەرەوەی وڵات کۆچ بکەن، ئێستاش کەیازدە ساڵ بەسەر هەڵبژاردنی پەرلەمان‌و دامەزراندنی حکومەتی هەرێمی کوردستاندا تێپەڕیوە کەچی کۆچکردن هێشتا بەردەوامە، ئەوانەش کەبیر لەگەڕانەوە بۆ کوردستان دەکەنەوە، بەپەنجەی دەست دەژمێردرێن. تۆبڵێی کاتی ئەوە نەهاتبێت ئاوارەکانمان بیر لەو هەلومەرجە نوێیەی کوردستان بکەنەوە دوای کۆتایی هاتنی دەسەڵاتی سەدام حسەین؟ ئایا بیریان لەکەشی گونجاو نەکردۆتەوە کەئارەزووی ئاوارە بێنێتەدی‌و وای لێبکات بگەڕێنەوە بۆ وڵات؟ من وای دەبینم گۆڕانکاریی دەسەڵات لەعێراقدا، تەنهاو بەپلەی یەکەم خزمەت بەهاووڵاتیی چەوساوەی کورد دەکات کەلەوەتەی بووە خەبات دەکات، لەهەمانکاتدا زیان بەتەنها بەتاوانکارانی جەنگ دەگەیەنێت کەبوون بەمایەی چەرمەسەری‌و دەربەدەری بۆ کورد، ئەمانە رۆژیان دێت‌و هەروەکو حەزرەتی لووط پێغەمبەر فەرمویەتی: ﴿ الیس الصبح بقریب ﴾!

دوای ئەو گۆڕانکارییانەی لەئێران هاتنەدی بەهۆی رووخانی دەسەڵاتی شا لەئەنجامی شۆڕشی مەزنی ئێران، ئەو کوردە ناودارانەی لەئێران دەژیان گەڕانەوە عێراق‌و لەلایەن دەسەڵاتداریەتیی عێراقەوە بەپێزانین‌و رێزلێنانەوە پێشوازییان لێکرا. دوای راپەڕینی بەهاری ١٩٩١ یش لەکوردستانی باشوور، بەشێکی تریان گەڕانەوە بۆ کوردستان‌و خودی بەڕێز مەسعوود بارزانی بەوپەڕی رێزلێنانەوە پێشوازیی لێکردن، بەڵام یەکێك لە دوژمنە سەرسەختەکانی کورد کەنەگەڕایەوە بۆ کوردستان، عەبدولوەهاب ئەتروشی‌بوو.

دەربارەی ئەو ناپاکە بەکرێگیراوانەی کورد کەکار بۆ موخابەرات دەکەن‌و بۆ هەل دەگەڕێن زیان بەکوردستان بگەیەنن، زەحمەتە بناسرێن‌و ئاشکرا بەکرێن مەگەر بەرێکەوت یان بەلێهاتوویی پیاوانی ئاسایش کەخۆیان بۆ خزمەتکردنی کوردستان تەرخانکردووە یان لەرێی سەرانیانەوە، بۆ نموونە کە لەبەندیخانەی موخابەرات بووم، لەکاتی لێکۆڵینەوەدا سەرم سووڕما کاتێك ئەو ناوە نهێنییەمیان بەروومدا دایەوە کە لەمیانەی پەیوەندییەکانم لەگەڵ بارزانیدا هەمبوو کاتێك راوێژکاری کاروباری باکوور (کوردستان) بووم لای بەڕێز سەدام حسەین، ناوە نهێنیەکەم (بەیرووت مارتینس)بوو، تەنها من‌و مەسعوود بارزانی دەمانزانی!

لەساڵی ١٩٤٦ەوە بەتایبەتی لە ١٩٧٥/٧/٥ەوە، بنەماڵەی بارزانی، تاکە سیمبولی خەباتی کوردایەتی‌بوون لەسەرانسەری کوردستاندا، شایەدیدانیان لەرووی تەزەکیەکردنی کەسێك وەکو نیشانەیەکی شانازی‌بوو کە لەتۆماری مێژووی کورددا تۆمار دەکرا، بەڵام دوای ئاشبەتاڵی ساڵی ١٩٧٥ هەروەها ئەو ناپاکییە مێژووییەیان کە لە ٣١ی ئابی ١٩٩٦دا خۆیان خستە باوەشی سوپای عێراق تاکوردستانی ئازاد داگیر بکات کە لەئەنفالە بەدناوەکان دژوارتربوو، ئیتر بنەماڵەی بارزانی وایان لێهات ئەوان پێویستیان بەتەزەکیەکردن بوو لای گەلی کوردستان تا لێیان ببوورێت. لەوانەیە خوێنەری بەڕێز کەئەمە دەخوێنێتەوە بزە بیگرێت‌و لەبەرخۆیەوە بڵێت ئەمە چۆن دەبێت لەکاتێکدا بنەماڵەی بارزانی زیاتر لەنیوەی کوردستانیان کۆنترۆڵ کردووەو سامانێکیان لەژێردەستدایە کەدەوڵەتانی دراوسێ

خەونی پێوە دەبینن. بەڵام من دڵنیاتان دەکەم کەبەردەوامبوونی واقیع هەتا سەرنابێت، چونکە مادەم بۆ پێش خۆت نەچۆتە سەر، ئەوە بۆ تۆش ناچێتە سەر.

بڕواش ناکەم کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بەهۆی ئەو چەرمەسەریو نەهامەتییانەی بەسەریاندا هاتووە ناوو روخساری لێپرسراوانی ئەنجومەنی یاسادانانو ئەنجومەنی راپەڕاندنی لەمەڕ دەزگای ئۆتۆنۆمی لەبیربچێتەوە کە ئەمڕۆ لەدامودەزگاکانی ئۆتۆنۆمیدا پۆستیان بەدەستە. کەسیش هەڵوێستی ئیجابیی ئەو بەڕێزانەی کوردی لەبیرناچێتەوە کەلەگەڵ ئەوەی هاوکاریی حکومەتی عێراقیان دەکرد بەڵام خزمەتی هێژایان بەگەلی کوردستان گەیاند، وەکو بەڕێزان شێخ ئەحمەد نەقشبەندی، مامۆستا بابەکر مەحموود ئاغای پشدەر، مامۆستا سیروان عەبدوڵڵا بەگی جاف. ئەمانە هەڵوێستی مەردانەیان هەبوو کە لەبیرناچێتەوە هەرچەند لای رژێم پۆستی گەورەیان هەبوو.

گەشتوگوزار، چەکی کوشندەی دەستی مەکتەبی کاروباری باکوور بۆ سەرکوتکردنی کورد :

بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی گەشتوگوزار لەسەردەمی پاشایەتییدا دامەزرا، ئەو کاتە رژێم بایەخی زۆری بەهاوینەهەواری سەلاحەدین دا بەهۆی تایبەتمەندییە تەندرووستییەکانی بۆ پاراستنی لەشساغیی پاشا کەنەخۆشیی تەنگەنەفەسی هەبوو .

ئەوکاتە لەهاوینەهەواری سەلاحەدیندا حەوت خانووی گەورە بۆ ئەندامانی ئەنجومەنی وەزیران دروستکرا لەگەڵ کۆشکێکی تایبەت بۆ خاوەن شکۆ پاشا، هەروەها بیستو یەك خانووی تر بۆ دەستوپێوەندو یاوەرو کارمەندو پاسەوانان دروستکرا لەگەڵ ئۆتێلی پیرمامو گازینۆیەك بۆ گەشتیاران، ئنجا کاربەدەستان دوای ماوەیەك کەوتنە بایەخدان بەسەری رەشو زاویتەو چەند شوێنێکی تر کەهاوینەهەواربوون.

حزبی بەعسسیش لەوەتەی خۆی بەسەر گەلی عێراقدا سەپاندووە بایەخێکی زۆری بەبواری گەشتوگوزار داوە کەئەمەش لەپێناو چەند شتێکدا بووە، چونکە بەرێزان ئەحمەد حەسەن ئەلبەکرو ساڵح مەهدی عەمماشو سەدام حسەین، هەر لەساڵی ١٩٦٩وە لەسەر ئەوە رێککەوتوون کەمەسەلەی گەشتوگوزار بۆ سەقامگیرکردنی دەسەلاتی زۆرداریيانو کۆنترۆڵکردنی گەل بەکاربێنن ئەوەش لەژێر دروشمی دەستەبەرکردنی ئارامیو خۆشیی هاوولاتیی کوردو خولقاندنی کەشێکی وا بۆی کەچەرمەسەرییەکانی رابردووی لەبیربچێتەوە بەشێوەیەك کەلەگەڵ لێبووردەییو نەرمونیانیو ئایدۆلۆجیای بەعسی دەسەلاتداردا بگونجێت، بۆیە سەرانی رژێم، هەموو رێوشوێنێکی پێویستیان بۆ بواری گەشتوگوزار لەسەرانسەری عێراقدا دەستەبەرکردو لەئەنجامی بواری گەشتوگوزار نەشونمای کردو بوو بەچەکێك لەگازی خەردەلو V.X مەترسیدارتر دەرچوو لەسەر گەلی کوردستان. ئەم بارەش هەتا ساڵی ١٩٩٠ بەردەوام بوو.

ئەرکو بایەخدانی سەرەکیی مەکتەبی کاروباری باکوور راکێشانی کەسایەتییە سیاسییەکان بوو کەسەرۆکی عێراق(سەدام حسەین) لێیان دەترساو هەمیشە بەتەمای ئەوەبوو پشتی هەندێکیان

بشكێنێت یان هەندێكیان بەزەبری هەڕەشەو ئابڕووبردنو ناوزڕاندن ناچاربكات دەست لەگەڵ رژێمدا تێكەڵ بكەن.

بۆیە زۆربەی كارمەندانی بنكە گەشتوگوزارییەكان(لەژنو پیاو) سەر بەدەزگای موخابەراتن. بۆ نموونە ناوەندەكانی رابواردنو خزمەتگوزارییە گشتییەكان لەو بنەكانەی گەشتوگوزاردا لانەی پیاوخراپان بوو، وەكو كوافێرەكانی ژنان كەهەڵدەستان بەوێنەگرتنی هاوسەری كەسایەتییە سیاسییەكان لەباری سێكسیدا یان لەكاتی دواندنیاندا ئنجا بەكارهێنانی ئەو وێنانە بۆ ناچاركردنی ئەو ژنانە تا هاوكاریی دەزگای موخابەرات بكەن بۆ ئەوەی هەواڵی هاوسەرەكانیان بەدەزگا ئەمنییەكان بگەیەنن یان تەنانەت ژەهراویكردنیان. هەمان شت لەگەڵ سیاسەتمەدارەكاندا بەكاردەهێنرا كەكامێرای شاراوەیان لەژووری ئۆتێلەكاندا بۆ دادەنانو كچیان بۆ دەكردنە ژوورەوە تا دەستیان لەگەڵدا تێكەڵ بكەن كەوێنەكەیان نیشان دەدرایەوە زۆرجار لەمەراقان دڵیان دەوەستا! یان بەلێزانیینەوە قومارخانەكانیان بەكاردەهێنا بۆ رووتاندنەوەی ئەو جۆرە كەسانە پاشان ناچاركردنیان بۆ قەرزكردن بەمەش پشتیان دەشكاندن، یان ئەو كەسەیان سەرخۆش دەكرد یان بەماددەی بێهۆشكەر خەویان لێدەخست ئنجا لەسەر چەند بارێكی نەشیاو، بەخەوتوویی وێنەیان دەگرت، یان بەزۆر دەستدرێژییان دەكردە سەر شەرەفی هاوسەری هەندێك كەسایەتی كەدیارییان دەكرد. هەموو ئەم رێوشوێنە دوور لەرەوشتو نامرۆڤانەیە لەلایەن دەزگای موخابەراتەوە بەكاردەهێنرا كەپیاوەكانیان لەبنكەكانی بەرێوەرایەتیی گەشتوگوزاردا كاریان دەكرد. شایەنی باسە كەئەم پێڕەوە بیژۆكانە تا ئەمڕۆ لەلایەن زۆربەی دامودەزگا موخابەراتییەكانی دەوڵەتانی جیهان بەكاردێتو بۆتە چەكێكی كاریگەری دەستیان بۆ سەركوتكردنو هەڵسووڕاندنی كەسایەتییە ناودارەكان بەو ئاوایەی كەموخابەرات دەیەوێت.

لەكوردستانی خۆشەویستیشماندا، خوا پایەداری بكاتو خەڵكە باشەكەی بۆ بێڵێت، خەڵك بایەخێكی زۆر بەزیندوكردنەوەی جەژنی نەورۆز دەدەن كەدەبینین خێزانەكان دەچن بۆ شوێنە گەشتوگوزارییەكانو سەر چەمو رووبارەكانو بناری شاخەكان، لەوێ رۆژگار بەخۆشی بەسەر دەبەن، هەڵدەپەڕن، چییان بەدڵ بێت دەیخۆن بێئەوەی كەس لەكەس بكەوێتو بەدەگمەن دەبیستین رووداوێكی نابەجێ روویدات كەسەرو دڵی خێزانە سەیرانكەرەكان تێكبدات.

دەزگای موخابەراتو وەرزش

عێراق ماوەیەكی بەخۆیەوە بینی تێیدا بێزاری وبێتاقەتی، هەموو دانیشتوانی گرتبۆوە بەتایبەتی دانیشتوانی بەغدادی پایتەخت. بەرێز سالح مەهدی عەمماش مەسەلەی وەرزشی هێنایە ئاراوە بۆ ئەوەی خەڵك خەریكو خەركاو بكاتو بیرو هۆشیان لەمەسەلە نیشتمانییەكان دووربخاتەوەو هاوولاتیی عێراق لەسیاسەت دووربكەوێتەوە،ئیتر پیاوانی ئاسایش دەستیانكرد بەپڕوپاگەندەكردن بۆ پاڵەوانی جیهانیی بەرەگەز عێراقی، عەدنان قەیسی كەماوەیەك كەهەستو هۆشی خەڵكی كۆنترۆڵكردو وای لێهات ئەوەی بۆی نەكرایە بێت بۆسەیری پاڵەوانبازییەكان لەیاریگاكاندا، بەتەلەفزیۆن سەیری دەكردو هەموو سەریان سووڕمابوو كەدەیانبینی عەدنان قەیسی، زۆرانبازی لەگەڵ پاڵەوانانی جیهان دەكات

وەکو جۆ فرێریو هی تر بێئەوەی بزانیٚ ئەوە هەمووی فێڵو کەڵەك بوو چونکە خۆیان لەگەڵ پیاوانی موخابەراتدا رێککەوتبوون لەسەر ئەوەی براوەو دۆڕاو، کیٚ دەبێت!

لەکۆتاییدا بەرێز ئەحمەدد حەسەن ئەلبەکر دڵنەرمی خۆی نیشاندا کاتێك کۆتایی بەم سیناریۆ ساختەیە هێناو بڕیاریدا عەدنان قەیسی، لەماوەیەکی دیاریکراودا خاکی عێراق بەجێبێڵێتو ئەویش بەیەکجاری عێراقی بەرەو ئەمریکا بەجێهێشتو نەمریی پاڵەوانییەتییەکی ساختەی لەدوا بەجێما...خوا رووڕەشی بکات.

موخابەرات، مەلهاکان بەرێوە دەبات

جارێکیان گەورە لێپرسراوێکی دەزگای ئاسایشی ناوچەی باکوور(...) بۆ نانخواردنی ئێوارە بانگهێشتی کردم بۆ (ملهی المسبح) لەبەغدا، ویستی پەلەبکاتو لەکاتی بڕینی بلیتەکان پێشم بکەوێت بەڵام من رامگرتو داوام لێکرد لەدەرگای پشتەوە بچینە ژوورەوە، ئەویش سەری لەو کارەم سووڕماو داوای روونکردنەوەی لێکردم. بەپێچەوانەی ئەوەی ئەو دەیویست، پەنایەکی چەپەکم هەڵبژاردو لێی دانیشینو نەمهێشت بانگی بۆیەکە بکات کە بەپێی پلە بەرزەکەی ئەم خزمەتمان بکات، ئیتر بۆیەکە وەك هەر هامشۆکەرێکی ئاسایی کەدێتە مەلهاکە، خزمەتیکردین. کچێکی سۆزانیش ویستی بماندوێنێتو لەگەڵماندا دانیشێت بەڵام من پێیدا هەڵشاخام کەلێمان دووربکەوێتەوە. لێرەدا برادەرەکەم خۆی بۆ نەگیراو بەروومدا تەقییەوە، گوتی: ئەریٚ کاك رەفیق چیتە؟ بۆچی بەم شێوە سەیرە رەفتار دەکەیت؟ منیش بەدەنگێکی نزم بۆم روونکردەوە کەئەوانەی لەویٚ کاردەکەن، هەر لەدەرگاوانەکەوە هەتا کچە سۆزانییەکە، سەر بەموخابەراتن.

ئەم پیاوە یەکێك بوو لەجەللادەکانی بەعس کە لەدامودەزگا ئەمنییەکان لەکوردستاندا کاری دەکرد، ژمارەیەکی زۆری لەخەڵکی بێتاوان بەکوشتن دابوو، هەموو کارێکی کوشتنو لەناوبردنی گەلی کوردستان بوو لەکاتێکدا لەبەغدا، لەبەردەم دەسەڵاتی سەدام حسەیندا دەسەڵاتی مێشوولەیەکی نەبوو.

جارێکی تر لەگەڵ بەرێز رەشید عارف، بانگێشت کرابووین بۆ مەلهایەك لەبەسرە کەپیاوێکی ترمان لەگەڵدابوو، ئەوەندەی پێنەچوو یەکێك لەبۆیەکان بوو بەقڕەی لەگەڵ کابرای سێیەمماندا و بردیان بۆ گرتووخانە. بۆ بەیانی ئێمە چووین بۆ بەڕێوەبەرایەتیی ئاسایش لەبەسرە تا ئەو برادەرمان بەر بدەین، بینیمان ئەو بۆیەی کەبرادەرکەمان شەڕی لەگەڵدا کردبوو ئەفسەری دەزگای موخابەراتەو دەبێت تکای لێبکەین بۆئەوەی برادەرەکەمان ئازاد بکرێت دەنا تووشی رۆژە رەشی خۆی دەبێت، ئنجا زۆر بەزەحمەت توانیمان برادەرەکەمان لەژێر چنگی پیاوانی موخابەرات دەربکەین.

پیاوانی دەزگای موخابەرات سڵ لەهیچ شتێك ناکەنەوە، تەنانەت بواری دیپلۆماسیش بەو تایبەتمەندیی خۆپارێزییەی کەئەندامەکانی هەیانە، لەدەستی پیاوانی موخابەرات رزگاریان نابێت.

کەسایەتییەکی سیاسەتمەداری ناسراوی کورد بۆمی گێڕایەوە لەگەڵ برادەرێکی عەرەبدا کەپۆستی سکرتێری یەکەمی هەیە لەباڵوێزخانەیەکی عێراق لەیەکێك لەدەوڵەتانی کەنداو، ئەمانە لەگەڵ دوو کچی سۆزانیدا لەشوقەیەکدا، شەوێکیان بۆ خۆیان رادەبوێرن لەناکاو پۆلیسی ناوخۆ بەچەکەوە بەسەر

شوقەکەدا دەدەن. برادەرەکەم دوای ئەوەی پێناسەی دیپلۆماسیی خۆی دەنوێنێت گوایە خۆپارێزیی دیپلۆماسی هەیە بایەخێکی تایبەتی پێدەدەن‌و بەئوتومبێلی موخابەرات دەیبەن بۆ جێیەکی تایبەتی. کاتێکم زانی ئەو برادەرەم بەتەلەفۆن هاواری بۆ دەبردم کەرزگاری بکەم. بەپەلە چووم بۆ بنکەی پۆلیس کەلەوێ گوتیان گوایە بەریانداوە، منیش چووم بۆ شوقەکەی کەئەویش مەسەلەکەی بەوردی بۆم باسکرد، گوتی: کاتێك پۆلیس دای بەسەرماندا بینیم یەکێك لەکچەکان تەلەفۆنی بۆ شوێنێك کردو تەنها گوتی (هەموو شتێك تەواو بووە) پاشان خستمیانە ناو ئوتومبیلێکی تایبەت‌و گەیاندمیانە بەردەرگای شوقەکەم. بەڵام برادەرەکەم دیار نەماوە، منیش تا ئێستا نەموێراوە ئەم مەسەلەیە لای کەس باس بکەم جگە لەوەی کەسیش باسی نەکردووە.

خوێنەری بەرێز: لێرەدا دەمەوێ هەندێ رووداو بێنمەوە کە بەسەر چەند کەسایەتییەکی عەرەبدا هاتووە لەوانەی سەر بەرێکخستنی حزبی بەعسن.

عەبدولکەریم مستەفا نەسرەت

هێزەکانی موخابەرات بەفەرمانی بەرێز سەدام حسەین، عەمید روکنی چەترباز(مظلي)عەبدولکەریم مستەفا نەسرەتیان کوشت کە لە٨ی شوباتی ١٩٦٣، فەرماندەی فیرقەی وەزارەتی بەرگری‌بوو، هەروەها ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتیی شۆرش‌و مەکتەبی سەربازی بوو. ناوبراو لەرێی ناوزڕاندنی کوشتیان، ئەوەبوو نەگبەتێکی بێوژدان لەوانەی خۆیان بەهەرزان دەفرۆشن، لەسەر تەلەفزیۆن بەدرۆ ئیعترافی کرد گوایە بۆیە ئەو کەسایەتیەی کوشتووە چونکە بەرگری لەخۆی کردووە دژی دەستدرێژیکردنی ناوبراو لەسەر شەرەفی ژنەکەی، بۆیە نەك تەنها بەکوشتنی وەستان، بەڵکو ئابڕووشیان برد.

فوئاد رکابی

قوربانییەکی تری زەبری بەرێز سەدام حسەین، فوئاد رکابییە کەیەکەمین ئەمیدنداری سەرکردایەتیی هەرێمایەتیی حزبی بەعس بوو لەعێراق، هەروەها یەکەم بەعسی بوو پۆستی وەزیر لەحکومەتی عێراقدا بگرێتە دەست، پاشان بوو بەئەمینداری گشتیی بزووتنەوەی یەکیەتیخوازانی سۆشیالیست، هەروەها پلان دارێژەرو جێبەجێکەری پرۆسەی تیرۆرکردنی سەرۆك عەبدولکەریم قاسم بوو کەبەرێز سەدام حسەینی گەیاندە لووتکە.

ناوبراو لەناکاو بەتۆمەتی سیخوڕیکردن دەستگیرکرا، لەکاتێکیشدا لەبەندیخانەی باقووبە بوو، پیاوێکی موخابەرات لەوانەی خرابوونە ناو زیندانییەکانەوە چەقۆیەکی لێدا گوایە فوئاد رکابی ویستوویەتی بەکاری بەدڕەوشتی دەستدرێژی لێبکات ئەویش (موخابەراتەکە) بەرگری لەخۆی کردووە. کاتێك چەقۆکەی لێدرا کەس نەهات بەلایەوە هەتا گیانی لەدەستدا. پاشان بکوژەکەی درا بەدادگاو دەستەڵاتداریەتیی عێراق گوتیان گوایە لەسێدارەدرا، بەڵام دوای ماوەیەك ئەو پیاوە(بکوژەکە) بینرا بۆتە فەرمانبەر لەباڵوێزخانەی عێراق لەسۆفیا.

موقەدەم داود جەنابی

یەکێك بوو لەئەنجامدەرانی بزووتنەوەی ٨ی شوباتی ١٩٦٣، لیوای هەشتی کۆنترۆڵکردو دایە دەست عەقید عەبدولغەنی راوی، ئنجا خۆی بەفەوجێکەوە چووە سەربەغدا. پاشان کرا بەفەرماندەی کۆلیجی سەربازیو دواتر بوو بەفەرماندەی فیرقەی دەهەمی زرێپۆشو پاشتر فەرماندەی هێزە سەربازییەکانی بەغدا. بەڵام بەهۆی ناکۆکییەکی لەگەڵ حسەین کاملی زاوای سەرۆك سەدام حسەین، لەهەموو دەسەڵاتو پۆستێك خراو بە بڕیارێکی دادگای سەربازی کە بەتۆمەتی بەدڕەوشتی لەلایەن دەزگای موخابەراتەوە تۆمەتبارکرا، لەسوپا دەرکرا. بێگومان بەرەنگاریکردنی شێرێکی برسی لەدەشتدا، زۆر ئاسانترە لەبەرەنگاریکردنی ئەم شەیتانانە.

شەفیق کەمالی

یەکێك بوو لەبەشداریکەرانی کودەتای بەعسییەکان، وەزیری دەوڵەت بووە، هەروەها ئەندامی سەرکردایەتیی هەرێمایەتی و نەتەوەیی، بروانامەی ماجستێری هەبوو لەفەلسەفەدا، لەگەڵ کوڕەکەیدا(لەشەوی زاوایەتیدا) پێکەوە کوژران ئەوەش بەهۆی ئەوەی لەلایەکەوە بەڕێز سەدام حسەین لێی ناڕازی بوو، لەلایەکی تریشەوە عودەی سەدام حسەین تەماعی کردبووە بووکە نازدارەکەی کوڕەکەی شەفیق کەمالی.

داوای لێبوردن لەخوێنەران دەکەم ئەگەر هەستی قێزهاتنەوەیان جۆشابێت بەڵام مەبەستم ئەوەیە تیشك بخەمە سەر هەندێك لای تاریکی ستەمی دەسەڵاتداریێتی لەعێراقداو نهێنییەکانیان ئاشکرا بکەم بۆ ئەوەی هۆش و بیری گەنجەکان رۆشن بکەمەوە بەو مەبەستەی یەکبگرن لەدژی زۆرو ستەم.

هەروەکو پێشتر باسمکرد، بەڕێز سەدام حسەین لەرێی دامودەزگاکانی گەشتیاریو رابواردن، توانی بەغدای پایتەخت کۆنترۆڵ بکات، لێرەشدا بەنیازم ئەو کردەوانەی کە لەرێی گەشتیارییەوە لەکوردستاندا ئەنجامیدا، بخەمە بەرچاو.

لەرۆژی ٢٠٠٢/٦/١٧ کاتێك خەریکی داڕشتنی بەشێکی ئەم نووسینەم بووم، گوێم لەئیزگەیەکی کوردی بوو هەواڵێکی بڵاودەکردەوە دەربارەی بەردەوامبوونی دەسەڵاتداریێتی عێراق لەسەر رێڕەوی دێرینی خۆی لەرووی راگواستنی خەڵك لەناوچەکانی ژێر دەسەڵاتی خۆی. لێرەدا بیرم لەعەقڵی سەرۆکی عێراق کردەوە کەچۆن بیردەکاتەوەو تا ئێستا بەبێ بچڕان لەسەر دابونەریتی خۆی بەردەوامە، وەکو ئەو سیسرکە هاتە بەرچاوم کەدەیەوێ بەشوێنێکدا بروات ناگەڕێتەوە مەگەر پان بکرێتەوە.

سەرۆکی عێراق لەبەر چەند هۆیەك نەیتوانی ئەو سەرکەوتنانەی لەناوەڕاست و باشووری عێراق بەدەستی هێنان، لەکوردستاندا بەدەستیان بێنێت و خەڵکی کوردی بۆ کۆنترۆڵ نەکرا. بەزۆری پێم وایە مۆرکی ئاینی کە بەسەر خەڵکی کوردستاندا زاڵە هەروەها پابەندبوونیان بەدابونەریتەوە وای لەکورد کرد بتوانن بەرەنگاری فەرمانڕەوایانی عێراق ببنەوە. من لێرەدا لەواقیع لانادەم کەداکۆکی لەنەتەوەکەم بکەم، چونکە گەلێکی گەورەوگرانی وەگو گەلی کوردستان بەشی خۆی خەڵکی ناپاك و دەروون نزم و بێورەی تێدایە. چونکە کاتێك موختاری گەڕەك لەئارادابوو، خەڵك ئاگاداربوون کەئەمانە دەستیان لەگەڵ رژێمدا تێکەڵە، بەڵام ئەوەی هەبوو رۆڵی ئەمانە تەنها خەبەردان و رابەریکردن بوو، تەنانەت تێیاندابوو لەموختارەکان خزمەتی گەورەی بەهەندێك خێزانی کورد گەیاند لەوانەی ناویان لەلیستی رەشی دامودەزگا ئەمنییەکاندا تۆمارکرابوو.

دامودەزگا ئەمنییەکان بۆ جێبەجێکردنی نیازە گڵاوەکانیان لەکوردستاندا، هەمیشە دەزگا گەشتەوەرییەکانیان بەکارهێناوە. بۆ نموونە، خەڵکی شارۆچکەی قەڵادزێ تائێستا لەبیریانە کاتێك دەسەڵاتداریەتی عێراق، سێرکێکی نمایشکاریی بەتایبەتی لەکۆماری میسری عەرەبییەوە هێنا کەژمارەیەکی زۆر کچی سۆزانییان لەگەڵدابوو. دامودەزگا ئەمنییەکان لەقەڵادزێ میوانداریانکردن بۆئەوەی ماوەیەکی دووردودرێژ بمێننەوەو رەوشتی زۆرترین ژمارە لەلاوانی ناوچەکە تێکبدەن و

داوێنپیسی بڵاوبکەنەوە هەروەها بەقومار، باخەڵی پیاوەکان خاڵی بکەن. بەڵام خەڵکی بەشەرەفی شارۆچکەی قەڵادزێ بەرەوڕووی ئەم هەوڵە گڵاوەی رژێم بوونەوەو لەم رووەوە مامۆستای تێکۆشەر، مەلا محەمەد دڵگەیی کەناوی وەکو نیشتمانپەروەرو کوردپەروەر رۆیشتووە، هەڵوێستی مەردانەی بەرامبەر ئەم هەوڵەی رژێم نیشاندا، ئەوەبوو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستانی کۆکردەوەو خۆپیشاندانێکی گەورەی لەژن و پیاو لەشارۆچکەکەدا سازدا کەپەلاماری دامودەزگا ئەمنییەکانیانداو بەرهەڵستیی بوونی ئەو ژنە سۆزانییانەیان لەشارۆچکە بەشەرەفەکەیانداکرد.

ئەمە، ئەندامانی تیپی سێرکەکەی لەژن و لەپیاو ناچارکرد لەترسی رق و تووڕەیی خەڵکەکە، شەو لەبنکەی پۆلیسی قەڵادزێدا رۆژبکەنەوە. رۆژی پاشتر میوانە ناحەزەکان بنەوبارگەیان پێکەوەناو چوونەوە بەغدا بۆ ناوباوەشی دەزگای موخابەرات کەرەوانەی کردبوون. هاوکات چەند بێویژدانێك هەبوون لەوانەی هاوکاری دامودەزگا ئەمنییەکان بوون و رۆڵی بەرچاویان هەبوو لەرووی یارمەتیدانی پیاوانی دامودەزگا ئەمنییەکان بۆ پڕوپاگەندەکردن بۆ ئەو سێرکەو سەرخستنی کارەکەی و ئاسانکاریکردن بۆ هاتنی بۆ شارۆچکەی قەڵادزێ و دەستنیشانکردنی جێ و رێی گونجاو بۆ حەوانەوەیان... بەڵام لەو هەوڵەیاندا سەرکەوتوو نەبوون و رەنجیان بەباچوو.

گومان لەوەدا نییە سەرۆکی عێراق، کاتێك لەدوورەوە بەشە رزگارکراوەکەی کوردستان دەبینێت کەچۆن هەوڵ و تێکۆشانی چەندین ساڵەی خۆی و سەرکۆمارو فەرمانڕەواکانی پێش خۆی بەباچووە، ئەوە هەست بەئەوپەڕی دەستەخەڕۆیی دەکات. شایەنی باسە پرۆسەی شۆڤێنیستی عەرەبی کەدەسەڵاتداریەتیی عێراق بەدرێژایی حەفتا ساڵ هەوڵی لێبڕاوانەیدا بۆ جێبەجێکردنی نیازەکانی، ئەمڕۆ بەئاشکرا ئەنجامەکەی بێهوودە دەرچوو. ئەمڕۆش سەرنجدەدەین UN لێبڕاوانە سەرقاڵی ئاوەدانکردنەوەی کوردستانەو بنکە گەشتەوەرییەکان لەهەموو جێیەکی رزگارکراوی کوردستان لەنەشونمادایە کەمەبەستیش بەدیهێنانی خۆشی و رابواردنی گەلی کوردستانە، هەروەها قیرتاوکردنی دوورترین رێوبانی سەرسنوور لەکوردستانی باشووردا نیشانەی ئەو نەشونماکردنەیە. ئەمڕۆش کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان چاوەڕێی هەوڵ وکاری زیاترن کەبۆیان ئەنجام بدرێت. چونکە بواری گەشتوگوزار، کەدەبێت لەژێر چاودێریی بەرێوەبەرایەتیی گشتیی گەشتوگوزاردا بێت و لەراستیدا دەبێت لەخزمەتی خۆشگوزەرانیی هاووڵاتیدابێت بەڵام لەکوردستاندا، کەزوڵم و ستەم باڵی بەسەردا کێشابوو، زۆر شوێن دەبینین کەخوای گەورە هەموو تایبەتمەندییەکی بەدیهێنانی خۆشگوزەرانیی بۆ مرۆڤ تێدا فەراهەم کردووە بەڵام پشتگوێ خرابوو، وەکو هاوینەهەواری سەری رەش و سەلاحەددین کەقیبلەگای خەڵکی بەشەرەفی هەولێر بەتایبەتی و هەموو کوردستان بوو بەگشتی، کەچی دەبینین ئەمڕۆ لەوەتەی بنەماڵەی بارزانی دەستی بەسەرداگرتووە بۆتە بنکەی هەمیشەیی ئەوان وەکو بارەگایەکی حزبی و سەربازی، ئەوان کەدەستیان بەسەر ماڵ و سامانی کوردستاندا گرتووە کەچی ئەم دوو هاوینەهەوارە بەخەڵکی کوردستان رەوانابینن.

لەلایەکی ترەوە، دەبینین ناوچەی گەشتەوەریی تەوێڵەو بیارە لەپارێزگای سلێمانی، گرووپی(جند الاسلام) کەئەمڕۆ ناوی بە(انصار الاسلام PAK) رۆیشتووە، کۆنترۆڵیکردووە. ئەم گرووپە وەکو خەڵك باسیان دەکەن توندڕەون و دان بەباقی مەزهەب و بیروباوەڕو تەنانەت حزبە ئیسلامیەکانیشدا نانێن کە لەناوچەکەدان گوایە تەنها پێڕەوو ئایدۆلۆجیای ئەوان، لەرووی شەرعی ئاینی ئیسلامەوە راست و دروستە. بەڵام لێرەدا دەمەوێت ئەوەتان وەبیربێنمەوە کە لەخەسڵەتەکانی موسڵمان ئەوەیە هەرچییەکی بۆ خۆی بوێت و خۆشی بوێت، دەبێت بۆ موسڵمانیشی بخوازێت، چونکە پێغەمبەری مەزن(ﷺ) لەماڵی خۆی هیچی لەخەڵکی نەدەگرتەوە، هیچی بۆ خۆی گل نەدەدایەوە، بەڵام ئەگەر دادپەروەری لەکایەدا نەبوو ئەوە هەمیشە هێز باڵادەستە، هاوکات هیچ یاسا یان دەقێکی ئاسمانی رێگە بەکەس نادات خێروبێرەکانی سروشت بۆ بەرژەوەندیی کەسایەتیی خۆی پاوان بکات، بەڵام ئەمانە ئەگەر بەڵگەی ئەوە بێننەوە کەپێغەمبەری خوا(د.خ)، بەدەقی خوایی کەخاوەنی بەزەیی‌بووەو، رەحمەتبوو بۆ هەموو جیهان ﴿وما ارسلناك الا رحمة للعالمين﴾ بەڵام لەشەڕی بەدردا ئاوی لەقورەیشییەکان گرتەوە، ئەوە لەبەرئەوەبوو کەئەوان کافربوون...کەواتە تۆبڵێیت لایەنگرو هەوادارانی PAK بەو چاوە کەپێغەمبەر لەشەڕی بەدردا قورەیشییەکانی هەڵسەنگاندبوو، سەیری کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان بکەن؟!

لەبەرئەوەی منیش لەنزیکەوە ئەم گرووپە توندڕەوە ناناسم، ناتوانم ئەوەی لەمێشکیاندایە بخەمە بەرچاو، چونکە وەکو حەزرەتی ئیمامی عەلی کوری ئەبو تالیب(ر.خ) فەرمویەتی: (نێوانی راستی و ناراستی چوار پەنجەیە) ئنجا بەدەستی ئاماژەی بۆ نێوان گوێچکەی و دەمی‌کردبوو... بەڵام سەرباریشی، دەڵێم خەڵك بەپێی رواڵەتەکان حوکم دەدەن، ئەوەی لەبەرچاویشە ئەم گرووپە(انصار الاسلام) تەوێڵەو بیارەیان داگیرکردووە کەئەمەش نە لۆجێك پێی رازییە نە ویژدان، بۆیە تەنها ئەوەندەم لەدەست دێت لەخوا بپاڕێمەوە و تکا لەو گرووپە بکەم کە لەئاست خەڵکدا دڵنەرم بن و کۆتایی بەزاڵدەستیی چەکداراییان لەناوچەکەدا بێنن و ئاشتی و تەبایی و بەزەیی و خۆشەویستی بکەن بەپێڕەویان، چونکە هەروەکو شاعیرێکی عەرەب گوتوویەتی:

مل پێدان بەزەبری چەك ناچێتە سەر....

بەزمانی شیرین مار لەکون دێتە دەر

دووساڵ لەمەوبەر بەخت یارم بوو کاتێك بەدیداری تێکۆشەرو نیشتمانپەروەرو بیروباوەڕ قایم و دڵسۆزی خاکی کوردستان مامۆستا مەلا عەلی باپیر شادبووم، لەراستیشدا ئەوەی لەم پیاوەدا بۆم دەرکەوت مایەی هیواو خۆشی‌بوو، ئنجا تەنها خوا ئاگاداری ناو دڵانە. لەناو ئەو قسەوباسانەی کردمان، مەسەلەی داگیرکردنی ناوچەی گەشتەوەریی ئەحمەدئاوا(پشتی خورماڵ)بوو کەرێگە بەخەڵك نادەن سەردانی ئەو هاوینەهەوارە دڵفرێنە بکەن، ئنجا لەمیانەی گفتوگۆکانماندا تکام لێکرد دەرگا لەرووی خەڵکی گەشتیاردا ئاوەڵا بکەن بۆ ئەوەی سەردانی ناوچەکە بکەن و تێکەڵیان بن تاهیچ نەبێت شارەزای بروباوەڕی ئەمان بن.

مەکتەبی کاروباری باکوورو وەزارەتی ئەوقاف

مزگەوتەکان بەگشتیو خودی مەلاکان بەتایبەتی، هەمیشە لەژێر چاودێری دامودەزگا ئەمنییەکاندا بوونە بۆ کۆنترۆڵکردنیان بەمەبەستی بەرکارهێنانیان بەپێی پێویستو لەچوارچێوەی ئایدیۆلۆجیای حزبی بەعسو بەڕێز سەدام حسەیندا.

لەو ڕۆژەوەی هەوڵی تیرۆرکردنی مەلا مستەفا بارزانی درا لەرێی تەقاندنەوەی مەلاکان کەبۆ ئەوە نێردرابوون، سەدام حسەین لێهاتوویی دامودەزگا ئەمنییەکانی نیشاندا هەروەها تا چەندێك دەتوانێت وەزارەتی ئەوقافو زانایانی ئاینی بخاتە ژێر ڕکێفی خۆیو بەکاریان بێنێت. بەڕێز سەدام حسەین لەدیدارێکیدا لەگەڵ وەزیری ئەوقاف گوتبووی: (ئەمڕۆ وەزارەتی ئەوقاف لەعێراقدا خزمەتی عێراقو حزبی بەعس دەکات، هەروەها لەوەزارەتی بەرگریو وەزارەتی ناوخۆ زیاتر داکۆکی لێدەکات).

سەرباریشی بارودۆخی مەلای کورد لەکوردستاندا زۆر لەبارودۆخی مەلا عەرەبەکانی ناوەڕاستو باشوور باشتر نەبوو، چونکە ئەمانەی دوایی ژمارەیەکی کەمیان توانیویانە خۆیان لەژێر چنگی بەعس قوتار بکەن ئەوەش یا بۆ دەرەوەی عێراق هەڵاتوون یان وازیان لەپیشەی مەلایەتی هێناوەو لەکونی ماڵدا بەژیانی کولەمەرگی رازیبوونە. بەڵام لەکوردستاندا لەسایەی بوونی بزووتنەوە شۆڕشگێڕییەکانو هەڵکەوتی هەندێك ناوچەی سنووریو سەختی هەندێك ناوچە کەرژێم نەیتوانیوە کۆنترۆڵیان بکات، ژمارەیەکی زۆر لەمەلاکان لەزەبری رژێم رزگاریان بووە، هاوکات مەلای واش هەبووە خۆی فرۆشتووەو دەستی لەگەڵ دامودەزگا ئەمنییەکاندا تێکەڵکردووە کەژمارەیان لەپەنجەی دەست تێناپەڕنو پێویست ناکات ناویان بێنم، بەڵام ئەو قورئانەی لەسنگیاندایە شایەنی ئەوەیە تۆبەیان پێبکات یان قینو خەشمی خوایان بەسەردا دابارێنێت.

هەموو مەلاکانی کوردستان شانبەشانی پێشمەرگە بەشداریی شۆڕشی مەزنی ئەیلوولەیان کردووە، مزگەوتەکان هەمیشە وەکو شوێنی حەوانەوەی پێشمەرگە بەکارهێنراون جگەلەوەی دەرسو دەوری قورئانو وانەی خەباتی تێدا گوتراوەتەوە. دوای ئاشبەتاڵیش(١٩٧٥)، زۆربەی مەلاکان گەڕانەوە بۆ باوەشی رژێمو سەردانی دامودەزگا ئەمنییەکانیان کرد ئەوەش یەکەم: لەپێناوی بژێو، دووەم: لەترسی زەبری ئەو دامودەزگایانە دژی خێزانەکانیان. بەڵام ژمارەیەکی کەمیان هاوکاریی ئەو دامودەزگایانەیان کرد، بەڵکو زۆربەیان لەسەر هەڵوێستی شۆڕشگێرانەیان مانەوە جگەلەوەی زۆر مەلا هەبوون کە بەراستی هەڵوێستی قارەمانانەیان هەبوو لەهەموو سەردەمێکداو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان شایەدییان بۆ دەدەن، لەوانە: مامۆستا مەلا ئەحمەدی وەرتێ ـ رەواندوز، مامۆستا مەلا محەمەد ئەمین چەمچەماڵی (سەرۆکی خولی ئێستای یەکێتی زانایانی ئاینی ئیسلامیی کوردستان ـ سلێمانی) مامۆستا مەلا ساڵح کانی چناری کەدانیشتووی کەرکووك بوو، رژێم لەسەر هەڵوێستە مەردانەکانی دەستگیریکردو زۆر ئەشکەنجەیدا ئنجا چاوێکیان دەرهێنا، ناوبراو لەناوەراستی مانگی حزەیرانی ساڵی ٢٠٠١دا کۆچی دوایی کرد.

هەروەها مامۆستا مەلا محەمەد دەڵگەیی کەرژێم دەستگیریکردو زۆر ئەشکەنجەیدا ئەمەش کاتێك بەرەنگاری دەسەلاٚتداریەتیی بەعس بۆوە کاتێك ویستیان دانیشتوانی قەلاٚدزێ راگوێزن. ئەمڕۆش دەبینین دۆسیەی ئاوەدانکردنەوەی شارۆچکەی قەلاٚدزێ پشتگوێخراوە لەکاتێکدا هەموو خانووەکانی رووخێنراون. ئنجا رژێم، مامۆستا مەلا محەمەد دەڵگەیی بەدەستی بەستراوەوە لەزیندان دەرکردو هێنای بۆ قەلاٚدزێ تا بەچاوی خۆی، داروپەردووی خانووەکان ببینێت بۆئەوەی خۆیو هەموو کەسێك کە لەخۆی رادەبینێت رووبەڕووی رژێم ببێتەوە، تەمبێ ببێت. سەرباریشی، بینیمان کەچۆن بنەماڵەی بارزانی، ماڵی ئەم مامۆستا تێکۆشەرەیان لەهەولێر تالاٚنکرد کاتێك لەتاو هێزەکانی رژێم، هەولێری بەجێهێشت کەچەکدارەکانی پارتی لە٣١ی ئابی ١٩٩٦ دا پێش سوپای رژێم کەوتن.

لەفەرمودەیەکی پێغەمبەری خۆشەویستیدا(د.خ) هاتووە کەزانایان وەرسەی پێغەمبەرانن، بەم پێیە، زانایانی ئاینی هیچ بەهانەیەکیان بەدەستەوە نەماوە بۆ خزمەتکردنی پەیامی خوایو جۆشدانی گیانی فیداکاری لەناو جەماوەری گەلی کوردستان لەرێی وتارەکانیانەوە، ئەمە جگە لەکاری بێوچانیان لەپێناو داکۆکیکردن لەمافی زەوتکراوی کۆمەلاٚنی خەڵکی کوردستانو بەرنەدانی رێگەی تێکۆشان هەتا شەهید بوون.

ململانێی نێوان هەردوو بەرەی بەشەڕهاتوو لەکوردستاندا(یەکێتیو پارتی) لەسەرەتایەوە یەکەم هۆکاری پەکخستنی شۆڕشی کوردبوو، هەروەها مایەی ئاژاوەو نەگبەتیو کۆسپی سەرەڕێی رزگاربوونی گەلی کوردستان بوو. کەواتە ئاشتبوونەوەی ئەم دوو بەرەیە یەکێکە لەکارە گرنگەکانی شەرعی ئاینی ئیسلامەو لەهەمانکاتدا خزمەتکردنە بەشۆڕشی کورد. بۆیە پێم وایە کەدەبوایە وتاربێژەکان، کەخەڵکی لەرۆژانی هەینی لەمزگەوتەکاندا بەهەزاران کەس لێیان کۆدەبنەوە هەروەها لەشەوە پیرۆزەکاندا دادەنیشن گوێیان لێدەگرن دەتوانن رۆڵی خۆیان بەباشی بگێڕن لەرووی ئامۆژگاریکردنی خەڵك. ئەم زانا ئاینییانە، ئەگەر لەمزگەوتەکانداو بەناوی قورئانەوەو دوور لەهەر دەستەگەرییەکی حزبی یان سیاسیو زیاد لەوە(خوا پەنامان بدات) دوور لەهەموو جۆرە ریاکارییەك، ئەگەر بەدڵو بڕوایەکی پتەوەوە یەکبگرن دەتوانن رۆڵێکی کاریگەر ببینن بۆ هەوڵدان بۆ یەکلاخستنی ناکۆکیی نێوان یەکێتیو پارتی ئنجا وابکەن ئەم دوو بەرەیە لەدەسەلاٚت بخەن. دەبا زانایانی ئاینی تاقە جارێك لەژیانیاندا گوێ بەو مەترسییانە نەدەن کەهەڕەشەیان لێدەکاتو لەپێناو رزگاریی گەلی کرودستان، لایەنی خەتابارو کەڵەکباز لەم ململانێیەدا ئاشکرا بکەن. کەئەمەیان کرد ئنجا با خوێنیان، میحرابی مزگەوتەکانیان سووربکات، چونکە ئەو کاتە بەهەشت جێگەیان دەبێت، خۆ ئەمانە لەحەزرەتی عومەری کوڕی خەتاب نازداترنین کە لەناو میحرابی مزگەوتدا شەهیدکرا... کەواتە ئێوەی زانایان کە بەتەمای بەهەشتنو قورئانتان لەسنگتاندا هەڵگرتووە ئەوە ئەنجام بدەن کەئێستا عەرزم کردن...

بەلاٚم بەداخەوە، لەبەرئەوەی زۆربەی مەلاکانمان بەحزبەکانەوە گرێدراون، دەستوپێیان بەستراوەتەوەو کارێکیان لەدەست نایەت کەهەم مرۆڤ رازیبکات هەم خوای گەورە. بۆ نموونە، ئاگادارین کەچۆن کۆماری ئیسلامیی ئێران پشتگیریی هەموو هەنگاوێکی مەلا عەلی عەبدولعەزیز دەکات با

هەنگاوەکانیشی پێچەوانەی ڕێڕەوی شۆڕش و ئاواتەکانی گەلی کوردستان بێت، ئەمە جگەلەوەی ژمارەیەکی زۆر لەدۆست و یاوەرانی نزیکی مەلا عەلی، دان بەوەدا دەنێن کەناوبراو پەیوەندیگەلێکی گومان لێکراوی هەیە لەگەڵ دەوڵەتە دراوسێکان، سەرچاوەی گومانەکانیشیان ماڵ و سامانە زۆرەکەی مەلا عەلییە هەروەها هەڵوێستە سیاسییەکانی دژی ئیرادەی گەلی کوردستان... تەنها خوداش لەراستییەکان ئاگادارە. جا ئەگەر لیژنەیەك پێکبهێنرێت و لەبڕی ماڵ و سامانی مەلا عەلی بکۆڵرێتەوە دەبینین توانیویەتی لەماوەیەکی کورتدا کەناگاتە دە ساڵ، سامانێکی زۆری پێکەوەناوە لەزەویوزارو خانووبەرەو بیری ئیرتوازیو پارەی نەختینە، لەکاتێکدا ئەم زاتە نە بازرگان بووە، نە بەڵێندەر، بەڵکو پێشنوێژو وتارخوێن بووە، یان شۆڕشگێڕێك بووە لەسەنگەردا شەڕیکردووە، کەواتە ئەمەت لەکوێ بوو؟

دەربارەی هەڵوێستەکانی مەلا عەلیش، دەیتوانی ڕۆڵی هەبێت لەڕەوتی ئاشتیی و برایەتی لەنێوان حزبە کوردستانییەکان و ئیسلامییەکانیشدا، چونکە ناوبراو زانایەکی ئایینیەو شارەزای شەرعە، هەروەها لەبنەماڵەیەکی ئاینییە کەناوبانگیان لەهەموو کوردستاندا بڵاوبۆتەوە... بەڵام بەداخەوە، هەمیشەو تائەمڕۆ هەوڵیداوە لەپێناو بەرژەوەندییە کەسایەتییەکانی و بۆ ماڵ و منداڵی خۆی، کاربکات.

لەوانەیە مەلا عەلی بتوانێت پاساو بۆ هەڵوێستەکانی بێنێتەوە، بەڵام وتارەکەی لەکۆبوونەوەی ڕۆژی پێنجشەممە ١٩٩٦/٩/٢٦ (دوای ٣١ی ئابی ١٩٩٦)کاتێك وەکو میوان لەیەکەم دانیشتنی خولی سێیەمی پەرلەمانی کوردستان . هەولێر بانگیشت کرابوو وتوێژەکان لەپرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە(٣) ی پەرلەمانی کوردستان (حکومەتی پارتی دیموکراتی کوردستان بڵاوکرایەوە تایبەت بەناوەلینان و برواداان بەئەندامەکانی کابینەی سێیەمی پەرلەمانی کوردستان، مەلا عەلی عەبدولعەزیز بەدەق گوتبووی:

(شایەنی باسەو زۆر دڵخۆشین بەم ڕۆژە زیاتر بەوەی کە لەراستیدا کەهیچ پەرلەمانێکی جیهانی و سیاسەتی نێودەوڵەتی وەکو ئێمە نەماندیوە کەوا(فیفتی فیفتی) دوو کەس کەوا یەکێکیان بەرپرسیاریەتی زیاتر نەبێ لەوەی تریان، ئەوا هەروەکو بەسوننەتی قورئان قەت قابیل نیە شتی ئەوها ﴿ لو کان فیهما الهین الا الله لفسدتا ﴾ئەمە مومکین نیە هەموو کەسێك خۆی بە مسۆولی یەکەم بزانێ لەولاتێکدا دوایی ئەوبارە بەردەوام بێ، ئێستاکە دڵخۆشین بەوەی کەوا(الحمد لله) لایەنێك خاوەنی خەباتێکی چەند ساڵەیی کەمەسۆوەلیەتی یەکەم لەئەستۆ ئەگرێ ئومێدەوارین انشاء الله کارەکەمان زۆر چاك دروست بێت).

مەلا عەلی عەبدولعەزیز بەم پشتگیریکردنەی بۆ هەنگاوی بارزانی کەشاری هەولێری داگیرکرد کەدەشیزانی بەپشتیوانیی سوپای عێراق بووە، نیشانەی ڕەزامەندییەتی لەسەر ئەو کارە، پیرۆزباییکردنیشی لەم هەنگاوە خیانەتکارانەیە هەروەکو لەوتارەکەیدا هاتووە ڕەهەندی زۆر دەگەیەنێت کە ئەمە بۆ خوێنەر بەجێدێڵم. هاوکات ژمارەیەك لەزانایانی ئاینی، زۆر بەتوندی لەرەوتی شۆڕشی کوردستان لایانداوەو دژی لایەنەکەی تر وەستاونەتەوە کە لەراستیدا ئەمانە دەبوایە بێلایەن بوونایە چونکە ئەوەیان مایەی سەربەزی دەبوو بۆیان.

ژیـان بـەبێ هیـوا نابێـت و هیـواش بـەبێ ژیـان نابێـت . راسـتیان گوتـووە کـە مـرۆڤ، ئەگـەر جارێـك نووچی‌دا، نابێـت هیوابڕێـت، چـونکە دەشـێ لەژیانیـدا زۆرجـار تەگـەرەی بێتـەرێ، بۆیـە مـرۆڤ دەبێـت وریابێـت و کارێـك نـەکات وەهابکـەوێت ژیـانی لەدەستبدات بـەڵکو تـەنها ئـازاری پێبگـات. شۆڕشـی گـەلی کوردسـتانیش کەبنەماڵـەی بـارزانی ئاشبەتاڵیان لێکـرد زەبرێکـی کەمەرشـکێن بـوو بەکۆمـەڵانی خـەڵکی کوردسـتان گەیـشت، چـونکە ورەی شۆڕشـگێڕان و نـەوەی نوێـشی رووخانـد... مـردنیش راسـتییەکەی لەهۆشی مرۆڤدا جێگیرە، بەڵام ئەوەی بەخەیاڵدا نەهاتبێت ئەوەیە کەگەورەی خێزان، خیانەت بکات.

زۆربـەی سـەرکردەو شۆڕشـگێڕانی کـورد، لەهەڵگیرسـانەوەی شۆڕشـێکی نـوێ لەکوردسـتاندا تـەمابڕاوبوون، دەمبیـنین خـەم روخـساریانی ژاکانـدبوو، دەتگـوت کوتـەکێك بەسـەریاندا کێـشراوە. لەبەرامبەریـشدا سـەرکردەکانی بـەعس و کادیرەکانیـان گـەز گـەز باڵایانـدەکرد، قاقـای پێکـەنینیان بـەرز دەبۆوەو دەیانگوت کارێـك دەکـەین مرۆڤـی کـورد، لـەدە دەرگـا بـدات تـا چـەقۆیەك پەیـدادەکات خـواردنی پێ‌ئامادەبکـات، هـەروەها هـەتا سـەدەیەکی تـریش بـیر لەشۆڕشـێکی نـوێ نەکەنـەوە. بـەڵام ئەفسووس، بـەدڕەفتارییان و خـراپ بـەڕێوەبردنی کاروبـاری کوردسـتان و کـۆنترۆڵکردنی خەڵکەکـەی و نوانـدنی زاڵدەسـتیی نابـەجێ وای لەخـەڵك کـرد بـیر لەدامەزرانـدنی حزبێکـی سیاسـی بکەنـەوە تـا ئـەو بۆشـاییە سیاسـییە پڕبکاتـەوە، خـوای گـەورەش فەرمویـەتی: ﴿ ولقـد كرمنـا بـني ادم وحملنـاهم في الـبر والبحـر ورزقنـاهم مـن الطيبـات وفـضلناهم عـلي كـثير ممـن خلقنـا تفـضيلا ﴾(ئایـەت) . کەواتـە مـرۆڤ لەسـەر سەربەرزی دروستکراوە، تەنانـەت ئیمـامی عـەلی (ر.خ) لـەم رووەوە گوتوویـەتی: (دوژمنـت تـووڕە مەکـە بەوەی بەبچووکی بزانیت، چونکە دەشێ تۆڵەت لێبکاتەوەو خراپت بەسەر بێنێت).

سوپاس بۆ خـوا کـە بێئـەقڵیی حکومـەتی عێـراق و سیاسـەتە چـەوتەکەی، بـوو بەمایـەی هەڵگیرسـانی شۆڕشـێکی نـوێ لکوردسـتاندا ئـەوەش دوای ماوەیـەکی کـەم لەئاشبـەتاڵ. ئنجـا لـەپێناو بـەرگیریکردن لەزاڵدەستیی تاکە حزب و کۆنترۆڵکردنی گەلی کورد، جارێکی تر ژمارەی حزبە سیاسییەکان زۆر بوو .

خـەڵك بەپەرۆشـەوە چـاوەڕێی سـەرهەڵدانی بزووتنەوەیـەکی چـەکدارییان دەکـرد، بـۆ نموونـە خـەڵك کەوتنە باسکردنی جموجووڵەیکی چەکدار لەدژی دەسەڵات لەشاخ و دۆڵـەکانی قەندیل، هـەروەها گوایـە هێزەکـانی پـۆلیس، راوەدووی جووتیـارێکی چـەکدار دەنـێن کەتـەهها چـەند کەسـێکی لـەخزمانی خـۆی لەگەڵدایە و گوایە ئەو چەکدارە، لەسەر کێشەی زەوی، جووتیـارێکی کوشتووە. ئـەویش خوالێخۆشبوو حەمـەی مـەلا شـەریف بـوو کـەدواتر بـوو بەیەکـەم شۆڕشـگێڕی دامەزرێنـەری بنکـەی خـەباتی چـەکداری لەشـاخەکانی کوردسـتان لـەدوای ئاشـبەتاڵ بەماوەیـەکی کـەم. ئـەم پیـاوە داسـتانە، نەسیاسـی‌بوو نەخاوەنی هەست و نەستی نیشتمانی یان نەتـەوەیی، هـەموو مەبەست و ئامـانجێکی ئـەوەبوو لەدەستی پـۆلیس هـەڵبێت، لەکاتێکـدا خـەڵکی کوردسـتان سەرگوزشـتەو چـیرۆکی قارەمانیـەتییان دەبـارەی دەگێڕایـەوە ئـەوەش بـەو ئاواتـەی کـەحزبێکی سیاسـی کـوردی دابمـەزرێت و بڵێسەی شۆڕشـێکی نـوێ لەکوردسـتاندا چـەخماخەبدات. ئنجـا خـەڵك، حەمـەی مـەلا شـەریفیان ناونـا(کوێخـا رینگـۆ). مامۆسـتای تێکۆشەر مەلا محەمەد دەڵگەیی لەلای خۆیەوە رۆڵێکی سەرەکی هەبوو لـەوەی حەمـەی مـەلا شـەریف بـۆ

مەبەستێکی پێچەوانەی واقیعەکەی وێنابکات، چونکە مامۆستای ناوبراو بەلایەوە وابوو کەدەبێت ئەم پیاوە، بەردەستی پۆلیس نەکەوێت چونکە ئەم کارە سوودێکی گەورەی بۆ ئێستاو دواڕۆژی گەلی کوردستان دەبێت.

دوای ماندووبوونێکی زۆر، توانیم مەکتەبی کاروباری باکوورو بەڕێوبەرەکەی(سەدام حسەین) قایل بکەم کەبوونی حەمەی مەلا شەریف وەکو رووکارێکی نیشتمانی، لەچەند لایەکەوە خزمەت بەحزبی بەعس دەگەیەنێت، ئنجا لەکۆتاییدا توانیم بیری دانوستان لەگەڵ گرووپێکدا کەژمارەیان (٥ ـ ٧) کەس دەبوو لەلای حکومەتی عێراقی دروستبکەم . ئەم مەسەلانەم لەهەرسێ بەرگی کتێبەکەم(کورد دوژمنی خۆت بناسە)دا باسکردووە، پاشان سوپاسی خوام کرد کەتوانیومە یەکەم بنکەی پێشمەرگە لەشاخەکانی کوردستاندا، لەدوای ئاشبەتاڵی شۆڕشی (١٩٦١) دامەزرێنم.

بەبیانووی گەشتەوە مۆڵەتم لەدەسەلاتداریەتیی عێراقی خواستو رومکردە بەیرووت. دوای ٢٦ رۆژ، لەڕێی خوالێخۆشبوو مامۆستا ئیبراهیم ئەحمەد، چاوم بەبەڕێز مام جەلال کەوت. سەرەتا ئاگادارم کرد کەچیتر توانام نەماوە لەسایەی حزبی بەعسدا بژیمو رۆژانە ببینم چەند تاوان دەرهەق گەلی کورد ئەنجام دەدەن، هەروەها تێمگەیاند کەبارودۆخی ئێستای کوردستان زۆر پێویستی بەرێکخراوێکی سیاسیی کوردییە. ئنجا بەرێزیان کەوتە باسکردنی رێکخستنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، بەلاَم بیروڕای دەربارەی هەڵگیرسانەوەی شۆڕش پێچەوانەی بیروڕایەکانی من بوو، چونکە ئەو وای بۆ دەچوو کەدواخستنی وادەی هەڵگیرساندنی شۆڕش، لەپێشخستنی باشترە، ئەمەش لەپێناو ئەوەی کەبەعسییەکان لەخراپەکارییاندا بەردەوام بنو کۆمەلاَنی خەڵکی کوردستان دوای چەشتنی ئازاری زۆر، هەست بکەن پێویستیان بەم رێکخستنە سیاسییە کوردییەیە.

راطةياندني دامةزراندني ريَكخستني يةكيَتيي نيشتمانيي كوردستان

لەراستیدا دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان لەلایەن چەند کوردێکی نیشتمانپەروەرو شۆڕشگێڕی دوورەولاَت" بەسەرکردایەتیی بەڕێز مام جەلال لەو رۆژگارە سەختەدا کەگەلی کورد گیرۆدەی زەبرێکی کوشندەبوو لەسۆنگەی هەڵوێستی گوماناویی سەرکردەکەی(بارزانی) کەئاشبەتاڵی بەشۆڕشەکەیان کرد، ئەمە خۆی لەخۆیدا هەڵسانەوەیەکی بێوێنەبوو. چونکە راگەیاندنی دامەزراندنی حزبێکی شۆڕشگێڕ لەوڕۆژەدا بەرەنگاریکردنێك بوو دژی ئیدارەی دەوڵەتانی ناوچەکەو بەتایبەتی دژی بنەماڵەی بارزانی کەهەرسیان بەشۆڕش کردبوو.

خەڵکی نیشتمانپەروەری کورد لەگەڵ هەموو ئایدۆلۆجیای جیاوازیانو بیروباوەڕی لێکدووریان دڵشادبوون، چونکە ئەوەی بەلایانەوە گرنگ بوو بزیسکەکەبوو، دیارە بڵێسەش لەبزیسکەوە دروست دەبێت. لەئەنجامدا خەڵك هیوایان بەوەدەستهێنانی ئازادی پەیداکردەوە، چونکە ئەوەی لەدایکدەبێت، بەئازادی لەدایکدەبێتو هیچ کەسێك رازی نییە لەسایەی زەبرو کۆیلایەتیدا بژی . جا دوای وتووێژێکی چەند سەعاتی لەگەڵ بەڕێز مامەم جەلالدا، بەدڵێکی خۆشو کامەرانییەوە کەمژدەی هەڵگیرسانەوەی شۆڕشم پێیە، گەڕامەوە بۆ بەغدا، سەرەتا چوومەماڵەوە بینیم دایکم چاوەڕێمە، هەستی بەخۆشییەکەم

کردبوو چونکە بەدەموچاومەوە دیاربوو، گوتم: (مژدەم بدەرێ، هەواڵێکم پێیە خەڵکی کوردستان پارە بۆ بیستنی دەدەن، لەمێژە وێڵی دوای ئاوی زیندەگیم، ئەوە ئەمرۆ دیتمەوە، دایە بزانە کەوا مام جەلال حزبێکی نوێی دامەزراندووە) دایکم لەخۆشیان دەستی بەرەو ئاسمان هەڵبڕیو کەوتە پاڕانەوە بۆ مام جەلالو حزبە نوێیەکەی.

هەروەکو لەگەڵ مام جەلالدا ڕێکەوتبووین، ئەو ڕێنماییانەی پێمیدابوو بەوردی جێبەجێم کردنو ئەوەی بەمەسەلەکەوە پەیوەنداربوو ئاگادارمکرد کەشۆڕشی ئەمجارەی گەلی کوردستان بەسەرکردرایەتیی حزبێکە ناوی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانە کەمام جەلال رابەرایەتیی دەکات. لەوانەی ئاگادارمکردن کەبێنە ریزی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستانەوە ئەمانە بوون:

عەلی عەسکەری: بەفەرمانی بنەماڵەی بارزانی شەهیدکراو راست بەدەستی یەکێك لەجەلادەکانیان ئەویش سامی عەبدولڕەحمان بوو کەچەکی R.B.G ی بەفەرمانی ئیدریس بارزانی بەکارهێنا بۆ ئەوەی جەستەی پارچە پارچە ببێت.

دکتۆر خالد حەمە سەعید: ئەمیش بەهەمان شێوە بەفەرمانی بنەماڵەی بارزانی بە R.B.G کوشتیان کەدووبارە سامی عەبدولڕەحمان کارەکەی ئەنجامدا سەیر لەوێشدایە سامی عەبدولڕەحمان، ساڵی ١٩٦٣ کاتێك دوابەدوای کودەتای بەعسییەکان بەغدای بەرەو کۆیە بەجێهێشت، مامۆستا عەبدوڵڵا کانیمارانی رۆڵێکی گەورەی بینی بۆ رزگارکردنی لەمەرگ، ئەوەبوو ماوەیەك لەماڵی خوالێخۆشبوو کاکە زیاد محەمەدئاغا لەکۆیە مایەوە. هەر شەهید خالیدیش بوو کەیارمەتی سامی عەبدولڕەحمانیدا کە لەرێکخستنەکانی پارتیدا کارێکی دەستبکەوێت کاتێك لای بارزانی قسەی خێری بۆکردبوو لەکاتێکدا لەکۆیە کەس گوێی پێنەدەدا، تەنانەت بارزانی گوتبووی: (ئەم شیوعیە بەلای بۆ خۆی سازاندووەو ئێوەش دەتانەوێت کاری بۆ بدۆزنەوە...باشە، با قسەی ئێوەبێت) پێدەچێت سامی عەبدولڕەحمان، ئەو رقەی لەدڵی خۆیدا هەڵگرتبێت کەدکتۆر خالید کاتی خۆی یارمەتیداو ئەم خۆی بەکەمتر زانیوە... بەڵام وەکو نەیدەتوانی رزگاری بکات، دەبا هیچ نەبوایە خۆی جەلادی نەبوایە!.

شەهاب، جەعفەرو ئەنوەر: بەفەرمانی سەدام حسەین لەسێدارەدران.

شەهید ئارام: بەدەستی تەحسێن شاوەیش کوژرا کەفەرماندەی مەفرەزەیەکی ئاسایشی گشتیی بوو لەژێرەوە کاری بۆ بنەماڵەی بارزانی دەکرد کەبۆ ئەوە رەوانەی ناوچەکەیان کردبوو نیازە گڵاوەکانیان لەدژی شۆڕشی نوێی گەلی کوردستان جێبەجێبکات.

عومەر مستەفا(عومەر دەبابە): بەنەخۆشیی کۆچی دواییکرد.

مەسعوود محەمەد: کوڕی زانای پایەبەرز مەلا محەمەدی جەلی زادە، ئەمیش بەنەخۆشیی دڵ کۆچی دواییکرد.

ئەمانە خوا بەگەورەیی خۆی لێیان خۆش بێت هەمیشە سیمبوڵی خەباتی شۆڕشگێڕبوون لەکوردستاندا. ئەوانەی ماون بەڕێزان محەمەدی حاجی تایەرو عەلی مام رەزا کەئێستا لەسلێمانی دەژین، خوا تەمەنیان درێژ بکات.

لادانەكانی یەكێتیی كەكاریان كردە سەر ڕەوتی شۆڕش

یەكێتیی نیشتمانیی كوردستان، لەڕۆژی دامەزراندنیەوە تا ئەمڕۆ كەدەكاتە ۲۷ساڵ، دووكاری لێوەشاوەتەوە كە بەگورزێكی كوشندە لەسەر ڕەوتی خەباتی كوردی دەژمێردرێت، یەكەمیان: شەڕی ناوخۆیە لەگەڵ پارتی دیموكراتی كوردستان كە تائەمڕۆ بەردەوامە ئەوەش ئەگەر ماوەی دوای وەستانی شەڕ، بەجەنگی سارد لەنێوانیاندا لەقەڵەم بدەین هەرچەندە بەڕێز مام جەلال و سەركردایەتیی حزبەكەی، ئەوساو ئێستاش ڕۆڵی بەرچاویان گێڕاوە بۆ سەقامگیركردنی ئاشتی. دووەم كار: ڕێگەدان بەهێزە چەكدارەكانی كۆماری ئیسلامیی ئێران كە لەبنكەوبارەگاو ئۆردوگای پارتی دیموكراتی كوردستانی ئێران بدەن لەرێی بەكارهێنانی ناوچەی ژێر دەسەلاتی یەكێتیی هەرچەندە پێش پەلامارە سەربازییەكەی ئێران، بەڕێز دكتۆر فوئاد مەعسووم، مەكتەبی سیاسیی پارتی دیموكراتی كوردستانی ئێرانی لەو هەنگاوە ئاگاداركردەوەو لەئەنجامدا یەك كەس بەرنەكەوت و تەنها زەرەروزیانێكی كەم بەچەند خانوویەك كەوت.

من لەلای خۆمەوە، تائێستا خۆم بەقەرزارباری ئازادیی چاپەمەنی لەسایەی دەسەلاتی یەكێتیی نیشتمانیی كوردستان دەزانم كەتا ئێستا یەكێك لەسەر بلاوكردنەوەی سێ بەرگی كتێبەكەم (كورد دوژمنی خۆت بناسە) ڕێگەی پێنەگرتووم لەكاتێكدا لەزۆر شوێنی نووسینەكانمدا باسمكردوون و گیروگرفتم بۆیان ناوەتەوە، بەلام وەكو گوتم: ئازادیی چاپەمەنی لەم ناوچەیەی كوردستانی ئازاددا بواری بۆ خەڵك هەمواركرد ئاگاداری وردودرشتی ژیانی سیاسیم بن و بەو زانیاری و ڕاستییانەش بزانن كە لەلامن.

دووبەرەكی فاكتەری كەمەرشكێنی گەلی كورد

ململانێی ناوخۆو بەدینەهێنانی یەكڕیزی و یەكڕایی، هەمیشە هۆكاری سەرەكی بوون لەوەی كورد بەمافی ڕەوای خۆی نەگات و خوێنی مرۆڤی كورد، بەدەستی هاوخوێنی بەفیڕۆبڕوات، لەكاتێكدا هەموو كتێبە ئاسمانییەكان ئەم نەریتانەیان قەدەغەكردووە هەروەكو خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا دەفەرموێت: ﴿ ومن يقتل مؤمناً متعمداً فجزاؤه جهنم خالداً فيها، وغضب الله عليه ولعنه وأعد له عذاباً عظيما﴾ (ئایەت) هەروەها پێغەمبەری مەزن(د.خ) كەفەرمویەتی: (لزوال الدنيا أهون على الله من قتل مؤمن بغير حق) .

پێم وایە شەڕی ناوخۆی كوردان میراتییەكە لەباوباپیرانمانەوە بۆمان بەجێماوە، هەندێك جار شەڕ لەنێوان میرنشینە كوردییەكان یان عەشرەتەكاندا هەڵدەگیرسا، بەلام پێ‌بەپێی پەرەسەندن و گۆڕانكارییە كۆمەلایەتییەكان ئێستا بۆتە شەڕی نێوان حزبە سیاسییەكان كەدیارە لەئەوسا توندترە . لەم بارودۆخەی ئێستاشدا كەبۆ كورد هەڵكەوتووە، ئەگەر ناكۆكی و شەڕی ناوخۆ نەبوایە ئەوە كورد بەمافی خۆی دەگەیشت... بەلام خوا خەتابار بگرێت.

هۆی دواكەوتنی كورد لەبەدەستهێنانی ئازادی و هەنگاونان شانبەشانی گەلانی ئازاد، بۆ سێ هۆكار دەگەڕێتەوە:

١ ــ لێنــەهاتوویی ســەرکردە کوردەکــانو دەستەوســانییان لەیەکخــستنی وشــەی کــورد لــەپێناو بەکارهێنانی یەکڕیزیو یەکڕایی بۆ بەرژەوەندیی نەتەوەی کورد، چا لێنـەهاتوویيو دڵسۆزی نەنواندن، تواناو کاردروستایی لەناوبرد.

٢ـ کەمی ژمارەی ڕۆشنبیرانو ئاگایانی سیاسی لەناو خەڵکی کوردستاندا وایکرد دیدی مرۆی کورد بەرامبــەر پێــشهاتەکان نابینابێــت و هەڵــسەنگاندنی بــۆ ڕووداوەکــان لاواز بێــتو چــاكو خــراپ لــێکتر جیانەکاتەوە، دیارترین نموونەش هەڵبژاردنەکانی ١٩٩١ە.

٣ ـ چوار دەوڵەتی دراوسێی کوردسـتان (عێـراق، سووریا، تورکیـاو ئێـران) ڕۆڵـی سـەرەکییان بینیـوە لەڕووی ئاژاوەانەوەو بـەرەنگاربوونی هـەر بزووتنەوەیـەکی ڕاستگۆی جـەماوەری کـورد لـەپێناو ئـازادی. موخابـەراتی ئـەو چـوار دەوڵەتـە ئەوسـاو ئێسـتاش پـارەی مـۆڵ بـۆ بزووتنـەوەکان تەرخاندەکـەن تـا کـۆڵ بدەنو، ئەگەر ملیان نەدابێت پیلانیان بۆیان گێڕاوە کەئـەم هـەنگاوە شـەیتانیانەیە تـا ئـەمڕۆ بەردەوامـەو پرۆسـەی ئاشـتی لەکوردسـتاندا لـەباردەاتو کۆمـەڵانی خـەڵکی کوردسـتانیش گـیرۆدەی چەرمەسـەریو دەربەدەریو ماڵوێرانی دەکات. بۆ نموونە لەوەتەی ناوچـەی ئـارامی دژەفڕین دەستنیشانکراوەو هێـزی هاوپـەیمانان لەئەنـچەرلیك جێگیرکـراون، ئیـدارەی دەوڵـەتانی دراوسـێی کوردسـتان هـەموو سـێمانگ جارێـك کۆبوونـەوەی ئاسـایی خۆیـان بـۆ تـاوتوێکردنی بـارودۆخی کوردسـتان دەبەسـتن . کـاتێکیش توانییـان تـۆوی ئـاژاوەو دووبـەرەکی بـچێنن و شـەڕی نـاوخۆ لـەنێوان هـەردوو زلهێـزی کوردسـتاندا هەڵگیرسا، ئیتر کۆبوونەوەکانی ئـەوان کـەمبۆوە، ئێـستاش ئـەوان لەبەیاننامـە ڕەسمییـەکانیان بەئاشـکرا هاوار دەکـەن کـەرازی نین ئـەمریکا دەست وەربداتـە کاروبـاری نـاوخۆی عێـراق ئەمـەش لەترسـی ئـەوەی نەبادا کوردستانی باشوور، مافە ڕەواکانی بێنێتەدی کەشتێکی بەڵگەنەویستە ئەمە کاریگـەریی خراپـی دەبێت بۆ سەر ئاشتیی ئەو وڵاتانە، ئنجا لەگـەڵ داخـی زۆرمانـدا دەبیـنین هـەموو دەوڵەتـە عەرەبییـەکان، لەگەڵ دەوڵەتانی دراوسێدا هاوبیروڕان جگە لەسەرۆكو خۆشەویستی گەلی کورد، سەرۆك معمەر قەزافی خوابیپارێزێت.

ڕێگەچـارەی کێـشەکەمانو دەرمـانی دەردە کاریگەرەکـەمان تـەنها یـەکێتیو یـەکبوونو یەکگرتنـە کەئەمـەش بەسـەقامگیرکردنی بـیروڕای ڕاسـتگۆو کۆمـەکی هێـزو بـازووی دڵـسۆزان نـەبێت نایەتـەدی ئەمـەش لـەڕێی پاکسازیکردنی سەرچاوەکانی خراپـەکاریو گەنـدەڵی لەکورسـتانداو یەکخستنی گـەلی کورد لەسایەی یەك ئاڵادا، ئەڵبەت ڕۆژێکیش دێت ئەم خەونە دێتە دی.

پێغەمبەری مەزن فەرمویەتی: (کەسی ئیماندار دووجار لەیەك شوێندا پێوەنادرێت)، بەڵام سەرکردەو سـەرۆکەکانمان هەمیـشە دەکەونـە هـەمان هەڵـەی پێـشوویان، هـۆی ئەمـەش بـۆ سـوود وەرنـەگرتن دەگەڕێتـەوە لەئەزموونـەکانی ڕابـردوو هـەروەها نەشـارەزاییو تێکـەوتنیان بـەوەی دەبنـە بـەکرێگراوی وڵاتان.

دوای ئەوەی مەلامستەفا بارزانیو ئیدریسو مەسعوودی کوری، ئاشبەتاڵیان بەشۆڕشی کورد کرد لەپێناو ماڵی دونیا، پێشمەرگەکانی شۆڕشو ئەندامو کادیرە حزبییەکانی پارتی" بەدەر لەپلەی حزبیو

دەوری سیاسییان، بوون بەسێ بەشەوە: بەشێکیان خۆیان تەسلیمی حکومەتی عێراقی کردو خۆیان دایە دەستی قەدەر کەزۆربەی ئەمانە زەرەرمەندبوون، بەشێکیان ئاوارەیی‌و دوورەوڵاتییان هەڵبژاردو بوونە پەنابەر لەوڵاتە جیاجیاکانی جیهان کەئەمانە براوەبوون، بەشێکیشیان روویانکردە ئێران‌و لەسایەی حکومەتی شای ئێران ژیانیان بردەسەر کەئەمانە لەهەموان زیاتر زەرەرمەندبوون.

لەکەسایەتییە ناسراوە سیاسییەکان کە لەگرووپی یەکەم بوون‌و گەڕانەوە بۆ عێراق: ساڵح یووسفی کەدەسەلأتداریەتیی عێراق تیرۆریکرد، عەلی عەسکەری‌و دکتۆر خالید محەمەد سەعید کەبنەماڵەی بارزانی شەهیدیانکردن، دارا تۆفیق‌و لوقمان مستەفا بارزانی‌و سابیر مەلامستەفا بارزانی، دەسەلأتداریەتیی عێراق تیرۆریکردن، نوری ئەحمەد تەها لەماڵی خۆیدا کۆچی دوایی کرد، عومەر مستەفا(عومەر دەبابە) لەباوەشی شۆڕشی کوردستاندا بەنەخۆشی کۆچی دواییکرد، کاکە حسەین خانەقا لەماڵی خۆیدا کۆچی دوایی کرد، مەلا جەمیل رۆژبەیانی لەم دواییانەدا دەسەلأتداریەتیی عێراق تیرۆریکرد، عەبدولوەهاب ئەترووشی چووە ریزی موخابەراتی عێراقیی، عەبدوڵڵا ئاغای پشدەرو رەشید سندی گەڕانەوە بۆ ریزی بنەماڵەی بارزانی، شێخ رەزا گولأنی لەدوای هەڵگیرسانی شۆڕشی ئیسلامی لەئێران، گەڕایەوە بۆ عێراق وهەتا رووداوەکانی ٣١ی ئابی ١٩٩٦مایەوە ئنجا چووەوە باوەشی بنەماڵەی بارزانی، کاکە زیاد ئاغا لەکۆڕەوە مەزنەکەی گەلەکەمان (نیسانی ١٩٩١) کۆچی دواییکرد.

بەشی دووەم کەروویانکردە هەندەران‌و ئاوارەییان هەڵبژارد ئەم بەڕێزانە بوون: ئیبراهیم ئەحمەد، د.فوئاد مەعسووم، د.کەمال فوئاد، د. مەحموود عەلی عوسمان، شەمسەدین مفتی، نوری شاوەیس، مستەفا قەرەداغی، د. شەفیق قەزاز، جەوهەر نامیق، رۆژ نووری شاوەیس، فازل میران، عەدنان مفتی، عارف تەیفوور، کەریم سنجاری، سامی عەبدولڕەحمان، محەمەد ئەمین محەمەد بەگ، عەبدولڕەحمان بێداوی، موحسن دزەیی، عەلی سنجاری، عەبدولڕەزاق فەیلی، عادل موراد، ئازاد خەفاف، کەمال شێخ غەریب، حەمەی عەزیز.

بەڕێز جەلال تاڵەبانی‌و کاک نەوشیروان مستەفا هەرپێش ئاشبەتاڵ، بۆ هەندێك کاروباری سیاسی بەفەرمانی سەرکردایەتیی حزب لەدەرەوەبوون.

بەشی سێیەم لەپاڵ بنەماڵەی بارزانیدا مانەوە کە بەهەرزان فرۆشتنیان، ئەمانە ژیانیان لەسایەی شای ئێران‌و بارزانیدا هەڵبژارد کەئەمانەبوون: عەلی عەبدوڵڵا، خورشید شێرە، مەلا قادر، یوونس رۆژبەیانی، عەبدولوەهاب ئەترووشی، شێخ رەزا گولأنی، رەشید سندی، عەبدوڵڵا ئاغای پشدەر، جەمال نامیق، فازل میران، خەلیل ئیبراهیم.

هەموو ئەمانەی باسمکردن، هەتا هەڵگیرسانی شۆڕشی خوالێخۆشبوو خومەینی سەربەخۆبوون، دوای ئەوە دووبارە چوونەوە پاڵ بنەماڵەی بارزانی جگە لەعەبدوولوەهاب ئەترووشی کەچووە ریزی موخابەراتی عێراق، هەروەها خەلیل ئیبراهیم کەگومانی لێدەکرا پەیوەندی بەدەسەلأتدارانی عێراقەوە هەبێت.

مـەحموودئاغا کاکـە زیادئاغـا لـەدوای ئاشـبەتاڵو هـەتا لەگـەڵ خێزانەکەیـدا ئێرانـی بەجێهێـشتو لەئەورووپا داوای مافی پەنابەریکرد هەر سەربەخۆ مایەوە. ناوبراو کوڕی حەمە ئاغای کۆیەیە (حاتـەمی تەیی کوردان). مەحموود ئاغا سیاسەتمەدارێکی نیشتمانپەروەرو دڵسۆزو چاونەترسو شۆڕشگێڕبوو.

کورد، بەدرێـژایی مێـژووی، هـیچ شۆڕشـێکی ئەوەندەی شۆڕشـی ئـەیلوول نەیخایانـد(١٩٦١ -١٩٧٥) کەلـەو ماوەیـەدا هـەموو کـوردی لـەژێر یـەك ئـاڵادا یەکخـستو پـشتگیریی زۆربـەی خـەڵکی کـوردی لەسەرانسەری جیهانـدا بەدەستهێنا. بەڵام ئەوەی گەلی کوردو بەتایبەتی سیاسـەتمەدارەکانی بەتـەمای نـەبوون ئـەوەبوو کـەبارزانی هەرەسـی پێبێنێـت هەرچـەندە زۆر ڕێوشـوێن لـەئارادابوو کـە لەڕێگەیانـەوە، گـەورەکانی رازی بکـاتو مـاڵوێرانیو کوشـتاری خـەڵکی کـورد لەکوردسـتان دووربخاتـەوەو بەوشـێوەیە کۆتایی بەو شۆڕشە مەزنە نەهێنێت، ئەمە جگە لەوەی بارزانی، هەموو هەوڵەکانی لـەباربردنی شۆڕشـی گـەلی کوردسـتانی پووچـەڵکردەوەو تەنانـەت بەتونـدی دژایـەتی ئەوانەشـی کـرد کەویـستیان لێیڕاوانـە هەوڵبدەن شۆڕش هەرەس نەهێنێت، ئەوەبوو لە ١٣ی ئازاری ١٩٧٥ تێکۆشەری شۆڕشگێڕ حەمـەئاغای مێرگەسووری کوشت کەهەوڵیدا بەرهەڵستی بکاتو هەرەس بەشۆڕش نەهێنێت.

لەکۆبوونەوەیەکدا لەم بارەیەوە، خوالێخۆشبوان، ئیبراهیم ئەحمەد، عەلی عەسکەری و عومەر دەبابە بەهـەموو زانـاییو زیرەکییەکیانـەوە هەوڵیانـدا بـارزانی قایـل بکـەن کـە لـەبڕیاری نـاڕەوای ئاشـبەتاڵی شۆڕش پەشیمانی بکەنەوە لەبەر رەهەندە مەترسیدارەکانی. ئینجا زۆر پێشنیاریان خستە بەرچاوی کەپێش ئەوەی بچنە لای، لەناو خۆیاندا لێیان کۆڵیبوونەوە کەپێشنیارەکان هەموو لایەکیان رازیدەکرد، بەڵام بێسوودبوو، خوالێخۆشبوو دکتۆر کامل عەتار بۆمی گێڕایەوە کەئەوان، ئاگاداری ئەم کۆبونەوەیە بوونو بەپەرۆشەوە چاوەڕێی ئەنجامی باشیان لێدەکرد. هـەروەها گـوتی منو سیاسـەتمەدارو فەرمانـدە سەربازییەکانی تر لەکۆبوونەوەیەکدا بەشداربووین کەبەرێز فاروقی مەلا مستەفا نوێنەری حزبی شیوعی (قیادەی مەرکەزی) بوو لەو کۆبوونەوەیەدا کاك فاروق زۆر هەوڵی لەگەڵ بارزانیدا کەرێگەچارەیەکی تـر بۆ کێشەکە بدۆزێتەوە نەك ئاشبەتاڵ کەبارزانی لەبەردەمی ئامادەبوان زۆر سووربوو لەسـەر ئەنجامـدانی . کەچی بەرێز رەشید سندی، لەبریتی بارزانی وەڵامی فارووقی مەلا مستەفای دایـەوەو گـوتی: بـارزانی، لـەدوای روخـانی کۆمـاری مهابـاد کـەروویکردە یـەکێتیی سـۆڤێت تـوانی دوای دوانـزە سـاڵ بگەڕێتـەوەو سەرکردایەتیی ئەم شۆڕشە مەزنە بکات، کەواتە چی تێدایە ئەگـەر ئێستا بـەپێی گوشـاری پێشهاتەکان هەرەسی پێ بێنێت، دوای ماوەیەکی کەمیش بێت شۆڕش هەڵدەگیرسێنێتەوە.

ئـەم هـەوڵو تەقـەلا دڵسۆزانە لەگـەڵ بارزانیـدا کـەڵکیان نـەبوو، چونکە توندیی ئـەو فەرمانانـەی پێـی کرابـوون کەئاشـبەتاڵ بەشـۆڕش بکـات لـەوە زۆر گـەورەتربوون. هـەروەها زاڵدەسـتیی بـارزانی لەسـەر شۆڕش فاکتەرێکی بەهێز بوو لەدژی بیروڕاو هیواو ئاواتی ئەو بەرێزانە، بۆیە بـارزانی رێگەخۆشـکەری خیانـەتکاری بـوو کەشـتێکی بەڵگەنەویستیـشە گـەورە، ئـاو دەڕێـژێتو بـچووك پێـی تێـدەخات. بـەڵام بەپـشتیوانی خـواو تێکۆشـانی خـەڵکانی ورەبـەرزو نیـشتمانپەروەر، بێدەسـەڵاتیو بێـورەیی، هـەموو سیاسـەتمەدارو شۆڕشـگێڕەکانی نەڕووخانـدو لەماوەیـەکی کەمـدا کەچـاوەڕوانکراو نـەبوو، گرووپێـك

لەشۆڕشگێڕە هەرە دڵسۆزەکانی گەلی کورد یەکیانگرت و شۆڕشێکی تریان بەسەرکردایەتیی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان هەڵگیرساندەوە کەلەوانە کۆمەڵێك بوون لەوانەی پێش ئاشبەتاڵ لەهەندەران بوون وەکو بەڕێزان: مامە جەلال، نەوشیروان مستەفا، دکتۆر فوئاد مەعسووم، عەدنان مفتی، عادل موراد، عەبدولڕەزاق فەیلی و هی تر. بەڵام خوالێخۆشبوو ئیدریس بارزانی راستی گوت کاتێك گوتی: ئەگەر نەتوانین درێژە بەشۆڕشەکەمان بدەین ئەوە دەتوانین شۆڕشی خەڵکی تر لەناوبەرین!

بەراستیش هەمووی دوو مانگ بەسەر دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانی کوردستاندا تێنەپەڕی کاتێك بنەماڵەی بارزانی دەستیانکرد بەکۆسپ وتەگەرە نانەوە لەبەر رێی شۆڕشی نوێدا کەئەم بارە تا ئەمڕۆش بەردەوامە، ئەوەش سەرەتا لەرێی دامەزراندنی (القيادة المؤقتة)بوو کەکوردستانی بەسەر دووپارچەدا دابەشکرد کەئەم بارەشیان تا ئەمڕۆ بەردەوامە.

لێرەدا رووی گلەییم ئاراستەی سەرکردایەتیی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان دەکەم و دەڵێم دەبوایە لەروانگەیەکی وردترەوە سەیری واقیعەکەیان بەکردایەو، لەسەرەتای دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیدا پەیوەندیی بەرفراوانیان لەگەڵ هەموو سەرانی شۆڕشی ئەیلولدا بەکردایە کەلەو کاتەدا لەهەندەران بوون. لەرێی مام جەلالەوە ئاگاداری هەندێك لەو پەیوەندییانە بووم بەڵام دەبوایە ئەو مەسەلەیەیان فراوانتربەکردایەو حسابێکیان بۆ رۆڵی دەزگا موخابەراتییەکانی دەوڵەتانی دراوسێ بەکردایە کە بەهەزار باردا، شۆڕشی نوێیان هەڵدەسەنگاند، بەرێوەبەری ئاسایشی ناوچەی باکوور(عێراق) بۆمی گێڕایەوە کەئەوان هەمیشە پەیوەندییان لەگەڵ دامودەزگا ئەمنییەکانی تورکیاو ئێران هەبوو لەوبارەیەوە بێئەوەی گوێ بدەنە پەیوەندییە ئاڵۆزەکانی نێوان حکومەتەکانیان.

چەند نیشانەو بەڵگەیەك هەیە لەسەر ئەوەی کەقیادەی مووەقەتە، رەزامەندی لەدەزگا موخابەراتییەکانی دەوڵەتانی دراوسێ وەرگرتبوو، بۆ نموونە لەسەرەتای دامەزراندنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، دوای هەوڵدانێکی زۆر توانیم دەروازەی گفتگۆ لەنێوان سەرکردایەتیی حزبی بەعس و بەرێز مام جەلالدا بکەمەوە، لەم رووەشەوە هەنگاوی باشم نابووو هیوای زۆرم بەئەنجامەکانی هەبوو چونکە یەکێتیی نیشتمانی، تاکە حزبێك بوو لەکوردستاندا کەبشێت گفتوگۆی لەگەڵدا بکرێت ئەمەش چونکە هیچ گوشاری دەرەکی لەسەر نەبوو کەرێگە لەسەقامگیرکردنی ئاشتی و پاراستنی ئاسایش و مافەکانی هاووڵاتیی کورد بێنێتەدی. بەڵام لەناکاو گۆڕانکارییەکی کتوپڕ بەسەر هەڵوێستی حکومەتی عێراقییدا هات کەنەمزانی هۆی چی بوو! دوای ماوەیەك بۆم دەرکەوت کەدامەزراندنی قیادە مووەقەتە، بوو بەمایەی ئەوەی دەسەڵاتدارانی عێراق بایەخ بەشۆڕشی نوێی گەلی کوردستان نەدەن، چونکە پێدەچێت ئەوان تەواو لەوباوەڕەدابن کەلایەنێك هەیە، بێئەوەی پێویست بەئەمان(بەعس) بکات، شۆڕش پەکبخەن. خوالێخۆشبوو مامۆستا مەسعوود محەمەد، کاتێك مەسەلەی هەڵگیرسانەوەی شۆڕشی گەلی کوردستانم بەسەرکردایەتیی مام جەلال و لەژێر ئالای یەکێتیی نیشتمانییدا بۆ کردەوە یەکسەر گوتی: چاکتر وایە مام جەلال، لەگەڵ کوڕەکانی بارزانیدا رێکبەکەوێت، چونکە ئەوان رێگەی پێنادەن سەرکردایەتیی شۆڕشی کوردستان بکات و تەگەرە دێننە رێگەی.

بەراستیش وادەرچوو، جا ئەگەر لاپەڕەکانی مێژوو هەڵبدەینەوە بۆمان دەردەکەوێت کەخودی بارزانی و بنەماڵەکەی، هەمیشە کۆسپی ڕێگەی شۆڕشەکانی کرودستان بوون لەهەموو بەشێکی کوردستانی گەورەدا.

لێرەدا دەمەوێت لەدڵەوە سلاوێکی شۆڕشگێڕانە ئاراستەی سەرکردەو ئەندامە بەشەرەفەکانی پارتی بکەم کەهەمیشە نیشتمانپەروەرو بەئەمەك بوون، بەلاَم حەزدەکەم پرسیارێکیان ئاراستە بکەم کە بەبیری هەموو سیاسەتمەدارێکی کورددا دێت: ئێوەی سەرانی پارتی، عەرشی بارزانیو نەمرییەکەیتان دروستکرد، هەرگیز خودی بارزانی پاڵنەرتان نەبووە بۆ نواندنی نیشتمانپەرەری، ئەوەی لەتواناتاندابوو کردتان بۆ سەرخستنی شۆڕشی کوردستان کەئەو سەرۆکایەتی دەکرد، بەلاَم ئێوە هەمیشە دەتانبینی چۆن بەشێوەیەکی نادادپەروەرانە ماڵی کوردی دابەشدەکرد (1 for you،10 for me)، ئاگاداریشن چۆن ماڵو سامانیان کۆکردەوەو دوای ئاشبەتاڵ پێکردنی شۆڕشی کوردستان، بەناوی خۆیانو کەسوکاریانەوە لەبانکەکاندا ئەسپاردەیان کردن.

دوای ئاشبەتاڵ، ئەوانەی روویانکردە ئێران هەوڵیاندا ڕێکخستنەکانی پارتی یەکبخەنەوە، بەلاَم پیاوانی ساواك(موخابەراتی ئێران) ڕێگەیان لێگرتنو چەند کادیرێکیان لێیان دەستگیرکرد. کاتێکیش تۆمەتی سەرلەنوێ ڕێکخستنەوەی پارتییان درایە پاڵ، ئەوان بۆ خۆ رزگارکردن نایان بەسەر بنەماڵەی بارزانییەوە کەچی بنەماڵە، نکووڵی لەوەکرد! چونکە بارزانی رایگەیاندبوو کە(جارێکی تر درێژە بەشۆڕش نادەمو کورد بەکوشت نادەمەوە)، دوای ئاشبەتاڵیش دەیگوت (جارێکی تر سەرکردایەتیی هیچ شۆڕشێك ناکەمو خەڵکی بێتاوان بەکوشت نادەم)، بۆیە بنەماڵە، بەم کارەیان، گەورەکانیان رازیکردو هەتا شۆڕشی نوێ بەسەرکردایەتی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان هەڵگیرسا، ئەوان بەپێی ئەو فەرمانانەی پێیان درابوو، ڕێگەیان بەشۆڕش نەدا.

کەواتە ئەی ئەندامە بەشەرەفەکانی پارتی، دوای هەموو ئەمانە بۆچی چوونەوە ژێر سایەی بنەماڵەی بارزانی؟ بۆچی نەچوونە ریزی شۆڕشەکەی بەڕێز تاڵەبانی کەلەوێ، لەئێستا شکۆمەندتر دەبوونو پلەشتان بەرزتر دەبوو؟ چونکە بنەماڵەی بارزانی بەکەس رازی نییە مەگەر سەری بۆ شۆڕ بکاتو تەواو گوێ لەمستی بێت!بەلاَم لەگەڵ بەڕێز تاڵەبانیدا تاکە حزبی کوردستانیان پێکدەهێنا، هەروەها پشتگیریی سەرجەم جەماوەری کوردستانتان بەدەست دەهێناو کوردیش بەمافە رەواکانی خۆی گەیشتبوو و رۆژی بەم رۆژە نەدەگەیشت. ئەوسا ئیدارەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، بەهۆی شارەزاییو ئەزموونو زانیاریتان لەناوخۆی ولاَتو لەدەرەوەیشدا، لەئێستای بەهێزتر دەبوو.

بێگومان ئیدارەی حکومەتی هەرێمی کوردستان، لەوبارەیدا چەند دەستکەوتێکی دەبوو:

١ ــ دەوڵەتانی ناوچەکە سڵیان لێدەکردو حسابیان بۆ دەکرد، بڕواو مەرجی خۆیانو حزبی کارتۆنییان بەسەردا نەدەسەپاند.

٢ ـ مامەڵەی دەوڵەتانی زلهێز لەجیهاندا لەگەڵیدا بەشێوەیەکی تر دەبوو.

٣ . باری ئابووریی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لەئەمڕۆی زۆر باشتر دەبوو، چونکە جەستەی دروست لەبیری دروستدایە، ئنجا سەرکردایەتیی داناو دادپەروەر هەرچی چاکەیە ئەوەی لێ دەبینرێت، ئێوەش ئەگەر لەگەڵ ئایدۆلۆجیای تاڵبانیدا ناگونجێن، بۆچی لەهەندەران بیرتان لەوە نەکردەوە کەحزبێکی سیاسی دامەزرێنن؟ خۆ شارەزاییتان هەبوو، لەو رووەوە پسپۆڕ بوون! ئەوسا پلەوپایەیەکی باڵاترتان دەبوو کەهەموو لایەك حسابی بۆتان دەکرد.

لەوانەیە هەندێك گەنج لەوانەی ئاگاداری رووداوەکانی رابردوو رەوتی شۆڕشی کوردستان نین، بەتوندڕەوو لایەنگری لایەنێك تۆمەتبارم بکەن، بەڵام راستییەکەی وانییە، چونکە ئەوەی سێبەرگی کتێبەکەمی خوێندبێتەوە راستییەکەی بۆ دەردەکەوێت، جگە لەوەی من یەکەم کەس نیم کە بەخراپەبردنی ناوی بارزانی سنوورم بەزاندبێت. جگە لەوەی من هەمیشە حسابم بۆ شتەکان کردووە، ئەوەتا دکتۆر مەحموود عەلی عوسمان، ساڵی ١٩٧٧ نامیلکەیەکی بەناونیشانی(هەڵسەنگاندنی رەوتی شۆڕشی کوردو هەرەسهێنانیو پەندو ئامۆژگارییەکان کەلێوەی هەڵێنجراون) دەرکرد لەلایەن لیژنەی ئامادەکاری پارتییەوە. دوای ئەو، سامی عەبدولڕەحمان کتێبێكو بەیاننامەیەکی دەرکردو سەرباریشی حزبێکی لەدژی بنەماڵەی بارزانی دامەزراند(پارتی گەلیی کوردستان)، ئنجا پرۆفیسۆر کەمال مەجید نەك هەر بەئاشکارکردنی راستییە بێپەردەکان لەسەر بنەماڵەی بارزانی نەوەستایەوە بەڵکو لەلەندەن، لەبەردەمی خەڵکێکی زۆردا رووبەڕوو هەموو پێشێلکارییو زیادەڕەوییەکانی بنەماڵەی بارزانی بەرووی مەسعوود بارزانیدا دایەوە کە بەدرێژایی شۆڕشی کوردستان ئەنجامیانداوە.

ئیدریس بارزانی لەگەشتە یەك لەدوای یەکەکانی کەبۆ پێکهێنانی قیادە موەقەتە ئەنجامیدا، هەموو ئەو بەڵێنانەی پێشێلکرد کە لەدیدارەکانیدا لەهەندەران بەئەندامانی پارتی دابوو، چونکە ئەوان لەسەر ئەمانە رێککەوتبوون:

١ ـ پەیوەندییەکان بەتەنها لەگەڵ وڵاتانی دراوسێدابن، ئەوەبوو بینیمان چۆن دڕترین دوو سوپا بەهەموو تفاقێکی جەنگییەوە هاتنە کوردستان کەبنەماڵەی بارزانی بۆ شکاندنی پشتی کوردو سەرشۆڕکردنی، پێشیان کەوتن. بۆ نموونە کاتێك هەموو حزبە کوردستانییەکان بەبۆنەی یادی ٢٢ ی بەهمەنی ساڵی ١٩٨٨ کۆبوونەوەو بەڕێزان محەمەد مەتەڕیو ئەمیری، نوێنەری کۆماری ئیسلامیبوون، نوێنەری بنەماڵەی بارزانی (فازل میران) بێشەرمانە لەبەرچاوی ئەو هەمووە گوتی: (بارزانی کاتی خۆی لەپێناو خزمەتکردنی شای ئێران شەڕی پارتی دیموکراتی کوردستانی ئێرانی کرد، لەسەردەمی کۆماری ئیسلامیشدا لەپێناو ئێران ئەو شەڕەی کردەوە، ئەمڕۆش هەر بەناوی بارزانییەوە ئامادەیی خۆمان نیشاندەدەین کەپێش هەر حزبێکی تر ئامادەین کۆماری ئیسلامی رازیبکەینو شەڕی دوژمنەکانی بکەین.

٢ ـ نەهێشتنی دووبەرەکی، کەچی وەکو بینیمان درێغییان نەکرد لەهەڵگیرساندنی شەڕی ناوخۆ، لەوەش دژوارتر لەدوای رووداوەکانی ٣١ی ئابی ١٩٩٦، دەبینین حزبە کوردستانییەکان هەریەکە لەلای خۆیەوە پێشبڕکێ دەکات بۆ رازیکردنی بنەماڵەی بارزانی، دیارە ئەمە تەنها بۆ کوژاندنەوەی خوێنو

کپکردنی ئاستی دووبەرەکییە هەروەها زەمینە خۆشکردن بۆ دواڕۆژێکی باشتر بۆکوردستان بەڵام بنەماڵەی بارزانی ئەو بەربەستەی لەبەرامبەر پرۆسەی هاوپەیمانیەتیی کوردیدا دروستی دەکات، هەتا دێت بەرزتری دەکات.

٣ ـ پابەندبوون بەهەڵوێستی مەردانەو زیادەڕەوی نەکردنی لەسیاسەتی ناوخۆو دەرەوەدا بۆئەوەی کاریگەریی خراپی نەبێت لەسەر حزبە کوردستانییەکانی تر یان دەوڵەتانی دراوسێ ئیتر رەگەزو ئاینیان هەرچییەك بێت، نموونەی ئەم پێشێلکارییانەش ئەوەندە زۆرن بەدەیان کتێب تەواو نابن، بۆنموونە مەرگەساتی عەشیرەتە کوردەکان دوایی نایەت، شەڕی حزبە کوردییەکان بەفەرمانی دەوڵەتانی دراوسێ ئەوەندە زۆرو ئاشکران هەموو کەسێك دەیانزانێت، بەڵام رووداوی وا هەیە هەستو ویژدان بریندار دەکەنو لەمرۆڤایەتی بەدوورن، وەکو هەڵوێستی مەردانەو پاڵنەری مرۆیی کەوای لەمولازم رەباح عجیل ساری تکریتی کرد (کەناوبراو سەر بەعەشیرەتەکەی سەدام بوو) لەگەڵ رەنا ئیبراهیم خەلیل ئەلناسری هاوسەری(خزمی یاوەرێکی سەدام حسەین بوو) کەسکی سێمانگان بوو، لەگەڵ مولازم عیسام عەبدوڵلا بەکر ئەلقەیسی، بەرەو ناوچەی ئۆتۆنۆمی هەڵێن کاتێك دەسەلاتداریەتیی بەعس سەرقاڵی گێڕانی ئاهەنگی لەدایکبوونی سەدام بوو لە ٢٨ی نیسانی ١٩٩٨دا. ئەو تاقمە چوونە هەولێر بەو نیازەی کەرووبکەنە دەرەوەی وڵاتو لەوێ" لەئەورووپا مافی پنابەرێتی وەربگرن، بەڵام بەتەنسیق لەنێوان دەزگای موخابەراتی عێراقو دەزگای پاراستنی لەمەڕ پارتی، ئەوسێ کەسە دەدرێنە دەست رژێم کەهەرسێکیانی کوشتو دوای سێ رۆژ تەرمەکانیانی دایەوە بەکەسوکاریان کەئاسەواری ئەشکەنجدان، بەئاشکرا بەجەستەیانەوە دیاربوو.

کەواتە، برایانی ئەندامی پارتی: کاتێك دوور لەچاوەکانی بنەماڵەی بارزانی، لەماڵەوە ئەم کتێبانەم دەخوێننەوە بڕواناکەم لاریتان بەرامبەر یەك وشەم هەبێت، ئیتر نازانم بۆچی غیرەتتان ناجووەلیت؟ خۆ دوای رووداوەکانی ٣١ی ئابی ١٩٩٦ چەندین کەسایەتیو لێپرسراوی پارتیم بەتەنیا بینیوەو ئەو پرسیارەم لەهەموویان دووبارە کردۆتەوە کەئایا ئاگایان لەمەسەلەی ٣١ی ئاب هەبووەیان نا؟ هەروەها هەڵوێستیان چیبووە بەرامبەری، کەچی سوێندیان دەخوارد لێی بێئاگابوون!، کەواتە ئێوە بەو پلەوپایەیەی هەتانە چۆن بەو رەفتارانەی پارتی رازین کە بەوشێوەیە پارە کۆدەکاتەوەو شۆڕشی کوردستان پەکدەخات، ئنجا سەرباریشی ئەم هەموو پێشێلکارییانەی بنەماڵەی بارزانی دەبینن کەهیچ حسابێکیش بۆ ئێوە ناکات ... ئێوە دەبوایە بەیاننامەیەکتان دربەکردایە تێیدا، رووداوەکانی ٣١ی ئاب ئیدانە بکەن بەڵام...

بنەماڵەی بارزانی کەتوانی رەزامەندیی دەزگا موخابەراتییەکانی چوار دەوڵەتی دراوسێ بەدەست بێنێتو دەستی بەسەر زۆربەی داهاتی کوردستاندا گرتووە کە بەملیۆنان دۆلاری بۆ هەڵدەڕێژێت، هەروەها چەكو تەقەمەنی دەوڵەتانیشی لەبەردەستدایە، ئیتر من بەقەڵەمێکەوە تەنها خوام هەیە پەنای بۆ بەرمو لێی بپاڕێمەوە کەپشتوانیم بکات بۆ ئەوەی بەم چەکەم تۆڵەی گەلەکەم بکەمەوە کەئینشاڵڵا دەشیکەمەوە.

٤ ـ ماڵ و سامانی کورد کەبنەماڵەی بارزانی لەدوای ئاشبەتاڵەوە دەستی بەسەردا گرتووە، لەپێناو خزمەتی گەلی کورددا بەکار بهێنرێت کە بەپێی تۆمارەکان بە ٧ ملیۆن دۆلارو ٤٥ ملیۆن دیناری عێراقی مەزەندەکراوە، ئەمە جگە لە قازانجی ئەو پارەیە لەبانکەکاندا.

لەو رۆژەوە کەقیادە مووەقەتە دامەزراوە هەتا ئێستا، کورد گیرۆدەی نەهامەتیو چەرمەسەری زۆربووە کەچی نەمانبیست لەوپارە دزراوە، یەك دینار بکرێت بەقەرەبووی زیانێك یان لەپرۆژەیەکی ئاوەدانکردنەوەدا بەشداربکرێت، رۆژ بەرۆژ پارەکەیشیان زیاد دەبێت، بەپێی مەزەندەکارییەکانم بۆ داهاتی خاڵی گومرگی ئیبراهیم خەلیل هەروەها بازرگانییە ئاشکرایەکەی نێوان بنەماڵەی بارزانیو دەوڵەتانی دراوسیێ، دەستکەوتیان نزیکەی سیێ ملیار دۆلارە کەهەمیشە دەڵێن ئەوان لەخزمەتی گەلی کوردستاندانو ماڵ و سامانی کورد پارێزراوە بۆ رۆژی رەش، ئیتر نازانم چ رۆژێکیان مەبەستە!

کورد دەڵێن پارەی سپی بۆ رۆژی رەش، بۆ ئەمەش شتێك دێنمەوە کە لەبەشەکانی کتێبەکەمدا باسمکردووە: بارزانی دوای ئەوەی ساڵی ١٩٥٩ گەڕایەوە بۆ عێراق، پارەیەکی زۆری ئێرانیی پێدام کە لەبازاڕ بیگۆڕمەوە، دیارە بڕوای بەمن بوو. کەپارەکەم بردە بازاڕ کابرای سەڕاف گوتی ئەم سکەیە کۆن بووەو لەمێژە کاری پێناکرێت چونکە هی سەردەمی رەزا شایە. تکا لەخوێنەر دەکەم سەرنجی یەك شت بدات، بارزانی بەدرێژایی (١٢) ساڵ سامانێکی زۆری لای خۆی هەڵگرتبوو لەکاتێکدا هاوەڵەکانی لەبرسان مردبوون، چونکە ئەوانەی بۆ رووسیای سۆڤێت لەگەڵیدا چووبوون باسی شتی سەیروسەمەرە دەکەن کە لەپێناو پەیداکردنی نان بەسەریاندا هاتووە، بەڵام بارزانی بیری لەوە نەکردەوە دەست لەوپارە شاردراوە بدات کە بەخوێنی ئەوان کۆیکردبۆوە.

تۆ بڵێیت کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان لەئاشبەتاڵەکەوە تا ئەمڕۆ ئەوەندە دەردەسەرییان نەچەشتووە کەبنەماڵەی بارزانی ئەو پارەیەی کە لەلایەتی دابەشی بکات، ئەو پارەیەی لەشای ئێرانیان وەرگرت لەبری جێبەجێکردنی ئەرکەکانیان؟ ئنجا بارزانی دوای ئەوەی چوو بۆ ئەمریکا، لەوێش یەك ملیۆن دیناری وەرگرت! لەدانیشتنێکدا لەگەڵ کوردێکی ئاوارەی هەندەران لەوانەی شارەزاییەکی چاکی هەیە لەبواری بازرگانیو ئەندازیاریو ئاوەدانکردنەوەداو لەئاوارە دەوڵەمەندەکان دەژمێردرێت، دەربارەی ئەو ماڵ و سامانە پرسیارم لێکرد کەبنەماڵەی بارزانی دەستیانکەوتووە، ئەو برادەرە گوتی: من لەبەردەمی خوا دان بەوەدا دەنێم کەئەگەر کاروباری ئاوەدانکردنەوەی کوردستانم بدرێتە دەستو ئەو ماڵ و سامانەی کەبنەماڵەی بارزانی دەستی بەسەرداگرتووەو کە بە ٣ ملیۆن دۆلار مەزەندە دەکرێت بخرێتە بەردەستم، دەڵێم دەتوانم کوردستان بەشێوەیەك ئاوەدان بکەمەوە کەس لەوە جوانتری نەبینیبێت، ئنجا کەفیلیی ئەوەش دەکەم کارگەو دامەزراوی وا دروست بکەم کەپێویستییەکانی کوردستان دابین بکەمو یەك بێکار نەبینن مەگەر خەڵکی نوقستانو کەم ئەندام، زیاد لەوەش دەوڵەتانی دراوسیێو بازرگانە ملیۆنەرەکانی جیهان ناچار بکەم شێت بن هەتا پشکێکیان لەمامەڵەو بازرگانیکردن لەگەڵ کوردستاندا دەست بکەوێت. کەواتە بنەماڵەی بارزانی ئەمڕۆ چۆنیان دەوێت با بەوشێوەیە بیبەنەسەر، بەڵام دەبێت

بـزانن كەقـەرز، كـۆن دەبێـتو نافـەوتێت... خـوای گـەورەش فەرمويـەتی﴿يـا ايهـا الـذين امنـوا اصـبروا وصابروا ورابطوا واتقوا الله لعلكم تفلحون ﴾.

موخابەراتو ئەنفال

خـــوای گـــەورە، ئـــادەمیزادی بەســـەر هـــەموو بوونـــەوەرەکانی تـــردا شایـــستەکردووەو هەرچـــی لەگەردووندایە خستوویەتییە خزمەتی مرۆڤ. هـەموو مـرۆڤێکیش بـەئازادی لەدایکدەبێت بـەڵام زۆرداران بەکۆیلەی دەکەن ـ پـەیامی پێغەمبـەری خـوا خـواش(د.خ) شۆڕشێك بـوو بـۆ پـشتگیریکردنی کۆیلـە دژی گـەورەکان... کەواتـە، تـۆبڵێی ئـاینێکی لێبـوردەی وەکـو ئـاینی ئیـسلام کەرێگـەی داوە مـرۆڤ لـەپێناو بەرگری لەخۆکردن، مرۆڤ بکوژێت، ئایا بەقەڵاچۆکردنی گەلێك رازییە کەتەنها تاوانێکیان ئەوەیە کوردن.

زۆردارەکـانی حزبـی بـەعس لەهەڵمەتـەکانیان بـۆ قەڵاچـۆکردنی کـورد، وشـەی ئـەنفالیان بـەخۆڕایی بەکارنەهێناوە بەڵکو نیازێکی خراپیان لێی هەبووە کەشەیتان ئەو دەرسەی پێداون. یەکێك لەو نیازانەی بـەکارهێنانی نـاوی سـوورەتێکی پـیرۆزی قورئـان بـۆ حـەڵاڵکردنی لـەناوبردنی نەتەوەیـەك پاسـاوی کردەوەیەکە تەنها ستەمکارە بێبەزەییەکان پێی قایلنو بڕوایان بەوەیە کەخوا، فەرمانی بەو کردەوەیە داوە کەئاینـە ئاسمانییـەکان حـەرامیانکردووەو خـودی مـرۆڤ دڵـی لێـی دەبێزرێـت. ئـەنفال واتـە مـاڵو دەستکەوتێکە کە لەشـەردا دەستدەکەوێت، ئەوانـەش کەخوێنخۆرەکانی سـەدام لـەناویان بـردن خـەڵکی بێـچەكو نـــەداربوون، لـــەزەویو کۆختـــەکانیان بـــەولاوە هیـــچی تریـــان نـــەبوو کەشـــەڕکەر تـــەماعی تێبکـات...جگـە لـەوەی شـەڕکەر، رازی نییـە منـداڵ زیندەبەچـاڵ بکـاتو ژن بکوژێـتو جەسـتەی کوژراوێکی بێچەك بشێوینێت.

ئێستا ئێمە بەپەرۆشەوە چاوەڕێی ئەو رۆژەین کەخوای گەورە لێشاوی قینی بەسەر سەدام حسەینو دەستوپێوەندەکانی دابارێنێت بۆ ئەو تاوانانەی ئەنجامیانـدا، چونکە ئـەوەی بـەزەیی لەدڵیـدا نـەبێت، خواش بەزەیی پێدا نایەتەوە. وەکو پێشتر لەکتێبەکانمدا باسمکردووە، باسی شتێك ناکەم لێی ئاگادار نـەبم، بـەڵاو ئـەو مەرگەسـاتەی بەسـەر کوردسـتانی باشـوور(بـاکووری عێـراق) دا هـات کەدڕندانـەترین پرۆسـەی تاوانکارییـە لەلایـەن دڕنـدەترین کەسـەوە بەرامبـەر بەگـەلێك کردبێتیـو هەوڵیـدابێت بـەئاگرو ئاسن، گەلی کوردستان بتوێنێتـەوەو تـرسو تۆقین بخاتـە دڵـی هەرکەسێکەوە کەپرکێشی دەکاتو وەك مرۆڤ داوای مافی خۆی دەکات، ئەمە ناچاریکردم شتێکی لەسەر بنووسم هەرچەندە لەوکاتەدا لەعێراقدا نەبووم، بەڵام بۆ نووسین پشتم بـەو نووسـینانە بەسـت کـەدەزگاکانی بڵاوکردنـەوە لـەناوخۆو لـەدەرەوەی عێراقـدا بڵاویـان کـردەوە، هـەروەها دیـدارەکانم لەگـەڵ چـەند دۆسـتێکی دێـرین لەوانـەی خێـزانو کەسوکاریان ئەنفالکراون بەتایبەتی لەناوچەکانی دەوروبەری کەرکوكو قەرەداغ. شایەنی باسە مامۆستا سـەلاح رەشـید رۆڵـی سـەرەکیی بینـی کـەدەرگای وەزارەتەکـەی (وەزارەتـی مـافی مـرۆڤ) بـۆ کردمـەوەو ئاسانکاریی بۆم کردم کەبەڵگەنامەو ئەو نووسراوانەی خستە بەردەستم کە بۆئەم مەبەستە پێویستم پێ بوو، هەروەها سوپاسی زۆرم بۆ مامۆستا مەنسوور محەمەد کەریم بەڕێوەبەری گشتیی لەوەزارەتی مافی مـرۆڤ کـە یارمەتیانـدامو بەڵگەنامـەی پێویـستیان خـستە بەردەسـتم دەربـارەی گـەورەترین پرۆسـەی جینۆساید دەرهەق بەگەلی کوردستان کەمرۆڤایەتی، لەدوا چارەکی سەدەی بیستەمدا بەخۆیەوە بینی.

لەمێـژە خـۆم ئامـادە دەکـەم بـچمە بـنج و بنـەوانی لایەنـە پەنهانـەکانی ئـەم کوشـتارە بەکۆمەڵـەو لەمەبەسـتەکەی تێبگـەم تـا بەسـادەیی بیخەمـە بەردەسـتی خوێنـەران ئنجـا بـەپێی تێگەیـشتنی خـۆم، رەهەندەکانی بەکورتی دەربڕم.

هەرگیز نەمانبیستووە پیاوکوژێك لەسزا رزگاری بووبێت، ئەگەر ئەمڕۆ سزا نەدرێت ئەوە سبەینێ بەسزای خۆی دەگات. دەربارەی بەڕێز سەدام حسەین ئەوە پێویستی بەوە نییە دادگایی بکرێت تا وەکو هەڵسووڕێنەرو جێبەجێکـەری پرۆسـەکانی ئـەنفال تاوانبـار بکرێـت... بـەلاّم هـەر بـۆ تۆڵـە سـەندنەوە لەبەرامبەر تاوانی ئەنفالەکان، دەبێت سەدام حسەین و ئەنجامدەرانی ئەو تاوانە بدرێنـە دادگا. بەزۆری، چارەنووسی پیاوکوژ کەدادگایی دەکرێت یا لەسێدارە دەدرێت، یا زیندانی دەکرێت یا بەکەفالەت بـەرەلاّ دەکرێـت. مەبەسـتم ئەوەیـە کەیـەکێك لـەو خالاّنـەی دەبێتـە مایـەی مـشتومڕی نێـوان دادوەرو داواکـاری گشتی‌و پارێزەردا هۆکاری کوشتنەکەیە !

جائەگەر بپرسین چی پاڵی بەسەدام حسەین‌و حزبی بەعسەوە نا کەرۆڵەکانی گەلی کورد لەناوبەرن‌و زیاد لەوە هەوڵبدەن قەلاّچۆیان بکەن؟ ... ئایا چی پاڵی بەسەدام حسەن‌و حزبی بەعسی دەسـەلاّتدارەوە نا ئەنفالەکان دابهێنێت کەدڕندانـەترین تـاوانی کۆمەڵکوژییـە لـەدوا چارەکی سـەدەی بیستەمدا دەرهـەق بەمرۆڤایـەتی ئـەنجام درابێـت کەتێیـدا ٤٥٠٠ گونـدو شارۆچکە وێرنکـران هـەروەها دەیـان هـەزار کـەس تیاچـوون کەتائـەمڕۆ، کەسـوکاریان چـاوەڕێی هەواڵێکیانـە، جگـە لـەکوژراوانی زیـاد(٥) لەهـەزار کـەس لەژن‌و منداڵ لەماوەی چەند ساتێکداو برینـداربوونی زیـاد لـە(١٠) هـەزار کەسـی بێتـاوان لـەکیمیابارانی هەڵەبجـەدا سـاڵی ١٩٨٨ بەدەسـتی بەعسییەکان، هـەموو ئـەم تاوانانـەو دەیـانی تـریش لـەپێناوی چـی جێبەجێکران کەحکومەتی عێراق تائێستا دەرهەق گەلی کوردستان پێڕەویان دەکات.؟

گیروگرفتـی بـەڕێز سـەدام حـسەین‌و حزبـی بـەعس گرێـی دەروونیـە لەناخیاندایـەو لـەناخی هـەموو داگیرکەرێکدایە کەتوندوتیژی‌و زاڵدەستی بۆ ملکەچ پێکردنی گەل بەکاردێنێت. ئەم بیرکردنەوە چەپەڵە وەکو ڤایرۆس وایە کەدەچێتە خوێنەوەو لەناومێشکی دەسەلاّتدارو زەبربەدەستاندا هێلانە دەکات بـەبێ جیـاوازیی ئـاین‌و نەتـەوە، بۆیـە جیـاوازی چیە لـەنێوان ئیڤـانی رووسـی‌و هتلـەری ئـەڵمانی‌و سـەدامی عێراقی؟ لەراستیشدا مۆرکی رۆشنبیری‌و پێکهاتەی کۆمەڵگـە، لـەزەبروزەنگی ئـەم کەمدەکاتـەوەو بـەر بـۆ ئـەوەی تـر بـەرەلاّ دەکـات بۆیـە جیاوازییەکـە لەرواڵەتدایـە، بـەلاّم لەناوەرۆکـدا هـەموو ئەوانـە یـەکن کەچارەسـەرکردنی کێشەکەیان تـەنها ئەوەیـە بـەزەبری هێـز رووبـەڕوویان بوەسـتیت چونکە ئـەم جـۆرە کەسانە بڕوایان بەلۆجیك نییـەو دان بەدیالۆگ‌و تێگەیشتن نانێن. بیروباوەڕی ئەوانـەش لـەم بارەیـەوە بـەکارهێنانی هـەموو جـۆرە رێوشـوێنێکە لـەپێناو پاراسـتنی دەسـەلاّت‌و چارەسـەرکردنی کێـشە ناوخۆییەکان بەئاگرو ئاسن.

ئەنفالەکان زۆر بەرێکوپێکی بەرنامەیان بۆ داڕێژرا، واتە لەئەنجامی هەڵچوونی دەروونـی یـان بڕیـاری سـەرپێی‌یی یـان قینـی سـەرزارەکی جێبەجێنـەکرا، بـەڵکو ئامـانجێکی سـتراتیجی شـۆڤێنی بـوو چـەند مەبەستێکی هەبوو وەکو:

١ ـ لەرێی کۆمەڵکوژیو ئاوارەکردن، ژمارەی دانیشتوانی کوردستان کەم بێتەوە.

٢ ــ تۆقاندنی خەڵك لەپێناو بەرگرتن لەبیروباوەڕی شۆڕشگێڕو هەوڵدان بۆ بەرەنگاریکردنی دەسەلآت.

٣ ـ رووخاندنی گوندو شارۆچکە کوردییەکان کەبەدەنگ پێڕەوی بەعسەوە نەچوون و سەنگەرو لانەی حەوانەوەی پێشمەرگەبوون.

٤ ــ قوتاربوون لەئەرکی لەبەرێوەبردنی هەندێك ناوچەی سنووری یان دەوروبەری ناوچە ستراتیجیەکان و کردنیان بەناوچەی قەدەغە(محرمة)بۆ ئەوەی کۆنترۆڵکردنیان ئاسان بێت.

٥ ــ تێکدانی ژێرخانی ئابووریی جووتیاری کوردو ناچارکردنی کە لەشاردا بژی، ئەمەش بۆ شێواندنی کۆمەڵگە.

بەپێی ئامارەکانی لایەنە پەیوەندارەکان دەربارەی رێژەی دانیشتوان لەدوای جەنگی عێراق ـ ئێران، زیاتر لەیەك ملیۆن سەربازی عێراقی کوژراوە لەمانە ٥٪ یان کوردن، ئەمە جگە لەسەدان هەزار برینداروکەمئەندامو بێسەروشوێن و دیل، لەکاتێکدا بارودۆخی کورد لەعەرەب باشتربوو کەبەو ئەندازەیە بەشداریی جەنگیان نەکردووە چونکە هەلآتووی کورد، شوێنی هەبوو پەنای بۆ بەرێت.

بۆ نموونە خوالێخۆشبوو محمد هەرکی (سەرۆك عەشیرەت) کە بەهۆی ئەوەی بنەماڵەی بارزانی دوژمنایەتی دەکرد چەکی بۆ رژێم هەڵگرت و بەتەواوی سەری بۆ بەعس نەویکرد، بەفەرمانی سەدام حسەین کوژرا ئەمەش چونکە رازی نەبوو شانبەشانی سوپای عێراق بەشداری بکات لەجەنگ دژی ئێران.

واتە پرۆسەکانی ئەنفال باشترین رێگەچارە بوو بۆ هێنانەدیی ئامانجی ستراتیجی لەرووی هاوسانیکردنی رێژەی دانیشتوان لەنێوان کوردو عەرەب لەعێراقدا.

هەندێك سیاسەتمەدار وای رادەگەیەنن گوایە حزبە کوردییەکان رۆڵی سەرەکییان هەبوو لەرووداني ئەنفالەکان ئەمەش بەهۆی هاوکاریکردنی ئێران دژی عێراق کەئەمە سەدام حسەینی تووڕەکردو پاڵی پێوەنا تۆڵە لەخەڵکی کرودستان بکاتەوە بەتایبەتیش کەئاماژەیان بەو هێرشە سەربازییەی هێزەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بۆ سەر شاری کەرکووك دەدا کەبۆ لێدانی نەوتەلآنەکان، هێزی ئێرانیان لەگەڵ خۆیاندا هێنابوو.

راستییەکەشی پێچەوانەی هەموو ئەمانەیە، چونکە هاوکاریکردنی حزبە کوردییەکان لەگەڵ دەوڵەتی ئێراندا تەنها لەبەرئەوەبوو کەئێران تاکە رێگوزەرێکیان بوو بۆ هەندەران. ئنجا هێزەکانی یەکێتیش کەپەلاماری نەوتەلآنەکانی شاری کەرکووکیاندا بەفەرماندەیی مامۆستا نەوشیروان مستەفا کەنزیکەی(٣) هەزار پێشمەرگەی قارەمان بوون، پێویستیان بەکەس نەبوو لەگەڵ خۆیاندا بیبەن چونکە خۆیان لەسوپا دەچوون . ئنجا ئەو هێرشە سەربازییە بۆ سەر دامودەزگاکانی نەوتی عێراق بەو ئەندازەو قەوارە گەورەیەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، کەزەرەوزیانێکی زۆری بەهێزەکانی دەوروبەری کەرکووك گەیاندو کارگێڕیەتیی بەعسی تۆقاند کەئەم بوێرو ناکاوەی پێگەیشت لەناو سەنگەری خۆیداو

لەئەنجامدا ناردنی نەوتی عێراق بۆ ماوەی ٧٢ سەعات وەستا، ئەمە نیشانەی لێهاتوویيـەکی سـەربازیو لێزانییـەکی شـارەزایانەیە لەسـەرکردایەتیی یـەکێتیی نیـشتمانییدا بـەو توانـا کەمەیانـەوە لـەورۆژەدا، چـونکە پێـشمەرگە گیـانی خـۆی بەختـدەکرد لـەپێناو بـەرگریکردن لـەخاك‌و نیـشتمانی، بەرتەکدانـەوەی دەسەڵاتی عێراقی دەستەبەر نـەکردبوو کاتێك پـەلاماری سـەربازگەکانی دەدا، ئنجا رژێمـی فاشیـستمی عێراقـی کـە لەسـاڵی ١٩٦٣وە بـەنیازی دەسـتگرتن بەسـەر سـامانی نـەوتی کـەرکوك‌و قـۆرخکردنی ئـەم سـامانەو سـوودەکانی تـەنها بـۆ عـەرەب، دەسـتیکردووە بەجێبـەجێکردنی سیاسـەتیگۆڕینی بـاری نەتەوەیی لەپارێزگای کەرکووکدا.

حکومەتی عێراق لەناوەڕاستی ساڵی ١٩٦٣دا سیانزە گوندی کوردی لەدەوروبەری شاری کەرکوك وێرانکردو لەهـەمان ساڵدا(٣٣) گونـدی تـری لەناحیـەی دووبـز وێرانکـرد کـەدواتر ناوەکـەیان بـۆ دبس گۆڕی. لەهەمان ساڵدا، چەند خێزانێکی عەرەبیان لەناوەڕاستی عێراق هێناو دوای ئەوەی زەوییـەکانیان پـێ فرۆشتن‌و بەناویانـەوەکردن، لـەوێ نیشتەجێیان کـردن. دوای ئـەوە دەیـان هـەزار خێزانـی عـەرەبیان هێنـاو لەشاری کەرکووکدا نیشتەجێیان کـردن کەئـەم پرۆسـەیە تـا ئـەمڕۆ درێـژەی هەیـە. دوای ئـەوەش ساڵی ١٩٧٢ ناوی ئەو پارێزگا دێرینەی کوردیان لەکەرکووکەوە بۆ تەئمیم گۆڕی بۆئـەوەی بـۆ یـەکجاری ئاسەواری مێژوویی ئەم شارە بگۆڕن کەهەزاران ساڵە هەیە.

جێبـەجێکردنی پرۆسـەی ئـەنفال وەکـو خـۆی، ئامـانجێکی بنـەڕەتیی حکومـەتی فاشـیی عێـراق بـوو، بێگومان بۆ جێبەجێکردنی تەنها یەکێك لەکادیرە باوەڕپێکراوەکانی دەزگای موخابەرات هەڵدەبژێردرێت بۆیە بۆ ئەنجامدانی ئەم کارە دڕندانەیە لەعەلی حەسەن ئەلمەجیدیان باشتر دەستنەکەوت کـەبۆ ئـەم کـارە بشێت. ئەویش لەئەنجامی لێهاتوویی‌و کارامەیی لەبەکارهێنانی چـەکی کیمیـاوی بـۆ قەڵاچـۆکردنی گـەلی کوردستان ناونرا: عەلی کیمیاوی.

زۆربــەی کــادیرانی دەزگــای موخابــەرات‌و بەڕێوەبــەرەکانی بەشــەکان بەشــداریی ئــەم پرۆســەیەی جینۆســایدەیان کــرد شانبەشــانی هێــزە ســەربازییەکانی عێــراق بــەرێکوپێکی ئەنجامیانــدا، بــەڵام تۆمارەکانی جوانمـەردیی شـەڕکەری عێراقی هەندێك هەڵوێستی بۆ چەند ئەفسەرێکی عێراقی لـەکاتی جێبەجێکردنی ئەنفالەکاندا تۆمارکردووە.

لـەم رووەوە چـەند کۆمیتەیـەکی لێکۆڵینـەوە بـۆ چـەند ئەفسەرێك پێکهێنـرا کەسەرپێچی سـەربازییان لێوەشـاوەتەوەو فـەرمان‌و یاسـاکانیان پـشتگوێ خـستووە وەکـو ئـەو کۆمیتەیـەی بـۆ ئەفـسەرێکی(دوو ئەستێرە) پێکهێنرا کەتاوانەکەی ئەوەبوو یارمەتیی ژنێکی سکپڕی دابوو گوللەیەك بەر سکی کەوتبوو و ئەمـە ببـوو بـەهۆی لـەباربردنی سـکەکەی. جـا لەکاتێکـدا ئـەم ژنـە گیـانی دەدا داوای پـەرداخێك ئـاوی کردووە، تاوانی ئەفسەرەکەش ئەوەبووە کەئەو پەرداخە ئاوەی بەو ژنە داوە کە لەسەرەمەرگدا بووە.

هەڵوێستی حکومەتە دراوسێکان لەکاتی کیمیابارانەکەدا

هێـزی ئاسمـانیی عێـراق شـاری هەڵەبجـەی بـە(غـاز الخـردل، سـارین، تـابون) بۆردومـانکردو بـوون بەمایەی کوشتن‌و بریندارکردنی هـەزاران ژن‌و منداڵ‌و بەساڵداچووی ئەو شارە. لێرەدا کـەس نکووڵی

لەڕۆڵی جوامێری دەوڵەتی ئێران ناکات کەسنوورو شارۆچکەو نەخۆشخانەکانی کردەوەو ئەوەی لەتوانایدابوو پێشکەشی بریندارەکانی کرد کەروویان لەسنوورەکانی کردبوو، ئنجا ئەوەی پێویستی بەچارەسەر لەدەرەوەی وڵات هەبوایە بەتایبەتی بۆ ئەوروپا، ئەوە ئاسانکاریی بۆ دەکرد، پاشان رێگەی بەدەزگای رۆژنامەوانی رۆژئاوادا کەبێنە ناو سەنگەرەکانی واقیع لەهەڵەبجە لەرێگەی ئێرانەوە بۆئەوەی لەرێی وێنەگرتن‌و دیدارو ریپۆرتاجەوە، ئەو تاوانە نامرۆییە بگەیەننە ئیزگە جیهانییەکان بۆئەوەی هەموو کەسێك ئاگاداری ئەم تاوانە ناڕەوایە بێت.

دەربارەی نیازی پاڵ ئەم کردەوە جوانمەردانەیەی ئێران ئەوە بۆ خوای گەورەی بەجێدێڵم کەهەر خۆی بەناو دڵان دەزانێت، چونکە دەوڵەتی ئێران کەلەو رۆژە سەختەدا سنوورەکانی لەرووی لێشاوی خەڵکی لێقەوماودا کردەوە چاکەیەکە هەرگیز لەبیرناچێتەوە.

وەزارەتی دەرەوەی تورکیا لە٩ی ئەیلوولی ١٩٨٨دا لەرێی دەزگاکانی راگەیاندنیەوە، ئەم تاوانکارییەی بۆ جیهان ئاشکراکرد ئەوەش دوای ئەوەی بەشێك لەوانەی بەگازە ژەهراوەییەکان بریندارببوون گەیشتنە تورکیا، دەوڵەتی تورکیا لەبڵاوکردنەوەی هەواڵەکەدا پشتی بەشایەدی بەچاودیتەو بەڵگە بەست.

لەکاتی ئەنجامدانی ئەم تاوانەدا من لەگوندی راژان بووم لەسەر سنووری ئێران کەبارەگای مەکتەبی سیاسیی پارتی دیموکراتی کوردستانی لێبوو، وەك لەبەشەکانی تری کتێبەکەمدا باسمکردووە من بەنهێنی لەوێ بووم، سەرقاڵی پرۆسەی ئاشتی بووم لەنێوان هەردوو حزبی سەرەکیداو نوێنەری یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان بووم‌و ئەمەی دەینووسم لەو خەڵکانەم بیستووە کەخۆیان کارەساتەکەیان بینیوە.

هێزەکانی هەردوو حزبی سەرەکی بەیارمەتی‌و هاوکاری رێکخستنە ناوشار توانییان دەست بەسەر شاری هەڵەبجەو هاوینە هەواری ئەحمەدئاوا بگرن‌و ناوچەکە لەبەعس‌و پیاوانی دەسەڵاتی عێراق رزگاربکەن، بەڵام بەرپەرچدانەوەی حکومەتی عێراقی دڕندانەتربوو، چونکە لەو باوەڕەدام کەئەوەی خەڵکی هەڵەبجە لەکاتی بۆردومانی کیمیابارانەکەدا بەسەریاندا هات، دۆزەخ بووە بەخۆی کەدۆزەخیش لەباسکردن نایەت.

جاش خەفیفەو موستەشارەکان

مرۆڤ کۆمەڵێك دژایەتی‌و خەسڵەتە، جوانترین خەسڵەتی باڵا کەهەست‌ونەست لای هەموان دەبزوێنێت هەستی نیشتمانپەروەرییە کە لەمنداڵییەوە لەگەڵماندایەو تەنها هەندێك هاندەری پێدەوێت تا دەربکەوێت.

پێغەمبەر(د.خ) کاتێك شاری مەککەی بەجێهێشت، فرمێسك بەچاوانی هاتە خوارەوە لەتاو خەم‌و پەژارەی بەجێهێشتنی زێدی خۆی لەکاتێکدا کەس وەکو پێغەمبەر(ﷺ)ی خواناس نییە، کەچی خۆی بۆ نەگیراو هەستی نیشتمانیی خۆی دەربڕی کە لەناخی هەموو مرۆڤێکدایە، بەڵام هەندێك سات مرۆڤ لەتاوی تووڕەیی‌و تەماع وای لێدێت نیشتمان‌و ئەرکی سەرشانی لەبیردەچێتەوە بۆیە پشتی

لێهەڵدەکات و بەناپاك دەدرێتە قەڵەم، ئەی نابینیت کاتێك لەناپاکیدا زیادەڕەویی دەکات دوای ماوەیەك پەشیمان دەبێتەوە.!

خوێنەری خۆشەویست: نامەوێ پاساو بۆ ئەوانە بنێمەوە کەخیانەتیان لەنیشتمان کردو چەکیان دژی شۆڕشی کوردستان هەڵگرت، نەخێر، بەڵام ئەگەر لەو هۆکارانە بکۆڵینەوە کەوایان لەئامر فەوج و مەفرەزە تایبەتەکانی دەزگای موخابەرات و ئەمن کرد بەو شێوەیە بچنە پاڵ رژێم، دەبینین ژمارەیەکی کەمی ئەوانە بەیەکجاری ئابڕویان تکاوەو هەستی نیشتمانییان دۆڕاندووە، ئەمانە هەر دەبێت کەوتبنە بەر کاریگەریی هۆکاری لاوەکی و وای لێهاتبێت لەپێناوی پارەدا، چەك دژی گەلەکەی هەڵبگرێت.

بەڵام زۆربەی ئەوانەی بەرامبەر شۆڕشی کوردستان وەستان بەهۆی تووڕەبوونیان بووە لەئەنجامی ترسان یان هەڵاتنیان لەتاوی زەبری دەسەڵاتداران یان زۆریان لێکراو ئەوانیش وەك بەرگری لەخۆکردن، دژی شۆڕش وەستان.

لەبەشەکانی تری کتێبەکەم(کورد دوژمنی خۆت بناسە)دا بەدوورودرێژی باسی عەشایەرەکانی کوردستانم کردووە کەیەکەم کەس بوون چوونە پاڵ رژێم و دژی شۆڕش وەستان و ئەم هەڵوێستەیان بەهۆی دوژمنایەتیکردنی بارزانی بوو لەبەرامبەریان کەگەورەکانیانی کوشت و جگە لەتۆقاندنیان، بوو بەهۆی ئاوارەبوونیان و ئەوانیش تەنها ئەوەیان بۆمایەوە پەنا بۆ دەسەڵاترێتی عێراق بەرن.

ژمارەیەکی زۆری ئامر مەفرەزەی سەر بەدەزگای ئەمنی گشتی یان دەزگای موخابەرات بەهۆی شەڕی ناوخۆی نێوان حزبە کوردستانییەکان بوو کەدەستیاندایە خیانەتکاری.

سەیر ئەوەیە زۆربەی ئەو ئامر فەوج و ئامر مەفرەزانە، وەلائی خۆیان بۆ حزبە کوردستانییەکان دەردەبڕی و لەگەڵ ئەو حزبەدا رێکدەکەوت کەخۆی بەدڵی بووە، وەك ئەوەی مانگانە مووچە بۆ حزبەکە بڕنەوەو لەبەرامبەردا، حزبەکە چاوپۆشی لەخیانەتکارییان بکات بێئەوەی جیاوازی بکرێت لەنێوان ئاستی دڕندەیی و خوێنڕێژیی ئەم یان ئەو ئامر فەوج لەبەرامبەر گەلی کورد، دەبینین هەندێك لەوانە دەستیان بەخوێنی کورد سووربووەو لەئەنفالەکاندا بەشدارییان کردووە کەئەمانە وەکو ڤاپرۆس وان هەردەبێت لەناوببرێن، بەڵام دوای راپەڕینی گەلی کوردستان بڕیاری لێبوردن کەدەرچوو هەموویانی گرتەوە، بەڵام ئەمە ئەوە ناگرێتەوە کەببینین ئەمڕۆ، ئەوانە پلەو پۆستی گەورەیان لەئیدارەی کوردستاندا بەدەست بێت و بەپاڵەوان لەقەڵەم بدرێن لەکاتێکدا لەرووی مامەڵەیان لەگەڵ خەڵکی سادەدا هەروەکو ئەوسا تووڕەو تڕۆن.

دەمێکە دەمەوێ شتێك لەسەر هەموو ئەوانە بنووسم کەشانبەشانی رژێم چەکیان هەڵگرت و باسی چاکەو خراپەکانیان بکەم، بەڵام ئەوەندە بەسە کەئێستا دەینووسم و ئەگەر تەمەن باقی بوو ئەوە کتێبێکیان لەسەر دەردەکەم، چونکە ئەوانە لەوەتەی شۆڕشی کوردستان سەریهەڵداوە رۆڵی خۆیان بینیووەو دەبێ خەڵك ئاگاداری ئەو راستییانەبن کە لەلا من، لەو راستییانە تێیاندایە هەموو کەسێك شانازی پێوەدەکات و تێیاندایە مرۆڤ شەرمەزاردەکات، شایەنی باسە کەژمارەی بەناو فەوجی خەفیفە

لەکوردستاندا گەیشتە ٥١٥ فەوج، هەروەها ژمارەی ١٠٠ مەفرەزەش هەبوو کەسەر بەدامودەزگا ئەمنییەکان بوو .

خیانەتکاری، بۆ سەرەتای دامەزراندنی قەوارەو ئیدارەی مرۆڤایەتی دەگەڕێتەوە کەبێگومان تەنها لەکوردستان و لەناو موستەشارەکاندا نەبووە بەڵکو لەهەموو کات و جێیەکدا هەبوو.

سامری هەروەکو قورئانی پیرۆز بۆمان باسدەکات، سیانزە سەدە لەمەوبەر خیانەتی لەوپەیمانەکرد کەلەگەڵ خودا وموسا پێغەمبەر کاتێك حەزرەتی خوداو مووسا پێغەمبەری(ﷺ)بەدرۆخستەوەو خەڵکی فریودا پەیکەری گوێرەکەیەك بپەرستن لەزێڕ دروستیکردبوو، سامری کونێکی لەناو سکی پەیکەرەکە کردبوو کەدەمەی و پاشی پێکەوە دەبەستەوە ئیتر کەرووەو با دایدەنا دەنگێکی لێدەهات بیستەر سەری لێی سووڕەما. لەسەردەمی پێغەمبەریشدا(د.خ) هەر لەکەسوکاری خۆی هەبوو دایە پاڵ قورەیش و دژی پەیامی ئاسمانی وەستا. هەروەها دەبینین لەناو خەڵکی عەرەبی فەلەستین کەئەمانە خاوەنی کێشەکی پیرۆزن کە رووبەڕووی ئیسرائیل وەستاون و بەرگری لەخاك و ئاین دەکەن، دەبینین عەرەبی موسڵمانیان تێدا دەبینین دەستیان خستە ناو دەستی حکومەتی ئیسرائیل و خیانەتیان لەنیشتمانیان کرد. لەبەرامبەریشدا لەناو ئیسرائیلییەکاندا کە لەبەرچاوی هەموو جیهان بانگەشە دەکەن گوایە لەهەموو گەلانی جیهان یەکگرتوو ترن، دەزگا ئەمنییەکانی ئیسرائیل حەوت ئیسرائیلییان لەریزی هێزە چەکدارەکان دەستگیرکرد دوانیان ئەفسەر بوون و پێنجەکەی تر سەربازبوون، کەئەمانە چەکیان بەهێزە فەلەستینیەکان فروشتبوو لەکاتێکدا مووچەی زۆریان هەبوو لەسایەی حکومەتەکەیانداو بەخۆشی دەژیان. لەم بارەیەوە ئیزگەی رادیۆی لەندەن لێدوانێکی لەسەر ئەم هەواڵەداو گوتی: لەمەودوا فەلەستینیەکان پێویستیان بەوە نییە چاوەڕێ بکەن هەتا دەوڵەتە عەرەبییەکان چەکیان دەدەنێ مادەم ئەم جۆرە ئەفسەرو سەربازانە لەڕیزی سوپای ئیسرائیلدان کەچەکیان پێدەفرۆشن.

جا ئەگەر ئەمە حاڵی ئەو گەل و دەوڵەتانە بێت، تۆبڵێی بارودۆخی کورد لەوبارەیەوە چۆن بێت لەکاتێکدا بەسەرچوار دەوڵەتدا دابەشکراون و بوونەتە ژێر دەستەی سێ نەتەوەی جیهانی سێ؟!

ژمارەی ئەوانەی چەکیان بۆ رژێم هەڵگرت، ئەگەر لەگەڵ ژمارەی دانیشتوان و گەلانی تردا بەراوردبکرێت بۆمان دەردەکەوێت ئێمە باشترین. بەڵکو موستەشارو ئامرفەوجی وا هەبوو خزمەتی زۆر گەورەی بەشۆڕشی گەلی کوردستان و خەڵك گەیاند، خزمەتی وا کەشایەنی بەخشینی نیشانەی پاڵەوانیەتییە پێیان چونکە ئەوانە لەشوێنی مەترسیداردابوون و هەمیشە ژیانیان لەمەترسیدار بووە چونکە لەناوجەرگەی ئاگرەکەدابوون و لەباوەشی دەسەڵاتی عێراقدابوون کەسەرۆکەکەی بەزەیی بەنزیکترین کەسدا نەهاتۆتەوە هەر ئەوەندەی گومانی لێکرا.

لەوێنەی ئەمانە لەکوردستاندا زۆرەو هەڵوێستی وایان هەبووە نووسینەوەیان بەچەند دێڕو رۆژنامەیەك کۆتایی نایەت بەڵکو دەبێ کتێبێکی بۆ تەرخان بکرێت، لەوانە: حاجی عەلی سستە لەقەڵادزێ، هەروەها منداڵەکانی عەباسی مەمەند ئاغا لەناوچەی بیتوێن و، زەیدی عومەر ئاغای سوورچی لەناوچەی هەولێر. زۆری تر هەن داوای لێبوردن دەکەم کەلێرەدا ناویان نابەم، ئەمەش

لەوانەیە بەئەقەست نەبێت، بەلاّم هەموو ئەمانە گیانی دەیان هەزار کەسیان لەخەڵکی کوردستان پاراست کەلەریزی فەوجەکانیان وەریانگرتن بۆئەوەی سەربازی نەکەن کەجەنگی عێراق ـ ئێران سەدان هەزار کەسی بەکوشتدا، جا بەهۆی ئەم فەوجانەوە، زیاد لە ٦٥٠ هەزار کەسی کورد بەسەلامەتیو بەبێوەی لەناو خێزانو کەسوکاری خۆیاندا دەژیانو خەریکی کاروکاسبی خۆیان بوون دوور لەهەموو جۆرە مەترسییەك. هەندێك لەو عەشرەتە چەکدارانە پلەوپایەیەکی تایبەتیان هەبوو کەحسابیان بۆدەکرا، راستییەکەشی ئەوەیە چەکدارەکانی فەوجەکانو مەفرەزەکانی دامودەزگا ئەمنییەکان داردەستی ڕاپەرینی گەلی کوردستان بوون.

جا ئیدارەی خراپی حزبی بەعسو پرۆسەکانی قەلاّچۆکردنی گەلی کوردە ترسو تۆقینی خستە دلّی ئەمانەو وای لێکردن هەر کەهەلیان بۆ هەڵکەوت لەدژی دەسەلاّتی بەعس بوەستن هەروەکو لەڕاپەریندا بینیمان. هەروەکو لەبەشەکانی تری کتێبەکانمدا باسمکردووە، سەر لەشکر(قائدفیلق)ێك هەموو موستەشارەکانی کۆکردبۆوە و زۆر بەبێشەرمانە نیازی حکومەتی عێراقی لەلایان ئاشکراکردبوو، کەپێشمەرگە لەهەر گوندێکدا ببینرێت ئەوە گوندەکە بۆدرومان دەکرێت، لێرەدا موستەشارەکان بۆیان دەرکەوت کەبارەکە مەترسیدارەو حکومەت نیازی خراپەو هێشتا جیاوازی ناکات لەنێوان پێشمەرگە کەماوەیەکە دژی رژێم وەستاوە، لەگەڵ ئەو کوردە چەکدارەی ژیانی خۆی لەپالّ رژێمدا بەسەر بردووە.

ئنجا راپەڕین روویداو سەنگەرەکان گوازرانەوە، پاشان لوولەی تفەنگەکان روبەڕووی رژێمی زۆردار کرانەوە... خوا هەمومان بۆ خزمەتی کوردستان یەکبخات.

لێرەدا دەمەویّ بانگەوازێك ئاراستەی هەموو موستەشارەکان(ئامر فەوجەکان) بکەن کەبارودۆخی هەلاّوێردە کردنی بەملیۆنێر، داوایان لێدەکەم بەچاوی بەزەییەوە ئاوڕ لەخەڵکی کوردستان بدەنەوەو لەوسامانەی کەسەرۆکی عێراقی پێی بەخشیون، بەشێکی ببەخشنە خێزانی شەهیدەکان چونکە چ زەرەرێك دەگەیەنێت ئەگەر هەریەکەیان خێزانێکی دەربەدەر بەخێو بکات کەرژێم ستەمی لێکردووە؟ ئەو سامانەی لەلای ئەمانەیە مالّی گەلە، لەبیریشمە موستەشارێك گوتی: هەرکاتێك بنەمالەی بارزانی، ئەو مالّو سامانەی لەلایانە گێڕایەوە کە بەنزیکەی ٣ ملیار دۆلار مەزەندەکراوە، ئەوە ئێمەش ئەوەی لەلامانە دەیگەڕێننەوە.

نامەیەکی کراوە بۆ مامۆستا مەلا کرێکارو هاوەڵەکانی

دوای رێزو سلاّو

وەکو هەر موسڵمانێکی ئاشتیخواز، سۆزی خۆمت پێکەش دەکەم لەگەلّ سلاّوی شۆڕشگێڕانەی کوردێك کەهەموو ئاواتێکی، رزگاریی کوردستانە، لەمنەوە بۆ تۆ سلاّوێکی برایانە، کەکلەیلا دەروازەی دلاّنە.

ئیمامی بەرێز...

دوای ئەوەی دەستتان بەسەر ئەو CD یەمدا گرت کەسیّ بەرگی کتێبەکەمی لەخۆی گرتبوو" ئەوەی بەپێی رێکەوتنێکی نێوان هەردوولامان پێمدابوون کە بەچەند بەرگێك، لەسەر ئەرکی خۆتان چاپیان

بکـەن، بـەو هیوایـەی کەکتێبـەکانم بگەنـە بەردەسـتی هـەموو خوازیـارێکی راسـتیو ناسـینی دوژمنـی راستەقینەی گەلی کوردستان.

بەزۆری پێموایە دوای ئەوەی CD یەکەتان خوێندوەوەو بۆتان دەرکەوت کە ناوەرۆکەکەی دەکێشتە سەر دۆستو هاوپەیمانتان، ئیتر ئەمە ناچاریکردن بەڵێنی چاپکردنی ١٠٠٠ دانە لەکتێبەکەم بشکێنن کـەوەك پـشتگیریەکی شۆڕشـی فیکـەریم دابووتـان، نـەك هـەر ئەمـە بـەڵکو، ئێـوە بـوون بەمایـەی زەرەر پێگەیاندم لەرووی مادییەوە جگە لەبەفیڕۆدانی کاتم بەچاپکردنەوەی نووسینەکەم لەسەر CD یەکی تر، چونکە ئەوەندەی بێهوودە هەوڵمدا بتانبینم ئیتر لەوەدەستخستنەوەی CDیە تیاچووەکەم تـەمابڕاوبوم، ئەمـەش لەبەرئـەوەی کـابرای برادەرتـان(...) گـوتی : (مـەلا کرێکـار ئـەوەی لـەلای بـووە لەدەسـتیداوە، هەروەها کەمجار بەڵێنی دەباتە سەر، بۆیە ئەوەندەم لەدەستهات کەبڵێم: خوا جەزای بداتەوە.

بـەرێزان : هـەروەکو لەبەرگـەکانی کتێبەکەمـدا روونم کردۆتـەوە، مـن بەرەگـەز کـوردم، شـانازیش بـەم رەگەزەمەوە دەکـەم، خـەڵکیش شایەدی لەسـەر دەسـتپاکیو ئیمانـداریی باوباپیرانم دەدەن... تا ئێستا کارێکم نەکردووە خوا پێی ناخۆش بێت، هەروەها واشم نەکردووە دەوڵەتە دراوسێکانو هەندێك لەحزبە کوردستانییەکان لێم زویر بنو لەوە زیاتر قەستەسەرم بن.

ئـەوەی منـی بـەم بـارەی ئێـستام گەیانـدووە پـشتگوێ خـستنی دەسـەلاّتی زۆردارو هۆنینـەوەی راسـتییەکانە بەهەسـتێکی نیـشتمانپەوەرانە کـەئاینی ئیـسلام لەمـەدا هاندەرمـە، هـەروەها کۆمـەلاّنی خەڵکیش هانم دەدەن کەلـەم کارەمدا بـەردەوام بم، خـوای گـەورەش پـشتیوانمەو هـەر ئەویـشە ئاگـاداری ناودلاّنەو فەرمویەتی: ﴿ قل لن يصيبنا الا ما كتب الله لنا ﴾ .

بـەرێز مامۆسـتا مـەلا کرێکـار: مـنو تـۆ سـێ جـار بەیـەك گەیـشتووین، هەریەکـەمان شـارەزای بیروبـاوەڕو ئایدیۆلۆجیای ئەوی ترمان بووە، جا لەم میانەیـەدا دوو نـاوکۆیی هەیـە کـەمن و تـۆ پێکـەوە گرێـدەدات، ئـاینو نەتـەوە. ئەوەنـدەی هەیـە ئـەوەی لەسـەری کـۆك نـین گوزارشـتکردنە لەدیـدو بۆچـوون بەرامبـەر جیهـانو رووداوەکانی دەوروپشتمان، چونکە هەریەکـەمان ئامـانجێکی ئاشکرای هەیـە، ئـەوەی لـەناو دلاّنیـشدا شاراوەیە، ئەوە خودا بەخۆی دەیزانێت.

کەبـەرێزتان دەتانـەوێ بـەپێی ئـەوەی لـەقورئانی پـیرۆزدا هـاتووە، گـەلی کوردسـتان کـۆنترۆڵ بکـەنو لەسەر ئەو پێودانگە مامەڵە لەگەڵ خەڵکدا بکەن کەکاتی خۆی پێغەمبـەری خـوا(د.خ) مامەڵـەی پێکـردوە بێئەوەی گوێ بدەنە ئەوەی کەپێغەمبەر فەرمویەتی: (يسِّروا ولاتُعسروا).

لـەوەش گـەورەتر ئەوەیـە کـەئێوە، لەوەتـەی دامەزرانـدنی حزبـە ئیـسلامییەکەتان راگەیانـدووە، رەنـگوبـۆی نیـشتمانپەروەریی شۆڕشـگێڕانەمان تێـدا هەسـت پێنـەکردووە، وردتـر بڵـێین(کوردایـەتی) تێـدا نییـە، چـونکە مـۆرکی داخـراوی ئـاینی بەسـەرتاندا زاڵـە بێئـەوەی گـوێ بدەنـە هەسـتی کـوردو سـتەمی دەوڵـەتانی دراوسـێ بەرامبەر کوردستان.

دەربـارەی خۆشـم، هیـوادارم گـەلی کوردسـتان بتوانێـت پێبـەپێی شـەرعی قورئـان جێپێـی خـۆی لەگۆڕەپانی سیاسیدا بکاتەوە بۆئەوەی نەکا رووداوی تـر بەسـەردابێنو بایەکە، بەپێچەوانەی خواستی شەنکەرەوە هـەڵبکاتو ئەوسا خۆمـان بـدۆڕێنین ! چونکە مـن لـەو بڕوایـەدام ئـەمجارە گـەلی کوردسـتان،

ئەگەر ئەم هەلە لەدەست خۆی بدات ئەوە هەتا چەندە دەهەیەکی تر شتێکی وای بۆ هەڵناکەوێتەوە، بۆیە دەبێت ئەم هەلە بقۆزینەوە، چونکە هەل، هەمیشە هەڵناکەوێت.

سەرباری ئەو زەرەروزیانانەی شەڕی ناوخۆی نێوان هەردوو حزب PDK و PUK بەرەوتی شۆڕشی کوردیان گەیاندووە، لەولاشەوە ناکۆکیی نێوان حزبە ئیسلامییەکانو یەکنەگرتنیان، کەمتر زیانیان پێمان نەگەیاندووە. ئەمە جگە لەوەی سەرجەم حزبە ئیسلامییەکان، هیچ هەڵوێستێکیان بەرامبەر خیانەتی ۳۱ی ئابی ۱۹۹٦ نەبووە، شتێکی بەڵگەنەویستیشە کەحزبە کوردستانییەکان لەدەڤەری هەڵەبجەدا، ئەگەر کۆكو تەبابوونایەو لەژێر ئالأی یەك سەرکردایەتیی نیشتمانپەروەرو زانای وا بوونایە کەهەلومەرجەکەی رەچاوبەکردایە، ئەوە رۆژمان بەم رۆژە نەدەگەیشت. وەك دەشزانین لەهەڵبژاردنە دەورییەکانیان، سەرۆکی پێشەوای خۆیان، مەلا عەلی عەبدولعەزیزیان هەڵنەبژاد، بەڵکو مامۆستا عەلی باپیر زۆرینەی دەنگەکانی بەدەستهێنا، جا مامۆستا مەلا عەلی عەبدولعەزیز، لەرێی داننەنان بەواقیعدا، گێرمەوکێشەی دروستکردو بوو بەمایەی سەرهەڵدانی ئەو حزبە نوێیە ئیسلامییانە. لەدیدارێکدا لەگەڵ مامۆستا مەلا عەلی باپیردا بۆم دەرکەوت کەئەم پیاوە، کەسایەتییەکی سیاسیی ئیسلامیی نیشتمانپەروەرە هەوڵ بۆ کوردایەتی دەدات، جگە لەوەی مرۆڤێکی کراوەو بلیمەتە.

دەربارەی باقی حزبە ئیسلامییەکانی تر، ئەگەر یەکدەنگ بوونایە ئەوە دەبوونە سێیەم زلهێزی کوردستانو خەڵکێکی زیاتر لەدەوریاندا کۆدەبوونەوە جگە لەوەی دەبوونە بەربەست لەبەر رێی جمووجووڵی گومان لێکراوی هەندێك حزبی سیاسی بەتایبەتی بنەماڵەی بارزانی. چونکە لەبەردەم پەیوەندیی هەریەکە لەم حزبە ئیسلامییانە لەگەڵ دەوڵەتە دراوسێکاندا، نیشانەیەکی پرسیارو سەرسوورمان هەیە!

یەکگرتنی ئیسلامیی لەنێوان ئەم حزبانە شکۆو پلەوپایەیەکی لێ دەرسکا کە بەهۆیەوە بەرگیریی لەدەستێوەردانی بێپەردەی ئێران دەکرد لەرووی گۆڕینی ئایدیۆلۆجیای ئەم حزبانەو سەپاندنی مەرج بەسەریاندا هەروەکو ئێستا بەبەردەوامی دەبینین کە لەرێی هەندێك پیاویەوە، بۆ رووخاندنی قەوارەی کوردی ئەنجامیدەدات.

ئەم یەکگرتنە کەشێکی سیاسیی وای دەخوڵقاند کەدوو حزبە گەورەکەی ناچاردەکرد لێکتر نزیك ببنەوەو قسەیان بکەن بەیەك، ئەمەش رۆڵی خۆی دەبینی لای سیاسەتمەدارو سەرکردە کوردەکان.

ئەوەی ئێمە پێویستمان پێیەتی ئاشتییە، ئەوەی کەقەوارەی کوردیمان پێ دروست دەکرد، جا ئەگەر ئاشتی لەراپەرینەوە بەرقەرا بوایە ئەوە رۆژمان بەم رۆژە نەدەگەیشت.

حزبە ئیسلامییەکانی هاوسنووری ئێران کۆمەڵێك گیروگرفتیان بۆ ئیدارەی کوردی دروستکردووەو بوونە هۆی نائارامیو نەمانی ئاشتی لەناو کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا ئەمەش لەرێی ناکۆکییە زۆرەکانیان کەپرۆسەی کۆنترۆڵکردنی ئیدارەی هەرێمو پاراستنی سنووری کوردستانی لاوازکردووە، کەئەمە رێگەی لەبەردەمی ئێران خۆشکردووە بەشێوەیەکی فراوانتر دەست بخاتە گرووپی بێگانە

فەراهەمکرد کەئیدارەیەکی نویێ لەناوچە سنوورەییەکاندا دروست بکەن، تەنها خوداش دەزانێت هەندێك لەم گروپە ئیسلامییانە لەکویێ دروستبوونو چییان دەوێت !

بەهیوابووم ئەگەر بینیمن ئەوە لەنزیکەوە بیانناسمو باشتر لێیان تێبگەم، بەڵام هەوڵەکانم بۆ بینینیان سەرینەگرت. ئەوەی هەبوو لەبەر رۆشنایی ئەو بابەتانەی لەسەر ئەوان بەرچاوم کەوتو ئەوەی لەدەمی ئەو کەسانەوە بەرگوێم کەوت کەماوەیەك لەگەڵیاندا بوون، هەروەها لەئەنجامی ئەو رووداوانەی ئەم دواییەی کوردستان کەدرایە پاڵ ئەوان، بۆم دەرکەوت کەئەو کردەوانە، نە ئاین دانیان پێدادەنێت، نەهۆشو نەلۆجیك.

هەرچەندە بەڵگەنامەی پێسەلمێنم کەمە بۆ پشتگیریکردن لەقسەکانم، بەڵام بەپێی ئەو بەڵگە هۆشەکییانەی دەستم کەوت دەتوانم بڵێم کەئەو گرووپە ئیسلامییەی ناوی (جند الاسلام)ی لەخۆی نابوو، بۆ بەرژەوەندیی دەوڵەتانی دراوسیێ کاری دەکرد لەپێناو لەقکردنی بناغەی ئیدارەی کوردیو شێواندنی ئارامیو ئاسایش لەوڵاتدا. چونکە رێی تێناچێت ئەمانە، لەژێر ئاڵای ئایندا، دوژمنایەتیی سیێ ملیۆن کورد بکەنو هەڕەشە لەو ئیدارە بچووکەی بکەن کە لەسەر بەشێکی بچووکی خاکی کوردستان دایمەزراندووە، ئەویش دوای خەباتێکی درێژخایەن لەماوەی دەیان ساڵ کەتێیدا ماڵو گیانیان نایە پێناو بەدیهێنانی ئازادیو سەرخستنی ئەو ئەزموونەی ٤٢ ملیۆن کورد لەجیهاندا چاوی لەسەریەتیو بەئاواتەوەیە سەربگرێت تا سەرانسەری کوردستانی گەورە بەخۆشی بژی.

من هەرچەندە ئەوەندەم لەتەمەن بڕیوە کەتەماعم بەدونیاو پلەوپایەی دونیایی نەماوە، جگە لەوەی لەلایەن بنەماڵەی بارزانییەوە هەڕەشەی گرتنم لەسەرە، بەڵام من بەوپەڕی شانازییەوە ئامادەم ببم بەپاسەوانێکی دڵسۆزی پاراستنی ئیدارەی کوردی بەدەر لەوەی سەرۆکایەتی ئیدارەکە بەدەست تاڵەبانی بێت یان بارزانی. کاتێکیش لەبەرگەکانی کتێبەکەمدا داوام لەو دوو سەرکردەیە کرد دەست لەکار بکێشنەوە مەبەستم شکاندنی ئیدارەکە نەبوو ئەوەندەی مەبەستم، گۆڕینی ئەو دوو سەرکردەیە بوو کەپێکنایەن، هەموو ئاواتێکیشم ئەوەیە خوای گەورە ئەم ئەزموونەمان بۆ سەربخات کەکورد، زیاد لەهەشتا ساڵە خەباتی بۆ دەکات. بەبیێ چەندوچوون، ئەوەی بەرهەڵستی ئەم ئەزموونە بکات هەم خوا غەزەبی لێدەگرێت هەم دووژمنایەتی گەلی کورد بۆ خۆی دەسازێنێت. دەربارەی دان نەنانی ئاینیش بەکردەوەی ئەو گرووپە ئیسلامییانە، دەڵێم کەخوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا فەرمانی پێمانکردووە گوێڕایەڵی پێغەمبەربینو سوننەتەکانی پێڕەو بکەین، ئینجا لەکتێبەکانی (السیرة)دا نەمانبیستووە کەپێغەمبە(د.خ) پلانی بۆ تیرۆرکردنی یەکێك لەگەورە پیاوانی قورەیش لەسەرانی کوفر داڕشتبێت لەوانەی کەبەدرێژایی مێژوو هەتا ئەمڕۆ لەرووی کوفرەوە کەس هاوتایان نەبوو، بۆیە هەوڵی تیرۆرکردنی د. بەرهەم ئەحمەد ساڵح ـ سەرۆکی حکومەتی هەرێم(سلێمانی)، بەو شێوە خۆکوژییە، هەوڵێکی ستەمکارانەبوو بۆ پەککخستنی ئیدارەی هەرێمی کوردستانو ناشیرینکردنی وێنەی حکومەتی هەرێمو دەرخستنی لێنهاتوویی کورد لەوەی کە بەئازادی وڵاتی خۆیان بەرێوەبەرن،هەروەها بۆ ئەوەبوو کەوا بنوێنرێت گوایە گەلی کورد، گەلێکی دڕندەیە لەواتای مەدەنییەتو شارستانیبوون تێناگاتو

لەگەڵیدا هەڵناکات... دەنا ئەم گرووپە چییان لەتیرۆرکردنی د. بەرهەم دەستدەکەوێت" ئەم لاوە رۆشنبیرەی دەستی لەژیانی خۆشیو نازی ئەوروپا هەڵگرتووەو نیوەی تەمەنی لەوێ بەسەربردووەو هاتووە ژیانی زەحمەتو پڕ دەردەسەری لەکوردستاندا هەڵبژادووە تا ئەوەندەی لەتوانایدایەو بەپێی زانایییەکەی، خزمەتی رۆڵەکانی گەلەکەی بکات.

باشە بۆچی ئەو هەوڵە لەپێناو تیرۆرکردنی سەرۆکی عێراق(صەدام حسەین) و دەستوپێوەندەکانی نەدرا کەدەستیان بەخوێنی رۆڵەکانی گەلی کوردستان سوربووەو رێزی قورئانو مزگەوتەکانیان پێشێل کرد، تەنانەت هەوڵەکانیان بۆ تەقاندنەوەی شوێنە گشتییەکانو کوشتنی خەڵکی بێتاوان، تەنها خزمەت بەچوار دەوڵەتی دراوسێ دەکاتو ئارەزووەکانی ئەوان دێنێتەدی. ئنجا ئەوەی بۆتە داخی دڵم ئەوەیە کەئەم گرووپە، خەڵکێکی ئازاو ئیماندار بەبێ هوودە بەکوشتدەدەن، ئەو پاڵەوانانەی کەئامادەبوون لەپێناو ئەوەی بڕوایان پێیەتی خۆیان بتەقێننەوەو بەنرخترین شت لەدەست خۆیان بدەن کەگیانیانە.

کەواتە لێرەدا، ئایا مافی ئەوەم نییە سەرزەنشتی ئەو مامۆستایانە بکەم کەئەو جۆرە قارەمانانە بەشێوەیەك بەکوشت بدەن کە نە یاسای ئاسمان نە یاسای زەوی پاداشتیان ناداتەوە لەسەریو بەخۆڕایی و بێئەوەی خزمەت بەکێشەی رەوای گەلی کوردستان بگەیەنن، تیابچن.

ئەو کردەوە خۆکوژییانە، بۆچی لەپێناو تۆقاندنی دوژمنانی کورد نەبێت کەدەوڵەتە دراوسێ داگیرکەرەکانی کوردستانن، بۆچی لەپێناو سەپاندنی ئیرادەی کوردی نەبێت بەسەر ملهوڕیی حکومەتەکانی ناوچەکە بۆ ئەوەی مل بۆ رەوایی مافەکانمان بدەنو دانیان پێدا بنێن.

کەواتە بەسە... چیتر شەڕ بەئیدارەی کوردی مەگێڕنو هەوڵبدەن کۆڵەکەکانی ئەزموونەکەمان سەقامگیر بکەن...

براکەم شەڕم دەکاو بکوژی باوکمانی وەلاناوە

نەئاین بەمە رازییە نەخوا دانی پیاناوە

هیوادارم دەربارەی بەکرێگیراویەتیی ئەو گرووپە ئیسلامییە، بەهەڵەدا چووبم، بریا پێچەوانەی ئەم بۆچوونەیان بۆ کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان دەسەلماندو بەدگومانییمانیان دەڕەواندەوە، ئەمەش لەرێی جێبەجێکردنی فەرمایشتەکانی خوای گەورەو دڵفرەوانیی ئاینی ئیسلام بەوەی گەلی کورد رازی بکەن، چونکە رەزابوونی خوای گەورە لەرەزابوونی خەڵکەوەیە، هەروەها لەپشتگیریکردنی ئەزموونی کوردییە هەتا ئەوکاتەی خوا سەریدەخات، ئەوساش گەل بریار دەدات کەکێ وڵات بەڕێوە دەبات.

دەربارەی ئەوەش کەعەقڵ لەگەڵ کردەوەکەی ئەم گرووپەدا نییە، دەڵێم: ماوەیەك لەمەوبەر بیستمان چەند گۆڕێکیان هەڵداوەتەوە(٢٠٠٢/٦/١٧)و

تەرمی ئەو مردوانەیان لێدەرکردوون کە لەمێژە لەوێ نێژراون.

جا ئەگەر کەسایەتیی تەرمی ناو ئەو گۆڕانەش بخەینە لاوەو ئەم کردەیەوە بەعەقڵ هەڵسەنگێنین، تۆ بڵێی هۆشمەندێك هەبێت رێگە بدات گۆڕی شەیتانیش هەڵبدرێتەوە؟... ئەم کردەوەیە، نەمرۆڤایەتی پێی رازییە، نەقورئانیش رێگەی پێدەدات.

جگە لەمە، ئەو تەرمانە خەڵکێکی خراپەکارنەبوون تا بەم دڕندایەتییە مامەڵەیان لەگەڵدا بکرێت، کوردیش دەڵێت: مرۆڤ کەمرد، شەیتانیش دەستی لێهەڵدەگرێت ! جگە لەوەی ئەم زاتانە خاوەنی تەریقەت بوون. لەرێگەی مریدەکانیانەوە ئاینی ئیسلامیان بەهەموو جیهاندا بلأوکردەوە، جایەکێك لەسیفەتەکانی موسڵمان ئەوەیە هەروەکو قورئانی پیرۆز لەسەرەتای سوورەتی بەقەرەدا فەرمویەتی: ﴿ ومما رزقناهم ينفقون ﴾، ناندانی خەڵك لەرێی خوادا یەکێکە لەسیفەتە چاکەکانی موسڵمان کەخوا لێی رازیدەبێت و فەرمانیشی پێکردووە . تەکیەو خانەقای خاوەن تەریقەتەکان رۆژانەو بەردەوام و لەهەر کوێ بووبن . نانی سەدان بەڵکو هەزاران خەڵکی هەژارو داماویانداوە، من بەخۆم ئەمەم لەتەکیەی شێخ قادری چوێسەو تەکیەی کەسنەزانیدا بینیووە، تەنانەت جارێکیان کە لەخزمەت شێخ محەمەدی شێخ عەبدولکەریمی کەسنەزانیدا بووم کەشێخ، هەزاران مریدی لەدەور خڕببونەوە، لەو ئامۆژگارییانەی شێخ دەیکردن گویم لێنەبوو شتێکی دژی شەرع وئاینیان پێبڵێت، ئامۆژگاری دەکردن راست بڕۆن، رێگەی شەرعی خواو سوننەتی پێغەمەر(د.خ) بەرنەدەن، سیخوڕی بۆ هیچ لایەنێك نەکەن، خیانەت لەنیشتمان نەکەن، هەروەها خۆشەویستیی نیشتمان لەئیمانەوەیەو زۆر ئامۆژگاری تر کەمرۆڤایەتی پێی رازییە. ئینجا ئێوە، ئەگەر خاوەن تەریقەتەکان بەبڕوادار نازانن و گوایە رچەکەیان نەشیاوە، ئەوە بەرپەرچدانەوەی کاری نەشیاو، بەئەنجامدانی کاری خراپ و نەشیاوتر نابێت، ئەمەش فەرمانی پێغەمبەرە(د.خ) کەگوێڕایەڵبوون بۆ فەرمانەکانی حەزرەتی پێغەمبەر ئەرکی سەرشانمانە.

بەڵام زۆر بەداخەوە، سوقراتی دانای یۆنانی جوانی گوتوە کە(مشتومڕ مەکە لەگەڵ یەکێکدا کەکتێبێکی خوێندۆتەوە). داوای لێبوردنیش دەکەم کە ئەم پەندەم هێنایەوە بەوهیوایەی ئەمان نەگرێتەوە، بەڵکو من ئەوەندەم لەسەرە بڵێم: خوای گەورە ڕێنیشاندەرمانە.

ئنجا دەربارەی نەگونجانی کردەوەی ئەم گرووپە ئیسلامییە لەگەڵ لۆجیکدا دەمەوێ ئەوە روونبکەمەوە کە بەپێی هەموو شەرعە ئاسمانیی و زەمینییەکان، لاری لەوە نییە هەرکەسێك بڕوای بەهەرچییەك هەبێت مادەم ئەو بڕوایە، زیان لەئازادی خەڵکی تر نەدات. چونکە ئازادیی بیروباوەڕ، لەهەموو ئان و سەردەمێکدا هەبووە، ئەوەی لەو بیروباوەڕەش بەرپرسیارە ئەوەندەی لەسەرە ئامۆژگاری بەرامبەرەکەی بکات کە لەرووی بیروباوەڕەوە لەگەڵیدا کۆك نییە، خوای گەورە لەقورئانی پیرۆزدا فەرمویەتی ﴿ لا اكراه في الدين قد تبين الرشد من الغي ﴾، جگە لەچەند فەرمودەیەك کەئاماژە بەوە دەدەن کە لەگرۆی ئادەمیزاددا، لەدوای خوای پەروەردگار لەخودی پێغەمبەر(د.خ) نەرمترو بەبەزەییتر نەبووە بەرامبەر بەمرۆڤ ... خوا ئێمەی لەنەبوو دروستکرد، بێئەوەی هیچمان هەبێت رزقمانیدا، بێئەوەی دەسەلأتیشمان هەبێت تەمەنی پێمان بەخشیوە، هەر خواشە کەمرۆڤ سەربەرز دەکات و دەیشکێنێت، ئەمانەو زۆر بەخششی تر کەخوا پێمانی بەخشیوە بەڵام نەمانبینی کەسێك کوفر بکات یا نکوڵی لەبوونی خوا بکات خوا پەنامان بدات... سەرباریشی دەبینین خوا چەند لێبوردەیە، ئەدی هەر خۆی هەرە خاوەنی بەزەیی نییە! کەواتە ئێوە کێن و چین تا ئالأی ئیسلام هەڵکەن و لاف بەسەر خەڵکدا

لێبدەن و خۆتان لەو خوایە بەگەورەتر بزانن کەئاسمانەکانی بەبێ کۆڵەکە ڕاگرتووەو لەنێوان ئاوەکاندا زەوی داڕشتووە!

برا هاوئیمانەکان، ئێوە ئەگەر وەکو خۆتان دەڵێن موسڵمان بن، ئەوە خوا فەرمانی بەوەی کردوتانە، نەکردووە، خۆ ئەگەر بەپێچەوانەی ئەوەی دەیزانین، وەحیتان بۆ هاتووە ڕایگەیەنن... دەنا ئەگەر لارییەکتان لەئیدارەی کوردستاندا بینیوە بۆچی لەگەڵ کاربەدەستدا دانانیشن تاڕاستی بکەنەوەو بیهێننە سەر ڕاستەڕێ... خۆ ئەگەر نە ئەوەشن و نەئەمە، بەپیرۆزی خاك سوێندتان دەدەم لەکۆڵ کوردببنەوە.

ئێوە ئەی ئەوانەی بەیداخی ئیسلامتان کردوە بەئالاّتان و دوور لەجیهان، لەبستێکی کوردستاندا مەلاّستان خواردووە، چاکتر نەبوو هەر لەسەرەتاوە خەڵکتان بەلای خۆتاندا ڕاکێشایەو وێنەی شێواوی ئیسلام چاك بکەن کەرەفتاری هەندێك لایەنگرو هەوادارای حزبە ئیسلامییەکان شێواندوویانەو، بەم کردەوەیەتان قوڕەکەتان خەستتر نەکردایە؟

ئەوەی چەك و تەقەمەنی پێتانداوە دەیتوانی ئەوەندە پارەتان بداتێ ئەو بەشەی کوردستانی پێ ئاوەدان بکەنەوە کەئێستا خۆتانی تێدان، ئەوەی کەئێوە بوون بەهۆی ئەوەی ڕێکخراوە بیانییەکان و ئیدارەی حکومەتی هەرێمی کوردستان دەست لەئاوەدانکردنەوەی هەڵگرن.

لەسەرتان پێویستە قەرەبووی داماوی و بێبەشیی ئەو خەڵکە بکەن بۆ ئەم چەند ساڵەی لەدەستیان چووە، بەلاّم خوا پشتیوانمانە.

بەڕێزان مامۆستا مەلا کرێکارو هاوەڵەکانی

لەدوا دانیشتنماندا لەسەر چەند خاڵێك ڕێککەوتنین دەربارەی ڕێگەچارەی ڕزگاریی گەلی کوردستان‌و هەوڵدان بۆ چەسپاندنی ئاشتی‌و دادپەروەری لەناو خەڵکداو کەئەمە تەنها لەڕێی ڕزگاربوون لەهێزەکانی میلیشیا دێتەدی کە ئیدارەی کوردستانیان کۆنترۆڵکردووە، لەسەررووی هەمووشیانەوە بنەماڵەی بارزانی. ئەم ئاواتەش تەنها لەڕێی دەسەڵاتی سەربازیی UN دێتە دی ئنجا دوای ئەوە خەڵك لەوەدا ئازادن دەنگ بۆ کێ دەدەن.

جگە لەمە، خەڵکی بڕواداری کوردستان هەرگیز بڕوایان بەراستگۆیی حزبە ئیسلامییەکان‌و بەشداربوونیان لەئیدارەی کوردیدا نەبووە، دەنا لەهەڵبژاردنەکەی ساڵی ١٩٩١ دەنگی تەنها بۆ ٧٪ ی پاڵێوراوە ئیسلامییەکان نەدەدا. ئێوە دەبوایە ئەو وێنە شێوازەی خۆتان چاك بەکردایەو باوەڕی جەماوەرتان بۆ خۆتان رابکێشایەو خەڵکتان هانبدایە شۆڕشی جیهادی بکەن، لەمەش گرنگتر: ئایا ئەم شۆڕشە بۆکێ‌و دژی کێ بێت؟ ئنجا دوژمنی راستەقینەی گەلی کوردستان کێیە؟

خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿عسى أن تكرهوا شيئاً وهو خير لكم وعسى أن تحبوا شيئاً وهو شر لكم والله يعلم وأنتم لا تعلمون﴾.

دەستپێکی ئەم گرووپە ئیسلامییە بەکوشتنی یەکێك لەسەرانی نزیکی بنەماڵەی بارزانی کەئەویش فرەنسۆ هەریرییە، ئەو خۆبەزلزانەی ڕۆژانە رووبەکی بنەماڵەی بارزانی ناشیرین دەکردو ڤینی خەڵکی بەرامبەریان دەجۆشاند، دەڵێم تیرۆرکردنی ئەو پیاوە، بنەماڵەی بارزانی تۆقاندو وای لێکردن بیر لەوە بکەنەوە وریابن‌و پارێز وەربگرن، ئەمەش هانیدان کە لەیەکێتی نیشتمانیی کوردستان نزیك ببنەوە هەرچەندە ئەمە خزمەت بەکێشەی کوردی ناکات بەڵکو هۆکاری سەرەکیی لێکدوورکەوتنەوەی یەکێتی‌و پارتییە.

لەکۆتاییدا هیواردارم ئەم نووسینەم لەبەرچاو بگرن‌و هەست بەوە بکەن کە شتێکی دڵخۆشکەرەیە مرۆڤ ئەوەی دەستبکەوێت کە بەلایەوە بایەخدارە، بەڵام نابێت ئەوەمان لەبیربچێتەوە کەهەمیشە گرنگتر هەیە. هەندێك جار خۆم بەگوناهبار دەزانم کەنەمتوانی بتانبینم، چونکە لەوانەیە بمتوانیایە ڕێنموونیتان بکەم بۆ خێری هەموو لایەك، یان حوکمدانم بەپێی شەرع، بەڵام تۆ دەتەوێ، منیش دەمەوێ‌و خواش ئەوە دەکات کە خۆی دەیەوێ...

ئیتر خۆشیتان

خزمەتکاری کوردو کوردستان

ڕەفیق پشدەری

وەسیەتنامەی شەهید قازی محمد

خوێنەرانی خۆشەویست، خوشكو برای هاوخوێنو هاوزمانم سڵاوی خواتان لێبێت لەهەركوێ هەبن، بیروباوەڕتان هەرچی بێت...

لێرەدا دەمەوێ ئەوەتان بەبیربێنمەوە كە هەر زانیاری، یان ئامۆژگاری، یان ئاشكراكردنی نهێنی، یان زیادەڕەوی، یان پیاهەڵدانێكتان لەنووسینەكانمدا خوێندبێتەوە ئەوە هەموو مەبەستێكم تەنها یەك شت بووە، ئەویش دامەزراندنی دەوڵەتی كوردییە كە هیواو ئاواتی هەموو كوردێكە.

لەوانەشە، خوێنەری بەرێز، بزە بتگرێت یان بدەیتە قاقای پێكەنین كاتێك سووربونم لەسەر ئەم مەسەلەیە بەدی دەكەیت، من كە بێ عەشرەتو بێ حزبو بێ سامانو بێدەسەڵاتو بێهیچ پشتیوانێكی دەرەكیم... بەڵام بڕوای تەواوم بەخوای پەروەرگارو توانای بێپایان، هەروەها بڕوام بەرەوایی داواكەمو ئیرادەی گەلی كوردستان هانیداوم كە لەسەر ئەم ئامانجەم سووربمو هەوڵی بۆ بدەم تا دەیهێنمەدی، هەروەكو شاعیری عەرەب فەرمویەتی:﴿اذا الشعب یوما اراد الحیاة... فلابد أن یستجیب القدر﴾. لێرەدا جەخت لەسەر ئەوە دەكەم بەڵكو زیاد لەمە سوێند دەخۆم كەئێمە بەئاواتمان دەگەین، لەم بیروباوەڕشمدا پشتم بەفەرمودەی پێغەمبەری خوا(د.خ) بەستووە كەفەرمویەتی: (ما ضاع حق وراءه مطالب). جا ئەگەر چاو بەهەر كتێبێكی ئاسمانیو هەواڵو دەنگوباسی خەڵك لەمێژووی كۆنو نوێدا بخشێنن سەرنجەدەن كەسوودی ئەوەیە پەند لەبەسەرهاتی ئەو خەڵكە وەربگرینو نەكەوینە هەڵەكانیانەوە.

لەبەرئەوە بەباشم زانی ئەم وەسیەتنامەیەی شەهید قازیی محەمەدی سەركۆماری كوردستان بخەمە بەرچاوتان لەپێناو زیندووكردنەوەی یادی ئەم سەرۆكە قارەمانە، چونكە ئەویش هەوڵیداوە نەمربێتو هەموو ئەوانەش لەوپێناوەدا تیاچوون هەمان مەبەستیان بووە كەهەتا ڕۆژی قیامەت یادیان بكرێتەوەو كردەوەكانیان بەكرێن بەسەر مەشق هەروەكو حەزرەتی ئیبراهیم پێغەمبەر(د.خ) لەو رووەوە لەقورئانی پیرۆزدا فەرموی: ﴿ واجعل لي لسان صدق في الاخرين ﴾.

ئەم ئامانجەش تەنها لەرێی خۆلادان لەخۆشییەكانی دونیاو تەماعەكانی دێتەدی، شاعیرێكی دانای عەرەبیش جوانی فەرموە:

لاتخضعن لمخلوق عةلي طمع

فأن ذلك نقص منك في الدين

واسترزق الله مما في خـزائنه

فأن رزقك بين الكـاف والنون

لەوەبەرچاوخستنی ئەم وەسیەتنامەیەی سەرۆكی تێكۆشەر دوو مەبەستم هەیە، یەكەمیان: بەرچاوخستنی ئەوەی ئەو زاتە فەرمانی پێكردووە كە ئامۆژگاری گەلی كوردستانو لێپرسراوانی دەكات، دووەمیان: دەشێ ئەم وەسیەتنامەیە ئاگاداركردنێك بێت بۆ سەركردە كوردەكان كەهێشتا كاروباری كوردیان بەدەستە لەپێناو دەستەبەركردنی دوارۆژێكی ڕۆشنو پرشنگدار بۆ گەلی كورد، چونكە هێشتا كار لەكار نەترازاوە، دەبا ئەوەی بەسەر شەهید قازی محەمەددا هات بێتە پەند بۆ هەموو هۆشمەندێك.

بسم الله الرحمن الرحيم

میللەتی رۆڵەو برا عەزیزەکانم، برا بەش خوراوەکانم، میللەتە زوڵم لێکراوەکەم، وام لەدوایین ساتەکانی ژیانمدا، چەند ئامۆژگاریەکتان دەکەم، وەرن بەخاتری خوا چیتر دوژمنایەتیی یەکتری مەکەن؛ یەك بگرن‌و پشتتان وەیەکتری بدەن، لەبەرابەر دوژمنی زۆردارو زاڵم بوەستن، خۆتان بەخۆڕایی بەدوژمن مەفرۆشن، دوژمن هەر ئەوەندە ئێوەی دەوێ؛ تاکاری خۆی پێتان جێبەجێ دەکاتو قەت بەزەیی پێتاندا نایە، لەهەر هەلێکدا بێ، قەت لێتان نابووریٚ.

دوژمنانی گەلی کورد زۆرن، زۆردارن، بێ بەزەیین، رەمزی سەرکەوتنی هەر گەل‌و نەتەوەیەك" یەکگرتن‌و یەکبوونە، پشتگیری تەواوی میللەتە، هەر میللەتێك یەکێتی‌و تەبایی نەبێ" هەردەم ژێردەستی دوژمنانی دەبێ، ئێوە گەلی کورد: هیچتان لەگەڵنی سەر ئەم گۆی زەویە کەمتر نییە،بەڵکو لەپیاوەتی‌و غیرەتو لێهاتوویی، لەزۆر لەو گەلانەی کەرزگاربوون لەپێشترن، ئەو میللەتانەی کە لەچنگی دوژمنە زۆردارەکانیان رزگاریان بوو، وەك ئێوەن، بەلاّم ئەوانەی خۆیان رزگارکردووە، یەکێییان لەنێواندا هەبووە، بائێوەش وەکو هەموو گەلانی رووی زەوی،چیتر ژێردەست نەبن، هەر بەیەکگرتن‌و حەسوودی بەیەك نەبردن‌و خۆنەفرۆشتن بەدوشمنان لەدژی نەتەوەکەمان دەتوانن رزگار بن.

براکانم چیتر فریوی دوژمن مەخۆن، دوژمنی کورد لەهەر رەنگ‌و دەستەو قەومێك بێت" هەر دوژمنە، بێ روحەمە، بێویژدانە، روحمتان پێناکات، بەیەکترتان بەکوشت دەدا، تەماحو وەبەردەنێ، بەدرۆو فڕوفێڵ بەگژ یەکترودا دەکا، لەناو هەموو دوژمنەکانی گەلی کورد، دوژمنی عەجەم لەهەموویان زاڵمترو مەلعوونترو خوانەناسترو بێبەزەیترە، لەهیچ تاوانێك بەرانبەر بەگەلی کورد دەست ناگێڕێتەوە، هەر بەدرێژایی مێژوو لەگەڵ گەلی کورد" غەرەزو کینەی ریشەداری هەبووەو هەیەتی، تەماشاکەن بڕوانن تەواوی گەورەپیاوانی گەلەکەتان" لەسمایل ئاغای شکاکەوە بگرە" تا جەوهەر ئاغای برای‌و هەمزە ئاغای مەنگوڕو چەندو چەندین مرۆڤی دیکە" هەر هەموویان بەفریودان ئارامیان کردنەوەو خەڵکیان لەپشت کردنەوەو ئینجا زۆر نامەردانە" کوشتیانن، هەموو ئەوانەیان بەسوێند و قورئان فریو دان کەگوایە عەجەم نییەتی خێری لەگەڵیاندا هەیەو چاکەیان لەگەڵدا دەکات، بەلاّم هەر کوردێ خۆش باوەڕەو بەسوێندو سۆزی عەجەم فریوی خواردووەو باوەڕی پێهێناون، کەچی تائێستاش بەدرێژایی مێژوو، کەس نەیدیوە تاکو جارێکیش عەجەم بەسوێندو وادەو ئەو پەیمانانەی کە بەسەرانی کوردی داوە، وەفای پێبکاو وادەکانی لەگەڵ کورد بەجێ بگەیەنێ، هەر هەمووی درۆزن فڕوفێڵ بووە، جاوا من وەکوو برایەکی چووکەی ئێوە، لەرێگای خوادا، بۆخاتری خودا پێتان دەڵێم: یەکتر بگرن‌و قەت پشتی یەکتر بەرمەدەن، دڵنیا بن ئەگەر عەجەم هەنگوینتان بداتێ، دیارە ژەهری تێکردووە، بەسوێندو بەڵێنی درۆی عەجەم فریو مەخۆن، کەئەگەر هەزار جار دەست لەقورئانی پیرۆزیش بداو بەڵێنتان پێ بدا، دڵنیابن تەنیا مەبەستی فریودانی ئێوەیە" تاوەکو فێڵێکتان لێ بکا.

وا من لەدوایین ساتەکانی ژیانمدا بەخاتری خودای گەورە ئامۆژگاریتان دەکەم، پێتان دەڵێم‌و خوا بۆ خۆی دەزانێ کەمن ئەوەی لەدەستم هات ؛ بەسەرو بەگیان‌و تێکۆشان، بەئامۆژگاری‌و رێنوێنی‌و رێگەی راست نیشاندانی ئێوە؛ درێغیم نەکردووە، ئێستاش لەو ساتەداو لەوبارودۆخەدا؛ دیسان پێتان رادەگەیەنم کەچیتر

فریوی عەجەم نەخۆنو باوەڕ بەسوێندو دەست لەقورئان دانو بەڵێنو سۆزەکانیان مەکەن، چونکە عەجەم نە خوا دەناسنو نە باوەڕیان بەخواو پێغەمبەر هەیەو نە باوەڕیان بەرۆژی قیامەتو حسابو کیتاب هەیە، لەلای ئەوان ئێوە هەرە لەبەرئەوەی کەکوردن، باموسڵمانیش بن، تاوانبارو مەحکوومن، بۆ وان دوژمنن، سەروماڵو گیانتان بۆ ئەوان حەلاڵەو بەغەزای دەزانن، بەڵێنم وانەبوو من بڕۆم و ئێوە بەدەست ئەو دوژمنە دڵڕەشانەوە بەجێ بهێڵم، زۆرجاریش بیرم لەرابردوو گەورەپیاوانمان کردۆتەوە؛ کەعەجەم بەفریوو سوێندو درۆو حیلە گرتوویانو کوشتوویانن، چونکە لەمەیدانی نەبەردیدا پێیان نەوەستان و نەیانتوانیوە لەبەرانبەریاندا رابوەستن، ناچار بەدرۆو فڕوفێڵ هەڵیان خەڵەتاندوون؛ کوشتویانن.

من ئەوانم هەر هەموویان لەبیر بوو، قەتیش باوەڕم بەعەجەمان نەکردووە، بەڵام عەجەم لەپێش گەڕانەوەیان بۆ ئێرە چەندین جار وەڵامو راسپاردەیان بەنامەو بەناردنی کەسی ناوداری کوردو فارس، بەدانی بەڵێنو پەیمانی یەکجار زۆرو بۆرەوە کەدەوڵەتی عەجەمو شا خۆی نیەتی خێریان هەیەو ئامادەنین تەنانەت دڵۆپێك خوێن لەکوردستان برژێ.

ئێستا ئێوە ئەنجامی بەڵێنەکانیان بەچاوی خۆتان دەبینن" ئەگەر سەرانی هۆزو عەشیرەتە کوردەکانمان خیانەتیان نەکردباو خۆیان بەحکوومەتی عەجەم نەفرۆشتبا" ئێمەو ئێوەو کۆمارەکەمان" وای بەسەردا نەدەهات.

ئامۆژگاریو وەسیەتم ئەوەیە: با منداڵەکانتان بخوێنن، چونکە ئێمەی میللەتی کورد هیچمان لەمیللەتانی دیکە کەمتر نییە" ئیللا خوێندن نەبێ، بخوێنن بۆ ئەوەی لەکاروانی گەلان دوا نەکەون، هەر خوێندن چەکی کوشندەی دوژمنە.

دڵنیابنو بزانن ئەگەر تەبایی‌و یەکگرتنو خوێندەواریتان باش بێ" زۆر باشیش بەسەر دوژمنانتان سەردەکەون، ئێوە نابێ بەکوشتنی منو براو ئامۆزاکانم چاوتان بترسێ، هێشتا دەبێ زۆر کەسی دیکەی وەکو ئێمە لەو رێگایەدا بەخت بکەن" تا دەگەنە ئاواتو مەبەستتان.

دڵنیام لەدوای ئێمەش زۆر کەسی دیکە هەر بەفێڵو دووڕوویی لەبەین دەبرێن.

دڵنیام زۆر لەوانەی لەدوای ئێمەش دەکەونە دوای فڕوفێڵی عەجەمان" لەئێمەش زاناترو لێهاتووتر دەبن، بەڵام هیوادارم کوشتنی ئێمە ببێتە پەندو عیبرەت بۆ دڵسۆزانی گەلی کورد. وەسیەتێکی دیکە بۆ ئێوە ئەوەیە لەخوای گەورە داوابکەن" هەرچیەکتان بۆ سەرفرازیی ئەو گەلە کرد" کۆمەکتان لەئەو بێ" دڵنیام خوای گەورە سەرتان دەخاو کۆمەکتان دەکا. ڕەنگە بڵێن ئەی بۆ من سەرنەکەوتم، لەوەڵامدا دەڵێم: بو خوایە من سەرکەوتووم" چ نیعمەتێكو چە سەرکەوتنێك لەوە گەورەتر، کەئێستا وا من لەرێگەی گەلو میللەتو وڵاتەکەمدا، سەرو ماڵو گیانم لەپێناوی ئەودا دادەنێم، باوەڕ بکەن من خۆم لەدڵمەوە ئارەزووم بوو" ئەگەر مردم بەمەرگێك بمرم کە لەحوزووری خواو رەسوولی خواو گەلو میللەتەکەمدا " رو سووربم" بۆ من ئەو مەرگە سەرکەوتنە.

خۆشەویستەکانم کوردستان ماڵی هەموو کوردێکە، هەروەکوو لەماڵەوەدا ئەندامانی ئەو ماڵە هەر کەس لەهەر جۆرە کارو کردەوەیەکدا دەیزانێ، ئەو کارەی پێ دەسپێرن" ئیتر کەس مافی چاوچنۆکی پێنییە، کوردستانیش هەر ئەو ماڵەیە، ئەگەر زانیتان کەسێك لەئەندامانی ئەو ماڵە کارێکی لەدەست دێ" لێی گەڕێن بابیکا. ئیتر نابێ بەرد بخەنە سەر رێی‌و نابێ بەوە دڵگیربن کەیەکێك لەئێوە

بەرپرسیارەتیی گەورەی بەدەستەوەیە، ئەگەر کاری گەورە کەوتۆتە سەر شانی کەسێك و بەڕێوەی دەبا" دیارە لێی دەزانیٚ و بەرپرسیاریەتیی گەورتریش لەبەرانبەر ئەو ئەرکەدا هەیە.

دڵنیابە برا کوردەکەت هەر چاکترە" دوژمن کینەی لەدڵەو ئەگەر من بەرپرسیاریەتیی گەورەم لەسەر شانی نەبوایە" ئێستا لەژێرداری سێدارەدا رانەدەوەستام، بۆیە نابیٚ لەگەڵ یەکتردا چاوچنۆك بن، ئەوانەی فەرمانی ئێمەیان بەجیٚ نەدەگەیاند، نەك هەر فەرمان جێبەجیٚنەکەن" بەڵکو بەتەواوی دوژمنایەتیان دەکردین، لەبەرئەوەی خۆمان بەخزمەتکاری خەڵکی خۆمان دەزانی، ئێستا ئەوان لەنێو ماڵ و منداڵی خۆیان" لەشیرین خەودان، بەلاّم ئێمە بەناوی خزمەتکردن بەمیللەت" وا لەژێردرای سێدارەین و خەریکم دوایین ساتەکانی ژیانم بەم وەسیەت نامەیە تەواو دەکەم، جا ئەگەر منیش بەرپرسیاریەتیی گەورەم لەسەرشان نەبوایە، ئێستا منیش وەك ئێوە لەناو خاوخێزان و لەماڵی خۆم لەشیرین خەودا دەبووم، ئەوەی کەئامۆژگاریتان بۆ دوای خۆم دەکەم" ئەمەش یەکێکە لەو بەرپرسیاریەتیانەی کە لەسەر شانمە، دڵنیام ئەگەر کەسێکی دیکە لەئێوە" بەرپرسیاریەتیەکانی منی وەئەستۆی خۆی گرتبا، ئێستا ئەو لەشوێنی من لەژێر سێدارە دەبوو، وا من بەمەبەستی رەزایەتیی خوداو بەپێی بەرپرسیاریەتیی سەرشانم، وەکو کوردێکی خزمەتکاری گەل و لەرێگای کاری چاکدا(امر بالمعروف) ئەو چەند ئامۆژگارییەم کردن کەهیوادارم لەمەودوا عیبرت وەربگرن و بەتەواوی گویٚ لەئامۆژگارییەکانم بگرن، بەهیوای خوای گەورە بەسەر دوژمنانتاندا سەرکەون.

١ ـ باوەڕتان بەخوداو ﴿ماجاء من عند الله ﴾ و پەرستنی خوداو پێغەمبەر(د.خ)و بەجێگەیاندنی ئەرکی ئاینی پتەوبیٚ.

٢ . یەکێتیٚو تەبایی لەنێوان خۆتاندا بپارێزن، کاری نەشیاو لەبەرانبەر یەکتردا مەکەن و چاوچنۆك مەبن" بەتایبەت لە بەرپرسیاریەتیٚو خزمەتکردندا.

٣ . خوێندن و زانست و پلەی زانیاریتان بەرنە سەرەوە" بۆئەوەی کەمتر فریوی دوژمنان بخۆن.

٤ . باوەڕ بەدوژمنان مەکەن، بەتایبەت بەدوژمنی عەجەم، چونکە بەچەند هۆو رێگاوە عەجەم دوژمنی ئێوەیە، دوژمنی گەل و نیشتمان و ئاینتانە. مێژوو سەلماندوویەتی کەبەردەوام لەکورد بەبەهانەیەو بەکەمترین تاوان دەتانکوژیٚو لەهیچ تاوانێك بەرانبەر بەکورد دەست ناگێڕێتەوە.

٥ . بۆ چەند رۆژێك ژیانی بیٚ قیمەتی ئەم دنیایە خۆتان مەفرۆشن بەدوژمن، چونکە دوژمن دوژمنەو جێگەی هیچ باوەڕپێکردنێك نییە.

٦ . خیانەت بەیەکتری مەکەن، نە خیانەتی سیاسیٚو نە گیانیٚو ماڵیٚو نامووسی، چونکە خیانەتکار لای خوداو مرۆڤ سووكو تاوانبارە، خیانەت بەرووی خیانەتکاردا دەگەڕێتەوە.

٧ . ئەگەر یەکێك لەئێوە توانی کارەکانی ئێوە بەبیٚ خیانەتکردن ئەنجام بدا، هاوکاری بکەن، نەوەك لەپێناوی چاوچنۆکیٚو بەخیلیدا دژی بوەستن، یان خوا نەکا لەسەری ببن بە جاسووسی بێگانە.

٨ . ئەو شوێنانەی لەوەسیەتنامەکەدا نووسیومە بۆ مزگەوت و نەخۆشخانەو قوتابخانە، ئێوە هەمووتان داوای بکەن تا دەکریٚو سوودیان لیٚوەردەگیریٚ.

٩ . ئێوە لەخەباتو هەوڵو تێکۆشان نەوەستن" تاوەك هەموو گەلانی دیکە لەژێر چەپۆکی دوژمنان رزگارتان دەبێ، ماڵی دنیا هیچ نییە، ئەگەر ولاتێك هەبێ، سەربەستییەك هەبێو، ماڵو خاكو نیشتمانەکەو هی خۆتانبێ، ئەو کاتە هەموو شتێکتان هەیە، هەم ماڵ، هەم سەروەت، هەم دەوڵەتو ئابڕوو نیشتمانیشتان دەبێ.

١٠ . من پێم وانیە حەقی خودا نەبێ، حەقی دیکەم لەسەربێ، بەلام ئەگەر کەسێك لای وابوو، لەکەم تا زۆر شتێکی لای منە، سەروەتی زۆرم جێ هێشتووە، بابچێ لەواریسانم داوابکاو وەری بگرێتەوە.

تا ئێوە یەکتر نەگرن، سەرناکەون، زوڵمو زۆر لەیەك مەکەن، چونکە خوا زۆر زوو زاڵم لەبەین دەباو نابوودی دەکا، ئەوە بەڵێنی خواوەندە بێکەمو زیاد، زاڵم دەڕووخێو نابوود دەبێ، خوا تۆڵەی زوڵمی لێدەکاتەوە.

هیوادارم ئەوانە لەگوێ بگرنو خوا سەرکەوتووتان بکات بەسەر دوژمناندا، وەك سەعدی فەرمویەتی:

مراد ما نصیحت بود وگفتیم

حوالت باخدا کردیمو رفتیم

خزمەتگوزاری گەلو نیشتمان

قازی محەمەد*

* سەرچاوە: سەرۆك کۆماری کوردستان لەبەردەم دادگای ئێراندا، بەرهەڤکردنی بەدرەدین ساڵح، گۆڕینی بۆ کرمانجی : سامی ئەنگۆشی، دەزگای چاپو بلاوکردنەوەی موکریانی، کوردستان، هەولێر، چاپی یەکەم، ٢٠٠١، ل ٤١-٤٧.

خوێنەری خۆشەویست

ئەم وەسیەتنامەیەی سەرەوە، قازیی محەممەد چەند ساتێك پێش لەسێدارەدانی نووسی، واتە لەساڵی ١٩٤٧دا نووسراوە، کەواتە رێی تێناچێت بارزانی نەیخوێندبێتەوە لەکاتێکدا ماوەیەك لەگەڵ سەرۆکی شەهیددا ژیاوە، دەنا کاری پێدەکرد، بەڵام لەناوەرۆکەکەی لایداو ئاشبەتاڵی بەشۆڕشی کوردستان کرد کەدەیتوانی لەومیانەیەدا هەڵوێستێك بنوێنێت مێژوو تا هەتا هەتایە بەنەمر باسی بکات. لەوانەیە یەکێك بڵێت بارزانی، لەمنداڵییەوە لەناو عەشایەرە دوورەکاندا ژیاوە دوور لەهەر زانستو زانیارییەكو هەتا کۆچی دوایی‌کرد کەسێك نەبووە فێری سیاسەتو بواری ئیدارەی بکات... بۆیە دەبینین هەڵسوکەوتەکانی نامەنتیقین‌و شیاوی سەرکردەیەکی کوردنیین‌و بوون بەهۆی گەورەترین نسکۆ کە گەلی کورد دووچاری هاتووە.

باشە ئەی سیاسەتمەدارەکانی وەکو دکتۆر عەبدولرەحمان قاسملوو شەرەفکەندی، ئەو دوو سەرکردەیەی کورد کەیەك لەدوای یەك کەوتنە داوی ئێرانییەکان‌و، لەئەنجامی شەهیدبوونیان، گەلی کورد شارەزاترین دوو کەسی سیاسەتمەدارو ئابووریناس لەدەستدا کەژنە رۆژنامەنووسێکی فەرەنسی دەربارەی قاسملوو نوسیبووی(لەژیانمدا، بەکەسێك نەگەیشتووم کەلەم سەرکردەیەی کورد زیرەکتربێت، من کورد دڵنیا دەکەمەوە کەهەتا لەسایەی سەرکردایەتیی کەسێکی وەك دکتۆر عەبدولرەحمان قاسملوو بێت ئەوە ئازادیی خۆی بەدەستدێنێت).

ئێرانییەکان توانییان فریویان بدەن‌و لەئەنجامی پیلانێکی درندانەدا تیرۆریان کردن، جگە لەتاوانە دزێوەکەی کارەساتی ٣١ی ئابی ١٩٩٦ کاتێك بەرێز مەسعوود بارزانی بەپاڵپشتی سوپای عێراق، هێزەکانی یەکێتی نیشتمانیی کوردستانی لەبەشێکی خاکی ئازادکراوی کودستان بەدەرنا... من تەواو لەوباوەڕەدام کەئەو بەئیرادەی بەرێز مەسعوود بارزانی نەبوو، بەڵکو پیلانی دەوڵەتە کۆلۆنیالیستەکانی دراوسێ‌بوو...دەنا چی وا لەسەرکردەکانی کورد دەکات هەمیشە بکەونە داووپیلانی دەوڵەتە داگیرکەرەکانی کوردستانەوە؟

هۆی ئەمە بۆئەوە دەگەڕێتەوە کەئەگەر لێکۆڵینەوەیەکی پاراسایکۆلۆجی بۆ زۆربەی سەرکردەکانی کورد بکرێت لەوانەی تێکەلاوییان هەبووە لەگەڵ حکومەتانی هاوسنووری خاکی کوردستان، دەردەکەوێت کەبوونە مایەی دروستبوونی هەستو هەڵسوکەوتی ناسروشتی لەناو کورددا، ئەمەش لەبەر ئەم هۆیانەی خوارەوە :

١ ـ گەلی کورد ماوەیەکی دوورودرێژە لەژێر زەبری زوڵم‌و ستەمی حکومەتانی دراوسێی کوردستاندا دەژی کەهیچ بەرهەڵستێکیان نەبووەو کوردیش کەسی نەبووە پەنای بۆ بەرێت.

بەکۆیلەکردنی درێژخایەن جۆرە لاوازییەك لەئیماندار دروستدەکات‌و مۆرکی بێوەریی‌و کورتبینی دروستدەکات‌و وا لەکۆیلە دەکات لەیەکەم خەندەی گەورە دوژمنەکاندا خۆی بەدەستەوە بداتو بڕوا بەفرمێسکی درۆزنانەی دوژمنان بکات بێئەوەی سەرنجی کارەکانیان بدات(**الفضل بن موسی الشيباني**) دەڵێت: (راوچییەك لەرۆژێکی رەشەبادا راوە چۆلەکەی دەکرد، رەشەبا خۆڵی کرد بەناو چاویدا بۆیە هەر چۆلەکەیەکی دەگرت باڵی دەشکاندو دەیخستە ناو توورەکەکەیەوە، چۆلەکەیەك بەهاوڕێکەی گوت: بڕوانە چەند دڵی نەرە بەرامبەرمان... ئەو فرمێسکانەی نابینیت؟ ئەوەی تر گوتی: مەڕوانە فرمێسکەکانی، بڕوانە کردەوەی دەستی)!.

٢ـ حکومەتە کۆلۆنیالیستەکان، کوردیان لەدێهاتەکانیان راگواستو زۆریان لێکردن لەشارەکاندا نیشتەجێ‌بن، لەئەنجامی ئەمەش، جووتیاریان لەپیشەی جووتیاری دوورخستەوەو فێری ژیانی شاریان کرد، ئەویش هەم کشتوکاڵی لەبیرچۆوە هەم بەژیانی شاریش رانەهاتو کورد واتەنی لەهەردوو جەژنەکە بوو! لەبەرئەمەشە دەبینین جووتیاری کورد، ئەگەر خوێندەواریش پەیدا بکات ئەوە هێشتا نابێتە خاوەنی رۆشنبیرییەکی وا کەدۆستو دوژمن، چاكو خراپ لێکتر جودابکاتەوەو لەئاکامدا لەپێناو پاراستنی شەرەفی، هەمیشە لەبەردەم گەورە کۆلۆنیالیستیەکانیدا سەرکزو داماوە.

٣ ـ یەکێك لەرێوشوێنەکانی کۆلۆنیالیستان ئەوەبوو رێگەیان بەمرۆڤی کورد نەداوە بازرگانیی ئازاد بکاتو بەحەلاڵی نانی پەیدا بکات، بەڵکو ناچاریانکردووە لەرێی دەسەلاتەوە بژێوی پەیدا بکات ئەمەش وەك پاداشتێك بەرامبەر خیانەتکارییەکانی‌و هاوکاریکردنی رژێمە داگیرکارەکان. لەراستیشدا پەیداکردنی نانی حەلاڵ حیکەتێکی خوایی تێدایە کەسوودی دەروونی بۆ خاوەنی هەیە، لەم رووەوە لوقمانی حەکیم(رەزای خوای لێبێت) بەکوڕەکەی فەرموە: (کوڕم پشتت بەکاسبی حەلاڵ قایم بێت، چونکە ئەوەی هەژار کەوتبێت گیرۆدەی سێ دەرد بووە: لاوازی لەئایندا، کورتهێنان لەهۆشیداو لەدەستدانی پیاوەتی، لەهەموو ئەمانەش

دژوارتر ئەوەیە کەخەڵك سووکایەتی پێدەکەن.

٤ ــ سەرکردەیەکمان نەبووە خەسڵەتەکانی سەرکردەیی تیابێت کە لەو رێگەیەوە ریزەکانی یەکبخاتو بمانگەیەنێتە ئاوات، رۆژهەڵاتناسێکی ئەوروپی لەمیانەی وەسفکدنی کورددا گووتویەتی: (کورد بەئەسپێکی رەسەن دەچێت کەتەنها سوارێکی لێهاتووی کەمە!).

خوێنەری خۆشەویست

مەبەستم لەمانەی پێشەوە ئەوەیە کەویستوومە ئەوە بخەمە بەرچاو کەسەرکردەو سەرۆکەکانمان سودیان لەهەڵکانی باوباپیرانمان وەرنەگرتووە بۆیە ئێمەش، بێئەوەی بەلاپەڕەکانی مێژوودا بچینەوەو سوودیان لێوەربگرین، هەمان رچەمان گرتەبەر.

دوا وتە:

لەکۆتایی ئەم کتێبەدا دەمەوێ بەکورتی، بارودۆخی ئێستای کوردستان هەڵسەنگێنم کە بەقۆناغێکی ناسکدا تێدەپەڕێ.

عێراق:

تا ئەمرۆ (٢٠٠٢/٨/١١) گۆڕانگارییەکی وامان لەلایەن سەدام حسەینی سەرۆکی عێراقی، دەرهەق مەسەلەی کوردی بەدی نەکردووە، چونکە سیاسەتە شۆڤێنییەکانی لەتەعریبو تەبعیسو راگواستنو رەشبگیرو لەسێدارەدان بەردەوامە، ئەمەش لەکاتێکدا ناوبراو لەبەر زەبرو هەڕەشەیەکی ئاشکرای جۆرج بۆشی سەرۆکی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکادایە کەرایگەیاندووە لەعێراق دەداتو سەدام حسێن لەدەسەڵات لادەبات.

دەوڵەتە عەرەبییەکان:

زۆربەی سەرکردە عەرەبەکان بەرهەڵستی پرۆسەی لێدانی عێراقو لەدەسەڵات خستنی سەرۆك سەدام حسەین دەکەن، هەروەها جەختدەکەن لەسەر هەڵوێستی نەگۆڕیان دەربارەی دابەشنەکردنی خاکی عێراق، هەموانیش دەزانن کەدابەشکردنی عێراق تەنها لەپێناو پێکهێنانی قەوارەیەکی کوردییە، لەناویشیاندا تەنها سەرۆك معەمەر قەزافییە کەسوورە لەسەر حەتمی بوونی رزگارکردنی کورد لەکوێرەوەریو دەردەسەری ... ئەمەش هەڵوێستێکە هەرگیز لەیاد ناچێت.

سەرکردە عەربەکان، دەبوایە ئارەقەی شەرمەزارییان بڕشتایە هەر کەبیریان بەکردایەتەوە سەرکردەی پاڵەوانی کورد سەلاحەدینی ئەیووبی، چۆن رۆژێك بوو، پێش ٣ هەزار شەرڤانی کورد کەوتبوو کەزۆربەیان خەڵکی هەولێری قەلاومنارەبوون لەکوردستانی باشوور، ئنجا زۆربەیان لەمیانەی بۆ دووەم جار پاککردنەوەی خاکی عەرەبی لەفەلەستین، تیاچوون، کەپێشتر بۆ یەکەمجار ئەو خاکە لەسەردەمی خەلیفە عومەری کوڕی خەتتاب(ر.خ) داگیرکرابوو، کەچی ئەمڕۆ دەبینین دەوڵەتە عەرەبییەکان بەهەموویانەوە ناتوانن شوێن پێیەك بۆ خۆیان لەخاکی فەلەستین بگرن، هۆی ئەمەش تەنها بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە لەگەڵ ئەو هەموو توانا سەربازیو تفاقە جەنگییانەیانەوە، تۆزقاڵێکی ئازایەتی سەلاحەدینی ئەیووبیان لەگیانـدا نییە... وەك دەشزانین زۆر کەمن گۆرستانەکانی دەوڵەتە عەرەبییەکان کەگۆڕی شەهیدانی کوردیان تیا نیە، لەو کوردانەی کە بەدرێژایی مێژوو بەدەنگ هاواری عەرەبەوە چوون بۆ رزگارکردنی خاکیان.

لەوەتەی کوردستان پارچە پارچەکراوە بەچاوی خۆتان دەبینن کەداگیرکەران چیمان پێدەکەن، زیاد لەوەش ئێوەی سەرکردەی عەرەب پشتگیریی سەدام حسەینیان کردووەو ئەوپەڕی هاوکاریشیان کردووە، هەر ئەویش بەبەڵگەوە نەخشە دارێژەرو جێبەجێکەری ئەنفالەکانو کیمیابارانە، جا ئەگەر بەراستی هەوڵتان بدایە دەتانتوانی سیاسەتە چەواشەکانی راست بکەنەوە، لەملاشەوە لاپەڕەیەکی نوێ لەرووی دۆستایەتیکردنی کورددا هەڵبدەنەوە... بەلام ئایا ئێوە شتی واتان لەدەستدێت؟ .

تورکیا:

بلند ئەجەویدی سەرۆك وەزیرانی تورکیا، بەپشبەستن بەهێزی جەنەڕاڵەکانی تورکیا، بەبێ ترسو بەوپەڕی لەخۆڕابینین رایگەیاند کەهێزەکانی تورکیا لەبۆسەدان بۆ هەر جموجووەلیکی کورد لەپێناوی دامەزراندنی دەوڵەتێکی کوردی لەکوردستانی باشووردا لەدوای رووخانی رژێمی ئێستای عێراق، هەروەها پلان دادەڕێژن بۆ داگیرکردنی شاری مووسڵو کەرکووك. بەلام ئەوەی بارودۆخەکەی گۆڕی ئەوەبوو کە لەسەرەتای مانگی ئابی ٢٠٠٢ دا، پەرلەمانی تورکیا بڕیارێکی دەرکرد تێیدا رێگەی بەکورد لەتورکیادا کەبەزمانی کوردی بخوێنن،

هەروەها دانانی ئێزگەیەکی رادیۆو یەکێکی تەلەفزیۆن کەبەرنامەکانی بەزمانی کوردی بڵاوبکاتەوە، ئنجا هەڵگرتنی حوکمی عورفی لەکوردستانی باکووردا. ئەمە بڕیارێکی دڵخۆشکەرەو مایەی خێردانەوەیە ئەگەر دەسەڵاتدارانی تورکیا جێبەجێی بکەنو لەهەمانکاتدا واز لەدەستێوردانە ناڕەواکانیان لەکوردستانی باشوور بێننو پیاوەکانیان لەتابووری پێنجەم بەرنە دەرەوەی خاکمان.

سووریا:

حکومەتی سووریا ئێستاش، وەکو ئەوسا لەسەر ئەو پەیمانەیەتی کەلەگەڵ حکومەتی عێراقو ئێران ئیمزایکردووە بۆ یارمەتیدانی یەکتر لەپێناو بەرەنگاریکردنی هەر جمووجوولێکی سەربازیی کوردی، تا ئەمڕۆش سوورییەکان، سەرباری هەبوونی ٣ ملیۆن کورد لەسووریادا، هێشتا دان بەمافی کورددا نانێن تەنانەت پشتێنەی سەوزیان وەکو سنوورێك لەبەردەمی کورددا داناوە نایەڵن تێکەڵی ناوچەو هەرێمەکانی تری ناو سووریا بن.

ئێران:

لەرۆژی کودەتای ئیسلامی بەسەر حکومەتی شا، هەتا ئەمڕۆ پەیوەندییەکانی کۆماری ئیسلامی لەگەڵ حکومەتی عێراقدا، رۆژ بەرۆژ روو لەخراپییە، ئەمەش وای لەهەردوو وڵات کردووە یارمەتییەکی سنووردار پێشکەشی بەرەی ئۆپۆزسیۆن بکەن لەپێناو بەکارهێنانیان وەکو داردەستی مەرج سەپاندن لەکاتی پێویستدا، ئەوەی مل بۆ رێنماییەکان کەچ بکاتو فەرمانەکانی دەوڵەتی بەرامبەر جێبەجێ بکات ئەوە کۆمەك دەکرێت، لەمیانەی ئەو یارمەتییانەش بەکارهێنانی خاكو سنووری دەوڵەتەکەیە لەلایەن حزبە کوردییەکانەوە بۆ هاتووچۆکردن بۆ دەرەوەی وڵات.

دەربارەی هەڵوێستیان لەئاست مەسەلەی کورد ئەوە وەك دەوڵەتەکانی ترە لەرووی بەرەنگاریکردنی هەر جمووجوولێکی سەربازیی کوردی هەروەکو لەوبەیاننامەیەدا بەرچاو دەکەوێت کەبەرێز ئایەتوڵڵا خومەینی لەساڵی ١٩٧٩ دەریکردو تێیدا رایگەیاند کە(من وەکو فەرمانـدەی گشتیی هێزە چەکدارەکان، داوا لەهێزە زەمینیو ئاسمانیو دەریاییەکان دەکەم هەرچی زووترە بەتوندی لەدوژمنانی شۆڕش بدەن، بچنە کوردستان تا ئاگری ئاژاوەی کوردستان بکوژێننەوەو کۆتایی پێ بێنن)، ئەمە بەیاننامەی سەرکردەی شۆڕشی ئیسلامی بوو لەسەرەتای خۆگرتنی دەوڵەتی نوێی ئێراندا.

جا دوژمنایەتیی دەوڵەتی ئێرانی ئیسلامی، ئەوساو ئێستاش باری گەلی کوردی گران کردووە ئەمەش بەهۆی کاریگەرییەکەی چونکە سنووریان پێکەوە دووروودرێژە هەروەها بەهۆی ئاینەوە کەکۆماری ئیسلامی هەوڵدەدات نەتەوەی کورد لەو بۆتەیەدا بتوێتەوە هەرچەندە پێغەمبەر(د.خ)لاری لەوە نەبوو یاوەری پابەرز سەلمانی فارسی خۆی بەنەتەوەی فارسی خۆیدا هەڵنێت، ئەوپیاوەی کەشەرەفی ئەوەی پێبڕا پێغەمبەر لەرۆژی شەڕی خەندەقدا دەربارەی ئەو گوتی: (سەلمان لەئێمەیە ئالوبەیت).

کۆمەڵانی خەڵکی کوردستان کەپیرۆزباییان لەشۆڕشی ئیسلامی بەسەرۆکایەتی بەرێز ئایەتوڵڵا خومەینی کرد، لەپێناو ئەوە نەبوو ببینن دوژمنایەتیی حکومەتی ئیسلامی لەدژیان، توندترو دژوارترە، چونکە ئاینی ئیسلام ئاینی بەزەییو دادو یەکسانییەو هەرگیز نەمانبیست ئاینی چەوساندنەوەو ستەمو زۆرداری بێت...لەشۆڕشە جەماوەرییەکەی دژی ئێران، کورد دەستی گەورەی هەبوو لەرزگارکردنی کوردستانو رێککەوتن لەگەڵ نەتەوەکانی تر بۆ ئەوەی یەك بەرە دروستبکەن دژی شای ئێران کەهەوڵیدەدا زمانی کورد ریشەکێش بکاتو سامانەکانی لووش بدات... ئەوەبوو زۆربەی سیاسەتمەدارانی کورد پەیوەندییان بەسەرانی شیعەوە هەبوو لەهەندەران پێش ئەوەی ئێران رزگار بکرێت... بەڵام خەڵك وایان نەدەزانی کەرژێمی کۆماری ئیسلامی، بەم شێوەیە کەئاینو مرۆڤایەتی قێزی لێدەکاتەوە، مامەڵە لەگەڵ گەلی کورددا دەکات.

لەوەتەی خوای گەورە دەرووی رەحمەتی خۆی لەرووی کورددا کردۆتەوەو بەشێکی خاکەکەی رزگاری بووە، دەبینین دەستێوەردانی ئاشکراو بێپەردەی ئێران بەچاوی خۆمان دەبینین لەکاروباری حکومەتی هەرێمی کوردستانو ئەمە بۆتە مەترسییەك بەئاشکرا هەڕەشە لەم قەوارە بچووکە دەکات، هاندەرو پاڵنەری سەرەکیی شەڕی پکەکەو (جند الاسلام)، دەوڵەتی ئێرانە. لەبارەی(جند الاسلام) شتێکم لەم کتێبەدا نووسیووە، هەموانیش دەزانن ئەگەر پشتوانیی دەوڵەتی ئێران نەبێت ئەوانە نەیاندەتوانی خۆیان لەبەردەم هیچ حزبێکی کوردستانیدا بگرن کەچەندین دەهەیە تێدەکۆشن.

دەربـارەی پەکەکـە، ئەوانـە لەمێـژە تێکۆشـانی چـەکدارییان دژی دەوڵـەتی کۆلۆنیالیـستی تورکیـا راگرتـووە لەکاتێکدا دەبینین خەباتی چەکدار دژی گەلو قەوارەی کوردی لەکوردستانی باشووردا رادەگەیەنن کەدەبوایـە پشتگیرییان بەکردایەو بەهەموو هێزو توانایەکیانەوە پشتیان بگرتایە. پەکەکە، وەکو کردەوە سـەربازییەکانیان دژی تورکیا راگرتووە، دەبوایە وتوێژ لەگەڵ حکومەتی هەرێمی کوردستان بکەن تا جێ پێیەکیان لەکوردسـتاندا دەسـت بکـەوێت بـەبێ قـرەو ئـاژاوە، هـەموان لەسـایەی ئیـدارەی کوردیـدا بـژین وەکـو هـەموو حزبـەکانی تـر کەشـەریان لـەدژی دەوڵـەتی ئێـرانو تورکیـا راگەیانـدووە، نـەك ناوبـەناو هەڕەشـەی داگیرکردنـی شـارە ئازادکراوەکانی کوردستان بکەن ئەمەش بەناوی رزگارکردنی ئەو شارانە، لەکاتێکدا خـودی ئێـران یارمـەتییان دەدات‌و، نەخۆشخانەی بۆ کردوونەتەوەو، ئەمرۆ بارەگای فەرمانـدەیی گـشتییان لـەخاکی ئێراندایـە. سیاسـەتی پەکەکە ئاشکرایە، ئەوەتا ناوچەی شاخی قەندیل‌و قەلاتووکانیان داگیرکردووەو چاوەڕێی ئەوەن رژێمـی عێـراق بڕووخێـت تـاهێرش بکـەن‌و ناوچـەی حـەوزی دوکـان داگیربکـەن لەکاتێکـدا هێزەکـانی یـەکێتیی نیـشتمانیی کوردسـتان سـەرقاڵی راوەدوونـانی هێـزە هـەلاتووەکانی سـوپای عێراقـە... لەلایـەکی تـرەوە پەکەکـە هەڕەشـە لـەپارتی دیمـوکرات‌و کۆمەڵـەی ئێرانـی دەکـات کەئەگـەر بەشـێوەیەك دژی دەوڵـەتی ئێـران بجووڵێنـەوە ئـەوە لێیانـدەدات ... کەواتە پەکەکە هەڕەشـە لەشۆڕشـی کـورد دەکـەن لەهـەرکوێ هـەبێت... داخـی گـرانم بـۆ ئـەو شۆڕشگێڕە نیشتمانپەروەرانەی لەپێناوی بیروباوەڕێکی پتەودا خۆیان دەتەقێننـەوە کەچـی کۆتاییەکـەیان بـەوە بگـات کەببنـە داردەسـتی ئێـران، ئـەو دەوڵەتـەی هـەرگیز و لەپاشەڕۆژیـشدا کەمتەرخـەمی ناکـات لەلێـدانی بزووتنـــەوەی کوردیـــو دژایـــەتیکردنی (هـــەموو ئـــەم گێرمەوکێـــشەوگێروگرفتانە، دەســـتکردی دامودەزگـــای موخابەراتی دەوڵەتانی دراوسێیە).

خوێنــەری خۆشەویــشت ...بــرا بــەڕێزەکان، ئــەی سیاســەتمەدارو لێپرســراوانی کوردســتانی ئــازیز، داوای لێبوردنتان لێدەکەم ئەگەر زیادەڕەویم بەرامبەر یەکێکتان کردبێت، بـەلام خـوا ئاگـادارە ئاگرێـك لـەناو هـەناوم دەئایسێت هاوارم لێـدەکات شـتێکی بـاش بـۆ گـەلی کوردسـتان‌و ئیدارەکـەی بکـەم، ئـەوەی لەمـەوپێش گوتوومـە، مەبەسـتم لێـی ئـەوەبووە کەئـەو گـەل‌و حکومەتانـەی دراوسـێمان چـاوەڕێی ئـەوەیان لێناکرێـت خێـر بدەنـەوە بۆمان، تاقیکردنەوەش باشترین بەڵگەیە، ئەوانەش وەك دووپشکەڕەشە وان، ئەگەر بۆت ناکرێت پانی بکەیتـەوە خۆتی لێلابدە.

هەرچی ولاتانی دەوروبەرە چاویان بڕیوەتە ئـەم بستۆکە خاکـەی کوردسـتان کـە بەخواسـتی خـواو سیاسـەتی ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکاو سووربوونی ئەوگەلەی ئەوساو ئێستایش هەوڵدەدات لەپێناو بـەدیهێنانی مافـە رەواکانی، رزگاریبووە. ئێستا پۆلیسی هاتوچۆو ئاسایش‌و کارمەنـدو لێپرسـروانی فەرمانگـەکان وەزیـرو بـاقی بەڕێوەبەران ئیدارەی هەرێمی کوردستانی کوردن.

هەندێك جار وام دێتە بەرچاو کەئەو کوردەی لەسەردەستی شۆڤێنیستە عەرەبـەکانی وەك پـۆلیس‌و سـەربازو پیاوانی دامودەزگا ئەمنییەکانی حکومەتی عێراق سووکایەتی پێکـراوەو زۆرسـتەمی چەشـتوون، ئێـستا کـەخۆی لـەم ئازادییـەدا دەبینێـت بەخـەونی تێـدەگات. سـوپاس بـۆ هـەموو ئەوانـەی رۆڵیـان هـەبوو لەدامـەزران‌و پەرەپێدانی ئەم ئیدارە کوردییەی پێی ناوەتە دوازدەهەمین ساڵی تەمەنیدا...

سەرەتاش سوپاسی بێپایان بۆ بەدیهێنەری گەردوون، ئینجا سوپاس بـۆ ئیـدارەی ئـەمریکیی خـاوەنی پـرۆژەی ناوچـەی ئـارام، ئـەم ئەزموونـە مۆدێرنـە بێوێنەیـە، هـەروەها سـوپاس بـۆ رێکخـراوەی نەتـەوە یـەکگرتووەکان کەپرۆژەی نـەوت بـەخۆراکی هێنایـە کایـەو هـەروەها تائێـستا پـشتگیریی ئـەو رێکخراوانـە دەکات کەکوردسـتان ئاوەدان دەکەنەوە، کوردستان کەزۆربەی گوندو شارۆچکە سنوورییەکانی وێرانە بوون‌و ئەمرۆ دەبیـنین بونەتـە بەهەشت. هەروەها سوپاو پێزانینمان بۆ سەرکردەو سیاسەتمەدارو لێپرسـراوو کارمەنـدانی حکومـەتی هـەرێمی کوردستان بەتایبەتی بەڕێزان مام جەلالو، مەسعوود بارزانی، د. فوئاد مەعسووم، کۆسرەت رەسـول عـەلی، د.رۆژ نـووری شـاوەیس، د.بەرهـەم ئەحمـەد سـاڵح، نێچیرڤان بـارزانی، عـەدنان مـوفتی، شـەوکەت یـەزدین، جەوهـەر نامیق‌و، سەرجەم کارمەندانی ئیدارەی کوردی.

لەراسـتیدا لەتوانامدانییـە وەسـفی ئـەم ئەزموونـە بێوێنەیـەی ئـەمرۆ بکـەم؛ کـەدەبینم پێـشکەوتن‌و گەشـە لەهـەموو بوارەکـانی کـشتوکاڵ، تەندروسـتی، ئـاوەدانی لەبەرچـاودایە... ئـەوەتا نزیکـەی هـەزار کۆمپانیـای ئاوەدانکردنەوە لەکوردستاندا دەستبەکارن جگە لەکۆمپانیاکانی بازرگانی... لەهەموویـشی گـرنگتر ئـەو کەشـی

ئازادییەی خەڵك بەسەریدەبەن کەهەموو میوانێکی دەرەوەی کوردستانو تەنانەت ئەوروپاش هەستی پێدەکات... ئەمە شتێکە رۆژێك لەرۆژان تەنها بەخەیاڵماندا دەهاتو ئەمڕۆ هاتۆتەدی... کەواتە ئایا ئەمە شایەنی ئەوە نییە نوێژی سوپاسگوزاری بۆ بکەین تابیپارێزین... ئایا شایەنی ئەوە نییە هەموومان یەك ریز بوەستین لەدژی تێکدەران ئینجا پشتگیری ئاوەدانکەران بکەین... ئایا ئەمە شایەنی ئەوە نییە هەمومان بیر بۆ ئەوەبکەینەوە هەوڵ بۆ بەڕێوەبردنی ئەم ئەزموونە بدەینو زیاد لەمەش، پەرەی پێبدەین تا هەموو ئەو شارو شارۆژکانەمان بگرێتەوە کەلەم نازە بێبەشن!

خوایە ئەم ئەزموونەمان درێژە پێبدەیتو کوردستان بەخۆشی خەڵکە موسڵمانەکەی ئاوەدان بکەیتو لەبەلای ناگەهان بمانپارێزیت.

لێرەدا دەمەوێ نامەیەکی کراوە ئاراستەی بەڕێزان جەلال تاڵەبانیو مەسعوود بارزانی بکەم وەك بانگەوازێك نەك داوای لێبوردن، بانگەوازێك کەخێری نەتەوەی کوردی بەدەمەوەبێت، بۆیە بینیم ناچارم لەم کتێبەدا بلاّویبکەمەوە، چونکە دوای بیرکردنەوەیەکی زۆر سەیرمکرد ئەمە باشترە لەوەی لەرێی نووسینگەکانیان بۆیان بنێرم کەدەستیکەسی پێڕانەگات، یان تەنانەت ئەگەر بەدەستیشیان بگات ئەوە نایخوێننەوە، چونکە ئەمە بۆتە نەریتیان کەخۆیان لەو پلەوپایەیەدا بینیوتەوە، بێگومان چاوپێکەوتنیشیان لەوە زەحمەتترە کەمرۆڤ بیری لێبکاتەوە، چونکە ئەو بەربەستەی دەستوپێوەندو پاسەوانەکانیان دروستیان کردووە مەگەر باڵندە بەئاسمانەوە بیبڕێت، بۆیە ئەم نامەیەی لەم کتێبەدا بلاّودەبێتەوە، لەرێی دۆستەکانیانەوە پێیان دەگاتو ئەوسا ناچاردەبن بیخوێننەوە.

بۆ هەردوو سەرکردەی کاربەدەست، مامۆستا جەلال تاڵەبانی و ڕێزدار مەسعوود بارزانی

سلاَوێکی شۆڕشگێرانە

پیرۆزبایی لەخۆتانو هەردوو ئیدارەی کوردی دەکەم بۆ ئەو سەرکەوتنەی بەدرێژایی ماوەی رابردوو بوو بەمایەی بەرزیی پلەی کورد بەو شێوەیەی کەوای لەئەمەریکای خاوەن گەورەترین دەسەلاَتو هێز لەجیهانداکرد کەبایەخ بەکوردستان بدات بێئەوەی بایەخ بەدەستکەوتە خۆییەکانی بدات. کاتێك هەواڵی بانگێشتکردنتانم بۆ ولاَتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا بیست لەپێناو وتوێژکردن دەربارەی نزیکبوونەوەی لێدانی عێراقو لەکار لابردنی سەدام حسەین سەرکۆماری عێراق، ئەوپەڕی خۆشی دایگرتم بۆ ئەم بایەخ پێدانە. ئەوسا هەمیشە چاومان لەوەبوو ئێزگەیەکی جیهانی، ناوی کوردستان بێنێت، یان بۆچەند چرکەیەك باسی گەلی کورد بکات ... جا لەمیانەی ئەم پێشکەوتنەی ئەمڕۆ دەیبینین جیاوازییەکی گەورە بەدیدەکەین لەنێوان بارودۆخی ئەوسامان بەبەراورد لەگەڵ ئێستادا کەکێشەکەمان بۆتە وێردی سەرزاران لەکۆڕوکۆمەڵە جیهانییەکاندا.

بێگومانم لەوەی کەزانیارییەکانم، بەبەراورد لەگەڵ ئەو زانیارییانەی لەلای ئێوەیە دەربارەی بارودۆخی ئێستاو هەڵوێستی دەوڵەتانی دراوسێو پێگەی سیاسیمان لەجیهاندا، کورت دێنن، بەلاَم لەبەرامبەر گرنگیی ئەو هەڵوێستەی ئەزموونی کوردی پێیدا تێدەپەڕێت هەست بەبەرپرسیاریەتی دەکەم کەئەمەش هانیدام ئەم نامە کراوەیەتان بۆ بنووسم.

سەرۆکە بەڕێزەکان ...
گەورەیی بەرپرسیاریەتیتان‌و گرنگیی بارەکە ناچارتان دەکات لەبەرامبەری خوای گەورەو ئیرادەی کۆمەلآنی خەلکی کوردستان بەلێن بدەن کەهەمووتوانایەکی لێهاتوویی سیاسی بخەنەگەڕ، لەو ڕووەوە لەئینگلیزو عەجەمان بلیمەتتربن بۆ رزگارکردنی گەلی کورد. گومان لەوەدا نییە کەسیاسەتی دەرەوەتان سەرکەوتووبووەو پێویست بەبەلگە هێنانەوە ناکات هەرچەند نووسینەکانی دووتوێی کتێبەکانی منتان بەدل نییە، بەلآم تەواو لەوباوەڕەدام کەسەرکەوتنتان لەم ئەزموونەدا وا لەخەلکی کوردستان دەکات لەهەردوو بەشەکەدا، کتێبەکانم بسووتێنن، بەلآم خوانەخواستە، ئەگەر شکستتان خوارد ئەوە هەردوو دنیاتان لەدەستداوەو ئەوسا ئەوخاکەی بەسەریشدا دەڕۆن نەفرەتتان لێدەکات، خێزانی شەهیدەکان‌و پیرو جوانی گەل، سەرزەنشتتان دەکەن‌و لەئەنجامدا هەموو حزبە عەلمانییەکان‌و ئیسلامییەکانی کوردستان کەدەستیان لەم مەسەلەیەدا هەیە، لەگەل خۆتاندا نغرۆ دەکەن، چونکە ئەوەی بەسەر شای ئێراندا هات، بەسەر ئێوەشدا دێت. چونکە کاتێك خاك تووڕەدەبێت‌و خەشم‌و قینی هەلدەستێت کەس رزگارتان ناکات لەدەستی، نە سوپا نە دۆستی نزیك بەفریای ناکەوێت. جابەڕێزان، دیمەنی کۆمەلآنی خەلکی کوردستان بەتێکشکاوی‌و دۆڕاوی بێننە بەرچاوتان کەدووبارە دەکەونەوە بەردەستی دوژمنە شۆڤێنیستەکان لەعەرەب‌و عەجەم‌و تورك.
بەڕێزان
لەوانەیە ئاگاداری بارودۆخی خەلکی نەبن، ئەمرۆ خەلك زۆر بەترسەوە رووداوەکانی جیهان‌و ئەوانەی پەیوەندران بەکوردستانەوە، هەلدەسەنگێنن‌و گرەو لەسەر تێکشکان دەکەن، ئەمەش لەبەر هۆیەکی زۆر گرنگ ئەویش رێکنەکەوتنی ئێوەیە هەرچەندە دامودەزگاکانی راگەیاندنی هەردوولاتان هەمیشە بەباشە باسی ئەو دیدارانەی گەورەئەندامانی حزبەکانتان دەکەن کەژمارەی دیدارەکان لەهەشتا جار تێپەریوە، ئەمە لەکاتێکدا واقیع، پێچەوانەی ئەم گەشبینییە دەسەلمێنێت.
پێبەپێی بلآوبوونەوەی هەوالی هێرشی ئەمریکی بۆ سەر عێراق لەدەزگاکانی راگەیاندندا، دەبینین حزبە کوردستانییەکان هێشتا سەرگەرمی دیدارو چاوپێکەوتنن، تەنانەت رێککەوتنی پارتی لەگەل هەندێك حزبی سیاسیدا هێشتا قسەی سەرکاغەزەو لەچەند بانگێشتێکی نانخواردن‌و چەند دانیشتنێکی زارەکی تێنەپەڕیوە چونکە بەدەنگەوە چوون بۆ رێککەوتن، یەکلایەنەیە.
دوو کێشەی سەرەکی لەبەردەم بەڕێزتاندایە، یەکەمیان: گەیشتن بەرێککەوتنێکی هەمیشەیی کەمەبەستی یەکگرتنە لەنزیکترین هەلدا، دووەمیان: رازیکردنی گەل‌و دروستکردنی پردی لێك گەیشتن لەگەلێدا. جا بەربەستێکی گەورە هەیە لەنێوان بەڕێزتان و خەلکی کوردستاندا، وابزانم ئەوەش لەرێککەوتنی ناو خۆتان ئەستەمترە، ئەوەی ئەم بەربەستانەشی دروستکردوە نەمانی بروایە لەنێوان سێلایەندا، ئێوەو ئەندامانی هەردوو حزبتان، لەگەل لایەنی سێیەم کەئەویش گەلە. پێغەمبەری خوا(د.خ) کاتێك لەرێککەوتنامەی حودەیبیەدا تەنازولی بۆ سەرانی قورەیش کرد، یاوەرەکانی سەرزەنشتیان کرد، بەلآم ئەو هەنگاوە دەروازەی سەرکەوتنی موسلمانە کان بوو بۆ داگیرکردنی مەککە.
بەرێز مام جەلال: بێگومان بەرێزتان لەسۆنگەی سەردانیکردنت بۆ لای بەڕێز مەسعوود بارزانی، گلەیی زۆرت لەلایەن ئەندامانی مەکتەبی سیاسی‌و دۆستانتەوە هاتەسەر، ئەی بۆچی بەسەر ئەو هەستەدا زال نابیت‌و سەردانەکت دووبارە ناکەیتەوە.
دەربارەی تۆش بەرێز مەسعوود بارزانی، خەلك باسی لەخۆبایی بوون‌و خۆبەزلزانین‌و بەبچووك سەیرکردنی هەموو خەلك دەکەن، خوای گەورەش نەهی لەم سیفەتانە کردووە، جا ئەگەر وانەبێت ئەوە واقیع وانالێت. ئێوە لەپێناو بەرژەوەندیی تەسکی حزبایەتی‌و بەهێزکردنی لایەنەکەتان‌و بێهێزکردنی لایەنی بەرامبەر، هەمیشە ئامادەبوون سەد جار لەگەل دوژمنانی کورد دانیشن، باشە بۆچی ئەو رق‌و کینەیەی ناو دەروونتان بەرامبەر بەگەل ناسڕنەوە تا ئاشتی‌و تەبایی بێتەدی‌و لەئەنجامدا یەکگرتنی لێبکەوێتەوە.
بێگومان ئێوە، دوای رزگارکردنی کوردستان کەهاتنە کوردستان ئەو هەموو خەلکەتان لەگەلدا نەبوو کەئێستا گوێ لەمەشتانن، سامانێکی واشتان پێنەبوو، بەلآم ئەوەی ئێستا لەبەردەستاندایە، هیچ نییە لەچاو ئەوەی لەبەردەستی میرەکانی کەنداودایەو بایی ئەوەش نییە هێرشێك بۆ سەرکوردستان بشکێنێت بەلآم بۆ کورد زۆرە، کەواتە لاف بەچییەوە لێدەدەن.

کەواتـە بـەڕێزان، ئەگـەر هەسـتی نیـشتمانیو بـەزەیی هاتنـەوە بەخەڵکدا کاریگـەری نـەبێت بـۆ پەلـەکردن لەیەکگرتنو ڕێککەوتن، دەبا یەکەم بۆ خوا بێت ئنجا بۆپارێزگاریکردنی دەورەکەتان.

تـۆبڵێی ئەگـەر ئـەمڕۆ هەڵبـژاردنێکی ئـازاد لەکوردسـتاندا ئـەنجام بـدرێت، ئایـا ئێـوە زۆرینـەی دەنگـەکان بەدەسـتدێنن؟ بڕواناکـەم...کەواتـە بەچـەپڵەی جـەماوەر لەبۆنەکانـدا هەڵمەخەڵـەتێن، ئـەوە پڕوپاگەندەیـە کەخەڵکی چەواشەکار، بۆرازیکردنی ئێوە دەیسازێننو لەواقیعەوە دوورە.

لایـەنگری بـەزەبری هێـزو هەڕەشـە تـا سـەر نییـە، بـڕواش ناکـەم هەسـت بەچەرمەسـەری گـەلی کوردبکـەن لەئەنجامی ئەم ناتەبایىو نائارامییـە. کەواتـە بۆچـی بیر لـەوە ناکەنـەوە گـەل لەهەنگاوەکانتانـدا بەشـداربکەن، چونکە تـەنها گـەل پاڵپـشتانە بـۆ پتـەوکردنی دەسـەڵات، بـۆ نموونـە لـەدوای ڕاگەیانـدنی جـەنگ دژی ئـەڵمانیا، ئەندامانی حکومەتی بەریتانیا، داوایان لەونستۆن چرچڵ کرد وەزارەتێکی نـوێ پێکبێـنن، چرچـڵ ئەمـەی ڕەت کردەوە بەڵام یەك مەرجی بۆ جێبەجێ کردنی داواکـە دانـان ئـەویش ئەوەیـە کەهـەموو ئەنـدامانی حکومـەتو لایەنە حزبەییـەکانو جـەماوەر بەشداربن، ئنجا بـەکردەوە سـەرۆك وەزیرانـی پێـشوو وەك وەزیـر لـەوەزارەتی نوێـدا دامەزرانـد ئـیتر جـەماوەر بەکوتـەك و دارەوە ڕژانـە شـەقامەکان بـۆ پـشتگیرکردنی چرچـڵ...کەواتـە بەڕێزان، هەتا کار لەکارنەترازاوە بیر بکەنەوە.

بەڕێز مەسعوود بارزانی: لە١٩٩١/٣/١٣ کاتێك لەماڵی عزەت بەگ چاوم پێت کەوت نزیکەی ٣هەزار کەس لەبەر باران بەپەرۆشەوە چاوەڕێی دەرکەوتنتان بوون تا بۆ چـەند سـاتێك بتـانبینن... باشـە تـۆ بڵێـی ئێـستا هـەمان جەماوەرو هەمان پشتگیریتان هەبێت ؟!

کەواتە بۆچی بەخۆتاندا ناچنەوەو بەخۆتان لەو ڕاستییە ناکۆڵنەوە تـا بـزانن خـەڵك هەسـت بەچـی دەکـەنو داوای چیدەکەن! تکام وایە وەکو ئەوسا دڵی خەڵك نەك جەستەیان، بەلای خۆتاندا رابکێشنەوە...

بەڕێزان هەردوو سەرکردەی کورد:

ڕۆژگارو تاقیکردنەوەکان ئێوەی قاڵکردووەو پێویستیتان بەئامۆژگاری نەماوە، بەلاَم خوای گەورە فەرمانی پێمان کردووە راوێژ بکەین منیش ئەگەر لەو بڕوایەدا نەبم کەدەستوپێوەندو پاسەوانەکانتان دیوارێکیان بەبیانووی پاراستنتان دروستکردووەو تەنها هەواڵەکان لەم‌و لەو دەبیستن، ئەوە بەم نامەیە قسەم لەگەڵتاندا نەدەکرد.

تێکشکاندنی ئاواتی دەوڵەتانی دراوسێو بەزینی حزبو لایەنە نەیارەکانی ئیدارەی کوردی تەنهاو تەنها لەرێی یەکخستنی ریزەکان دەبێت، ئەوەش لەرێی نیازپاکیو راستگۆییو رێگەنەدان بەئیدارەی ئەمەریکی کەقسەی خۆی بەسەرتاندا زاڵ بکاتو ناچارتان بکات لەبەرچاوی جیهان وەك برای تەبا دەرکەون.

بادیدارەکانتان راستگۆبێت نەك مادەیەکی ئیعلامی، بریا ئەندامانی مەکتەبی سیاسیو لیژنەی مەرکەزیتان پێکەوە بەهەموو کۆمیتەو بارەگا حزبەییەکاندا دەگێڕا بەتایبەتی بۆ بارەگای حزبە نەیارەکانی وەکو پارتی پارێزگاران وە بنەماڵەی خدر ئاغا سورچی کە لەئەنجامی شەڕی ناوخۆ چەرمەسەرییان بەسەرهات.

تکام ئەوەیە هەرچی زووترە تەنسیق بکەن بۆ یەکگرتن بۆ پێکهێنانی پتەوترین هێز لەکوردستاندا کەهەموان سڵی لێدەکەن، ئنجا دوژمن لەپێش دۆست ناچار بکەن حساب بۆ ئیدارەی هەرێمی کوردستان بکاتو ستافی ئەوئیدارەیە، مێژوو لەتۆماری قارەمانو مەزناندا رێزیان بکات.

لەکۆتاییشدا، ئەگەر رێگەم بدەن رووداوێك بەنموونە دێنمەوە کە لەمێژوودا روویداوە هیوادارم ئێوە بگرێتەوە.

لەسەردەمی پاشایەتیدا، بەڕێوەبەری ناحیەی دەربەندیخان دەربەگێکی بانگ کردبوو تاچیتر خۆی بەسەر خەڵکدا نەسەپێنێتو زەوییەکانیان نەخاتە ژێر دەستی. دوای گفتوگۆیەکی دوورودرێژ بەرێوەبەری ناحیە فەرمانیدا کەدەرەبەگەکە زیندانی بکرێت، ئەویش بەو هێزو دەسەلاتەی کەهەیبوو ویستبووی بەرامبەری بوەستێتو زیاد لەوەش رێگە نەدرێت فەرمانەکە جێبەجێبکرێت، بەرێوەبەری ناحیە گوتبووی: دەی من چ زەرەرێك دەکەم کەتۆ فەرمان جێبەجێ ناکەیتو ناچیتە زیندانەوە، وادەزانیت بۆ من دەچیتە زیندانەوە! من هەموو مەبەستێکم بەدیهێنانی دادپەروەرییە!

بەجێبەجێکردنی ئەوەی دەیخوازمو گەلی کوردستان بەهیوایەتی، پێش هەموو شتێك خزمەتکردنە بەبەرژەوەندیی خۆتان، کەواتە بەرێزان، هەتا کار لەکار نەترازاوە باش بیر لەمەسەلەکە بکەنەوەو رەنجەکەمان بەفیڕۆ مەدەن.

خوایە ئەتۆ ئاگاداریت ... ئەوە من ئاگادارم کرد.

بژی کورد... بژی کوردستان

رەفیق پشدەری

خزمەتکاری کوردو کوردستان